

له بلاوڪراومڪاني نه مينداريتي ي گشتي ي روشنبيري و لاوان

ناميره کانس موسيقاي کوردس

وريا نه ههد

چاپي بدهم

۱۹۸۹

پیشه کی

وابزایم کهس ناتوانی نکوولی له و راستی به بکات، که میلله تی تمه، هر له دیر زه مانه وه خاوه نی گه لیک نامیری موسیقای ره سه نی وهک «ده هول و زورنا» بووه و به کاری هیناون^(۱)، له بهر نه وه بوی هه به و مافی خوبه نی گهر به نامیره کانی موسیقای ره سه نی خوی دابنیت. له هه مان کاتیشدا به راستی نازایم بگوتری: - نه م نامیرانه لای میلله تی دیکه ی دراوسینو ده ورور بهر به کار نه هاتوونه!؟

یاخو نه وان مافی نه وه بیان نیه به نامیری ره سه نی خوبانی بزایم!؟
چونکه تا نه مپروش ناوو ره چه لهک واته نه سل و جیگه ی سه ره ه لدان و په یدا بوونی گه لیک له و نامیرانه ی موسیقا، ساغ نه بوونه ته وه و نه توانراوه به کالا بکرتین، بویه نه من نه و چه ندو چوون و بگره و به رده به ی تا نه مپروکesh له سه ر نه و کیشانه به رده و امن، به شتیکی سروشتیان ده زایم، نه وه تانی پاریزه ری خوالیخوشبوو «عه ززای»^(۲) ده تی: - «ته نبوور» به که بچار له لا یه نه ته وه ی «لووت» هوه داهینراوه، بو پرا کیشانی مندالی جوان ده زه ندرا، به لام «زورنا» و هه رچی نامیری فوو هه به ، له لایه ن نه وه ی «ئیسرائیل» هوه داهینران ، جگه له نامیری «شمشالی قامیش» ، که هر له سه ره تاوه له لایه ن شوانه کورده کانه وه بو کوکردنه وه ی مهرو مالات زه ندراوه ، «ده ف» ه کانیش له لایه ن عه ره به کانه وه داکه وتن .

۱- گۆفاری کاروان ژماره (۲۴) ی ته یلوولی سالی (۱۹۸۴) ل (۸۰-۹۱) .
۲- عباس الزاوی- الموسیق العراقیة فی عهد المغول والترکان، بغداد (۱۹۵۱) م. الملحق الأول کتاب الملاهی تألیف
أبی طالب الفضل بن سلمة النحوی اللغوی، المتوفی سنة (۹۰۳) م، نقلاً عن نسخة بخط (باقوت المستعصمی) فی
خزانة- سراي طویقو- باستیبول . تعلیق المرجوم الزاوی .

سوېز او ديسانه ووه ده لى ۱۳۳ :- (به كه م كه س ناميرى (عوود)ى به ده سته ووه گرت
 «له ملك» ى كورپى «متوشلح» كورپى «عه باد» كورپى «خنوخ» كورپى «قابن» كورپى
 «ئادهم» بوو . به لام «توبال» ى كورپى «له ملك» بوو «ته پل و ده ف» ى داهينا و «زه لال
 ى كچى «له ملك» بش بوو، ناميره كانى ژندارى داهينا، ناوى «له ملك» و منداله كانى و
 ناوى ناميره كانى موسيقاشيان له «ته ورات» دا هاتوو (۴ - ۵) هر له و پاشكويه ى
 دووه مى كتيبه كه ى ناوبراودا ده خوئينه ووه كه ده لى : (نه وه ى لووت «ته نبور» بان بو
 مندال فربودان ليداو، شوانه كورده كانيش ناميرنيكيان دروست كردبوو، كه به هوى
 فوو تيكردن، دهنگى ليوه درده چوو، بو خر كردنه وه ى تازه له پهرتوو بلاوه كانى نيو
 ميگه له كانيان به كار دينا .. ناد .) له جينگايه كى ديكه ى كتيبه كه پيدا ده لى : (ناتوانين
 ده ست نيشانى كونترين نه ته وه بكه ين كه به كه هجار ناميرى موسيقا ى به كار هينانې،
 بويه هيچ نه ته وه به ك يا ميله تيك بوى نيه لاف له سهر ميله تانې ديكه لييدات و شانازى
 به خوويه بكات و بلى :- ته من بووم به كه هجار ته و ناميرانه ى موسيقام داهينا^(۶) .
 دكتور (حفي) بش بو ته م مه به سته ده لى^(۷) : (نوئين بيردوز ياتيوور .
 نظرية)، كه چاره سهرى بابته پهرينه ووه واته «انتقال» ى، ناميره كانى موسيقا
 ده كات، نى ماموستاو پروفيسورى ته لمانى «فون هورنبوستل» ه كه ده لى : [پهرينه وه ى
 ناميره كانى موسيقا له شوئينى سهره لدانويه ووه، واته «مه لبه ندى دروست بوويه ووه» بو
 هر چوار لاي به دوورينگه ده بيت :-

به كه م - به هوى گواستنه ووه و هاتوو چوى خه لكى . دووه م - به شيويه شه پولى
 مه ده نى ، ته و يش له ميله تيكه ووه بو ميله تيكى ديكه ده چيت ، نى ته وه ى كه سه كان
 گونيزا بنه ووه و چووين بو ته و شوينانه ، ته مه شيان وه ك رويشتنى شه پوله كانى «دهنگ»

۳- هر سرجاوه ى يشوو ، الملحق الثاني - نبة من اللهو والملاهي - لابن خردبازبة مقولة من كتاب (مروج
 الذهب للمسعودي) تعليق المرحوم العزاوي ص (۸۲) .

۴- هه مان سرجاوه ل . (۸۲) .

۵- هوگولاينجريت - الموسيقى والحضارة ص (۷۴) .

۶- العزاوي - هه مان سرجاوه ى يشوو - ل (۱۸) مأخوذ من (كشف الظنون) ج ۱ ص (۱۳۷) باستيول

۷- د. محمود احمد الحفي - علم الالات الموسيقية - القاهرة (۱۹۷۱) م. ص (۱۹) .

له ناو «با» دا وایه، هر وهك چۆن دهنگه كه دهگاته نهندامی بیستن ئی ئه وهی (به شه وردیله كان جزئیات) ی «با» بگوتیزینه وه، به پی ئی ئه م «بیردۆزه»، كۆنترین ئامیره كانی موسیقا له جیهان، تا ئه مپروش لای هۆزه دوورو دوا كه وتوووه كان ده بیترین، به تاییه تی له وانیهی سه ر رۆخ و لیوارو كه ناری زه ریاكان. زانا بانی (ئاسه وارناس) وا بو میژووی ئامیره كانی موسیقا ده چن و ده لئین :

(هه ندیک له و ئامیره انه ی موسیقا، له مه له بند ی به كه بچار دروست بوونیا نه وه ، ده په رنه وه بو «واته ده گه نه» وولاتی نزیك و دوورو هه ندیک دیکه یان، له لای گشت میله تان هه یه ، ئی ئه وه ی بگوتیزینه وه ، وهك ئامیره كانی «فو» كه له ئیسك یا قه میش دروست ده كرتین ، ئه مانه ش كه ره سه تی خا ون و له سروشت دا ده ست ده كه ون ، بۆیه له سه ده كانی به ردین له یه ك كاتدا له لایه ن زۆر به ی میله تانه وه دروست كرا ون .) (۸)

ماموستا (مه سه وود محمه د) (۹) یش ده ئی: (له كتیبه خانه ی جه لی زادان كتیبه یی ده سنووس هه یه به ناوی (الأذکار- للأمام النواوي) به خامه ئیکی ره نگین و هونه ركار نووسرا وه ته وه، له كۆتایی كتیبه كه دا میژووی نووسینه وه ی هه یه و سالی (۷۷۶ به رانه ر ۱۳۷۴ ی زابین) تومارده كا ، واته (۶۰۰) سال زیاتره نووسرا وه ته وه ، خا وه نی نووسینه وه كه خۆش به ختانه ، ته واوی ناوی خۆی و شو ئی له دایك بوونی ده نووسی (خضر بن عمر الكویسنجلی، موطناً...) پاشان كاك (مه سه وود) ده ئی (به «صدقه» له و سالانه ی دوا یی (حه فتا كان) له پاشكۆیه کی رۆژنامه ی «الثورة» ی به غداد ، گوتاریکی خوالیخۆشبوو (دكتور مسته فا جه واد) م خو ئنده وه به ر له مه رگی به چه ند مانگیك له سه ر (مه قامی عبراق) ده دوا (۱۰) ، ئی ئه وه ی ئه و ئاگاداری یا مه تله ئی ئی ، نرخیکی زلی دا به و كتیبه و خا وه نه كه ی .. چونكه باسی دوو- موسیقاری - گه و ره ده كات كه له ر ئی ئه وان وه زا را وه ی فارسی ناوی مه قامه كان به ره و رۆژئا وای وولاتی

۸- د. صبحی أنور رشید- الآلات الموسيقية في العصور الإسلامية ص (۲۸۷)
۹- مه سه وود محمه د- حاجی قادری كۆفی به شی یه كم - به غدا (۱۹۷۳) ل (۳۶۰)
۱۰- خۆزگه ناوبراو ، ژماره و به روار ی ئه و رۆژنامه یی تومار ده كرد .

عەرب بلاو بوو . دەخلیکم بەسەر یەکە میانەووە نیە ، بەلام بە نەسبەت دوو مەووە دەتێ (الجمال المشرقي- خضر بن عمر الكردي- ئی گومان ئەم موسیقارە هەمان خەت خوشەکە ی نووسەرەووەی کتیی (نوای) بە ، ناوبراو موسیقاریکی زل بوو- زانایکی زل بوو خەت خوشیکی زل بوو). کتییکی دەسنووسی «شەرە فنامە ی ، شەرە فخان ی بدلیسی» کە سالی (۱۵۹۷) ز بە دەستی خوی نووسراوە تەو (۱۱) ، نووسەری برا (عبدالرقيب يوسف) دوا ی هەول و تەقەلایەکی زور توانی لە مۆزەخانە ی (بودلین ، ئوکسفۆرد) بە دەستی بینی ، ئەو کتییە رازاوە تەو بە هەندی (تابلو) ، هەندیکیان کۆری بە زمو خوشی تیدا بەدی دەکری و هەندی ئامیری موسیقاشیان تیدادبارە ، پروانە وینەکانی ژمارە ((۴۴) (۵۴) (۶۶) (۶۷)).

پروفیسۆری ئەلانی «شتاودەر» (W. Stauder)^(۱۲) سالی (۱۹۵۷) بە کەم کتیی بە ناوی (چەنگ و کینارە ی سوومەری) بە چاپ گە یاندو سالی (۱۹۶۱) یش کتیی د ووەمی لە ژۆر ناوینشانی (ئامیرەکانی چەنگ و کینارە ی رۆژەلاتی دوور، لەسەر دەم ی بابلی و ئاشووری دا) دەرچوو .

ئەم قوتابخانە بە (۱۳) بە گە رانی زانستی و وردو بایەخ دان بە لایەنی زمان و میژووی ئامیرەکانی موسیقا ناسراوە ، پروفیسۆر (شتاودەر) وای بو دەچی کە ئامیرەکانی (عوود- چەنگ - کینارە) و گە لی لە ئامیرەکانی دیکە ی کۆنی رۆژەلاتیش ، بە کە یچار چپانشینەکان بوون دروستیان کردن ، یاخو لە گە ل خۆ یاندا هینایانە عیراقی کۆن ، وە ک نە تەووەکانی (کاشی و حیسسی و خووری ، بە تاییەنی (خووری) بە کان ، چونکە لە سە دە ی پازدە مینی پیش زاین حوکومرانی هەموو ناوچەکانی نیوان گۆمی (وان) و (باکو وری عیراق) یان دەکرد ، بو ئەو رایی سەرەووە ، ناوبراو پەنای وە بەر (دە) پارچە

۱۱- ئەمە قەسە ی مامۆستای هیژا (عبدالرقيب) .
 ۱۲- (شتاودەر) مامۆستا و پەسۆری زانستی موسیقا بە لە زانکۆی (فرانکفورت) ی ئەلانی رۆژتاوادا ، ناوبراو تاکە (پروفیسۆر) لە ناو زاناکانی ئەلانیادا ، لە میژووی ئامیرەکانی موسیقای رۆژەلاتی کۆن بکۆلێتەووە ، وە بە تاکە سەرچاوە دادەنری بو ئەم بابەتە ، وە هەرچی نووسینک نە ک هەر ئەمڕۆ بە لکو لە پاشە پۆزیش دا دەر بارە ی ئامیرەکانی کۆنی موسیقای رۆژەلات بنووسری و ئەنجام بەدری ، ناتوانی راو بوچوونەکانی (قوتابخانە ی شتاودەر) پشت گۆی بگات .

۱۳- وانە قوتابخانە ی (شتاودەر) .

ئاسەوارى كۆن بردووه، كه شىئوه و وىنهى ئاميرى موسيقاى كۆنى تىدا به دى ده كر
يت) (۱۴).

جگه له پرو فيسورى ناوبراو گه لى له زاناو پرو فيسوره كانى هاوه ليو قوتايانى ، ه
همان راو بو چوونيان هه به ، وهك (ئىگن- Aign) و (رېمر- J. Rimmer) و
(هارتمان- Hartman) و ئى دىكەش .

دكتور (سوحى نهوهر ره شيد) يش (۱۵) به ربه رچى راو بوچوونه كانى پرو فيسور
(شتاودهر) و هه موو زانا به كانى دىكەش ، كه له قوتابخانهى نهو ده ژميردرين ، به توندى
ده دانه وهو ده لى :- (ئاميرى «عوود» و گه لى له ئاميره كانى دىكەى موسيقاى
رۆژه لانى كه ناوبراوان ره چه له كيان ده گه ريننه وه ، بو چيان شينه كانى ره گه ز ئارى ،
ئيمه ده لىين هم ئاميرانه ، له لايه ن چيان شينه كانه وه نه گه يشتوته شارستانيه تى (كه كه دى
و بابلى) كه له ره گه زى (سامى) نه ، به لكو هه ر له سه ره تاوه نه وانه بوون ، داهينه رو
دروستكه رى زۆربهى نهو ئاميره كۆنانهى موسيقا . (۱۶)

كتيبيكى دىكە هه به به ناوى (مىژووى گشت ئاميره كانى موسيقاى جيهان) له لايه ن
پروفيسورى ئەلمانى (كيرتساغ) هوه دانراوه ، تا ئىستا وه رگيردراوه ته سه ر (۱۶-۱۷)
زمانى جور به جور له زۆربهى زانكو كانى جيهان شيدا ده خويزى دانهرى هم كتيبه
ره چه له كى ئاميرى (روباب) (۱۷) ده گه رينته وه بو كوردان و ده لى :

۱۴- د. ص. ۱. رشيد- تاريخ الآلات الموسيقية في العراق القديم - بيروت سنة (۱۹۷۰)، ص (۱۵۷) .
۱۵- دكتور (سوحى نهوهر ره شيد) سالى (۱۹۲۸) له (به غدا) گه ركه كى (نه عزه ميه) له داىك بووه ، سالى
(۱۹۵۰) چۆنه (به يمانگه ي هونهره جوانه كانى - به غدا - لى پياتى) كه چى دواى ماوه بهك وازى له خوړندى
موسيقا هيناوه ؟!

سالى (۱۹۶۲) پروانامه ي (ماجستىر) ي له (ئاسه وارى رۆژه لانى) دا وه رگرتووه ، سالى (۱۹۶۶) يش
(دكتور) ي له زانكو ي (فرانكفورت) ي نه لانيه ي رۆژئاوا وه رگرتووه .
تا نه مرۆ چهندين به رهمى به چاپ گه ياندووه .

۱۶- د. ص. ۱. رشيد- تاريخ الآلات الموسيقية في العراق القديم - ص (۶۵) .
۱۷- روباب :- ئاميرىكى موسيقا به ئيران (كه مانجه) و له عيراقيش (جوزه) ي پنده لىين .

شونیی سهره‌لدانی نامیری (رובاب) ، باکووری رۆژئاوای ئیرانه و له دروست‌کردنی کوردانه . (۱۸)

په‌ندیکی عوسمانی هه‌یه ده‌لی : (قه‌ره‌ج بۆی ده‌لی و کورده ده‌یژه‌نی) (۱۹) .
په‌ندیکی تابلی‌ی جوانه به‌لامه‌وه ، چونکه تبايدا ده‌رده‌که‌وی ، بیگانه‌ش ده‌میکه درکی به‌و راستی‌یه کردووه که ، کورد له موسیقایه‌نی دا (به‌نامیری موسیقای فولکلوری) له‌رۆژه‌لات دا وینه‌یان که‌مه .

میلله‌ته‌که‌مان له‌گه‌ل داماو‌ی و دواکه‌وتوویش دا ، توانیویه‌تی تا‌را‌ده‌به‌کی باش کار له سهر ژبان و شارستانییه‌تی رۆژه‌لات بکات .

(تۆمابوا) له‌م باره‌به‌وه ده‌لی : (۲۰) (گۆرانی و هه‌له‌په‌رکی‌ی کوردی بی موسیقایه نا‌کرین و بی‌گومان موسیقای کوردیش به‌شیکه له‌و موسیقایه‌ی پی‌ی ده‌لین (موسیقای رۆژه‌لات) ، به‌لام ناتوانی‌ی تیکه‌لاوی موسیقای (عه‌ره‌نی) و (ئه‌رمه‌نی) و (تورکی) بکرت ، له‌گه‌ل ته‌وه‌شدا که له‌کۆندا موسیقای کوردی ، کاری کردۆته سهر گۆرانی گه‌له‌ دراو‌سینکافی ، له‌سه‌رده‌می ئیمپراتۆریه‌تی (ساسانی) دا ، موسیقایه‌کی یه‌که‌جار پیشکه‌وتوو به‌رزبان هه‌بووه و لاسانی کردنه‌وه‌ش له‌ ناویاندا ههر به‌رده‌وام بووه ؟!

وه‌ک له‌ راو بو‌چوون و راستی درکاندن هه‌ندی زاناو پسه‌پۆره‌کانی ، ناو ته‌م پیشه‌کی یه‌دا بۆمان ده‌رکه‌وت ، میلله‌تی کورد له‌ میلله‌تانی دراوسینو ده‌وروبه‌ر گه‌ر ده‌ستی بالاتر نه‌بوونی ، به‌هیچ جۆرو شیوه‌به‌ک نزم‌تر نه‌بووه (۲۱) ، له‌گه‌ل زانیی ته‌و راستی‌یانه‌ی ده‌رباره‌ی بارو دۆخ و زاده‌ی پیشکه‌وتن و پاله‌په‌ستۆی ئیمپراتۆریه‌ته مه‌زنه‌کان ، که هه‌رده‌م خا‌که‌که‌مانیان کردۆته مه‌یدانی جه‌نگ و به‌ده‌یان بگه‌ به‌سه‌دان کاره‌ساتی جگه‌ربریان به‌سه‌رماندا هیناوه‌و پی‌شیلیان کردووین و هیمنی و

۱۸- مامۆستای زمانی فارسی له زانکۆی سه‌لاحه‌دین مامۆستا (حه‌مه‌نووری) که دینی به‌دوای میژووی نامیره‌کانی موسیقای رۆژه‌لاتیۆره‌چه‌له‌کیان دا ده‌گه‌ریم ، گوئی : - بچۆ بۆلای مامۆستا (شه‌مال سانیب) شینکی لایه‌ له‌م باره‌به‌وه ، چه‌ند جارێک چووم بۆلای ناوبراو خوا‌لی‌ی خوش‌ی ، به‌دلیکی پرخزمه‌ت کردن بۆ نه‌ته‌وه‌و رویکی گه‌شه‌وه و هری‌گه‌رم و ته‌و زانیاری‌یانه‌شم له‌و وه‌رگرت .

۱۹- دکتۆر که‌مال مه‌زه‌هر - چه‌ند لاپه‌ره‌به‌ک له‌میژووی گه‌لی کورد- به‌غدا (۱۹۸۵) ل (۶۳) .

۲۰- تۆمابوا - ژبانی کورده‌واری - وه‌رگه‌یانی له‌عه‌ره‌نی‌به‌وه (حه‌مه‌سه‌عید که‌رم) ل (۸۰) .

۲۱- لیره‌دا مه‌به‌ستم لایه‌نی هونه‌رو زانست و پیشه‌سازی موسیقایه .

ئاسایشیان تیک داوین له گه له هموو نه و شتانه شدا میلله نه که مان به ده بیان هونه رمه نندی بلیمه تی تیدا هه لکه وتوووه ، بو نغوونه :- (داسنی) (٢٢) و (أربلی) (٢٣) و (کنجی) (٢٤) و (أرموی) (٢٥) و گه لیککی دیکه ش ، روزه لاتناسی روسیا و سو قیت «ئوربیلی» ده لئی :- (کورد کارینکی به کجار گه وه ره ی کردوته سهر ژبانی پروونا کبیری روزه لات ، گه لیک له رۆله کانی خوئی له ژیر ناوی (فارس) و (تورک) و (عهره ب) و (ئهرمه ن) دا له ده ست داوه ، به وه ی ناویان وه ک (شاعیر) و (موسیقار) و (جهنگاوه ری نه مر ، میژووی چهند گه لیک ده رازیننه وه (٢٦) ... ناد) (توما بواش) له جینگایه کی دیکه ی کتیه که ی دا ده لئی :- (موسیقازه نی به ناویانگ - زریاب - له بنه ماله به کی کورده و خه لکی (مووسل) ه [[٧٨٩-٩٥٧]] (٢٧)

له لاپه ره کانی داها تووی ئه م کتیه ش دا وینه و کورته به ک له ژبان و چۆنییه تی فیربوونی ، به ده بیان موسیقازه نی فولکوری کوردی ئه مپروو نه وه به ک پیش ئه مپروو هه ندی جار دوو سی ئه وه ش ده بین و بوتان ساغ ده یته وه ، کوردان نه ک ههر له موسیقازه نیدا بلیمه ت بوون ، به لکوزۆربه ی ئامیره ره سه نه کانی موسیقاش که تا ئه مپروو به کار ده هینرین ، له ناو خودا دروست ده کربن ، ئه وه ههر قسه ی من نه به ته نیا

٢٢- (داسنی) حاجی هاشیم محمه د رجب له کتیه که ی (الموسیقیون والمغنون خلال الفتره المظلمه) له لاپه ره (٣٦) دا ده لئی :- (الداسنی هو- عمر بن خضر زاده جمال الدين أبو سعيد الكردي المقي- مأخوذ عن كتب مثل (الدرر الكامنه) ف حيث یسمیه (جمال الدين الدشتی)، أما كتاب (میرالك الأبخار) یسمیه به (الدیسنی) .

٢٣- هه مان سه رچاوه ی ینشوره له لاپه ره (٤٤) دا ده لئی :- (الأربلی هو- یلس الدین محمد بن علی بن أحمد الأربلی ثم الموصلی ابن الخطیب الشافعی (١٢٨٧-١٣٥٤) م. ألف كتاب (إرجوزة الأنغام) وأول من قال بأن أساس كل المقامات الشرقيه هو (مقام الراس) .

٢٤- هه مان سه رچاوه ل (١٤٥) ده لئی :- (الکنجی هو :- محمد بن أحمد بن محمود بن جانبگت الکنجی و (الکنجی) نسبة إلى (کنجه) بالفتح ثم السكون، وهي مدينة عظيمة في قصة بلاد إيران . وهي قرية) من نواحي (کوردستان) بین (خوزستان) و (أصفهان) . كتاب (مراصد الأطلاع) ٣ .

٢٥- هه مان سه رچاوه ل (١٢) ده لئی :- (صلى الدين - الأرموي البغدادي (١٢١٦-١٢٩٤) . وهو :- صلى الدين عبد المؤمن بن يوسف بن فاخر الأرموي البغدادي، يقول الدكتور (حسين علي محفوظ) أن الأرموي ولد (ببغداد)، ويذكر ابن شاکر الکتبی) إنه (أي الأرموي) ورد صيماً إلى بغداد ، وذلك عن راوية- (العز الأربلی الطیب ... الخ) .

٢٦- د. کهمال مهزهه ر - چهند لاپه ره به ک ... ل (٣٢) .

٢٧- (توما بوا) ژبانی کورده واری ل. (١٨٠) .

ئەو ئەتا (تۆمابو) ش دەلى: -

(بەشى زۆرى ئەو ئامىرە مۇسقىيانەى لە كوردە وارىدا بەكار دەهينترين ، لە ناوخودا دروست دەكرين (۲۸) .)

(دكتور (وهدلغلميه) ى مۇسقىاريش لەم بارە بەو دەلى: (گوماني تيدا نيه كه مۇسقىاى كوردى كارىكى گرنگى كردۆته سەر مۇسقىاى رۆزەلآت بەگشتى) (۲۹) دكتور (شەهرەزاد) يش دەلى: (دانىشتوانى باكوورى عىراق ئامىرە كاني مۇسقىاى خويانيان لەگەل خودا هيناوه!) (۳۰) .
گەر بەدواى ئەمجورە راو بۆچوونانەدا بەگەرئين وا زوو تەواو نابن... بۆيه دەلیم : بەهيوای ئەو رۆزە داھاتووہ پرووناكەين ، لاوانى كورد ئەو بابەتە گرنگانە لە زمانە (ئەسلەكەوہ) وەر بەگيرنە سەر زمانى كوردى ، بەنيازى زياتر سوود لى وەرگننيان ، ھەر وەھا ئاسە وارناسى كوردى ئەو تۆمان تيدا ھەلدەكەون قول و بازووى بەدواگەران و پشكيني شوين و كەلاوہ كۆنە كاني وەك :-

(قەلاى ھەولير و ئەشكەونى شانە دەرو (۳۱) .. ناد) لئەھلەكەن ، گومانم نيه پارچە ئاسە وارى ئەو تۆ دەدۆزنەوہ ، كە بەھويانەوہ ميللەتەكە مان بتوانى بەرپەرچى گەلى راو بۆچوونى رەگەز پەرستانەى ئەمروى ھەندى لە زانا نەخوشە كاني نزيك نى يا دوور بداتەوہ .

وريا ئەحمەد - ھەولير

۱۹۸۶/۱۲/۲۷



۲۸- ھەمان سەرچاوەى پيشوو ل. (۱۴۷) .

۲۹- ج. التاخى . العدد (۱۷۴۱) في (۱۹۷۴/۱۰/۱۵) .

۳۰- د. شەھرزاد قاسم حسن- الات الموسقى التقليدية في العراق المعاصر ص. (۶۱) .

۳۱- (سۆليكى) دەلى ئەشكەونى (شانە دەر) كە دەكەويتە رۆزەلآت يا باكوورى رۆزەلآتى عىراق ،

(۱۰۰۰ ر. ۱۰۰) سال پيش ئەمروى زيانى تىدا بووہ ۴۱- سامۆئيل نوح كرىمر- كئيبى - سۆمەريەكان - سالى (۱۹۷۳)

لە (كويت) لە چاپ دراوہ .

(سەرەتايەك بۇ باروو دۇنخى ئەمرۆى مۇسقىقاو مۇسقىقاژەنى كورد ...)

مامۇستا (شاكر فەتاح) لەبارەى (سازو ئاوازی كوردى) بەووە دەئیت :-
(.... بەلام داخەكەم لە (ساز-واتە مۇسقىقا) دا زۆر پاشكەوتووبىن ، لە [بلوئىرو
دووزەلەو زورناو شمشالو دەهۆلو تەپلو دەف] بەولاوە هېچى تر بەكار
نەهیتراوە؟! ئەوانەش كە بەكار هیتراون ناشى و نەزان بەكارى هیتاون ، بەلكوزۆرى
پياوى (سووك) بوون ، بۆیە كورد بە پياوى چەنە بازو هەلەو ەريان گوتووە (سازندە -
چاوەش موتريب ...). چونكە دەستیان لە خەلك پان كرددۆتەووە بۆ پوول و پارە ، بە
سووك تەماشاشا كراون ، هەروەها (سازەكەش واتە ئامبىرى مۇسقىقاكەش) كە ئەوان
لێیان داوە ، بە سووكیان داوەتە قەلەم ، لەبەر ئەووە گەورە پياوو ریش سەپى و ناسراو
، بە ناشرین زانراوە ، توخنى بكەون ، خو شىخو مەلاكانمان ئەووەندەى تریشیان
ناوەتە سەر ، گەلەكەیان واتى گەياندووە كە (سازو ئاواز) خراپن و خوا پىئى خوش
نیه (ساز واتە مۇسقىقا) لى بدرى؟! یا گوى لى بگىرى ، نەخوازەللا رەشبهلەك و

هه لپه رکی و (ده هۆل و زورنا) هه ر به جاری به پینچه وانه ی فه رمانی خوابین؟! (۱) هه ر بو ته م بابه ته (ئه حمه د رشدی) یش ده لئی: (شاعیر یا خود چیرۆك نووس ، ئه وه ی به ره مه میکی تازه دینیته کابه وه ، بو سوودی خوی ئی یا کۆمه ل ، به مه رجی ته نیا بو به رزه وه ندی تاییه تی نه ئی ، ئه وه شوئینکی تاییه تی و پر ریزی ده بیته لای خه لک و پیشه که یشی ریزی لیده گیری ، به پینچه وانه ی ئه وی دی که بازرگانی به ئه ده به وه ده کات و دیته ریزی (مه رج - قه شمه رجار) و ده بیته که ل و په لیککی به رده ستی پیاوی ده وه مه نده ده ست رو بشتوو ، هونه ره که ش ده بیته یاری و هۆبه کی خوش رابواردنی ئه وان .. تاد) (۲)

ههروه ها زانای ناسراو (فارمه ر) یش ده لئی :-
 (له کتیبه کانی ئابین و (فیقه) یش دا (۳) ، گه لئی سوود ده بینین ، به تاییه تی له و شوئینانه دا ، که به وردی وه سنی ئامیره کانی موسیقا و میژوی به کارهینانی مان بو ده که ن ، ههروه ها ئه و چه نه دو چون و ووتارانه شان بو ده نووسن ، که هه رگیز ته واو نابین ، ده رباره ی ئه وه ی :- به پیتی یاساو ئابینی ئیسلام ، گوئگرتن له کام ئامیری موسیقا ره واپه و به گوناح نازانریت و کامه شبانه گوی لیگرتنی قه ده غه به و گوناحه؟! جا بو ئه و مه به بته زانا موسولمانه کان ئه و ئامیرانه ی گوی لیگرتنیان به (حه رام) زانیوه ، وه سنی ووردو چاکیان کردوونه ، تاوه کو موسولمانان به م هۆبه وه ، ئامیره کانی موسیقای هه ر جوړه له وانی دی جیا بکه نه وه و خو له گوناحی گوی لیگرتنی قه ده غه کان پاریزن؟!)

كاك (خالید دلیر) یش هه ر بو ئه و بابه ته ده لئی :-
 (... له بهر ئه وه پیشه ی (موسیقیه زانی) که به کێک بوو له و هونه رانه ی له و کاته دا ، به چاوی سووک سه یرده کرا ، زور که م نه ئی نه یان کردوو به پیشه؟! عه ره به کان ئه م دپارده یان له فارسه کان وه رگرت ، ئه مه به لای منه وه راسته و بویه ده لیم که ئه و دپارده یه له پاش بلا و بوونه وه ی ئابینی ئیسلام ، به زه بری شیر له ناو کورده کانا

۱- رۆژنامه ی ئین ژماره (۱۳۴۳) ی رێکهونی (۱۹۵۷/۵/۹).

۲- أحمد رشدي صالح - الأدب الشعبي - القاهرة سنة (۱۹۷۱) ص (۲۰).

۳- هنري جورج لارمر - مصادر الموسيقى العربية - القاهرة سنة (۱۹۴۰) ص (۴).

چاکترین و به تواناترین موسیقایان هه بووه و کاریان کردوته سه ر میلله تانی دراوسیشیان
؟! که واته به موسولمان بوونی میلله ته که خه لکی له هونه رو پیشه ی موسیقاژهنی ،
دوورکه وتوونه ته وه ، ده ست پان کردنه وه و بازرگانی کردن و تیرنه خواردنی هه
ندی له و موسیقاژهنانهش بوونه ته هو که خه لکی به چاویکی که م سه بری نه و جوړه
که سانه و هونه ره به رزو پیروزه کهش بکه ن .

به لام بو قسه که ی ماموستا (شاکر فه تاح) که ده لی لای نیمه به موسیقاژهن و
گورانییژده لین سازنده - چاوهش موتریب .. تاد) . ه ، ده لیم : - (سازنده) (٦) واته
، نه و که سه ی (ساز - موسیقا) ده ژهنی ، وه که له زمانی فارسی به گورانییژیش ده لین
(خاننده) .

(چاوهش) له و کاتانه ی که چاوم به برا موسیقاژهنه میللیه کانمان ده که وت ،
له ماوه ی نه و چند سآله دا ، تیگه بیم که هه ندیکیان زورقه لس و دلگران ده بن به وه ی
که خه لکی ووشه ی (چاوهش) بو پیشه که یان به کاردینن ؟! ... به لام به پای من
ووشه ی سه ره وه هیچ جیاوازیه کی نیه له گهل نمونه ی وه کو : ووشه ی (جووتیان)
یا خود (نانه وا) تاد ، چونکه ناویکه و پیشه به کمان دینته به رچاو ... نه من هیچ کاتیک
له گهل نه وه دا نیم ، گهر به (زورناژهن) یکمان گوت (چاوهش) دیاره ، لامان سووکه و
گهر پیشمان گوت (موسیقاژهن) لامان به ریزه ! ...

بویه ده لیم (چاوهش) وشه به کی ره سه نی کوردی به و ، و ایزانم له هه موو
فه ره ننگه کافی زمانی کوردیش دا ، وشه به کی دیکه نیمه جینگه ی نه م وشه به بگریته وه
شاعیرانی کوردیش وشه ی (چاوهش) یان وه که ناوی هه ر پیشه به کی دیکه
به کارهیناوه ، نه وه تانی (خه لیل منه ووه ر) ده لی : -

کوخا چند (چاوهش) کوخا چند (چاوهش)
• نیمرو دیم وه چاو پینج و شهش (چاوهش) (٧)

دیسانه وه (قانع) یش ده لی : -

شاباشی (چاوهش) دره م و دینار دائه بارتین وه که هه وری به هار (٨) له گهل ریزم دا

٦-٢. عیزه دین مستفا ره سورن - محمدی محالی - ل (١١٩) هه رچهنه ووشه ی (سازنده) مانای دیکهش

ده گه به نی وه که : - (چهنه باز ، زوربلی .. تاد)

٧- خه لیل منه ووه ر - شاعیری چه ساره کان - به شی داستانه کان مصطفی نهریمان و هه رده وینل کاله ی ١٩٨٤

٨- بورهان قانع - دیوانی قانع - به غنا (١٩٨٤) ل (٢٩٧) .

بۆ ھەموو چاۋەشەكان ، راستى بەك ھەبەدە دەپنى بگوتىرى ، ئەويش ئەوھەبە ، مىللەت ئەم ناۋى (چاۋەش) ھى بۆ مۇسبىقاژەنىك بەكارھىناۋە (لەگەل فەرامۇش كوردنى جۆرى ئامىزەكەى) كە دەست لەبەر خەلكى پان بىكاتەوھ ، مەبەسەم ئەوھەبە بۆ پارەو پوول پەبدا كوردن مۇسبىقا لى بدات ؟! بەم پى بە ناۋى (چاۋەش) ، ھەر بە تەنبا (زورناژەن و دەھۆل كوت) ناگرتتەوھ ، بەلكو ھەموو مۇسبىقاژەنىك و گۆرانى بىژنىكى دىكەش ، كە بۆ ھەمان مەبەسەم كار بىكەن ؟! بەلگەشم بۆ ئەو قسەبەى سەرەوھ :- بە (زورناژەنىكى) چاك و بلىمەت دەلەن چاۋەشى چاكە) ، بەلام كەس گوىى لىوۋە بە شوانىكى بلىمەت لە بلو پىر يا شمشال) لىدانا بلەن (چاۋەشى) چاكە ؟ و ابزانم نەخىر ، بەلكو پىى دەلەن (بلو پىرژەنى يا شمشالژەنى چاكە و بە دەروىشى (دەف) لىدەرى بلىمەتەش دەلەن (دەف زەن ياخو دەف زەن) ى چاكە و ... ناد .

(*) مۇتەرىب (مطرب) (ووشەبەكە عەرەبىبە ، وەك ناۋىشانىكە بەلام نادىرئە پال ھەموو (گۆرانى بىژنىك - مغني) ، بەلكو كەنگىن گۆرانى بىژنىك خاۋەنى دەنگىك و ھونەرىكى بالاي ئەوتو بوو ، گوى گرى خستە جۆش و خرۆش و ناخى دەروون و بىرى ھىنا بە ھەژان و مورى ھەمو لەشى راست كوردەوھ سەرپى يان و مووچركى خوشى و تەزووى گەرمى خستە ناۋ شادە مارەكانى ، ئەو كاتە (مطرب - مۇتەرىب) ى پى دەلەن ، جا دەپنى بۆچى ئەم ناۋىشانە بەرزە ، لای ئىمە جىگای نارەخەنى بىت . ۱؟

ئەمپروش دواى بلاۋ بوونەوھى رۆشنىبىرى ھەمە پەنگك ، لە ناۋگە لىك لە چىنەكانى مىللەتەكە مان داھەرەوھە خزمەت كوردنى لەبن نەھاتووى كۆمە لىك مۇسبىقاژەنى خاۋەن باۋەرۋ لەخۆبوردو كە دوا ئامانجىيان بەرە وپتەش بردنى ھونەرى كوردى بە بەگشتى و ھونەرى گۆرانى و مۇسبىقاش بەتايىبەنى ، چونكە بەراى من ئەو كارە پىروژەى ھونەرمەندانى كورد ، دەبىتە ھۆى پەبەردە كوردنى گوى و ھەست و بىرو زەوقى خەلكى و دواترىش عاستى تى گەبشتى ھونەرى يان بەرزە كاتەوھ و بارى ئەمپروى مىللەت دەگۆرن بۆ بارىكى چاكتر و گوشادو پووناكتر ، كە بتوانى ئاسوودەنى بۆ خەلكى بىتتە دى

مايەى دلشادى بە ئەمپروكە دەبىنن چىنى رۆشنىبىرى مىللەتەكە مان بەگشتى و تازەپى گەبشتوۋەكانىيان بەتايىبەنى ، لەخزمەت و ھەول و تەقەلای ئى پايانى ئەو

هونەر مەندە رەسەنە کوردانە ، ئی ئاگانین ، ھەر لە بەر ئەو شە ماو بە کە
(هونەر مەند) یان پی دە ئین ... دلنیاشم ئاسوی دوا پۆزی هونەری کوردیمان گەلی لە
ئێستا پرووناک تر دە بیست .

(زانباری بە کانی ئەم کێبەم لە چ سەرچاوە بە کەو وەرگرتوو ؟)

- ۱ - لە پەندی پێشینان و بەیت و لاوک و ھەیران و ھەندی داستانێ کۆن و ... تاد .
- ۲ - سەرچاوەی کۆن و نوی تایبەت بەم بابەتە و گوڤارو پۆژنامە و ... تاد ، چ بە زمانی عەرەبی یا کوردی بوونی .
- ۳ - گەڕانی مەیدانی خۆم و دانیشتن و چاوی کەوتن ئە نجام دان ، لە گەل زۆر کەسی ئاگادار ، جا چ (مۆسیقاژەن) ی میلی بوونی یانیش ، وەستای شارەزای تایبەت بە دروست کردنی دانە بەک یا زیاتری ئامێرە کانی موسیقای فولکلۆریمان و کەسانی بە سالاچووی هونەر و ئە دەب دۆست و دەنگت خوش و مەقام ناس و سەرچۆپی کێش و شوانی شەمشال زەن و دەرویشی دە فزەن و پیرە ئی سەردولکە ولای لایە زان و ... تاد .
پاشی گوئی گرتن لە ھەندی (بەیت) ی کوردی وەک :-
- ۱ - بەینی (مەم و زین) بە دەنگی (مستەفا حەسەن) و خەلکی گوندی (تەرجان) ی دەشتی (دزەنی) یانە ، گوتنە کە لە سەر مەقامی (عەجەم) ه ، خوالیخو شبوو (لە تیف حاجی توفیق) بۆی تۆمار کردوو .
- ۲ - بەینی (برایمی مەلا زیندینان) ھەر بە دەنگی (مستەفا حەسەن) و تۆمار کردنە کەش ھە مان کەسە و لە سەر ھەمان مەقامی (عەجەم) یش گوتراو .
- ۳ - بەینی (کولک و کەرۆ) گوتنی (مستەفا حەسەن) و بلوولی (کانەنی ئەحمەد کەریم) ۵ ، لە شەوی (۳ / ۳ / ۱۹۷۶) دا بۆ (تۆمارگە ی شوان) تۆماری کردوو .
- ۴ - بەینی (شۆر مەحموود) لە سەر مەقامی (عەجەم) گوتراو ، ئەم زانی بە دەنگی کئی بە .
- ۵ - بەینی (ئەحمەدی لاوی شرقی) بە دەنگی (سابیر بەحرەکی) تۆمار کراو ، جۆری گوتنە کەشی وەک جۆرە (لاوک) یلک گوتراو .

- ۶- بهیتی (حہ سہ نی والکی) گوتنی (مستہ فا حہ سہ ن) ہ .
- ۷- (سہ رو سہ ربردی سوزمی و خورشیدی چاویہ خار) گوتنی (حہ سہ ن رہ سوول سبساوہ بی) و (عوودلیدانی - تہ بوزید دیوانہ) و تومارکردنی (لہ تیف حاجی توفیق) ہ .
- ۸- بهیتی (سمایل ناغای بائی سہ رھہ نگی) .
- ۹- بهیتی (دہ رویش عہ بدی) .
- ۱۰- بهیتی (سہ یدہ وان) .
- ۱۱- بهیتی (تہ حمہ دی شہ نگی) .
- ۱۲- بهیتی (لہ یل و مہ جنون) و ... گہ لیکھی دیکہ ش ، جا لہ کاتی گوی گرتن یا خویندہ نہ وہی ناوہ روکی تہ و بہیتانہ ی سہ رہ وہ ، ناوی گہ لی لہ ٹامیرہ کانی موسیقای فولکلوریم بہر گوی یا چا و پی کہ وتوہہ : -
- وہک : -
- دہ ہول - شمشال - بلویر - زورنا - تہ نبور تاد .

ہہ و النامہ ی کتیب

هه و النامهى كتيب

دابهش کردن یا خود بابهت کردنی نامیره کانی موسیقا

- دکتور (حفتی) ^(۱) بو تم باسه ده تی : - (نامیره کانی موسیقا به گشتی له چوارچیوهی تم چند جوری ی خواره وه ده رناچن : -
- ۱- نامیره زی داره کان (اللات الوتریه) .
 - ۲- نامیره کانی فوو (الات النفخ) .
 - ۳- نامیره کانی ره زم و کوتان (الات الأیقاع والنقر) .
- له نه وروپاش دا ، له و دابهش کردنه ی سالی (۱۹۲۴) ی ز ، له لایه ن زانای گه پروک (زاکس) که به هاوکاری (هورن بوستل) ه وه ، کراوه ، له گه له نه و

۱- د. محمود أحمد الحفنی - علم الآلات الموسیقیة . ص (۲۴) .

دابهش کردنه کۆنه‌ی سه‌ره‌وه‌دا ، که له‌لایه‌ن زانایانی موسولانی رۆژه‌لانی کراوه ،
زۆر جیاوازی نیه ، هه‌رچه‌نده ئه‌م دابهش کردنه‌یان هه‌موو ئامیره‌کانی خستۆته‌ چه‌ن
قالینکه‌وه وه‌ک‌ئه‌مانه‌ی خواره‌وه : -

۱- ئامیره‌کانی ره‌زم که ده‌نگیان له‌ خودی خویان (واته‌ئێ‌پێست) ده‌رده‌چی ،
(Idio phone) وه‌ک (زیل واته‌ سه‌نج و زه‌نگ) ه‌کان و سی‌گۆشه‌ و تاد .

۲- ئامیره‌کانی ره‌زم و کوتانی پێست دار (Mebmrono phon) .

۳- ئامیره‌ ژێ‌داره‌کان (chordo phone) .

۴- ئامیره‌کانی فووکردن (Aero phone) .

دکتور (شه‌هره‌زاد) ^(۲) یه‌ش هه‌مان دابهش کردنی سه‌ره‌وه‌ په‌سه‌ند ده‌کات . به‌لام

(سه‌عیده‌عیززه‌ت) ^(۳) بو‌ ئه‌م چه‌ند لقه‌ی خواره‌وه‌یان دابهش ده‌کات : -

۱- ئامیره‌کانی ره‌زم و کوتان .

۲- ئامیره‌کانی فووکردن .

۳- ئامیره‌کانی (ژێ - تیل) ^(۴) دار .

هه‌وونامه‌ی کتێب

۲- د . شه‌هره‌زاد قاسم حه‌سه‌ن - کتێب (الات الموسیق‌ الثقلیدیه فی العراق المعاصر) لاپه‌ره (۷۳ تا ۷۴) .

۳- دکتور سویمی له‌نوه‌ر په‌شید کتێب (تاریخ الات الموسیق‌یه فی العراق القدیمة) ل (۲۵ - ۲۶) .

۴- (تیل) واته‌ (تیل)

بہشتی یہ کام
ہے و النامہ
کتیب

هه و النامهى كتيب

ئامبیره کانی رەزم و کوتان

- ئامبیره کانی رەزم و کوتان ، وهك خواره وه دابهش ده كرتين :-
- ۱- ئامبیره پيست داره كان :- له م جوړه ئامبیرانه دا کوتانه که واته لیدانه که ، (نه و جا چ به ده ست و سه ری په نجه بی ، یا خود به قابش و دارو گوچانی تایه تی) ده که وینه سه ر پیستیکی ، که له سه ر چپوه به کی گه و ره یا گچکه تاد به ستراره .
 - ۲- نه و ئامبیرانه ی بی پیست ده نگیان لیوه ده رده چیت ، نه وانه ن که ده ننگه که له له شی ئامبیره که وه خوی ، یا خود به له به که وتن و لیک خشانی پارچه کانی ده رده چیت ، نه مانه ش ده کرتنه دووبه ش :-
 - ۱- جوړی به که م خواوه نی ده نگی موسیقای گونجاون و (کوک واته نصب) ده کرتین ، وهك ئامبیره کانی (کسیلوفون ، میتالوفون ، کریستالوفون ، زه ننگه کان و... تاد) (۵)
 - ب- جوړی دووه م ناتوانری (کوک) بکرت و چن ده نگیکی گونجاوی پی لی بدریت ، وهك (زیل واته سه نچ ، ملاکی دارو ئاسن (۶) ، مه نجه لی به تال و

۵ - د. ص. آ. رشید - الآلات الموسيقية في العصور الإسلامية ص (۲۴۵).

۶ - د. شهرزاد قاسم حسن - الموسيقى الشعبية في العراق ص (۱۰۱).



(وینہی ژماره (۱))

(۸) (وینہی چہن نامیرینکی دہ ہول)



(B) زېڼی (دههول کوت) بڼه

سینو و چه پله و خشلو حجیل و بازنو خرخال و بازی به ندو... تاد. (F)
لامیری دههول

(دههول) لامیرنکی په زم گرتنه ، له بازنه چپوه به کی په کیك له و دارانه (بی) ،
 نوو ، گوین دروست ده کریت ، له هردوو رووه وه پیستی (مهر یا بز) ی تی
 ده گیری ، داری چپوه که ده بی به ک پارچه بی ، (دههول کوت د و له نگین) لامیره که
 به هوی (قایش یا خود پت) یک ، له مل ده کات ، به هوی دوو نه لقه وه که له سر
 ته خته ی چپوه که کوتراون ، به ند کراون . دههولیش له کاتی به کارهینانا ده که وینه
 به رده م سینگی دههول کوت و به هوی دوودار ده ی کوتی ، په کیك له و دارانه

تاراده بەك ئەستوررەو كۆتايەكەشى نېوچەماوہبە ، ناوہكو پىستەكە زامدار نەئىو نەدرى ، ئەمەيان زۆرتر لەدار (كنىز) دروست دەكرىت ، بەدەستەكەى دىكەشى شوولە دارىكى بارىك ، زۆرتر لەدارى «گەز» دەيىت بەھوى لاسىكىكەوہ لەپەنجەى گچكەى گرى دەدا .

قەوارەى دەھۆل

ئەم ئامىرەش وەكو زۆرەبەى ئامىرەكانى دىكەى مۇسبىقاي رۆژھەلتى پىوہرى نەگۆراو (قياس ثابت)ى نىە ، دەھۆل ھەبە لەرادە بەدەر گەورەو ، ھەبشە بەپىچەوانەوہ ، بەلام ئەوہى لىرەدا گىرنگە بگوتىرئەوہبە :- قەبارەى ئامىرەكە تا گەورەو پان وپۆرتىر يىت ، ديارە دەنگەكەشى قولو كارىگەرەو قەبەو گپتر دەيىت و بە پىچەوانەشەوہ ، تا قەبارەى ئامىرەكە بارىك و گچكەتر يىت ، دەنگەكەشى بارىك و تىزو ناسكتر دەيىت .

وا لە خوارەوہش پىوہرى (دەھۆل) يىكتان بو دەنووسم كە لە مۇزەخانەى فولكلورى قەلأى ھەولتەر دانراوہو قەبارەبشى لە ھەرە گەورەكان نىە بەلكو مام ناوہندى بە .

تيرەى رووى ئامىرەكە = ۵۲ سم

پانى تەختەى چىوہكەى = ۳۵ سم

درىزى كۆلە گۆچانەكە = ۳۹ سم

درىزى قايش شان = ۴۵ سم

دروستكردى دەھۆل

بەشى سەرەكى ئەم ئامىرە چىوہ بازنەئىبە دارەكەبە ، ئەوبىش وەستاي تايبەتى وىكى دىنبىتەوہ ئى ئەوہى بىەلتى دارەكە درز بدات يا بشكىت . دووم ئەم كارە وردانە زۆر چاك ئەنجام دەدەن ، دواى ئەوہ زۆرەبەى دەھۆل كوتان ، خويان پىست لە ئامىرەكانيان دەگىرن . ھەمبانەى كۆن (ئەوہى كاتى خوى زەخىرەى لە ناودا ھەل دەگىرا) چا كترىن جۆرى پىستە بو ئەم مەبەستە (۷) ، بوماوہى رۆژنىك يا زياتر دەخىزىتە ناوئاو ، دواى ئەوہ لە لاي زگى يەوہ ھەمبانەكە دەدرىنئو لە كەوانە دارە تەنكەكانى دەئالىن ، چونكە بەھوى ئاوہوہ جوان نەرم بوويتەوہ ، جوان دىتە دوودەست ، ئەوجا بەتوندى دەخىزىتە سەر رۆخى تەختە بازنەئىبەكەو بەداو زۆرچاك شەتەك

دهدری و ههردوو که وانه که ی ئهم سهرو ئهو سهر له یهك گری دهدرین ، پاشان ههله گری به مه بهستی وشك بوونهوه ، دواى وشك بوونهوه پیسته کان توندوره ق راده وهستی .

ئهوهی دهبارهی (دههول) هوه خویندوو مهتهوه

كاك (عوسمان شارباژیری) دهبارهی ئهم ئامیره وه دهلی :-
(دههول) ، ئامرازیکی (۸) موسیقای ئیقاعی (ریتم) (۹) ی کوردی به ، له (که مه) (۱۰) یهکی دارین دروست ده کزیت که ههردوو رووه که ی به پیستی خاو ئه گری ، دیوینکی به شولینکی باریک و دیوه که ی تری به کوله گوجانیک لیده دریت (۱۱) .

ماموستا (جهمال بابالیش) له باره ی جوامیریو نه به ردیو ئازایه تی «دوانزه سواره ی مهربوان» هوه دهلی :-
(... سواره ئازایه گورج و گوله کان ، که هه ر به که ، (دوله نگیو) یکیان له گه لدا بو ، له سهر ئه وه ریک که وتبوون که له به ره به یاندا په لاماری دوزمن بدهن و نیشانه ی دهست پیکردنیش ئه وه بوو ، یه کیک له و سواره ئازایانه فرمان بداته دههول کوته که ی وا له گه لدا ، دهست بکات به دههول کوتان ، ئه وانی دیکه ش له گه ل گوی لیبوونی یه که م ته پیه ی دههول ، دهست بکه نه دههول کوتان ، ئاوه کوره به دوزمن به رده ن و بی توفین ... تاد (۱۲) .

وهك ئهم نووسینه ی سه ره وه م له جینگای دیکه شدا وه بهر چاو که وتوو ، بو

۷- ئهمه قسه ی به ریز ماموستا (یه حیا مه رجان) ، کافی خوی باوکی خوی (خدر مه رجان) ی دپتوو به بچوره پیستی بو (دههول) چا کردوو . پروانه فایل ژماره (۲۲) .

۸- ئامراز - آدای عه ره ی به ، به لام ئامیر (الله) ده گه به نی و به رای من ئه مه شبان راسته

۹- ریتم ، دیاره مه بهستی له (Rhythm) .

۱۰- که مه :- یا خود (که وه) چپوه ی باز نه ی به .

۱۱- گک به یان . ژماره (۵۶) ی ته مموزی (۱۹۷۹) .

۱۲- گک . کۆری زانیاری عیراق - دهسته ی کورد - به رنگی هه شتم سال (۱۹۸۱) ل . (۳۴۰) .

نمونە لە داستانی (دمدم) ی (شەمۆ) دا دەخوینینەووە :-
 (لە پڕ دەنگی (دەهۆل) و (زورنا) کە ی (مراز) هات . بەلام چ دەهۆل و زورنایە ک
 کە لە نیو ئەو گەلیو قات قاتانە دا دەنگیان دەداوە ، دەتگوت بە ک دەهۆل و زورنایە ،
 بە لکو سەد دووسەد دەهۆل و زورنایە ... تاد) (۱۳)
 دیسانەووە لە کتیی (مەلا مەحمودی بایەزیدی) یش دا دەخوینینەووە
 کوردەکان هەر کە زانیان دوزمن بەرەو روویان دیت ئەوا ، (تەپل) (۱۴) و
 (دەف) هە کانیان ، بەشەوو . بەرۆژو لە هەر کاتیکایان ، لە جیگایەکی بەرز
 لی ئەدەن (۱۵)

دیارە ئەم قسانەش هەروا بە خت و خوێنی نەکران ، جا یا لە پڕنگی دیتز
 یاخود بیستەووە ماوئەتەووە ئەمرو .
 لەو قسانەش بۆمان ئاشکرا دەنی ، کە کوردان لە سەردەمی کۆندا ، بە تاییەتی ل
 کاتی شەرو جەنگ (دەهۆل) یان وەکو ئامێریکی شەری بە کارهێناوە ، مادام وابوو
 دیارە سەر لەشکرو میرە کوردەکانیش لەو کاتانە دا هەرگیز دەهۆل و دەهۆل کوتیان لە
 نەکردووە .
 دکتۆر (حفنی) و (۱۶) دکتۆر (سوحی ئەنوەر رەشید) (۱۷) یش پابان وای .
 گوتووینە :-

(دەهۆل) بە کێک بوووە لەو ئامێرانە ی موسیقیای جەنگ ، لە سەدە
 (سێزدهمین) ی زابین دا ، لە شەری خاچەکانا ، ئەوروپایی بەکان لە رۆژەلاتیا
 وەرگرتوووە .
 ئەو شەرانەش وە ک دەزانین بە سەرکرا دیەتی قارەمانی کوردو موسولمان (سەلاحەدین
 ئەیوبی) بوو ، چەندین جار یارمەتی و لەشکری لە کوردستانەووە بۆ چوو ، بە کێک .

۱۳- عەرب شەمۆ (دمدم) وەرگێڕانی شوکور مستفا بەغدا (۱۹۸۴) ل . (۲۰۱-۲۰۳) .
 ۱۴- ئەمن وای بۆ دەچم ئەم (تەپل) و (دەهۆل) ییت ، چونکە زۆرکەس بۆ (دەهۆل) (تەپل) گەورە بە کار
 . چونکە (دەهۆل) لە دەنگ قەبەتی و گەورەتی دا وە ک (تەپل) نە .
 ۱۵- مەلا مەحمودی بایەزیدی - داب و نەریی کوردەکان - وەرگێڕی (د. شوکریە رەسوول) ل . (۲۵)
 ۱۶- د. محمود أحمد الحفنی - علم الآلات الموسیقیة ص (۲۷) .
 ۱۷- نشرة الفیثارة - عدد (۳۵) سنة (۱۹۷۶) ص (۲۲) .

له و له شکرانه به سهرکردایه تی میری ههولیر (کورری مووسهك) (١٨) بووه ، بویه وایزانم
 مانی خوومه گهر پیرسم و بلیم : تو بلی ئی ئه وروپانی به کان له و شهرا نه دا ئه م ئامیره بان به
 دهست (دۆله نگیو) ه کورده کانه وه نه دیتینو لییان وه رنه گرتین ٢٢

میژوی ئامیره که

ئه وهی له زۆریه ی سهرچاوه بیگانه کاندایه ستی بو دریزکراوه ده ئی : - کۆنترین
 به کارهینانی (دههۆل) ی گه و ره له سهرده می نونی (سومه ری) ی دا بووه (٢١٠٠-
 ١٩٥٠) ی پ (١٩)

به لام دوا ی دۆزینه وه ی پارچه ئاسه وارینکی سومه ری له شینوه ی (میل) دا واته
 (مسئله سومریه) ، که له مه رمه ری سه پی دروست کراوه ، به رزی (٩٠) سم و پانی (٣٧)
 سم و ئه ستووری (٢٢) سم و له سه ری سه ره وه ی میله که دا پیاویک دباره بو پیشه وه
 چه ماوه ته وه و به هه ردوو دهست (دههۆل) یکی گه و ره ی بازنه ئی ده کۆتی ، میژوی
 ئامیره که ده گه رینه وه بو (٢٥٥٠) سال پ . ز . (٢٥) .

ناوی (دههۆل) له فولکلوری کوردی دا (له په ندی پیشیان) :-

- ١- دهنگی (دههۆل) له دوور خو شه . (٢١)
- ٢- (دههۆل) دیا دهنگی برا (٢٢) . یا خود (دۆل) دراو ته قه ی برا .
- ٣- هه موو شتیکم له کۆله ، تۆره ی (زورنا) و (دههۆل) ه . (٢٣) ٤- (دههۆل) قوت
 دههۆلی بوو داوه تا خو لی دهت ، ده په قینیت . (٢٤)

١٨- هک . کاروان . ژماره (٤٩) ل . (١٣٤) و هک . کاروان . ژماره (٥٦) ل . (١٣٥-١٤٠)

١٩- د. ص. ا. رشید - تاریخ الآلات الموسیقیة فی العراق القديم ص (٥٦) .

٢٠- بلاؤکراوه ی (القیشارة) ژماره (١٢) ی (١٩٨١) لاپه ره (٤٧) .

٢١- شیخ محمده دی خال - په ندی پیشیان - چاپی دووه م - سالی (١٩٧١) ل (٢٤١) .

٢٢- - - - - ل (٢٤٣) .

٢٣- - - - - ل (٤٩٥) .

٢٤- نه محمد قهره ئی - بلاؤکراوه ی کانی - سالی (١٩٨٠) ل (٥٠) .

له شعری کۆن و نوئی شاعیرانماندا :-

- ۱- دانه ده بده بهی (دههۆل) ده یجوور
خروشا زهنگی ، بریا نه قش نوور (۲۵)
- ۲- له کوی ما نه عره تهی ته قله و جلیت و پمب و پمبازی له کوی ما دهنگی (زورنا) و
(دههۆل) و شانی و سهیران (۲۶)
- ۳- به ره حهت بی (دههۆل) کوت وه سههتی چاکی بو کردم .. تاد (۲۷)
- ۴- پروانه شانی به چوپی به له و ماله گوی بگره (دههۆل) ه (زورنا) به (شمشاله) (۲۸)
- ۵- تیبی وه زورنا تیبی وه (دههۆل) تاد (۲۹)

لیستاش له گهله ههندی له (دههۆل) کۆته کوردهکان :-

قاسم (۳۰) کهریم عهلی :-

تیمپرسی : پینش نه وهی (هوشی) ی کوربت فیری زورنا لبدان بیت ، تو (دههۆل) ت له گهله
چ (زورنا) زه نیک ده کوی ؟
له وه رامدا گوتی :- له گهله پیاو نیک به نیوی (حهمه چاوهش) میردی نهو (زوله بیجا وهلی) به بوو ،
له دوایدا کورزا ، ناویراو جگه له نامیری (زورنا) نامیره کانی دیکه ی وهك (بلویر ، باله بان ،
دوو زوله ، شمشالی ئاسن .. تاد) زور به وه ستانی به کارده هیناو ناوبانگی هه موو ناوچه کانی
(پشدهر و بیتوین) ی گرتبووه .

۲۵- محمدی مهلا کهریم - شمرین و خهسه روی خانای قوبادی - چاپخانه ی کۆری زانیاری - به غدا - ۱۹۷۵
ل. (۶۸۲).

۲۶- کهریم شاره زاو سهردار میران - دیوانی حاجی قادری کۆنی - ل (۹۱) .

۲۷- بورهان قانیج - دیوانی قانیج . ل (۱۳۶) .

۲۸- محمدی مهلا کهریم - سه رجیمی بهرگی به کم (۱۹۸۰) ل (۱۷) هه رچه نده له ویندا به م شیره نووسراوه :
(گۆی بگره : زورنا به ، دههۆله ، شمشاله ۱)

۲۹- خهلیل مهووه ر - داستانهکان.

۳۰- پروانه فایلی ژماره (۸) له کۆتایی ته م کتبه دا .



٢- عارف حسین مومس (٣١)

گوم :- ج نامیریکی موسیقا لیده ده بیت ؟

گونی :- به ته نیا (ده هول).

گوم :- ده هول کوتان له ج که سیک فیرووی ؟

گونی :- له بابو باهمی خوم ، چونکه پیشه که فی تهوانه و بز تیمه به جئاوه .

جگه له و ده هول کوتانه ی سه ره وه له کوردستان به ده یان بگره به سه دان
(دوله نگیو) ی تهوتومان هه ن ، کئییکی تهوها به شی ناوو چونیسه تی فیروون و

دروست کردنی نامیره که و ... تاد ناکات :- وهك (مشكۆ) (۳۲) و (قادر) (۳۳) له
 ههولتیر ، ئیستا نه ماون ، بهلام وینه بان که م بووه له م پیشه به دا ، (مشكۆ) بان برای
 (خدری عهولای مهرجان) بووه ، ههروه ها (عهلی عهدی) هه ره له ههولتیر له گه ل
 (سه عهدی نادر زورنازه ن) ده هۆلی کوتیوه و کوچی دوانی کردووه ، (بیق) و (کورتان)
 و (خه له ف حه سق) خه لکی ناوچه ی (ئه لقوش) نو ده هۆل له گه ل زورنازه ن (عهلی



۳۲ - ناوی تهواوی (مشكۆ) (صدیق عبد القادر) ، هه رده م له گه ل (خدر مهرجان) ده هۆلی کوتاوه ،
 ئه مه قسه ی (كالك په حیا مهرجان) .
 ۳۳ - مام (قادر) بش که ده کاته زریایی (خدر مهرجان) و باهی (مشكۆ) له گه ل (خدر مهرجان) و (باهی سه عهدی)
 ده هۆلی کوتاوه ، ناوی تهواوی (قادر حه مه ده) .

حەسەن رەشمان) دەقوتن واتە لی دەدەن .
 لە کۆیە (عەزیز بەغدایی) و (عەلە ی هەمینە لی یلی) و (حەمە عەبێ) ، ئەوانە
 دەهۆلیان لە گەل زورناژەن (عەزیز زەینەل) و (زەینەلی) باوکی لێداوێ .
 (فەرزی کوری تەها زورناژەن) لە ئاکری و گەلێکی دیکەش .
لامیری (دەف) ی گەورە ②

دەف گەورە بریتیە لە چۆبەکی بازەنی دار بە وینە ی (بیزینگ) ، لە بەکێک لە
 پروو کانی پستیکێ تەنکی تی دەگیری ، جۆرێک لەو ئامیری دەفە گەورە بە ،
 (دەرویشی) پی دەلێن ... ئەم جۆرەیان لە تەکیەو خانەقاو بۆنە ی مەلوودی پێخەمبەر
 (دوخ) وزیکرو بردنی تەرمی پیاوچا کان بۆ سەر گلکۆریانو لە کانی گەرانەوێ حاجی
 بەکاندا ، لە لایەن خەلیفەو دەرویش و مریدەکانا لی دەدریت ... ئەم جۆرە دەفانە ،
 لە دیوی ناووەوێ چۆبە دارە کەدا ئەلقە ی تیلی بەریز پێو بەو لە کانی لێدانا دەنگی
 (خەش خەشە) یان دیت ئەلقە کایش ژمارەیان (۱۸) زنجیرەو هەری زنجیرەش
 (۳- تا ۴) ئەلقە ی پێو بەو هەیشە (دوو دوونە) واتە هەر زنجیرێک دەیتە (۶- یاخود
 ۸) ئەلقە .

جۆری دیکە ی ئەم دەفە گەورانە ، ئی زنجیرە ئەلقەنە ، بۆ شای و زەماوەندو
 گۆرانی گوتن بە کاردین .

قەوارە ی دەف

بۆ ئامیری (دەف) ی گەورە ، وەستا (غازی سەر خوش) (۳۴) دەلی : دزیژی
 داری چۆبەکی نای لە (۸) بست تی پیری واتە زیاتر نی و لە (۳) بستیش کە متر نای .
 ئەمەش پێو هەری دەفیکێ گەورە بە :-

تیرە ی پرووی دەفە کە = ۵۱ سم

پانی تەختە ی چۆبە دارە کە = (۷۵) سم

میژووی ئامیری دەف

کووترین پارچە ئاسەوار کە وینە ی ئامیری (دەف) بازەنی) تێدا بەدی بکریت ،
 لە عێراق دۆزراوە تەووە دەگەریتەووە بۆ دەورو بەری (۲۶۵۰) سال پ ز ، کە لە سەر



وینەى ژماره (4) وهستا غازى سهرخوش

(دبوارى - روځى) جهړه واته گوزه نيكي سوور نيگارى سى ئافره تى رووت كيشراوه ،
به هوى دار له ده فنيكي بازنه يى ده ده ن ، نه م پارچه يه له هونى سومه رى - له
موزه خانەى عيراق دا نيشان دراوه .

پارچه ئاسه وارنيكي دى له (قهره ته پيه) دوزراوه ته وه ، تيايدا جگه له (كيناړه)
ژهان ، دووكه س به دى ده كرين خه ريكي ده ف كوتانن ، نه م پارچه بان ده گه پريته وه
بو ده وروبه رى (۷۰۰) سال پ ز . (۳۵)

دروستكردنى ده فى گه وړه

وهستا (غازى) له م باره به وه گوڼى :

دارى ده ف واته (كه وه كه ي) ، خوم دروستى ناكه م ، زورتر له دو مه كان ده يكرم ،

۳۵ - د . ص . ا . رشيد - الالات الموسيقية في العصور الإسلامية . ص (۲۴۸) .

باشترین داریش بو ئەم مەبەستە دار (مێو) ۵ ، چونکە سووکە بەک ، تابلی ئی قایمە دوو ، بەلام ئەمرۆ زیاتر (دارنی) بەکار دێنن ، زنجیره کان ژمارەیان (۳۵ تا ۵۰) یە و هەر زنجیره ش لە (۳ یا ۴) ئەلقە پێک دێت ، یەکە بجار بزمار بەژمارە ی زنجیره کان لە دیوی ناوهوهی چێوه دارە که دەدەم و سەریان دەقوتینم و وێکیان دینمەوه و ئەوجا زنجیره کانیاں پێوه دەلکینم ... دواى ئەوه پێستی تی دەگرم ، باشترین پێستیش بو (دەف) ئی مامزە ، ئەمرۆ ئیمە پێستی کاروبەرخ بەکار دینن ، ئەویش ئی ئازە ئی لاواز چونکە پێستە که ی رۆنی کەمە و تەنکە ، ئەویش دواى پاك کردنەوهی واتە پاش ئەوهی مووه کانی لی دەکرتهوه ، ئینجا دەخریتە ناو ئاو بو ماوه بەکی دوورو درێژ . پاشان دیوی دەرەوهی کەوه دارە که بە سربیش چەور دەکەین و پێستە که ی پێوه دەنووسین ، بو زیاتر قایم بوونی پێستە که بزماری سەریان (کلپس) یش لە هەر چوار دەوری پێستە که دەدەین ، ئیتر لی ئی دەگەرین تا ووشک دەیتەوه .

نامیری دەف لە فولکلوری خۆماندا

۱ - (دەف ی دەنگ نادا) (۳۶)

۲ - (خانای قوبادی) یش گوتویهتی :-

گاسەدای خوش خوان نەغمە ی (دەف) و (چەنگ) ... ناد (۳۷)

۳ - بەسۆز (سازان) نالە ی (چەنگ) و (دەف) ... (۳۸)

۴ - لە تەپلی سەر ئەدەم چەنگ و خەیاالی دەنگی (دەف) ناکەم ... (۳۹)

(ئەحمەدی خانی) یش لە (مەم و زین) دا دە ئی :-

۵ - میر گو بقطن دفو ربابان

بینن همی شرت و شرابان (۴۰)

۳۶ - شێخ محمەدی خالە پەندی پێشیان - ل (۳۸) .

۳۷ - محمەدی مەلا کەرم - شیرین و خوسرەوی خانای قوبادی - بەغدا (۱۹۷۵) ل (۷۴۱) .

۳۸ - هەمان سەرچاوهی پێشوو ل (۷۶۸) .

۳۹ - دیوانی محمەدی (۱۸۷۸ - ۱۹۳۶) ی ز چاهی بەکەم سالی (۱۹۸۴) ل (۳۱۸) .

۴۰ - گۆفاری رۆشنیری ئوی - ژمارە (۱۱۲) ی سالی (۱۹۸۶) ل (۲۰ - ۳۷) . مەبەست لەم بەینە ئەوهیە (میر گو واتە میر گۆفی ، بقطن واتە بکوئن یاخود لێدەن (دەف) و (ربابان) واتە (کەمانچان یا جۆزان) .



(وڻهي ڙماره (ه) ٿاميري دهق گهروهي دهرويشي).

- ٦- حهو سالَ دهرويش بووم (دهف) به شانوَ بوو
 دلَه كه م توي بيني په شانوَ بوو (٤١)
 ٧- چنارو عهدهره (دهفزهن) ههزاره نهغه سهراي (٤٢)
 ٨- دهرويش توو دڀنت بهرزوکه (دهف) ت
 بگره (کهمه) ي (دهف) به هڙي کهفت (٤٣)
 ٩- مار ، ماوه ٿو يا سهفي ، ٿيدا بنگيوي (دهف) ي (٤٤)

- ٤١- عهلي شاره زووري - چه پکي له گولاله سووره ي شاره زوور - به غدا (١٩٨٢) ل (٨٠) .
 ٤٢- کهريم شاره زاو سهردارميران ديواني حاجي قادري کوفي - ل (٣٣) .
 ٤٣- بورهان قانچ - ديواني قانچ - سالي (١٩٨٤) به غدا .
 ٤٤- په نديکي ناوچه ي کزيه به - وانه مان بُو (يا سهف - سهف به خان) ماپوهه ، بُو خوي (دهف) ي ٿيدا بکوني



(وینەى ژماره ٦) ونس قەساب ھەولێرى.

ئىستاش لەگەڵ ھەندى (دەف) زەنان (زەنان) :

١ - سەيد ئىبراھىم سەيد مەولوود مېرزا (٤٥)

لیم پرسی و گوتم : - لەكى (واتە لە چ كەسى) قیری (دەف) لیدان بوویت ؟
گوتم : - وەستای من زەربانی خۆم بوو ، بە ناوی (دەرویش رەمەزان سلیمان) ، كە
بە ئەسل خەلكى لای سلێمانى بوو ، لە دەفزەنى و دەنگخوشى دا ، كەم وینە بوو ،
لەگەڵ (شەھابە) (٤٦) بەك دەنگ بوو .

گوتم : - بەراى تۆلە ھەولێر (دەفزەنى) چاك كى بە ئەمىرو ؟

گوتم : - (ونس قەساب) (٤٧) ھەبە لە ئەمەنى من دا ، دەفزەنى چاكە .

٤٥ - پروانە فایلى ژماره (٢٨) .

٤٦ - گت . كاروان ژماره (٣١) ی نىسانى سالى (١٩٨٥) ل (٥٩) .

٤٧ پروانە فایلى ژماره (٤٠) و وینەى ژماره (٦) .

هه چهنده ئیستا نه نیا له کۆری خواپهرستی و ناو ته کیه کاندای نهی ، (دهف) لی نادات .

۲ - عه بدولقادی کاک مسته فای کاک عه بدوللای هیرانی (۴۸)

به (مامه غهوس) ناسراوه و نازناوی شاعیریشی (سۆزی) به .

گوتم : - له چ که سیک (دهفزهنی) فیر بوویت ؟

گوئی : - له باوکم (سانی هیرانی شاعیری ناسراوا) ، چونکه نه له (دهفزهنی) ی و نه

له (مهقامان) (۴۹) نی وه کو باجم نه بووه ، مه گهر (سمایل سه رما بردوو) ،

گوتم : - (سمایل سه رما بردوو) کی به ؟

گوئی : - ناوبراو ، (دهفزهنی) و (مهقامزان) بوو ، هه چهنده دهنگی به کجار

خوش نه بوو ، به لام ئوسوولی گوئی ده زانی ، ماوه به ک لیره له گه ره کی (سیناقان)

ده ژبا ، به ک دوو سال ده بی کۆچی کردوو ، ته مه نی له ده وری جه فئا سالی دابوو ،

له ته کیه ی (شبخ کاکه) ی چهنده جاریک (دهف) ی بو لیداوم ، به ره چه له ک نی

کوردستانی نه و دیو بوو .

گوتم : - (دهف زه نانی) دیکه ی به ناویانگ ، نی هاوته مه نی خوت ؟

گوئی : - (حاجی عه بدوللای ده فزهنی) ، (مه لا عه بدوللا) به کی دیکه ش هه بوو

(قوندیل) یان پی ده گوتم ، ئیامی ته کیه ی ئیمه بوو له رواندزی ، له ده وری باپیرم

مه قام بیژو ده فزه نیکی گه لیک چاکیش بوو ، (دیوانه خدر) و (ده رویش - مسته فا)

ش نی هیران ، به م دواییه په یدا بوون ، گوئنده و ده فزه نی باجم بوون ، هه چهنده

زور لیها توو بوون به لام مه قامه (فارسی په کانیان نه ده زانی .)

ههروه ها له باره ی ئامیره که وه (مامه غهوس) ه گوئی : - داری دهف ، (که وه)

ی پی ده لئین ، چاکترین (دهف) بش نه وه به (که وه) که ی گه وه نی و کیشیشی

سووک نی ، بویه وه ستا دو مه کان (دار میو) یان به کارده هینا ، به که بجار تا ماوه به ک

ده یان خسته بهر ئاو ، ئنجا ورده ورده دارمیوه که یان ده تاشی ، هه تا ده یان کرده

۴۸ - پروانه فایلی ژماره (۲۵) .

۴۹ - ناوبراو ده نگه خوش نه بووه و مه قامیشی نه گوئوو ، به لام زور شاره زاو ماموستا بووه تپا بداو ریگه ی مه قام

گوئی نیشانی گه لی که س داوه .



(دویمه ژماره (۷) نه‌کیه، شیخ فوناد قادر شیخ شریف - هه‌ولیز)

(که‌وه) ، تیره‌ی ده‌ف (۴۰ تا ۶۰) سم ۵ ، نه‌و دۆمانه‌ی (سه‌ره‌دو بیژنگیان) دروست ده‌کرد هه‌ر نه‌وانیش بوون نه‌و که‌وانه‌ی ئامیری (ده‌ف) یان ده‌کرد ، بو به‌سه‌ر داگرتنی پسته‌که‌ش ده‌بی ئاگاداری ساردی و گهرمی بین (۵۰) ، ده‌نا (که‌وه) شه‌د واته‌خوار ده‌ییت .

۳- ده‌رویش عه‌بدو‌للا حوسین عه‌مه‌د

سالی (۱۹۰۴) له (سابلاخ) ی له دایک‌بووه ، سالی (۱۹۴۰) هاتۆته سلطانی له گه‌ل (سه‌ی زاده) ی ژنی ، ده‌فه‌تیکی گه‌لی به‌ناوبانگ بووه ، سه‌ره‌روو گه‌رینده

۵۰- ساردی و گهرمی - مه‌به‌ست زستان و هاوینه ، واته له زستان بو هاوین نی‌گرتنی پستی (ده‌ف) ، بو توندی و شله‌به‌ستن ئاگاداری ده‌وی .

بووه ، له زور سه فوره كافي دا سه ي زاده ي ژني له گه لدا بووه ، سالي (۱۹۵۸) كوچي
 دواني كړدووه ، جگه له (ده فزه ن) ي په كهي ده ننگ خوشيش بووه كاسيتيكي پر له
 ده فو گوراني له پاشدا به جتاوه (۵۱)
ثاميري ته پل

ثم ثاميره (دوومه له كو دمبه له ك وزه رب) ي شي پنده لني . له شي ثاميره كه له
 (گلينه) يا خود (كانزا) يانيش (دان) دروست ده كړي ، پستينيكي ته نك له ده مه
 گوره كهي ده گيري ، به چند جوړو شيوه هه به .

هر تپينيكي موسيqa جوړنيك له و ثاميرانه ي سه روه به كارديني ، بو نمونه (ته پل)
 زه رب) زورتر له گه ل تپي موسيqa ي (ميلي) دا به كارديت و جوړي ديكه (دمبك يا
 دمبه له ك) له گه ل تپي موسيqa ي نوني ثامير هه مه چشن به كارديت به لام نه وه ي
 ليره دا گرنگه بگوتري : - هه مو نه و ته پلانه ، گه ر له دار دروست كراتي يا كانزا يا
 گلينه ، به هوي (سريش) يا خود (داو) پستي به سه ر ده مه گوره كه يدا ده گيري ، ته نيا
 (دومبه ره ك - دوومه له ك) ي ثامن نه ييت ، كه به هوي تويكي بازنه يي پسته كهي
 له سه ر ده مه گوره كهي به ند ده كريت و (بورغي) يش هه به بو توند يا خاو كرتني
 پسته كهي ، كه چي (دمبك - ته پل) ي لي بورغي ، رووي پسته كهي له
 سه رچاوه به كي گرمي نريك ده كرينه وه بو توند بووني ، به تايه تي له وه رزي زمستان دا

قهوړاي ثم ثاميره

واله خواروه قهواره ي دوو ثاميري (ته پل زه رب) تان ، بو ده نووم

ثاميري يه كم (زه رب)	ثاميري دووم (زه رب)
تيره ي نه و ده مه ي كه پستي پيوه به = ۲۵ سم	تيره ي نه و ده مه ي پستي پيوه به = ۳۳ سم
درزي سه رجه ي ثاميره كه = ۳۳ سم	سه رجه ي درزي ثاميره كه = ۴۷ سم
تيره ي كوني دواوه ي ثاميره كه = ۱۰ سم	تيره ي كوني دواوه ي = ۲۵ سم

۵۱- هك پهان ژماره (۵۷) ي نشري يه كم ي سالي (۱۹۷۹) .

قهواره‌ی دمبکینگی (کانزا - معدن)

نیره‌ی رووی به پیست = ۲۰ سم

نیره‌ی رووی دواوه‌ی (دهمه‌که‌ی) = ۱۸ سم

دزیری سرجه‌می نامیره‌که = ۳۶ سم

قهواره‌ی دمبکینگی (گلینه - شه‌ریه)

نیره‌ی رووی پیست داری = ۲۲ سم

نیره‌ی ده‌می دواوه‌ی = ۱۳ سم

دزیری سرجه‌می نامیره‌که = ۳۰ سم

دروست‌کردنی نهم نامیره

به‌شی سهره‌کی نامیری ته‌پل (نی هموو جوړه‌کان) بریقی به له له‌شی نامیره‌که ، هموو جوړه‌کانیش نهو سهره‌ی (دهمه‌ی) پیستی به‌سهردا ده‌گیری فراوانه‌و سهره‌که‌ی دیکه‌شی باریک یا ته‌سک ده‌پته‌وه نه‌وه‌ی که له‌شه‌که‌ی (گلینه) به دیاره وه‌ک شه‌ریه‌و کووپ له قوپی سووره‌وه‌کراو دروست‌ده‌کریت‌و ته‌پلی (کانزا) ی بورغیداریش له مادده‌یه‌کی وه‌ک نه‌وه‌ی سه‌ماوه‌ر دروست‌ده‌کریت ، نه‌وانی دیکه‌ش نی دار له‌لایه‌ن وه‌ستا دو‌مه‌کان‌و نی (کانزا) ش لای وه‌ستای ته‌نه‌که‌چی دروست‌ده‌کریت ، زوربه‌ی ته‌پل لیده‌ره‌کانیش بو‌خویان پیست به‌سهر نامیره‌کانی خویان دا ده‌گرن .

میژووی نامیری ته‌پل

نهم نامیره به‌م شیوه‌یه‌ی نه‌مرو (بروانه وینه‌ی ژماره ۸-B) له عی‌راق له سهرده‌ی ی (بابلی) کو‌ندا ، وانه نزیکی (۱۹۵۰ - ۱۵۳۰) پ ز . به‌کاره‌اتووه . (۵۲)

ناوی نهم نامیره له فولکلوری کوردی و شیری شاعراندا

۱- (ته‌پل) ی خسته ژور عه‌باوه . (۵۳)

۲- (ته‌پل) ی دراوه . (۵۴)

۳- داش نه (ته‌پل) ره‌زم ، پو‌شا به‌رگ جه‌نگ (۵۵)

۵۲- بلواوکراوه‌ی (القیاره) ژماره‌ی تایه‌نی له (۱۹۷۷/۱۰/۱) ل. (۳۰)

۵۳- شیخ محمدی خان - په‌ندی پیشینانی کوردی ل. (۱۵۹)

۵۴- هه‌مان سرچاوه‌و لاپه‌ره .

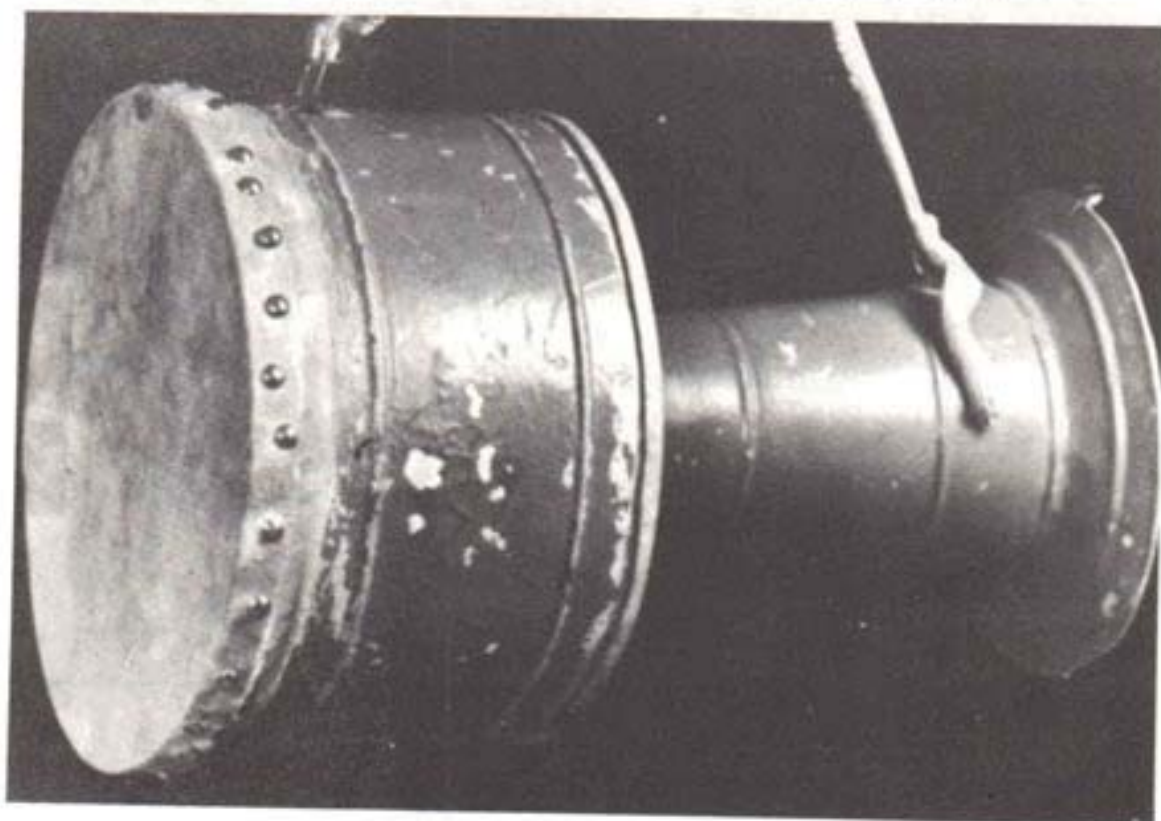
۵۵- خانای قویادی - شیرین و خه‌سره‌و ل. (۶۸۲)



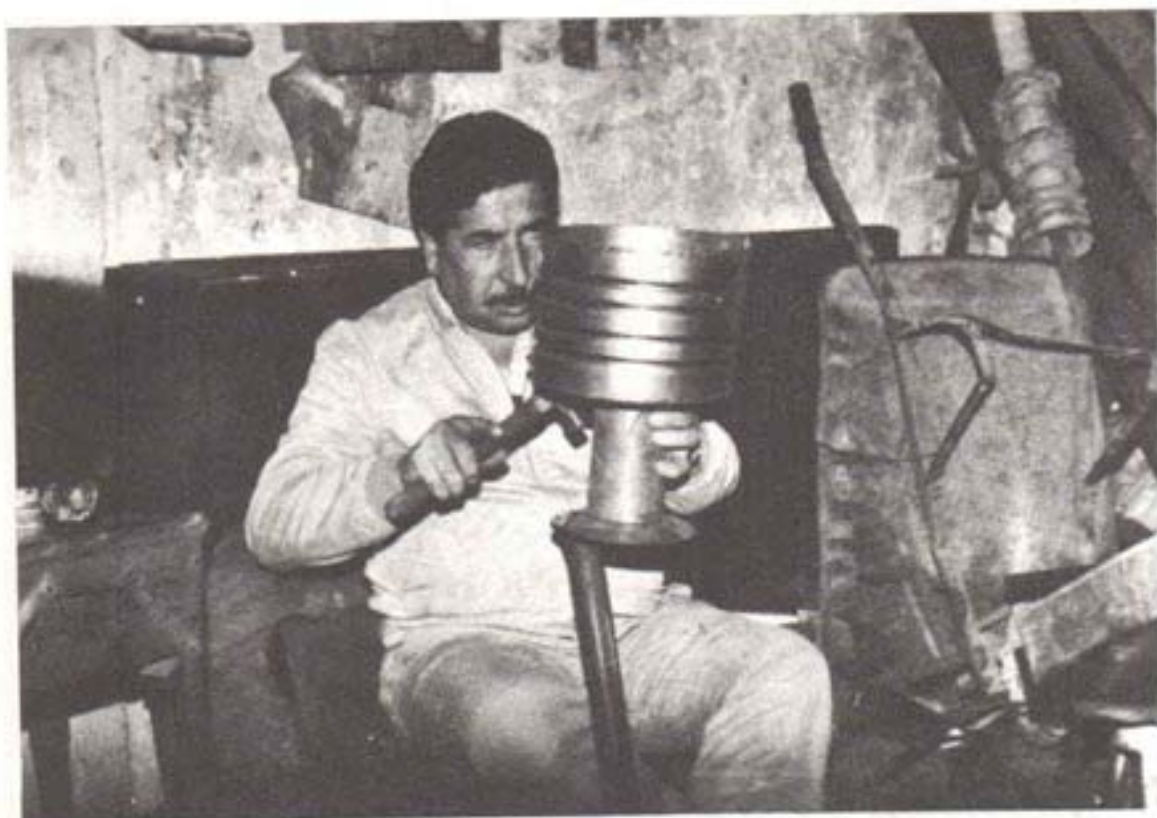
(B) تهپلی (گلبه - شهربه)



(C) تهپلی (کازرا) واته به بورغی



(A) تهپلی (زهراب)
(وینتهی ژماره (A) تهپله کان)



وښهه ژماره (۹) وهستا (نازم عيززهت سألح)
پروانه فايلى ژماره (۴۵) .

- ۴- گهر لوټمه نوو ، نه گهر مه نو ، نه ز عاشقو ، بالا و ته نو
پي دینه با (ته پل) م ژه نو وهس نياخاسم ياره ني . (۵۶)
- ۵- هات به پداخو (ته پل) ي بازی کي مه رده به خو ي بنازی (۵۷)
- ۶- نه به پداخي هه به نه (ته پل) و (کووس) ي (۵۸)
- ۷- ده بده به ي (دمهك - دمبك) سه دای ته پل ي باز (۵۹)

۵۶- محمده مین کاردوخی - دیوانی صهیدی - چاپخانه ی کامه رانی سلطانی سالی (۱۹۷۱) ل. (۱۱۵).
۵۷- پروژانه ی (العراق) ژماره (۳۱۳۲) له (۱۹۸۶/۵/۷).
۵۸- کهرم شاره زاو سهردار میران - دیوانی حاجی قادری کوفی ل. (۲۵۴)
۵۹- سخانای قویادی - شیرین و خه سره و - ل. (۷۲۴).

دەربارەى (تەپل) چى نووسراوہ ؟

(...) (تەپل) ەكە لە (گلاپتە دروست كراوہ و وا باوہ (۱۲) ئىنجى درىژنى ،
لە كاتى بەكار ھىتان ، تەپل كوت ، تەپلەكەى لە ناوہندى بن دەستى و سەر رانى چەپى
جىنگىر دەكات ، بەلام لە كاتى ر اوہستان دالە كاتى ھەلپەركى دا ، وا باوہ ،
تەپل زەن پەنى بختە مىلەوہ كە سەرىكى بە تەپلەكەوہ بە ، تەپل بە قامك و سەرى لەپى
دەست لىدەدرى ...) (۶۰) (عبدال خان) لە (تەپل) لىدان وەستائىكە دەتوانى
لە نيوانى (چوار تەپل) دابىشى و دەست بگەپتە ھەرچوارىان و بەشىوہ بەكى
پىك ، كارى چوار (تەپل كوت) بەجى - يىنى ، بەھوى ئەم وەستائى بەوہ (سوئتان
مورادى چوارەم) خەرجى مووشى پى بەخشى (۶۱) ئىستاش لەگەل ھەندى لەو
(تەپل - زەرب) زەنانە :-

۱- سەئىدى رەشىد گەوركى (۶۲)

لە وەرامى پرسىار يىكى منا گوئى :- (بەر لە سالە كاتى پەنجاوہ (زەرب - تەپل)
لىدەدەم ، بەكەبجار (دەھول) م دەكوتا ، لەگەل زور ناژەن (مستەفای ئىفتىخارى)
، ناوبرا و زاوام بوو ، دەتوانم بلەيم لە سەرتاپاى كوردستان زور ناژەنى وەكو ئەوم كەم
دییوو ، ئەمروش (واتە كاتى چاوپى كەوتنەكە) لەزباندا ماوہ ، بەلام گەلى پىر بووہ و
تواناى ئەم پىشە بەى نەماوہ .

(زەرب) زەنىكى بەناوبانگى دىكە ، لەسابلاخى ھەبە ، بە نيوى (حوسەنى
عەلباوہ) و بە (حوسەنى رەھبەر) ناسراوہ ، ئەو لەمنەوہ فىرى (زەرب) لىدان بووہ .
گوتم :- بەكەبجار لە چ كەسىك و شوپنىك فىرى (زەرب - تەپل) لىدان
بوويت ؟

۶۰- گ. بەیان ژمارە (۵۷) ی سالى (۱۹۷۹) ، ل : (۸۸- ۹۴) .

۶۱- سەئىد ناکام - ئولياچەلى - بەغدا - ۱۹۷۹ . ل. (۱۲۴)

۶۲- برونە فایلى ژنرە (۱۹) .



(وینہی ژماره ۱۰) سه عبد گورکی

گوئی :- سه ره تا زاویه کهم (مسته فای ئیف تیخاری) له گونده وه منی هی تابه سابلاخی و
 ته وای نزم (مه به ست له ره زم) ه کانی شانی فیترکردم ، (چونکه ناوبراو جگه له
 نامیری زور نا ، ده هو آیشی ده زانی) وهك :- روینه ، چه پی ، سی پی نی ،
 بر مبارین جو ری قهره په پاغ ، جو ری شانی شکاک و جگه له وانه دواتر ره زمه کانی شانی
 (فارس و (نازه ریش) فیتر بووم ، له شانی دا به هر جو ری نیکی بر و یشتبان ، له گه لیا
 ن ده رو یشتیم ، تانه مپرو کوش له گه ل گه لی کهس به (زه رب) به شداریم کردووه
 وهك : (عه ولای سنجای) له سابلاخی ، هم (ده فزه ن) و هم ده نگ خوشیش
 بوو.

دهوری دوو سالانیش له گه ل نافرته تیک به نیوی (مه نیج حه بران) و له گه ل
 (عه مه دی ماملی) یشدا کارم کردووه ، نه مپروش له گه ل برایان (سه ید عملی

سه‌دهشتی) و (په‌سوولی نادری) و زوری دیکه کار ده‌که‌م .

له‌وهرامی پرسبارنکی منا گوتی : -

ئه‌مرو ئامیری (زه‌رب) لای ، (ته‌نه‌که‌سان) دروست ده‌که‌بن ، به‌لام جاران
کۆلکه‌گوتیزنکیان ده‌هیناو ده‌یان کۆلی تاوه‌کو ئه‌م شینوه‌ی ئامیره‌که‌ی وه‌رده‌گرت ،
په‌یان ده‌گوت (خاتهم) ده‌نگی ئه‌و ئامیره‌که‌ له‌ دار دروست ده‌کرا زور خوشتر بوو له
مه‌ی ئیستا که‌ ته‌نه‌که‌یه ، به‌لام ئه‌وه‌نده‌ هه‌یه‌ ئه‌و (واته‌داره‌که‌) زور ناسک بوو ، بو
گه‌ران و هه‌لگرتن و ئه‌م شوین و ئه‌وشوین کردن ، ده‌ستی نه‌ده‌داو زوو ده‌شکا ...
هه‌رچی ئه‌مه‌یه (واته‌زه‌ربه‌ ته‌نه‌که‌که‌) خوی ده‌گری و له‌بارتره‌ بو‌ کاری ئیمه ،
هه‌روه‌ها له‌داره‌که‌ش سوول‌کتره‌ بو‌ هه‌لگرتن ، پسته‌که‌ش که‌به‌کاری ده‌هینن بو
به‌سه‌رداگرتنی ئه‌م ئامیره‌ ئی (ماسی) په ، چونکه‌ ده‌نگی ناگۆری .

۲- وه‌لی کۆری عه‌به‌ی سه‌ی‌زاده (۶۳) (زه‌رب - ته‌پل) لیدان له‌ باوکی خوی
واته (عه‌به‌ی سه‌ی‌زاده) که‌ چا‌کترین (زه‌رب) لیده‌رو گۆرانی بیژ بووه‌ و هه‌ر له‌ گه‌ل
(حه‌سه‌نی نه‌ی) یش دا به‌شداری کردوو ، قیربووه ، دوا‌ی باوکیشی خوی به
(زه‌رب) لیدان ، به‌شداری له‌گه‌ل (حه‌سه‌نی نه‌ی) دا کردوو ، ده‌نگی خوشه‌و
هه‌موو جوړه‌ به‌زمی هه‌له‌په‌رکی و به‌سته‌و گۆرانی و مه‌قامینکی زانیوه ، گۆرانی به‌کی تو‌مار
کراویشی له‌ ته‌له‌فزیون دا هه‌یه‌ له‌گه‌ل (عومه‌ر خه‌مزه‌نی) به‌ ناوی (به‌عینوانی) ،
هه‌رچه‌نده‌ به‌ ته‌مه‌نه‌ به‌لام هونه‌ری تیدا به‌دی ده‌کری . (۶۴)

جگه‌ له‌ ناوبراوان ، ئه‌مرو له‌ کوردستاندا ، به‌ده‌بان بگه‌ زیاتریش
(زه‌رب - ته‌پل) لیده‌رمان هه‌ن ، بو‌ نمونه (عه‌به‌ چکۆل) ی بوکانی ، (غهریب
نه‌واس) ی سابلانخی ، ته‌مه‌نی (۴۰) سال‌ زیاتره ، به‌لام له‌ (زه‌رب) لیدانا به ،
(عه‌به‌ چکۆل) ناگات ، (عه‌زیز خه‌مزه‌نی) برای گۆرانی بیژ (که‌ریم خه‌مزه‌نی) ،
هه‌روه‌ها (سال‌حی به‌ری) خه‌لکی (چوارقورنه‌یه) ، له‌ هه‌ولیریش (موحسین به‌کر
عه‌لی) (۶۵) و گۆرانی بیژان (جه‌لال سه‌عید) و (عوسمان حوسین) و (سال‌ح
سه‌رچناری) (۶۶)

۶۳- پروانه وینه‌ی ژماره (۲۴) .

۶۴- ئه‌م زانیاریانهم له‌لایه‌ن برای هونه‌رمه‌ند (ولیم یوحه‌نا) وه ، به‌ده‌ست گه‌بشتوو .

۶۵- پروانه فایلی ژماره (۳۹) .

۶۶- پروانه فایلی ژماره (۲۳) .



(۴)

نامیری دووتته پلی - دووتاس - نه ققاره

(دووتته پلی) بریتی به له دوو (تاس)، به هوی داو یکی پیستی به یه که وه به ندرکراون، له (گلینه) یا (دار) یا (کانزا) دروست ده کری، رووی سه ره وه بیان پیستیکی تهنکی به سه ردا ده گیری و به دوو داری تایهتی لی ده درین .
قهباره ی لهم نامیره

پیوه ری نامیریکی دووتته پلی :-

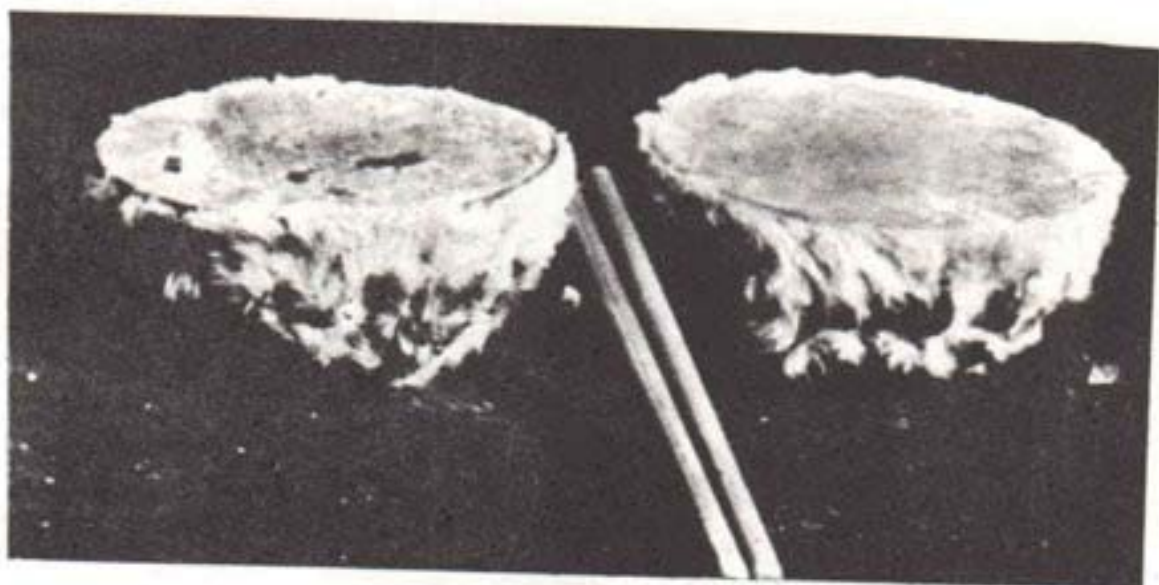
تیره ی ده می (رووی) سه ره وه ی تاسه که = ۱۸ سم .

تیره ی کونی بنه وه ی تاسه که = ۱۵ سم .

به رزی تاسه که = ۹۵ سم .

دروستکردنی نامیره که

به شی سه ره کی لهم نامیره دا ، دوو تاسه که یه ، نه و جا له (گلینه) دروست کراونی



وینەى ژماره (۱۲) ئامبىرى دووتەپلە .

ياخودا (دار) يانئيش (كانزا) ، دوای ئەو ھەردوو تاس لە يەك دە بە سترىن و بە جورىكى
كەوا بزانی بەك پارچەنە ، پاشان پىستىكى تەنكىيان لە پرووى سەرەو بە سەردا
دەگىرى و بە دوو دارى تايە تيش لى دەدرىن .

ئامبىرە كە لە كاتى بە كارھىنانا ، دەكە وىتە بەردەمى ئەو كە سەو كە دەى كوتى ،
(تاسى) لای راستى (دوو تەپلى لىدەر) ، دەيتە دەنگى بە ھىزى (رەزم) ، واتە (دم)
و ئى لای چە پىش دەيتە دەنگى ناسكى رەزم كە پىى دەلین (تەك) .
جا لە دانىشتن دا ئامبىرە كە دەخرىتە بەردەم و گەر دانىشتنى سەر (كۆسپە) يا
(كورسى) پش بوو ئەو دەخرىتە سەر پان ياسەرمىزو جارپش ھەبە دەخرىتە
سەرپشتى و ئاخ (۶۷) ، زور جارپش لە تەك (دەف) دا ، بەكار ھىزاوہ . (۶۸)
مىژووى ئەم ئامبىرە

ئەم ئامبىرە لە كاتى شەرى (خاچەكان) دا ، لە سەدەى سىازدە ھەم پەرىوہ تەوہ بو

۶۷- دانىشتىكى تايەقى لە گەل گۆرانى بىز (ناسرى رەزلى) لە (۲۶ / ۷ / ۱۹۸۴) دا ، باسى كردو گوڤى :-
(لای خۇمان ئامبىرىكى دېكە ھەبە بە نبوى (دووتەپلە) بە سەر ئەسپەوہ دابان دەنا ھۆزە كۆچەر بەكان كاتى خۆزى
دەھاتن (سام) پان دەنا ؟ ، بەرئىز دەروىشتن ، ئەم ئامبىرەيان بە دوودار يا دووقابش لى دەدا .)
۶۸- ئەم قسەبە ئى (شىنخ محمد شىنخ عومەر تەبب) ۵ ، دەبگوت :- (تەپل ھىنى سواری واتە- نەفقارە -
دووتەپلە - (سە) و سەرەكەى بە پىست دەگىرى ، لە زىكرو كاتى كۆبوونەوہ دا بەكار دېت . پروانە فابلى ژمارە
(۲۶) .

ئەوروپا .

لە نەخشى ھەلکۆلراوى (تاق بوستان - تاقوستان) ى (کيوى بېستون) ى نزيك شارى (کرماشان) ، ديمەنى راوشکارتک دياره ، شای ئەو سەردەمە بە سواری ولآخەو لەدواشەو پياويک چەترى بۆ ھەلگرتووھو دواى ئەویش سى ريز موسيقازەن ھەنە ، ريزى بەکەم دووکەسن خەريکى (دووتەپلە) ليدانن تاد . ئەم ئاسەوارە دەگەریتەو بۆ سەردەمى (ساسانى) بەکان ، (٦٩) ھەکوومرانيان لە (سەدەى سى بەمى پ . ز . تاوھکو نيوھى بەکەمى سەدەى ھەفتەمى زايىنە .)

ناوى ئەم ئاميرە لە فۆلکلورى كوردى و شعيرى شاعيراندا

١- نالەى (ناى زەرپىن) نرکەى (نەققارە) ش ... (٧٠)

٢- (چنگ) و (دڤ) و (صورنا) و (ناقور) (٧١)

٣- سا بەدەنە بەک بەزمى (نەققارە) . (٧٢) ٤- دەن لە (سى تەپلە) وە مل ئەى شاندا . (٧٣)

ئەمىن ئاغای دووتەپلە ژەنى ئىبراھىم پاشای بابان

ئەمىن ئاغای تەپل

ژەنى (ئىبراھىم پاشا) ، لە بەر دەمى مالى پاشادا ، سواری ئەسپەرەش بووبوو ، (جووت تەپلە - واتە دوو تەپلە) لەم لاو لەولای قەلپووزى زىنى ئەسپەرەش قايم کردبوو ، بە دەستى چەپ لگاوەکەى گرتبوو ، بە دەستى راسيش (جووت تەپلە) لى ئەدا ، چ ليدانتيك ؟ ساواى ناو لانک و پيرەميردى نەوھد سألەى ھيتابووھ

٦٩- د . ص . أ . رشيد - الالات الموسيقية في المصور الإسلامية ص (٢٦٤ - ٢٦٩) .

٧٠- خانای قوبادى - شيرين و خەسرەو - ل . (٤٣٩) .

٧١- گۆڤارى پۆشنىرى نوى ژمارە (١١٢) ى سالى (١٩٨٦) . ل . (٢٦) . دكتور (ئەمىن موتاھجى) بۆ ووشەى (ناقور) دەلى : - وناقور : - ئەو سازەبە (واتە ئاميرەبە) كە لەشونى كراوھدا لى دەدرى ؟ ١ ، بە ئام لە كام بەشى ياخود جوړى ئاميرەكانى موسيقايە ؟ دەرى نەخستووھ ، ئەم دە ئيم : دوور بە (ناقور) لە (نەقى) واتە (كوتان ، ليدان) ، وە ھاتى و مەبەست (نەققارە واتە دووتەپلە) لى ، دووريش نە مەبەستى (ناى قور) ، واتە (شمشالى لە قور دروست كراو بووى) .

٧٢- بورھان قانچ - ديوانى قانچ . ل . (٣١٦) .

٧٣- رۆژنامەى ھاوکارى ژمارە (١٤٨) لە (١٩ / ١٢ / ١٩٧٢) . ئابا ئاميرىكى دېكەشان ھەبووھ بەو ناوھ ٢٢



وینەى ژماره (۱۳) ئامبىرى تەققارە لە مۇزەخانەى فۆلكلورى قەلأى ھەولتير دانراوہ

جۆش و خروۆش ، بە ئاشكرا چۆلەكەى گوى سوانەكانيش كه وتبوونە ھەلەكە سەماو .
 ھەلفروو دافريان بوو^(۷۴) دواتر مامۆستا (عومەر عەبدولرەھىم) ھەر لە بارەى
 ئەم باسەوہ دەلى : - (قورووسكە قورووسكى نانجى و حيلە حيلى ئەسپان و پرمە پرمى
 ولأخى تەرال و چەھچەھەى بازو دەنگى (جووت تەپلى - ئەمىن ئاغا) - ئىبراھىم
 پاشا - يان لە كۆشك و سەرادا كەمەندكيش كردو ھانە دەرەوہ ... تاد)
 بەلام بو (دووتەپلى) زەنانى كوردى ئەمرو ، ئەمن تووش نەھاتم ، بۆيە داواخوازم
 لە خوینەرى ئازىز ، لەھەر ناو ھۆزىك ياخود تەكەو خانەقاہەك ياھەر جىنگاہەكى
 دىكەدا وەبەر چاوى كەوت ، ئاگادارمان بكات ، يا ھەر خوى وىنا بەكى ئەو
 (دووتەپلى) زەنەو كورنە بەكى زبانى و چۆنىيەتى قىربوونى ئامبىرەكە ، بىلاوبكانەوہ .

۷۴- گۆفارى كاروان ژمارە (۲۹) ى شوانى (۱۹۸۵) . ل . (۱۰۲- ۱۰۷) .



وینەى ژماره (۱۴) (وینەى لای راست نامیری (دووتەپلی) و نی لای چەپش نامیری (بەك تەپلی) بە ، نامیرەکان پرووی دواوە بان دپاره .) (مۆزەخانەى فولکلۆرى قەلای هەولێر) .

بەریز (نەنوەرقەرەداخی) یش پەى گوتم : -
 (نەققارە) یا دووتەپلی : - لەگەڵ دوانزەسوارەى مەریوانا پتر لی دراوہ ،
 (جوامیرئاغا بەکیک بوو لەودوانزە سوارەبەو نەققارەبەکی چاکى لی داوہ .

نامیری بەك تەپلە (تاس) ⁵

نامیریکی رەزم گرتنەو (تاس)
 یشی پەى دەلین ، لە تەکیەو خانەقاکان دا ، لەتەك (دەف) بەکاردیو بە دووداریش
 لی دەدری .
 دروستکردنی ئەم نامیرە

وہك گوتمان ئەم نامیرە لە بەك (تاس) پێك - دیتو لە (كانزا) دروست



وینەى ژماره (١٥) ئامبىرى (بەك تەپلى) بەسەر سى پاوه .

دەكرت ، لە ھەولبەر (وەستا نازم عىززەت) (٧٥) لەشى ئەم (تەپلە) بە لە (پلەت) دروست دەكات : - (جاران باوكم لە (سفر) دروستى دەكرد) ، بۆ قايم كردنى پىستەكەش ئەمەرزو بورغى لە دىوارى (ناس ياخود مەنجەلى) لەشى تەپلەكە دەلكىن (لەحىم دەكەن) ، پىستى (گا) (٧٦) نەبى بۆ ئەم ئامبىرە دەست نادات و خۆى ناگرىت ، بەتايەتى پىستى (سەرى گا) زۆر پەسەندە ، قەراغى پىستەكە لەپراستى بورغى بەكان

٧٥- پروانە فایلى ژماره (٣٥) و وینەى ژماره (٩) .

٧٦- ئەمە قەسەى (وەستا غازى سەخۆش) ، پروانە فایلى ژماره (٢٨) و وینەى (٤) .

کون کون ده کړت بو نه وهی بچنه ناو کونی پیسته که و بهم هویه وه چه سپ (قایم) بیت . جاریش هه به به داوی پښت (پروانه وینه ی ژماره ۱۴) پیسته که ی بوگری ده دری و به سهری دا ده گیری ، لای بی (ناس) ه که ش کونیکي گچکه و جاریش هه به گه وری تدا به ، هم نامیره به دوو داری تایه تی ده کوتری و له کانی به کاره بنانیشدا یا ده خرته سهر سی پا ، یانیش که سیک ده یگری و نه وی دیکه ش به دوو داره که ده ی کوتی .

قهواری نامیره که

هم نامیره ش وهك زور به ی نامیره کانی ره زم و موسیقای پژوه لاتی ، پیوه ری نه گوراوی نیه ، (بهك ته پلی) هه به زور گه وری و نه بجا مام ناوه ندی و هه یشه گچکه ، وا له خواره وه پیوه ری دوو له و نامیرانه تان بو ده نووسم که له موزه خانه ی فولکلوری قه لای هه ولیر دانراون : -

ناوف پارچه کانی له شی نامیره که	پیوه ری نامیری به کم	پیوه ری دووه م
نیره ی نه و پرووه ی پښتی نی گپراوه	۲۲ سم	۴۸ سم
نیره ی کونی بی (ناس) یا (ته پله) که	۲ سم	۳۷ سم
دریزی داره کانی (کوتان) یا خود (لیدان)	۲۷ سم	۳۶ سم

هم نامیره م له زور به ی ته کبه کانی ناو شاری هه ولیر دپتووه ، وهك ته کبه ی (خه لیفه مه جید خه لیفه نه حمه د) و (شیخ عه بدولکه ریم داره خورمانی) و (شیخ کاکه ی کوری) و (شیخ فونادی نه وه ی شیخ شه ریف) و ... تاد . هه روه ها له (موزه خانه ی فولکلوری سلطانی) یش دانه بهك له و نامیره هه به . هه تا له ته کبه و خانه قابه کانی شاری (سنه) ش دا هم نامیره هه به (۷۷).

نامیره که شان به شانی نامیری (ده فی ده رویش) له بونه تاینی به کانی . ناو ته کبه و خانه قاو ده روه وه ش دا (هه ندی بونه) . به کار دیت . له ناو ته کبه له سهر سی پا و له رویش تیش . به کیک ده یگری و (ته پل کوت) یش به هوی دوو داری تایه تی ده ی کوتی .

۷۷ همه قسه ی گوزانی بیژ (نمیری به زانی) به له روزنی (۱۹۸۴ / ۷ / ۲۶) له مالی نیمه دا گوتی (نامیره که لای نیمه به دوو قش نی ده دری و من خوه زور باش ده توانم به کاری بیتم و نبایدا شاره زانی باشم هه به ... هم چوپینکه و ته هه سهر (کاسیت) نومار کردووه .

میژووی ئەم نامیره

نە لە کتێبه کانی دکتۆر (سویحی ئەنوەر رەشید) و نە لە کتێبه کهی (مەحموود حەفنی) داو نە لە گەڕانه مەیدانی یه کانی دکتۆر (شەهرەزاد - قاسم حەسەن) یش دا ، ناوی ئەم نامیره یان نەهیناوه و وێنه که شیم بهر چاو نە که وتوووه ، بۆیه ئەوهی لیره دا به گرنگی دەزانی ییلیم ئەوه یه : - کورد مۆرکی تایبه تی خۆی داوه ته ئەم نامیره ، جا چ له جووروشیوهی دروست کردنی دا بیت یا رینگه ی کوتانی .

جووری راوهستان و دابهش کردنی نامیره کانی موسیقای ناوته که

(خه لیفه مه جید) ده رباره ی شیوهی به کارهینانی ئەم نامیره و ئەوانی دیکه ی ناو ته که ی خۆیا نه وه گوئی : - (سی یا خود چوار (ده فزه ن) جاری واش هه یه ژماره یان ده گاته شهش حەفت ، له ده وری ئالفه ی زی کردا راده وه ستن ، جار ان له ته نیشتی راستی ئەو (ده فزه ن) انه شدا ، ته پل ی به ک و له ته نیشتی چه پیشیان ته پل ی به کی دی راده وه ستا ، به لام ئەمرو ته نیا به ک له و (ته پل کوت) انه ، راده وه ستن . (شیخ فوئاد عەبدولقادر شیخ شەریف) یش گوئی : -

له ته که ی ئیمه دا نامیری (زیل واته سهنج) ماوه ، به لام زور که م به کاری ده هینین ، له سه رده می با پیرم نامیری (شمشالی ئاسنی زهرد) یش ، به کارهاتوووه ، تا ئەم دوا یه ش نامیره که هه رمابوو . (بروانه وێنه ی ژماره -۷) . به لام بو موسیقاژه نانی ئەم نامیره :

۱-مام خینله (به کر عه لی) چا کترین (ته پل) کوت بووه له هه ولیری ، نه ک هه ر خۆی به لکو برا که شی ، دوا ی خۆیشی کۆره که ی (موحسین به کی) (۷۸) ئیستا پاسه وانه له قه برستانی گه وره ، (دەمبک) واته (دەمبەلەک) یشیان زورباش ئینداوه .

۷۸-بروانه غایلی ژماره (۳۹) و وێنه ی ژماره (۷) . (ته پل کوت) ی ناو وێنه که خۆیه تی .

جگه له ناوبراوان له ته کیهی شیخ عبدالکهریم داره خورمائی (خه لیل توفیق)
 هه بووه ، کۆچی کردوو ، (ته پل کۆت) ی باش بووه ، ههروه ها (خه لیه باقی
 له یوب فه تاح ۷۹) و (دلشاد عه بدولقادر شیخ شریف) و (فه یسه ل خدر)
 و گه لیکه دیکه ش ته پل کۆت هه نه

6
تامیری (زیل - سهنج - تاس مه عرف - سه نوجه)

تامیری زیل - سهنج (۸۰) ، له پۆلا دروست ده کړت و له دوو پارچه ی وهك قه پاغی
 سه ری مه نجه ل پیک دیت ، له دواوه داویک یا خود قایشیکی بو کراوه ته ته لقه ، ده سنی
 ده چینه ناو بو گرتنی تامیره که ، هه میسه وهك وینه ی ژماره (۱۶) ده سکی کانه ی
 هه یه و به هویه وه ده گیری به کارهینانی هه ردوو پارچه ی تامیری (سهنج) یش ،
 به هوی جولاندنه وه ی دژ به یه کی هه ردوو پارچه که ، له سه ره وه بو خواره وه و
 به پینچه وانه وه ده نی . ته م تامیره به کیکه له تامیره کانی (په زم) ی نی پیست ، جوری
 (Idio Phone)

قهواره ی ته م تامیره

ته م تامیره ش وهك ته وانی دیکه ، پتوه ری نه گوراوی نیه ، (زیل - سهنج) هه یه
 له پراده به ده رگه و ره یه و هه میسه مام ناوه ندی و هه میسه گچکه ، ته وه ی
 خواره وه ش پتوه ری به کیک له و تامیرانه یه که له موزه خانه ی فولکلوری
 قه لای هه ولیر دانراوه . تیره ی هه ر به کیک له پارچه کانی سه نجه ی = ۲۵ سم .
 دریزی ده سکه کانه ی = ۱۰ سم .

میژوی تامیره که

به ر له (۲۰۵۰) سال (پ . ز) ، سۆمه رییه کان به که م که سانیک بوون ، ته م

۷۹- پروانه قابل ژماره (۳۹) .

۸۰- دکتر (محمود أحمد الحفنی) له کتبی (علم

الالات الموسیقیة) دا ، ده لی :- (ووشی - سه نجه ، یا سنوج ، یا بایش سه نجه کان
 ... تاد - که هه ر به کیک له دوو پارچه ی ته م تامیره به (سه نجه - وانه تایی ته رازوو) ده چیت و
 ووشی (سه نجه) ش هه ر له وه وه وه رگه و ره و له ته سایش دا ووشه که (فارسی) به .

ئامبىرەيان بەكارهيتنا ، لە پايتەختى ئاشووربەكانيشدا (نەمرود) ،
 ھەندى ئامبىرى (سەنج) يان ، دۆزبەوۋ دەيگە پرتنەوۋ بۇ سەدەكانى تۆبەم و
 ھەشتەمى پ.ز . ئەمرۆ لە مۆزەخانەى (بەرىتانىيا) (۸۱) . دانراون ، لە
 ئيرائيش ھەندى ئامبىرى (سەنج) يان دۆزبەوۋ تەوۋ ، دەگە پرتنەوۋ بۇ سەدەى ھەفتەمى
 پ.ز (۸۲)

ئاوى ئەم ئامبىرە لە شىعەرى شاعىراندا

۱-زەرەى جام (سەنج) شىخەى (شەپور) ش... (۸۳)

۲-زەرەب زەر (سەنج) ئەى زەرەپراىخانە ... (۸۴)

۳-دەنگ (تەپلى باز) ، (سەنج) خۆش ئاھەنگ ... (۸۵)

ئەمرۆ لە كوردستاندا بەكارهيتانى ئەم ئامبىرە بەدەگمەنەو تايبەتيشە بە بۆنەى
 ئايىنى ، تا ئەمرۆش ئامبىرى (زىل-سەنج) لە تەكەى (شىخ فوئاد عەبدولقادر
 شىخ شەرىف) دا ماوۋو جارجارەش لە زىكردا ، لە تەنىشت
 (تەپل) و (دەف) دا بەكاردەتتە. پروانە وئەنى ژمارە (۷) خۆم لە كلىساي
 (ھەرمۆتە) دا ، دىومە ئەم ئامبىرە لە كانى مارە كوردنى ژنا ، لە لاىەن (شەماشە- شەعباي
 كورپى مام مەپرىن بەكارهيتراوۋ (ونس قەساب) يش زورچاك ئەم ئامبىرە بەكاردەتتى
 لەئاو تەكەى (شىخ شەرىف) - لە ھەولبىر خۆم دىومە .

۸ . بلاؤكراوۋى (القيارة) ژمارەبەكى تايەنى لە (۱/۱۰/۱۹۷۷) لاپەرە (۳۱-۳۲) .

ر.د.ص.أ. رشيد- الآلات الموسيقية في العصور الإسلامية ص (۲۸۰) .

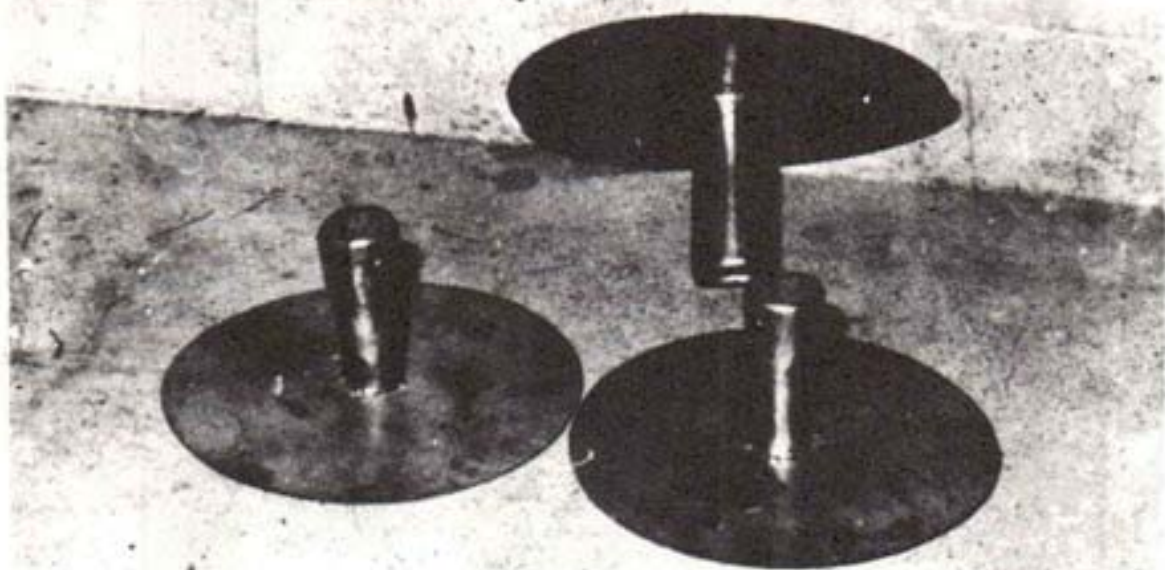
محمدەدى مەلاكەرىم- شىرىن و خوسرەوى خاناي قوبادى . ل. (۲۰) .

ھەمان سەرچاۋەى پىشوو . ل. (۴۳۹) . مەبەست لەو بەيتەى سەرەوۋ ئەوۋبە (ئامبىرى

سەنج) ي رەنگ زەردى بە وئەنى زىر ، سەنج زەن كە لىرەدا (زەرەب) . . واباش

ئى دادەداوگەرم لى دەدا ، كوردووبەنى بە (زەرەپراىخانە) واتە شوئىنى كوتان .

ھەمان سەرچاۋە . ل. (۷۴۸) .



وینەى ژماره (١٦) ئامبىرى (زىل - ياخود سهنج) ى دهسك دار

دكتور (شههره زاديش)

دهلى :- (ئەم جوړه ئامبىره (مه به سقى، ئامبىرى (زىل - سهنج) ە له باكوورى و لات بو
بوئەى ئايىنى به كاردى ، له هه مان كاتيشدا ، بو بوئەى دنيايش له لايەن (كوردو
تورك و ئيزيدى) يه وه ، به كاردىت . (٨٧)

ماموستا (خالىد على حهسەن) (٨٨) يش گوڤى :- (له كليساى ئەلقوش تا

ئەمپروش ئامبىرى (سهنج) به كاردىت .

ئامبىرى پەره تاس - ريشەى تاس

ئەم ئامبىره برىتى به له دوو دهسكى دارى لووس و رىك ، درىزى هەر داره

٨٧ - دكتور (شههره زاد قاسم حهسەن) كتېپى
الات الموسيقى التقليدية في العراق المعاصر ل. (٦١)
٨٨ - پروانه غايلى ژماره (٢٩).



ۋېنەى (۱۷) ئامبىرى (سەنج - زىلى)ى، دەسك قايىش

دەۋرى (۲۰) سم ۵ ، لە كۆتاللى سەرىكىكى (ھەرىكە لەو دوو دارە) ، ھېشووەك زىنجىر
 كە (پەرە ناس) ى زىيون و شۆربوونەتەۋەو بە ھۆى بزمارىك كە لە كۆتاللى دەسكە
 دارەكە دراۋەو سەرى قرتىنراۋەو كراۋەتە ئەلقە ، ئەو زىنجىرانە بە دارەكەۋە لكىنراون .
دروستكردنى ئامبىرەكە

بەشى بەرەكى ئەم ئامبىرە ، دوو دەسكە دارەكەپەتى ، دوای ئەۋەى دارەكان
 ئامادە دەكرىن وانە لووسولېك دەكرىن بۇخاترى ھەلگىرتنى خوشترنى بۇ دەست ،
 پاشان ئەلقەبەكى بۇ دەكرى لەبەكىك لەسەرەكانى و (رېشەى ناسى) شى لای
 (زىۋچى) بۇ دەكرى .



وینەى زمارە (۱۸) ئامبىرى (پەرەتاس).

مىژۋى ئەم ئامبىرە

ئەمەن ۋاى بۇ دەچم ئەم ئامبىرى يارمەتى دەرى (رەزم) ۵ ، ئى كورد ئى ۋ ھەر
 لە ناو كوردستانىشدا دروست كرايى ... چونكە تائەمپرو ھېچ وینە بەك يا باسنىكى ئەم
 ئامبىرەم ، ۋە بەرچاۋ نەكە وتوۋە ، بەداخە ۋە ۋە ستايانى ھە ولتيرىش
 (زىۋچى بەكۆنە كان) ھېچى لە بارە يە ۋە نازانن ، بەمەزەندەى من دە ئى سەر بە
 رە ۋە نلى كۆچەرە كان ئى ، بۇ نمونە ئافرە تانى ھۆزى (بلباس) دە ۋرى خۆى كە
 دە ھاتنە (كۆپە) لە دوورە ۋە سېى دە چوونە ۋە ، لە بەر خشلى زىو ، دوور نىە ئە ۋان
 دروستيان كردد ئى ۋ لە ھات ۋ چۆى گە رمىن ۋ كوئستان دا ، لە سەر پشقى ۋ لآخە ۋە
 بە كاربان ھىنا ئى .. ؟ !

ھىوادارم ھەر كورد ئىك شتىكى لە بارە يە ۋە دە زانى ، بۇمانى رە ۋانە بكات ،
 تا ۋە كو لە بەرگىكى دىكەى تە ۋاوترو ئى كەم ۋ كورنى دىكەى ئەم كئىپە دا سوودى

لی وەر بگرین .

چونیهنی به کارهینانی ئەم نامیره

به هەر ده ستیک ، ده سکیکی نامیره که ده گرین و به پنی پهمی گورانی یا تاواز
دهی جوولبینه وه ، له گه ل جوولانه وهی ده ستانا ، په ره تاسه

زیوه کان به به کتری ده که ونو ده نگی خشه خشیان دیت .

نامیری دیکه ی (په زم) مان هه به ، بو نمونه نامیری (دایه ره) ، گورانی بیژ (ناسری
ره زازی) له م باره به وه گوئی : له (سنه) که مانچه (واته جوژه) و (دایه ره) م دیوه ،
جوړیکی پی پی ده لئین ، دایه ره ی تورکی ، له نیوان (ده ف) ی گه وره و (دایه ره ی
تورکی) دا (ده ف) یکی تری بچووک هه به (دایه ره) ی پی ده لئین ، به ده ست زور له
چاوشه کانی خو مانه وه م دیوه ، گورانی بیژی خوالی خوشبوو (زیره ک) له کانی گورانی
گوئی ناو کوورو دانیشتنی تایه تی دا ، ده بوایه نامیریکی (دایه ره) ی ، به ده ست وه فی .
ههروه ها ملاکی دارو ناسن و هاون و زه نگی گه وره و گچکه و خشی ژنان و تاد .
ئه وه تانی (مه لا وه له و خان) پش ده لی :-

سه دای لاو هه ی لاو نه وره س جه وانان

زهری (بازی به ند) ، خپه ی (خپرخالان) (۸۹)

بہشتی دوووم

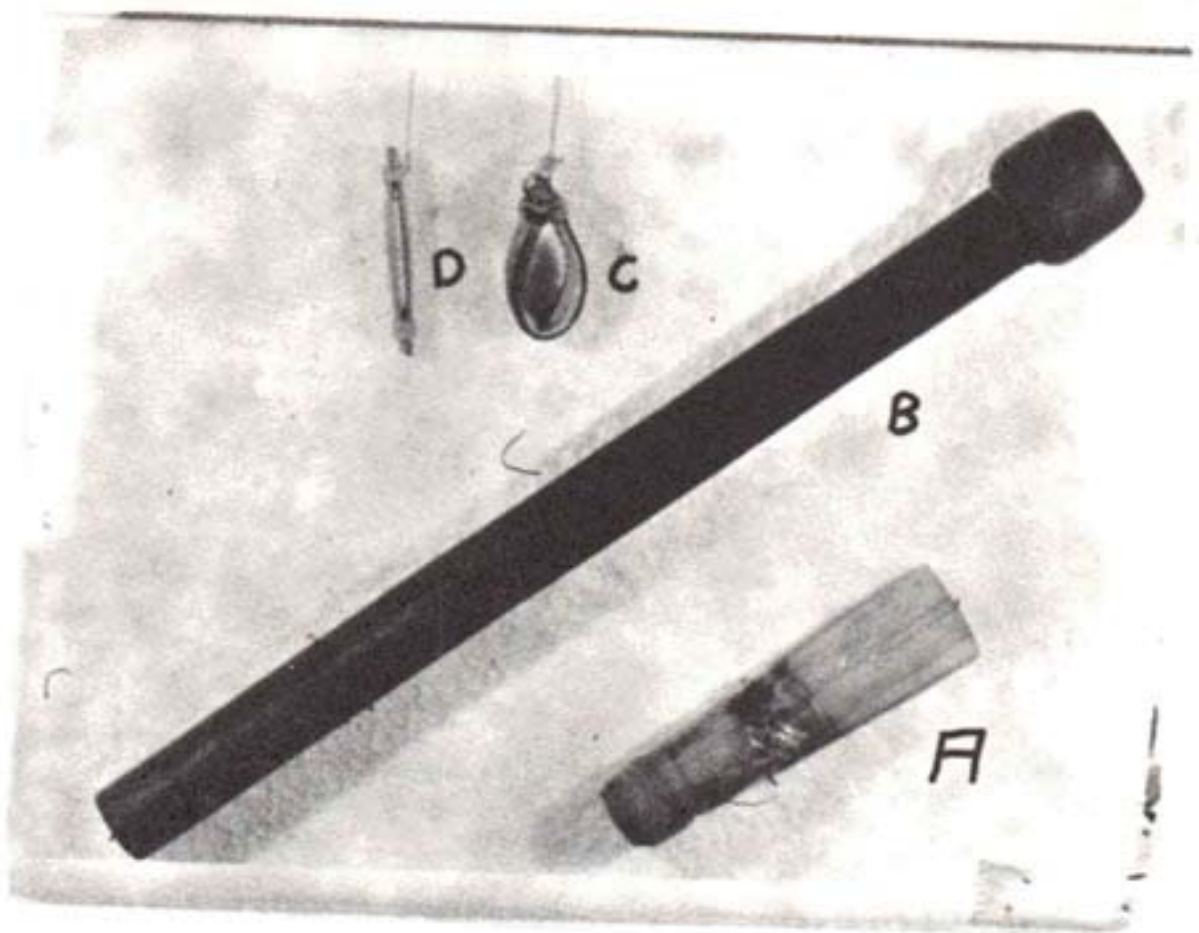
لامیره کانی فوو

ئەم بەشە ی کتییە کەم بە باسی ئامیری (بالەبان) دەست پێ دەکەم ، هەرچەندە باسی ئام ئامیرە سەر بە خۆیە ... کاتی خۆی ویستم لە چوارچێوەی کتییکی دیکەم دا ، بە ناوی (بالەبان) ، کە ئامادە یە بۆ چاپ و بریتی یە لە کۆمەڵێ هەلبەست و نۆتە ی موسیقا ، بڵاوی بکەمەو ، بە ئام بەر لەو ی هەوێ چاپ کردنی بدەم ، نیشانی مامۆستای هونەر مەند (حوسین قەددووری) م دا ، ئەویش رای لە سەر ئەو بوو باسی ئەم ئامیرەش بخرێتە چوارچێوەی کتیی ئامیرە کانهو ، ئەمنیش ئی دەسکاری وا لێرم دانا ، بۆیە باسی ئەم ئامیرە (درێزخایەن) ترە لە باسی ئەوانی دیکە و پەراوێزی تایبەتی خوێشی هەبە ... بۆ ئاگاداریتان .



لامیری بالەبان

(بالەبان) ئامیرینکی موسیقای فوو تینکردنەو لە دوو بەشی سەرەکی پێک دێت ،



(وینہی ژماره ۱۹) بهشکافی تامیری باله بان)

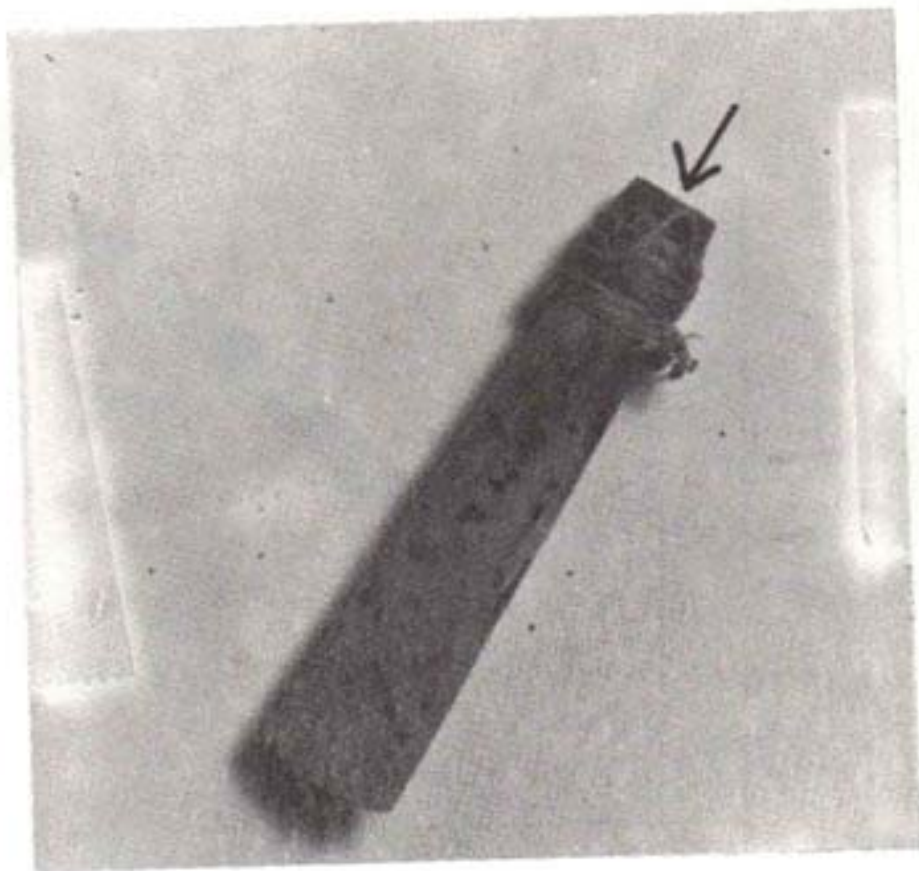
ده ننگی مبله و تهستورو قه بهی هه به و تامیره که هه موو چه شنه چینیکی ده نگی پی
لی نادری .

مانای ووشه ی باله بان

۱- له فهره نگی (مه هاباد) دا که سالی (۱۹۶۱) چاپ کراوه ، ده لی: باله بان

جوره ته بیرنکه و جوره تامیرنکی موسیقیا به . ل. (۶۱) .

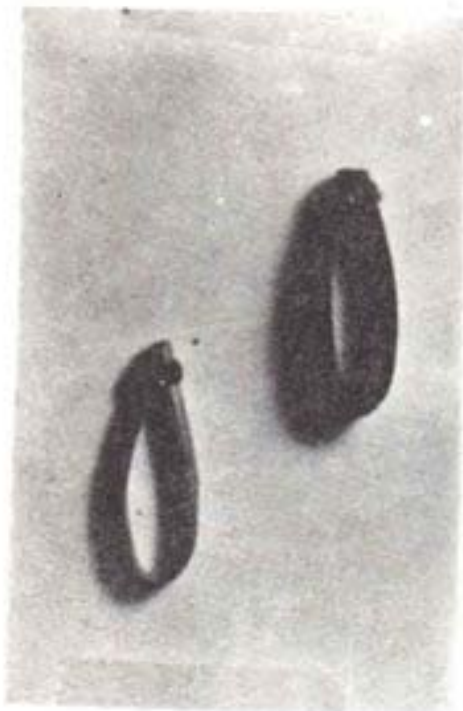
۲- له فهره نگی (خال) دا که سالی (۱۹۶۰) چاپ کراوه : نووسراوه : بالنده به کی
گوشته خوری خیرای راوکه ره ، له باز گه وره تره ، پارچه به که له پارچه کانی موسیقا .
(به شی به که م لاپه ره (۱۰۴) .



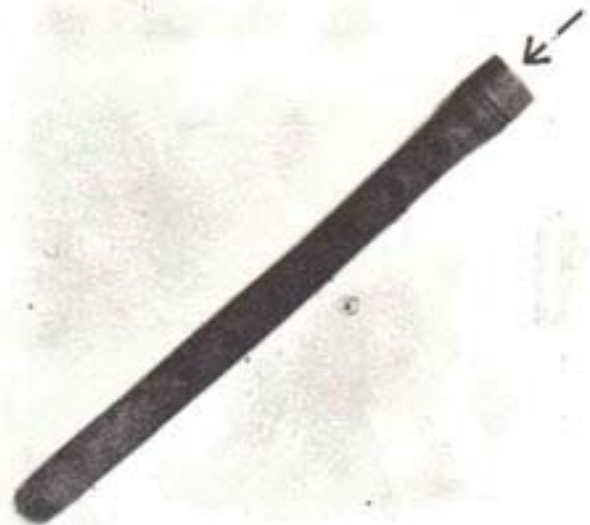
وینعی ژماره (۲۰) قه میشی باله بان

- ۳- له فره هنگی (ته سئیره گه شه) دا که سالی (۱۹۷۷) چاپ کراوه ، نووسراوه ،
 (باله بان- صقر- نقاریه- طبله یستعملها الخیال ، طبل- واته به مانای بالنده به کی
 جوری (صقر) دیت و ههروه ها جوره ده هولیکیشه) ل. (۴۴) .
- ۴- له قامووسی (زمانی کوردی ، زه ییحی) دا که سالی (۱۹۷۹) چاپ کراوه ،
 له باره ی باله بانه وه نووسراوه : [باله بان : بالنده به کی راوکه ره ، له باز بچوو کتره و
 بالی و کلکی درین ، ده هنگی گه وره به ، په له ی رهش و سپی تیدایه ، تیژ بال و
 خیرایه به عه ره بی (صقر) ی پی ده لئین . له ژیره وهش نووسراوه] باله بان- له زمانی
 (رووسی) دا- بارابان- ی پی ده لئین به مانای (ته پئی گه وره به) و به پیای زه به لاج و
 ناقولآو یاخود ئیستری زه لامیش دی.] (۱)

۱- تیره دا سوپاسیکی گه رمی ماموستا (که رمی شاره زا) ده که م ، چونکه له فره هنگی (ته سئیره گه شه) نه بی که خوم
 هه مه ، تهوانی فره هنگه کانی دی (مانای ووشه ی باله بان) نه و بوی ده ره ئیاوم و بوی نووسوم ، به مه به سنی
 ده و له مه ند کردنی باسه که م ..



(B) چۆله مه



(A) داری باله بان

وینهی ژماره - ۲۱ -

ووشهی (باله بان) چۆن بووه به ناوی ئەم ئامبیره :-

(جهمال شادان) گوئی :- جارنکیان دکتۆر (مارف خهزنه دار) بۆی باس کردم و

گوئی:

دهتین له سهردهمی (ساسانی) پهکاندا دووکهس موسیقاییان بۆ پاشای ئەو کاته
لیداوه ، په کینکیان ناوی (باله بان یا خود باره بان) و ئەوی دیکهش ناوی
(دووردوک) بووه ، ئامبیره کافی موسیقاشیان پی لی ده دا ، خویان دروستیان
کردبوون، بۆیه له دواییدا هەر به ناوی خووشیا نهوه ناوێران.

ماموستا کهریم شارهزا گوئی :- (دوورنیه ناوی ئەم ئامبیره له ناوی بالندهی
(باله بان) هوه هاتی ، رهنگه دهنگی ئەم ئامبیره له دهنگی ئەو مهلهی کردنی .
پیره میردی شاعیریش گوتووبهتی :-

(....) ئاوازی (سهقر) و (باز) و (باله بان) .. تاد . (۲)

۲- پیره میردی نهمر - کزهی دهروون - ل . (۱۲۴) .

قهواره‌ی نهم نامیره

له‌خواره‌وه پټوهری دوو نامیری (باله‌بان) تان بو ده‌نووسم ، چونکه نامیرینکی فولکلورییه و پټوهرینکی (نه‌گور بان چه‌سپاو) ی نیه ، چه‌ند نامیره‌که کورت و باریک بیت ، به‌رانبه‌ر به‌وه ده‌نگه‌که‌ی تیژ یاخود به‌رز بان زیکتر ده‌بیت و چه‌ندیش نامیره‌که نه‌ستور و درټیټ ، نه‌وه ده‌نگه‌که‌ی نرم یاخود قه‌به یانیش گټرتر ده‌بیت و به‌پرای من سوزیشی زیاتر ده‌بیت .

پټوهری نامیری باله‌بانی په‌که‌م :- به‌شی (A) له وینه‌که‌دا ، پی‌ی ده‌گوترت قه‌میش و درټی (۱۲) سانتیمه‌تره ، پانی سه‌ره‌پانکراوه‌که‌شی (نی قه‌میشه‌که) [۲ر۵] سم به‌شی (B) له وینه‌که‌دا پی‌ی ده‌گوترت (داری باله‌بان) ، درټی (۳۱ر۵) سم ، حه‌فت کون له‌لای سه‌ره‌وه‌ی داره‌که‌هه‌به‌و ، ماوه‌ی میانی هر کونیک و نه‌وی ته‌نیشتی نریکه‌ی (۱ر۵) سم ، کونیکیش له‌رووی بنه‌وه‌ی نه‌و داره‌هه‌به‌و ده‌که‌وتنه‌ میانی کونی په‌که‌م و دووه‌م ، نه‌و کونانه‌ش بو په‌نجه‌کانه .

به‌شی (C) هر له‌و وینه‌دا پی‌ی ده‌گوترت (چه‌لمه‌مه - چوله‌مه^(۳)) پانی نه‌مه‌شیان نریکه‌ی (۳) سم ، وه‌ک نه‌نگوستیله‌ چون ده‌کرته‌ په‌نجه ، نه‌وها ده‌کرته‌ سه‌ر قه‌میشی باله‌بان‌وه‌و هاتوو‌چویشی پی‌ی ده‌کریت ، به‌مه‌به‌ستی (کوک - نصب) کردنی ده‌نگی نامیره‌که تاراده‌په‌ک .

به‌شی (D) یش ، دیسانه‌وه‌هه‌ندی له‌ باله‌بان زه‌نان هر (چوله‌مه) ی پی‌ی ده‌لین و تاقینکی دی (ده‌م به‌ست) ی پی‌ی ده‌لین . نه‌مه‌یان وه‌ک (له‌واشه^(۴)) ده‌کرته‌ ده‌می (قامیش باله‌بان) له‌کاتی هه‌لگرتن‌دا ، بو پاراستنی ده‌می قه‌میشه‌که .

پټوهری باله‌بانی دووه‌م :- درټی قه‌میشی نهم نامیره‌بان به‌شی (A) [۱۰ر۵] سم نه‌وسه‌ره‌ی قه‌میشه‌که‌که (تیر) م لاداناوه ، نه‌ختی (ده‌زووی) نهمی ، تیشالینراوه (پروانه وینه‌ی ژماره ۲۰) بو نه‌وه‌ی کاتیک نهم به‌شمان خسته‌ سه‌ر داری باله‌بان‌وه‌و (پروانه وینه‌ی ژماره ۲۱) نه‌وسه‌ره‌ی تیرم لاداناوه (نه‌فَس نه‌کیشیت واته با نه‌دزیت .

۳- ده‌گوتری :- ده‌می مَشککه‌که (که‌لمه‌مه - چه‌لمه‌مه) بکه ، واته ، بیه‌سته بان گری‌ده .
۴- نامیرینکی داره ، ناله‌بند له‌کاتی نال‌کردنی و لاخ‌دا ، ده‌بکاته‌ ده‌م و لمووزی وولاخه‌وه .

به شی (B) نهم باله بانه یان (پروانه وینهی ژماره ۱۹) دریزی (۳۴۵) سم ه ،
 چبوهی کونی لای خواره وهی (۱۸۸) سم ه ، دیاره حفت کون له پرووی سهره وه و
 به کیکیش له رووی بنه وهی هه به بو په نجه خسته سهریان به شی (D,C) هه یدووکیان
 (که له مه - چه له مه) یان پیده لئین و دریزیان (۲-۳) سم ه . (وینهی ژماره -۲۱) .

باله بان چون ده گیری

زور بهی باله بان زه نان ، به که بچار سی په نجهی دهستی چه پیان ، بو سی کونه که ی
 به شی سهره وهی ، داری باله بان ، به کار دینو په نجهی گه وره ی هه مان دهستیش
 ده خنه سهر کونه که ی لای بنه وه ... بو چوار کونه که ی دیکه ی لای خواره وهش ،
 هه چوار په نجهی دهستی راستیان ، به کار دینو په نجهی گه وره ی هه مان دهستیش
 ده که وینه رووی بنه وهی داری باله بان وه و بو گرتنی نامیره که به کاردی .
 هه رچه نده هندی له باله بان زه ناغمان ، به پیچه وانهی دهستووری سهره وه دهرون ،
 واته به که بچار په نجه کافی دهستی راست و نه و جانی دهستی چه پیان داده نین . (۵)

چونیهنی دروستکردنی نامیره که

قسه ی هه موو باله بان زه نان له وه دا په که ده گرتنه وه که داری باله بانی (وینهی ژماره
 ۲۱ ، A) ده نی له په کیک له ودارانه دروست بکرتیت : - (قهیسی ، عه نئاب ، گوئز
 ، کهوت^(۶) ونی دیکه ش . چونکه نه ودارانه ره قن و تاماوه به کی دوورو دریزیش
 هینچیان لی نابه له لایه که ده نگیشیان زولال و به سوزه ، داری باله بان برپره ی پشتی
 نامیره که به ، چونکه (چ به قهواره یا دریزی) له هه موو به شه کافی دی گه وره تره ،
 دوی ته وهی (باله بان زه ن) داره که هه له ده بژیژی ، ده بیاته لای دارتاشیک که نامیری
 (خهرت)^(۷) ی هه ییت ، (وهستا دو مه کان نه و نامیره بان هه به) ، بوی

۵- نه و باسه ی سهره وه ، دهر باره ی گرتنی نامیری (باله بان) ، ده سه پینه سهر نامیره کافی (فوی) ی دیکه ی میلی
 کوردیش ، وهک :- زورنا ، (بلوئیر - بلوول) ، شمشالی تاسن .. ناد
 ۶- (مام نه سره دین) بوداری کهوت گوئی :- هه ممان بو داری (باله بان) زور په سند نه ، چون ده ننگه که ی کهو
 دوی ماوه به کیش داره که له وه به خواریت .
 ۷- له چوار قورنه (خه لیفه عمل) و (حاجی قادر) نامیری غرتیان هه به و داری باله بانیش دروست ده کن .



(A) سی قه‌میشی باله‌بان (قه‌واره‌جیا) | (B) سی داری باله‌بان (قه‌واره‌جیا)

(وینه‌ی ژماره ۲۲)

دروست‌ده‌کاتن

بو دروست‌کردنی قامیشی باله‌بانیش (مام نه‌سره‌دین محی دین) (۸) گوتی :- (جاری له پیشه‌وه (زه‌ل) (۹) یا (قه‌ره‌م) (۱۰) په‌یداده‌که‌م و ناوو‌گوشنی کله‌وپاچه‌ی (به‌رخ یا کار) ی کول‌او ناماده ده‌که‌م و قه‌میشه پارچه‌کراوه‌کافی تی ده‌هاوم نریکه‌ی جفاره خوریک به‌جی‌یان دیلیم ، هور که زاینم نه‌رم‌بوون ، جاری له‌پیشه‌وه کلورانی ناو قامیشه‌کان جوان پاک‌وه‌که‌م ، نه‌جا سه‌ریکی به‌زی ده‌خنکیم واته زور پوخت ده‌بیه‌ستم ، تا نه‌وراده‌بیه‌ی کونیک‌ی به‌قه‌د کونی جفاره‌ی کوردی تیدا‌بمینی ، سه‌ری دیکه‌ی قامیشه‌که‌ش ، له‌واشه‌ی ده‌که‌مه سه‌ری بو‌نه‌وه‌ی پان بیته‌وه ، هر جاره‌ی (۱۰ تا ۱۲) له‌م قامیشانه ، جی‌به‌جی ده‌که‌م و هه‌لیانز ده‌واسم ، تا وشک‌ده‌بنه‌وه ، نه‌م کاره (۴ تا ۵) روزه‌خایه‌نی ، که وشک بووه‌وه ، ده‌که‌ومه لووس و لیک و ته‌نک‌کردنی سه‌ره پانکراوه‌کافی ، به‌چه‌قوو (سمپاره - سمارته) بو

۸- پروانه فایل ژماره (۱) .

۹- زه‌ل :- نه‌و قه‌میشه‌به‌که‌ له ناو ناواندا شین‌ده‌ییت .

۱۰- قه‌ره‌م :- جوریکی دیکه‌ی قه‌میشه له کونستانان شین‌ده‌ییت .

ئەوئە دەنگى خاسيان لىوئەدەرچىت كە تەواوئىش بوون ، دەيانفروئشم بە بالەبان
زەنان .

ھەر بۇ دروستكردنى ئەو قامىشە بالەبانزەن (زرار خورشيد) (۱۱) گوتى : -
(قامىش كە وشك دەبن رەگەكانيان دەردىنم ، لە قەمىشەلەنەكەى بەر قەلانى
(قەلادزى) ، قامىشكە نە رەق نە نەرم ، ھەرچەندە بەلای رەق دانی باشترە . لە
ئاوئىكى شىلەوگەرمى دەھاوئىم ، پئىش ئەوئە دەست بەكەم بە بەستنى ئەو دەمەى
دەخنىكىرى ، دارىكى بارىك دەخەمە ناو كلورائى قەمىشەكە ، بۇئەوئە لەگەل
بەستنا ، كوفى قەمىشەكە قەپات نەئى ، سەرەكەى دىكەى قەمىشەكەش بەئامىرىك
كە بە (لەواشە) دەچىت ، پانى دەكەمەوئە ، ئەوجا تا (۳ - ۴) رۆژان لەبەر ھەتاو
دای دەئىم و دواى ئەوئە بەكاربان دىنم .

دىسان ھەر بۇ دروستكردنى ئەو قەمىشە
(بالەبانزەن - ەزىزخەلەكانى) (۱۲) گوتى : - (بۇ دروستكردنى ئەو
قەمىشە پئوئىستىبان بە جورە قامىشكە ، تابلئى تەنكەوچەندىش بلئى رەقە
رەق بەكەى بەرادەبەكە ھەمووچەقووبەك نای با... ! بۇ ئەم جورە قەمىشەش دەئىم
لەكوردستانى ئەودىو بۇم دى ، يانىش دەچم بۇ سەر زىئى (سىروان) لەكن پردى
(زەلم) پئوئىستى خۇم لەو قامىشانە دىنم ئەم قەمىشەبە زەبرى ئاوى گەرم و ئاگر
نەئىت ئىشى تىدا ناكرىت قەمىشەكان پارچە پارچە دەكەم ، درىزى ھەر
پارچەبەك (قولانچىك) درىز دەبىم ، ئەوجا دەيانخەمە ناو ئاوى كولاو بۇماوئەى
(۱۰ - ۱۵) خولەبەك و پاشان بە دەستەسپرىكى خاوتىن ، ناو كلورائى قەمىشەكان
خاوتىن دەكەمەوئە ، بۇبە دەستەسپرىچونكە پەنجەى تى ناچىت ، ئنجا سەرى
قەمىشەكە (ئەوئەى دەچىتەناو دەم) وردە وردە بە چەقوو دەى پىنم و دەى تاشم و
تەنكى دەكەم ، ئەوجا لەم لاو ئەولای قەمىشەكە ، ھەر بەو چەقووئە تىزە بە شىوئەى
سىگوشە دەبىرم و بەپەنجە دەى گوشم و ئامىرى (دووئەل واتە دەم بەست) ى
دەخەمەسەرى و ھەموو جارى قەمىشەكە نرىك دەكەمەوئەل ئاگر و نەختىكى دى

۱۱ - پروانە قایلئى زمارە (۱۰) .

۱۲ - پروانە قایلئى زمارە (۹) .

دهم به سته که ، ده به مه سه رترو دیسانه وه تا دهم به سته که به پی ی دلی خوم
هه ورزده به م ، تا ده گاته نه و شوینه ی مه به ستمه ، نیستا سی گوشه زیاده که ده برم و
چوار دهوری قه میشه که به شیشی سورکراوه داغ ده که م بو ده ق گرتن و همم بو ده ننگ
خوش بوون . سه ری دیکه ی نه و قه میشه یش که پی ی ده لاین (دهم گوش) به ده زوو
ده خنکینم ، واته باش باش ده بیه ستم بوئه وه ی زیاد له راده بیته وه باریه ک و زور باش
ته سک بیته وه .

به م جوړه بو مان ده رده که وی دروستکردنی یا خود خوش کردنی (قامیشی باله بان)
له به شه کانی دیکه ی نامیری (باله بان) ئالوزتره چونکه همم شماره زانی و
له سه رخونی ، همم چاپووک ده ستیشی گه ره که ، هممو کاره که ش بو نه وه به ،
قه میشه که پان بکه ی نه وه (نه و سه ره ی ده چینه ناو ده م) ، لی نه وه ی بیه لاین بشکیت .
نه وه ی له قسه کانی نه مه ی دوانی سه رنجی راکیشام نه وه بوو : - (گه ر قه میش
هه بیته دوا ی (۱۵ - ۲۰) خوله ک دروستی ده که م و پیشی لی ده ده م !!) واته وه کو
(مام نه سه ره دین و کاک زرار) بو ماوه ی چه ندین روژ دایان نانی وشک بیته وه ، به لکو
به کسه ر به کاریان دینیت .

هه ردوو (چه له مه و ده م به ست) یش ، له لقی دار میو دروست ده کریت دوا ی
نه وه ی لقی دار میو لووس و لیک ده کریت ، وینکی دیننه وه و به داو شه ته کی ده دن ،
(پروانه وینه ی ژماره ۲۱) .

دوا ی نه وه ی تا راده به کی باش له نامیری (باله بان) گه یشتین ، وا له خواره وه
به ره می (گه رانه مه ی دانی) به دزیزخابه نه کانی خو متان بو ده نووسم ، بو نه وه ی زیاترو
چاکتر له (باله بان) - که به کی که له نامیره کانی موسیقای ره سه نمان بگه یین .
• شه وان گه ر گوی شلکه یین بو نیزگه ی (به ریفانی سو فییه ت - به شی کوردی) ،
ده بیستین زوبه ی نه و گورانو لاو کانه ی له ویدا بلاوده کرینه وه ، به یارمه تی نامیری
(باله بان) هوه ن به واتا به کی دی - باله بان - پاله وانی نامیره کانه له به ره می
کورده کانی نه وی ، شان به شانی نامیره کانی دیکه ی وه ک (ده هول و زورنا)
ماموستای باله بان زهن (جه مال شادان) ، ده رباره ی بوونی نامیری (باله بان) له
کوردستانی نه وی دا ، گوتی : - (دکتور - مارف خه زنه دار - که له به کی به تی
سو فییه ت گه رابه وه ، نامیرینکی باله بانی له گه ل خویدا هینابوو ، بو سلتانی و دابووی

به شاعیری ده‌نگخوش (سالمح دیلان) بو تهوهی تهویش به دهوری خوی بیداته
 باله‌بان زه‌نیکی کورد ، تهویش بی دوودلی دابووی به خوالیخوشبوو (حه‌سه‌نی نهی)
 ، چونکه تهوکاته له سلتانی ناوبراو هاوتای نه‌بوو ، دواى ماوه‌به‌ك رژوتکیان ، تهو
 باله‌بانیهی نیشانی من دا ، جیاوازی له‌گه‌ل باله‌بانی خومان ، به‌که‌م : - داری ته‌م
 باله‌بانه زور باریک بوو ، دووهم : - قامیشه‌که‌ی زور به‌وه‌ستایانه و شاره‌زایانه
 دروست‌کراوو ، ورده‌کاری زوریشی تیدا‌کراوو ، بویه وه‌ك نایلون جوان
 ده‌هاته‌به‌رچاو .

• مام نه‌سه‌دین محی ددین (۱۳)

تیم‌پرسی : - باله‌بان که‌ی و له‌کی فیر بووی ؟

گوئی : - به‌مندالی له‌باوکم ، فیری‌بووم .

گوتم : - باوکت قه‌مت لای باس نه‌کردووی له‌کی واته له‌چ که‌سینکه‌وه فیری
 بوو؟ گوئی : - تهویش له‌باپیره‌ی دواى هه‌ناسه‌به‌ك گوئی : - ماموستا‌گیان
 ، موسیقا لیدان له‌ناو تیمه‌دا وه‌ك قوتابخانه وایه ! ؟ واته‌مندال له‌باوکه‌وه‌و
 باوکیش له‌باپیره‌وه‌و تهویش له‌باپیره‌گه‌وه‌وه‌و تیر مام نه‌سه‌دین ، پاش
 که‌می بی ده‌نگی له‌پر گوئی : - باله‌بان زه‌نی وه‌کو باوکم له‌ناو کوردان وینه‌ی که‌م
 بوو مه‌قامه‌کافی - ته‌للاوه‌یسی وخورشیدی و خاوکه‌رو قه‌تارو راست و .
 نیوه‌شه‌وو ده‌شتی و هه‌زار جور (نزم واته به‌سته‌ی بی‌لی ده‌دا) ! ؟

گوتم : - تو تیتا له‌گه‌ل باله‌بان زه‌نی دا چۆنی ؟

گوئی : - نزیکه‌ی سالتیک ده‌بی (نه‌ی واته باله‌بان) زه‌نیم به‌ناچاری واز لی هیناوه
 ، له‌بهر نه‌خوشی ، ته‌وه‌تانی به‌ك تووره‌که‌ ده‌رمان وا له‌پشت سه‌رما دواى
 نه‌ختی گوئی : - تیتا خه‌ریکم قه‌میشی باله‌بان دروست ده‌که‌م و ده‌بان فرۆشم و
 گوزه‌رانی پتوه‌ده‌که‌م . . . (نه‌ی) ه‌کیشم هه‌بوو ، تله‌نگی پرنه‌وی ده‌هینا ، به
 باله‌بان زه‌ن (ره‌حیم ره‌سوون) م فرۆشت .

گوتم : - رات چۆنه ده‌باره‌ی باله‌بان زه‌نی خوالیخوشبوو (ئه‌حمه‌د داووده) ؟
 گوئی : - ئه‌حمه‌د (نه‌ی) زه‌نی چاک بوو تیمه‌کافی خوی پینکه‌وه لای (شیخ تالیب)



وینەى ژماره ۲۳) مام نەسرەدین محى دین .

بووین و بو ئیمە قسوروی نەبوو ، کەچی - داراغا - کە سەرەك هۆزی داوودەکانە ،
گوئی : - گەر نەبەنە لای من خراپتان بە سەر دینم ! ؟ هەرچی هەولیشمان لە گەلی دا
، وازی نەهاورد ، ناچار بارمان کردو چووین بو لایان . . . لەم دواییەشدا
(لەحمەد) کەوتە شوین ، (گۆرانی چەروانە گۆرانی ییق و من وەکو ئەوم نەکرد ، ئەگینا
منیش بەلەبانێ چاکم لی دەداو (دەبەرەك) یشم زۆر لی داوه ، بەلام بەداخهوه ،
ئێستا هەناسەم نایێ توزیکتان بو ئیدەم ، بۆیە (عەلی) کوپری کە لەو دانیشتنە
ئامادەبوو ، لەجیاتی باوکی نەختیکی (بەلەبان) بۆمان ئیدا ، مام (نەسرەدین) گوئی
: (لەم بەلەبانەى وا بە دەست (عەلی) کوپرمهوه تەواو نیە ! ؟ بەلەبانیکى دیکەم
هەبوو ، کوپرە گەورەکەم کە ئێستا سەربازە ، بردووینی لەگەڵ خۆی)
کەواتە کوپرە گەورەکەشی هەر بەلەبانزەنە .

• حەسەنى قاسم (حەسەنى نەى) (۱۴)



(وینہی (۲۴) حسەن قاسم و وەلی کورپی عەبەبی سەی زادە).

مامۆستا (ولیم یوحنەنا) لە بارە ی وینە ی ژمارە (۲۴) وە دەلی :-
 شەوی (۱/۱/۱۹۶۰) لە یانە ی فەرمانبەرانی سلێمانی گێراوە ، لای راست
 (حەسەن قاسم) بە بالە بانەووە و لای چەپیش (وەلی کورپی عەبەبی سەی زادە) یە ، بە
 (تەپل - زەرب) و گۆرانی بیژی ، کەچی هەر ئەم وینە یە لە سلێمانی لە (ستودیۆ
 رەفیق) دانراوە و لە سەر وینە کەش نووسراوە سالی (۱۹۵۸) گێراوە ؟! خواوەنی
 ستودیۆی ناوبراویش ، واتە کاک رەفیق هەر خۆیشی گرتوو یەتی ، (ئەو قسە ی
 خۆ یەتی).

مامۆستا (ولیم) دەلی :- (تیبی موسیقای مەولەوی) (۱۵) هەمیشە کە ئاھەنگی
 دەگێرێ لە سەر شانۆ بوایە ، یا قوتانجانەکان یا لە نەخۆشخانە یانیش بە پادی

۱۵- تیبی موسیقای مەولەوی ئەوسا دەلی :- کە خۆی و (قادر دبلان) (تەجات عەبەبی) گە لێکی دی ئەندام
 بوون تیایدا ...



وېنې (۲۵) له حمېد داووده.

نه ورؤز تاد همېشه همېستی بووژاندنه وهی ئامېره کانی موسیقای نه ته وایه تی وهك
وبالهبان و ده هول و زورنا تاده ، له پروگرامه کانيا به دی کراوه . ههروه ها
ده لی :-

(حهسەنی نهی واته بالهبان) ، له ئامېری بالهبانا زور سهرکه وتوو بووه ، هه
له خوی هاتوو (بالهبان) و (زورنا) ژهنی ، به تەکنیکو دهنگ گۆرینی ، حهسەنی
بالهبان ، دوو بهرهمی تۆمارکراوی له پاش بهجی ماوه ، کانی خوی (تپسی موسیقای
مهولهوی) تۆماری کردوونه :- ناوبراو سالانی پهنجاکان ، له گه ل چاکترین (زه رب)
لیده رو گۆرانی بیژ ئیشی کردوو ، ئه ویش هونه رهنده (عه بهی سهی زاده) بووه ،
ناوبراو هموو جوړه بهزم و په زمیکي هه لپه رکي و مه قام و بهسته په کی زانیوه ،
کاسیتیکي په ک کاتزیمیری ، ئه م دوو هونه رهنده بهرزه ، له تۆمارگه کانی سلطانی
دهست ده که ون . حهسەنی خوالیخوشبوو له سالی (۱۹۳۳) وه له سلطانی



زینە (۲۶) ئەحمەد داوودە

نیشته جی بووه و گوی ی خەلکی ئەو شارە ی بە ئاوازی ئەفسووناوی بالەبانە کە ی
ئاوداوه . زینشی هەر لەوی هیناوه و ژنە کە ی لەگە ل ژنی (عەبە ی سە ی زاده)
خوشک بوونە .

ئەمە ک داری خەلکی شاری سلجانی بو «حەسە نی نە ی» لەو دا دەردە کە وی ،
ئائە مرۆش و بنە ی لە ستۆدیوکان و ناویانگی لای پیرو گە نجان و کاسیتی پر سۆزو ئاوازی
رەسە نی ، لە تۆمارگە کاندا هەر ماون و هەر دەشمینن ... حەسە ن
دەست رەنگین بوو ... بلیمە ت بوو ... هەموو سالتیک ئاھەنگە کانی نەورۆزی سلجانی
بەو ئاوازو سۆزی (بالەبان) لیدانە ی، دەپازاندە وه .

ئەحمەد داوودە (۱۶)

مەقام ناسی کورد ، (حەمەدزین) (۱۷) گوتی :- (ئیمەمنال بووین ، ئەمە

۱۶- پروانە فایلی ژمارە (۳) .

۱۷- پروانە فایلی ژمارە (۴) وگ کە کاروان ژمارە (۶۰) ی سالی (۱۹۸۷) ل. (۸۰ - ۸۴) .

ساله کانی می - سالچی برایم چاوش - یاخود - سالح داووده - برای - خلدن بارام
چاوش - و مامی نهو - سه لآح داووده - ی گورانی بیژیوو ، ناوبراو (نه نی واته
باله بانئ) زور چاکی لی ده داو له دانیشتی شه وانیشدا بهو ئیختیاری خوئیوه نه یه که ی
ده هاوردو مه قامی (قه تار) ی پی لی ده داو (عبدالللا سه عید) (۱۸) یش ،
ده یگوت . جاری (عده) ده می نه ده بزوت که (سالح) بوی ده سه نده وه . ،
به پی تی تم قسه بهی (حمه دزیق بومان دهرده کهوی ، داووده کان ، بهره سن واته
زور له کونه وه موسیقایان ژنیوه . (مام جهوه رها زه مین) (۱۹) ، که نزیکه ی (۲۵)
سال ته پل و ده هولی له گه ل (نه حمه دا) کوتاوه گوتی :- (خوالیخوشبوو بو هر
جینگایه ک بچوايه ، بی من نه ده چوو زووتر مالی له گونده کانی سه ر به هوزی
(داووده) (۲۰) بوو ، به لام که من ناسیم مالی له (دووزخورماتوو - گهره کی (به نگی
دامله ر واته خانوو تازه کان) بوو ، دوی نه وه بهره زامه ندی خوئی خانوو کم له
(که رکوک - گهره کی شورجه) بو گرتن و له وساو هس مالیان هر لیره یه ، له گه ل
ناوبراودا زور جاران له - به غداو سلتانی و چه مچه مال و قهره حه سن و گونده کانی
ده ورو به ریان داوت کراوین ، نه مه جگه له شاهه ننگه کانی ناو شاری که رکوک و
ده ورو به ری ، له گه ل زور گورانی بیژیش به شداریمان هه بووه ، بو خوونه ،
(حوسین عه لی ، سه لآح و فایق داووده ، شوکور خدیات ، سابیر کوردستانی ، که ریم
خه مزه بی و فی دیکه ش .) لیرانه رووی پرسیارم ناراسته ی (مام جهوه ر) کرد ، بو
نه وه ی بزائم ، ۱۰ ، ۱ (نه حمه د داووده) له چ که سیک فیری (باله بان) ژه نی بوو بوو ؟ له
وه رامدا گوتی :- (هر له ناو هوزی داووده دا ، باپیره یان به ناوی (عه لی نادر نه ی
ژهن) هه بوو ، له باله بان ژه نی دا وینه ی که م بوو ، ده وری (۴۰) سال یا زیاتره کوچی
کردوو ، کانی خوئی من دیومه ، کانی مندالیم) دیسانه وه له باره ی (نه حمه د)
یشه وه گوتی :- (نه حمه د خوئی (فیقله کانی - قه میشه کانی) دروست ده کرد ، به برای
من تالیستاش (باله بان) ژه غان نیه ، به جیگری نه وی دابنیین ، (مام جهوه ر) نه ختی
داماو هه ناسه به کی قولیشی هه لکیشا ، هه ستم کرد به خه یال گه راوه ته وه روزانی

۱۸- عبدالللا سه عید ، به (عده ی سه عه عه ربه ت) ی ده ناسرا .

۱۹- پروانه فایلی ژماره (۵) .

۲۰- پروانه گورانی (به بیان) ژماره (۱۱۱) ی ته یلوی (۱۹۸۵) . ل . (۱۵) .

دیرین ، بویه له نا کاو هه لئ دایه و گوئی :- (سه د سان داوی ئیستاش (باله بان ژهن) وهك (له حمه د) ناییتو ؟! چونكه سه ره رای ئهم هه موو جوړه به زمی هه لپه رکی و به ستانه ، شاره زای ته واوی هه موو مه قامه کانی ناوچه کهش بوو و زور به لیهاتوونی لی تی ده دان .) نه وزادی کوړه گه وره ی ئه حمه دی خوالبخو شبوو ، نامه به کی بو نووسیووم ، تیابدا ده لئ :- په حمه تی باو کم ، کافی خوی له گه ل گوزانی بیژی خوالبخو شبوو (عه لی مهردان) ، له مالی خو یاندا باله بانی لیداوه ، هه رو هه له گه ل ماموستا (تایه رتوفیق) و خوالبخو شبوو (زیره ك) و زوری دیکهش به شداری هه بووه .
 کانه بی عه باس خلد (۲۱)

گوزانی بیژی میلی (په سوولی نادری) که له و ، دانیشته دا ، ئاماده بوو ، ده رباره ی لیهاتوونی (باله بان ژهن - کانه بی) یوه . گوئی :- (ماموستا ، ئهم کاک (کانه بی) یه ، ئوستا دیکه له کاری خویدا ، زور هونه ریکی بالای هه به ، بویه که مین گوزانی یا ئاهه ننگ یا لاوک یا چهیران یا قه تار ... که به هیچ جوړنک پیشتر نه یستی ، لیوت بیزوی و له زارت یته ده ری ، په کسه ر دینه سه ر ئاهه ننگ و هه واکه ی و لی تی ده دات به تاییه تی گه ر دلی کوړو دانیشتنیک بگریت ... ! ؟ له هه ر گوزانی به کدا بیست گوئی تی داوی .) گوزانی بیژ (لیبراهیمی قادر) یش له دانیشتنیکی تاییه تی له گه لیدا گوئی : (سالی ۱۹۷۰) ده زگای (فهره ننگ و هونه ر - رو شنبیری و هونه ر) له (مه هاباد) دامه زار ، ئهم و (پسوولی نادری) و (باله بان ژهن - کانه بی) چووین ، له ویدا کار بکه یین .

له وساو هه موو سالیك له (فیسیتیفالیك) دا ، به شدار ده بووین ، که له پایته خت سازه کراو ده بوایه هونه ر مه ندانی میلی و فولکلوری سه ر به ده زگای ناوبراو ، ئی هه موو شارو ناوچه کان ، به شداری تیادابکه ن ، پیش ئه وه ی به ره مه کانیش بیردرین بو پایته خت ، له هه ر ناوچه به کدا ، لیژنه به کی هه لسه نگاندن هه بوو ، بو نمونه هونه ر مه ندانی هه موو شارو ناوچه کافی کوردستان ، ده بوایه بچین بو (کرماشان) له ویدا ئاهه ننگیکی گه وره ساز ده کراو لیژنه کهش به رامبه رمان



• وینهی ژماره (۲۷) کانەبی عەباس خدر

داده نیشن بۆ گۆبی گرتن و راده رپرین . (۲۲)
 سالی به کهم ئیمه له ویدا ، به به کهم ده رچووین بویه ش بوو بۆ پایته ختیان
 ناردین ، له ویش گورانی بیژانی هه رشاریکی ناوچهی خویمان ، تیپیکی میلی تاییه ت
 به خویان له گه لدا بوو ، که پینکها تبوون له (باله بان ژهن) یلک و (ته پل یا خود زه رب)
 ژه نیک ، هه ندی جار (سه نتووور ژهن) و (که مانجه واته جوژه) یشیان له ، چوار چیه ی
 نه و تیپانه دا ، داده نا ، له و فستیله به دا (دبلومی ئیفتیخاری) مان وه رگرت و
 به ره مه کانیشمان بۆ ته له فریون تو مارکران .
 سه مه د سه مه ند سه مه ن (۲۳) له م کاک (سه مه د) ه ، جگه له ئامیره کانی موسیقیای

۲۲- به کێک له ئەندامانی لیژنه که ، گورانی بیژی به ناوبانگ (مهزههری خالقی) بوو ، ناویراو نه وکاته
 به رپوه بهری گشتی ئیسه گو و ته له فریونی کرماشان بوو .
 ۲۳- پروانه فایلی ژماره (۷) .



وڙتني (۲۸) سمد ممدند حسدن

وهك : - باله بان - بلوول يان بلوٿر - زورنا - دههول - دووزه له - به مندالي له
 بهرمهري ناميري - شمشالي لاسن - يشي بهكار هيناوه . باوڪي (سمدد) واته
 (ممدند) ني توركيابه و هاتووه له (ناوچهي كويه) ، نيسته جي بووه ، ناميري زورنای
 ژهنيوه ، به لام زورنای همبانه دار (قرية) كه نيستا له سوهادا به كاردت . ماموستا
 (باكووري) ده باره ي هم مهسه له به وه گوئي : - (له من كاتي خوي له (كويه) ، له و
 (ممدند) هم ديوه ، له و ناميره ي ژهنيوه ، ناوبراو له و كاتانه ي همبانه كه ي پرده كرد له
 با ، گورانيشي به ده مهوه ده گوت .

• قاسم كهريم عهلي

هم پياوه گوئي : - (بو قه ميشي (باله بان) ده نيرينه گوندنك له پشت شاري
 قه لادزي به نيوي (سيوه وچه كوان) بو لاي كابرايهك به نيوي (حسدن) خه لكي له و
 گونده به . هم (حسدن) ه جگه له قه ميشي باله بان ، ناميره كافي بلوٿرو دووزه له و

شمشالیش دروست ده کاتن و خویشی چاکترین موسیقاژه فی سهر، نهو نامیرانه یه . جا
تیمه نهو قه میشی باله بانه لهو ده کپین ، واش ده فی ده نیرین لهو دیو بومان دی .
گوتم : - هیچ باله بان زه فی دیکه هه یه له م ناوه دا ؟

گوئی : - (سواره مه محمود چاوهش) خوئی و کوره کافی ، هه موو نهو نامیرانه ی
موسیقای ناومان بردن ، به باشی لی ده دهن ، (سواره) ده بیته ، برای نهو (حه مه
چاوهش) هی ، کاتی خوئی من (ده هول) م له گه لیا ده کوئی .

لیره واته له (چوار قورپنه) پیاویکی دیکه هه یه ، نیوی (عه لی جوامین) ه ماوه ی
(۱۵ - ۲۰) سال ده بیته ، بوته (ده رویش عه لی) و وازی له موسیقا ژه فی هیناوه ،
ته مه فی نزدیکه ی (۷۰) سال ده بیته ، له باله بان زه فی دا ، وینه ی که م بوو ، کاتی
خوئی زور براده ری (مامه فهره ج) و (مامه محمه د) م بوو ، چونکه هه ردوکیان له
لیدانی باله بان و نامیره کافی دیکه دا ، تابلی ی به توانا بوون .

دوو کوری دیکه هه ن ، به گورانی گوئن هاوکاریمان له گه لآ ده که ن ، په کیان
نیوی (عه زیر بونس چاوهش) ه ، باوکی نهو کوره باشترین (باله بان) و (زورنا)
لی ده دات و تائه مرؤش هه ر خه ریکه ، نهوی دیکه یان نیوی (سه باح ئیسماعیل
چاوهش) ه ، باوکی نه ماوه ، له سهر نامیره ناوبراوه کان ، موسیقاژه فی چاک بوو .
• عه زیر عوسمان عه بدوللا (۲۴)

گوئی : - (ته مه نم هه شت نو سالان بوو ، مالان له هه ولیر بارکردو ، به ره و گوندی
(خرابه) ی وولاتی (کویه) که وتینه ری و (۷ - ۸) سالان له وی بووین ، دوا ی نهوه
مالان هاته وه (کویه - گه ره کی هه واوان) و له ویش ، (۸ - ۹) سال و دیسانه وه
مالان بارکردو نه مجاره بو (خه له کان) و تائه مرؤش ، واته کاتی چاویسی که وته که هه ر
لیره ین .

گوتم : - تم هه موو مال بارکردن و گوازه گوازه بوچی بوو ؟

گوئی : - ماموستا ، تیمه ی موسیقا ژه فی میلی له کوئی ، زه وق هه فی و کارمان باش
بسووری ، به کورنی زور ترمان ده ست که وی ، ده چینه نهوی ؟ ! ...

گوتم : - باوکت قهت لای نه درکاندووی که ی و له چ که سیک موسیقاژه فی فیر بوو ؟

گوئی : - بانی من به مندالی موسیقای نه زانیوه ، وه که له خویم گوئی لی بووه ، کاتی



خوی واته پیش نهوهی ژن بیینی چوویته وولانی کویهو له کن (کبخوا فره ج) ناویک بووه به شوان ، جا هر وهك له دیر زه مانه وه ، شمشال ژه فی لای شوانانی کورد باو بووه ، باوکیشم له یه که م روزه وه ، ههواو هزی فیر بوونی شمشالی که وتوته که لله وهو دواي ماوه بهك ههول دان ، توانیوی فیری بییت ، پاشان بهره بهره و پی به پی ، تامیره کانی دیکه ش فیر بوو بوو ... هر که زانیویه تی له جیگایهك موسیقاژه نیکی چاک هه به ، به هه له داوان خوی گه یاندوه تی بهو. مرامه ی لی و هر گرت و لی فیری بییت .

گوتم : - چون فیری (پشوو) (۲۵) خواردنه وه بوویت ؟

۲۵ - پشوو یاخود (پشی) خواردنه وه ، واته (هه ناسه - با) وه رگرتن له ریگی (که پوو - لووت) هوه و له دهه بیه وه ، باه که له کلزای تامیره که ، ده کرت . (نهك هر (باله بان) به لکو تامیره کانی میلی فوری وهك - زورنا - بلول - دوزله - ناد) . بۆ نهوهی دهنگی تامیره که فی پسانه وه بهرده وام بییت ، نوزیکیش لهویابه ، له ناو (گوب) دهه بیته وه ، وهك (به ده گت) ، تا (با) ی دیکه ی له ریگی (که پوو) هوه ، پی ده گات .

گوئی : - یهکه بچار که له قهسه لیک (قهدی گه نم) دینین ، چونکه ناوی کلوره ،
 سه رینکی ده خه بته ناو جامه ئاو لیک و سه ره که ی دیکه شی ده خه رته ناو ده مه وه و فووی
 تی ده کری ، به م جو ره ده نگی (قولته قولتی) فووه که له ناو ئاوه که دا ده بیستری ، له
 که پوو شه وه ، به رده وام هه ناسه وه رده گیریت ، گه نگی قولته قولتی ناو ئاوه که ،
 نه کورایه وه واته رانه وه ستا ، دیاره ته وکه سه فیری (پشوو) خوار دبه وه بووه . گوتم : -
 به لای تووه کی باشتین (باله بان) ژه فی کورده ؟

گوئی : - (کانه بی عه باس) باله بان ژه فی چاکه ، ههروه ها (هه مزه) و (سووره) ش ،
 که باله بان ژه فی ته و دیون ، گه لیکم به دلن خوالیخوشبوو (ئه حمه د داووده) ش
 ، ئوستادی چاک بوو .

(^{۵۰}) زرار خورشید ئه حمه د (۲۶)

(۱۵) سال یا زیاتره (باله بان) ده ژه نی ، گوتم : - باله بان ژه فی له چ شوئینیک فیر

بویت ؟

گوئی : - به ده یان موسیقا ژه نم دیون و لیان فیر بووم وهک (حه مه ی مه حمود چاوه ش
) له کوردستانی خومان و (یه دوللا ...) کورده و له (نه غه ده) داده نیشیت ، ته و کاته ی
 من دیم له ده وری چل سالی دابوو ، باله بانی بو گورانی بیژانی وهک (عه لی گلینانی و
 هه مه دخه لیفانی) لیده دا ... ههروه ها (هه مزه ی شه رینی) خه لکی (سابلاخی) به و
 هاوته مه فی یه دوللا یه پار لیره م دیوه و پیکه وه داوه تمان گیراوه ... دیسانه وه (خه سه وه
 ...) هه ر خه لکی (سابلاخی) به و هاوته مه فی ته وانی دیکه به و له گه ل گورانی بیژان : -

(ره حانی حاجی مامیان و ئه حمه ده شه نگه) لیده دات ... خوالیخوشبوو (هه مزه ی
 خدری) که باله بانی زیاتر بو گورانی بیژ (سه ید عه لی سه رده شتی) لیده دا ، پاره که
 له ته مه فی سه رووی (۶۰) سالی دا ، ئه مری خوی به جی هینا ، (عه زین) باله بان ژه ن
 که له زور به ی گورانی یه کافی (برایانی زیزی) به شداری کردوو کورده ، ماوه یه کیشه
 ئاگام لی نه ماوه و نازانم به چی گه یوه به لام وه ستای هه موو ته وانه ی ، ناوم
 بردن ، باله بانیکه یه نیکه یه به ناوی (عوسمانه سووری بوکافی) له پراستی دا ،

۲۶- پروانه فایلی ژماره (۱۰)



وینه‌ی (۳۰) زرار خورشید نه‌حمه‌د)

نه‌مه‌یان ئوستاده‌و باله‌بان له‌وانی دی چاکتر ده‌ژهنی‌و له‌ته‌مه‌نیشدا ، هاوزه‌ی منه .
(ره‌حیم خورشید نه‌حمه‌د) برای کاک (زرار)ه‌و سالتیک له‌و بچووکتیه ، له‌داوه‌تان
له‌گه‌ل ناوبراودا ، گورانی ده‌لی‌و (ته‌پل- زهره‌ب) بیشی بو ده‌کوئی .

(۰) جه‌مال عارف عزیز (جه‌مال شادان) ... (۲۷)

گوتم :- که‌ی هه‌وه‌سی موسیقا فیربوونت لا په‌یدا بوو ؟
گوئی :- به‌مندالی (جووزه‌له‌ واته‌ دووزه‌له‌) په‌کم په‌یدا ، کردو به‌هویه‌وه‌ فیری

۲۷- پروانه‌ فایلی ژماره (۱۱) .



وینە (۳۱) جەمال شادان

(پشوو) خواردنەوہ بووم ، ئەمەش بە هاندانی خالەوہ (حەمە فەرەج) ، ھەر
 کەزانیشتی تۆزی لە (جووزەلە) لێدانا باش بووم ، چوو بۆ لای خوالیخۆشبوو (حەسەنی
 نەبی) و بالەبانیککی بۆ بەرادان دام ، ئەمە سەلەکانی (۶۰ - ۶۱) منیش چونکە زووتر
 (پشوو) خواردنەوہ فیربووم ، بە ماوہ یەکی کەم توانیم ، چەن ئاوازیک بە (بالەبان)
 لێدەم ، لەو ئاوازانەیی کە (حەسەن) لێی دەدان ، ناوبراو ھەردەم پێی دەگوتم :-
 (جەمال گیان ، دەنی زۆر ئاگاداری قەمیشی بالەبانە کە بیت ، چونکە تا بلی ی ،
 ناسکە باشتیش وایە لەناو (قودوو) یەکی تەنەکی وەک ئی جفارەیی کوردی دا
 ، ھەلی بگریت ، داری بالەبانیش ، دواي ھەموو بە کارھێنانیک زۆر چاک و شک
 دەکەیتەوہ ئەوجا ھەلی دەگری ، بۆ ئەوہی نەرزبۆ تەقلیشیت .) زوو زوو مام حەسەن
 ، دانە یەکی لەو قەمیشانە بەخۆرانی بۆ دەھێنام .
 گوتم :- دواي کوچی دوانی ناوبراو دارو قەمیشی بالەبان ت چون دەست

ده كهوت ؟

گوئی :- بوئهم داره بان ، كه به دهستمه وهی ده بیی ، كاتی خوئی له شاری ،
(ههنه) دا باله بان ژهنیكم بییو پیم گوت ، داری باله باننان نیه بوفروشتن ؟
گوئی :- به لئی و ئه کم داری باله بانهی دامی و گوئی :- ئه م داره ته مهنی گه لئی
روره و له باب و باپیرانه وه (۲۸) ؟! بوم ماوه ته وه ، له دار قه یسی دروست کراوه و
قه تیش تیک ناچیت ، به لام پیروزی تویت ، ئه مه سالی (۱۹۷۴) ئه م قه میشی
باله بانه شم هر له شاری ناوبراو ، له (موغازه بهك) کبری ، له تهك (کراس) و (بۆمباغ)
ههندی (ئامیری موسیقای میلی) یشی ده فروشت ؟! له ناو کۆمه لیک (قامیش) دا
ئه مه یانم هه لێژارد .

ههندی چالاکی جه مال شادان :- له بهر ئه وهی ماموستا (جه مال شادان) به که م
باله بان ژهنه ، له کوردستانی ئیمه دا ، به ئامیری (باله بان) له چوار چیوهی تیبیکی
موسیقای نوئی کوردیدا به شداری بکات له لایه ک و باله بان ژهنیه که یشی ، ته نیا به
مه به سنی خزمهت کردنی هونهری نه ته وه بووه و له وه زیاتر سوودیکدی دیکه ی تاییهتی بۆ
خودی خوئی تیدا نه بووه ، به کورنی ، ئه م کاره ی بۆ گیران خزمهت کردن نه بووه ،
له لایه کی دیکه دا .

ناوبراو له گه لئی ، به ره مه کانی (تیپی موسیقای سلتانی) دا به باله بان به شداری
کردوه ، جا ئه و به ره مه مانه پارچه موسیقا بووبن یاگورانی .
کاک جه مال سالی (۱۹۷۸) له گه ل کۆمه لیک له هونهر مه ندانی دیکه ی عیراق دا
، ناردران بۆ ده ره وهی وولات ... و له م باره یه وه گوئی :- (به که م جار
ناردراین بۆ (پاریس) بۆ به شداری کردن ، له (فستیفالیکی موسیقای فولکلوری
جیهانی) داو نزیکه ی (۱۰) رۆژان له وی ماینه وه و دوای ئه وه ، ناردراین بۆ (نهمسا) و
حه فده رۆژیش له (فینا) ماینه وه و ئاههنگی نه ورۆزیشان هر له وی کرد . گوتم :-
هه لئس و که وتی هونهر مه ندان و هونهر دوستانی بیگانه بۆ ئه م ئامیره ره سه نه کوردی به
چون بوو؟

۲۸- واته ئه و موسیقاژهنه کورده ش ، پشه که ی له باب و باپیرانه وه بۆ ماوه ته وه ، هر
له دیر زه مانه وه خیزانه که یان خه ریکی موسیقاژهنی بوونه .

گوئی :- رۆژنامه نووسی زۆر له ئاههنگی ههردوو وولات دا ، ئاماده ده بوون و
وینه یان ده گرتینو له رۆژنامه کانیسیان دا (له گه له کورته باس) بلاویان ده کردنه وه ،
جه ماوه ری ئاماده بووی ئاههنگه کانیس ، ئامیری (باله بانیان) ، به لاره شتیکی هم
تازه وه هم سهیر بوو ...

بۆیه دواى تهواو بووم خه لکه که ده وره یان لیده دام و زۆر پرسیاریان لیده کردم
وهك :- (چۆنی لی ده ده بیت ؟ له چی دروست ده کریت (واته ئامیره که) ؟ چه ند
کونی تیدا به و دریزی و نه ستووری و له کوی فیری لیدانی بووینه ؟ تو خه لکی کوی ی
(؟)

(۰) ره حیم ره سوون (۲۹)

گوئی :- هه ره له مندالی به وه ، کاتی که گویم له دهنگی ئامیری ره سه نی
کورده واری (شمشالی ئاسن) ده بوو ، به کجار سه رنجی راده کیشام وه سه نی
ده بزواندم ، بۆیه هه و لم داو شمشالم پهیدا کردو بوومه شمشال زهن .

دواتر (دوو زه له ش فیربووم ، دواى تهوه به ماوه به که گویم له گۆرانی به کانی
(برایانی زیزی بوو ، زۆرم به دل بوون ، به تاییه نی دهنگی (نه ی - باله بان) ه که ،
سه رنجی تهواو پا کیشام ، دواى سو راع کردن و پرسیاریکی زۆر ، ناوچه ی (پشده)
یان بو ده ست نیشان کردم ، تهوه بوو چووم بو (قه لادی) و له وی له باله بان زهن (زرار
خورشید) باله بانیکم کپی و فیریشی کردم چون قه همیشه که ده خرینته سه ر داری
باله بانه که وه تاد زوو تریش فیری پشو و خوار د نه وه بیووم ، له بهر ته وه ویانه ،
دواى ماوه به که توانیم تا راده به کی باش تیایدا شاره زابیم ، به زۆریش ته وه ی
کاره که ی له لام ئاسان کرد بوو ته وه بوو ، ژماره ی کونه کانی و دانانی په نجه کانی (باله بان)
وه کونی ئامیره کانی - شمشال و بلو ترو - بوو .

گویم :- باله بان زه نی باش به لای تهوه کی به وه له گه ل کامیشیان دا ، به شداریت
هه بووه ؟ گوئی :- خوالیخوشبوو (حه سه نی نه ی) م نه دیوه ، به لام له گه ل



وینە (۳۲) بالەبان زەن پەرحیم پەرسوون (دەستی چەپ) .

خوالبخۆشبوو (ئەحمەد داوودە) دا ، زیاتر لە جارێک و شوێنێک دانیشتووین و ئاھەنگیشمان پێکەووە گێراوە ، سوودی زۆریشم لەناوبراو بینیوە ، چونکە ئێمە بە بالەبان زەن تا ئەمڕۆش ژمارە بەکێ کەم و دیاری کراوە نەین ، لە (مەقامەکان) ، ناتوانین بەم ئامێرە لی بدهین ، لە کاتی کدا ناوبراو زۆر بە لێھاتوونی و شارەزایانە مەقامەکانی (ئەللاوہ یسی و قەتار و خورشیدی و خاوەکەر و ھەمایۆن و سەباو بەیات و زۆری دیکەشی پێی لی دەدا ؟ ! ناوبراو نەک وەکو ئێمە بو ھەر کونیک لە کونەکانی بالەبان پەنجە بەک بە کار بھێنی و تەواو ، بە لکو ھەندی جار (نیو پەنجە) واتە نیوہی کونیک دەگرت و نیوہەکی دیکە بە کراوەی دەھێشتەوہ ؟ !) بەم قسانە ، بۆمان ئاشکرا دەین کە خوالبخۆشبوو (ئەحمەد داوودە) پلە بەکێ گەلی بەرزی لە (بالەبان) زەنی دا ھەبوو .

(پەرحیم) کاتی خۆی ئەندامی تیبی میلی سەر بەزانکۆی سلێمانی بوو ، ئەو تیبە کە

له لایهون هونه رهنه ند (ئه نوهه قهره داخی) یه وه ، سه ره رشتی ده کرا ، توانی زور گورانی کوردی ره سه ن بو ته له فزیون تو مار بکات ، دواى له کار که وتنی نیسی ناوبرا ویش (ره حیم) له زور (تیپ) و (کۆمه ل) و (ده زگا) دا ، به شداری کردووه ! ؟ هر چه نده به رای من بو خوی و بو هونه ری کوردیش باشر و بوو له یه ک (نیسی میلی) دا کار بکات ، له کوتایی چاوپه که وتنه که لیم پرسی و گوتم : - جگه له ماموستا (جه مال شادان) و له (تق) ، له سلیمانی هیچ باله بان ژه نی دیکه هه به ؟ گوئی : - ئی (لاو) هه نه ، وه ک (ئومید مسته فامه حمود) کاکه (ئومید) خوی هاته قسه و گوئی : - (له سه ره تادا کوتایی ماموستا (جه مال شادان) و ئیستاش لای (کاک ره حیم) م بوته وه ی لیدان و ته وای ورده کاری و نه ئی به کانی ئەم ئامیره قیرم .) ره حیم گوئی : - کوتایی دیکه ش هه نه ، به لأم جاری وه ک (کاکه ئومید) له (باله بان ژه نی) دا به توانانین .

• ره حیم ره شید عارف (۳۰)

له وه رانی پرسیار نیکی منا ، گوئی : - (سه ره تایی موسیقا فیزیوونم له (خانه قین) ده ست پی کرد ، (فه یزوللا) ناویک هه بوو ، زور ناژه نی ئه و ناوه بوو ، دواى ئه وه ی زانی من شه ی دای فیزیوونی موسیقام ، به هوی که له قسه ل ریگه ی پشو و خوار دهنه وه ی نیشان دام . گوتم : ئه دی که نگین په یوه ندیت له گه ل (باله بان) په یدا کرد ؟ گوئی : - په که بچار ئەم ئامیره م له (خانه قین) به ده ست (زور ناو باله بان) ژه نی ، کوردی به ناویانگ (مه مه د شه و کت) هوه دیت ، ناوبرا و تائه مروش - واته کاتی چاوپه که وتنه که - هه ره له و ناوچه په دایه و له کاره که ش به رده وامه و ئامیره کانی دیکه ی وه ک - بلوول و دووزه له و تاد ، زور به لیها تووی لی ده دات . ئه مرو ته مه نی له ده وری (۶۰) سالی دایه ، هه ر چه نده له و ته مه نه گچکه تر دیاره ، کاتی خوی (۲) قه میش باله بانی داپیم ، به لأم هه ره وه نده به هویانه وه قیری ده نگ ده رکردن بووم ، قه میشه کان تیکچوون ، بویه هه ره خه ریک بووم و به دواى قه میشی چاکی (باله بان) دا ده گه رام کاتی که به ماموستای سه ره تایی له گوندی (کانی مازوو) ی دوئی خه له کانا ، دامه زرام ، باله بان ژه ن (عه زیز



وینە (۳۳) رەحیم رەشید عارف .

عوسمان) م ناسی و له مالی خۆی دا له (خه له کان) میوانداری کرد م و قه میشی
باله بانیشی هه ر به خۆرانی پیشکەش کردم ، نه مه سالی (۱۹۸۰). به لام بو
داری باله بان : - کورپینکی دارتاشم ناسی له سلیمانی (تورنه ی) هه بوو ، به نیوی
(ره حیم) له داری قه یسی بو ی دروست کردم .

(۵) حسەن مەمەند حسەن (۳۱)

گوئی :- (سه ره تای زورناو هه موو نامیره کانی دیکه ، له (عوسمان عه بدوللا)
قیربووم ، (سه مه د) ی براشم هه ر له و قیربووه ، له ژانیشما که م زورنازه نی وه کو
ناوبراوم دیتووه) .

۳۱ - پروانه فایلی ژماره (۱۴) .



(وېټه‌ی (۳۴) حه‌سه‌ن مه‌مه‌ند حه‌سه‌ن)

ټيستاش له بهر چاومه سالی (۱۹۵۸) وساله کانی دواى تهو ساله ، له هه لپه رکی
گه وره و جوړ به جوړه کانی شاری (کویه) که به بوته‌ی ټاهه نگه کانی شوړ شه وه ، بوون ،
(مام حه‌سه‌ن) به زور ناو (سه مه‌د) یش به ده هول ، به لام چ زور نایه ک ، شاییه کانی
ده خسته قالینکی گه رم و گوړو خه لکه که‌ی ده هینا جوش و خرؤش .
زور ناوه‌نی دیکه هه بوون ته وکاته ، به لام له نزم گوړین وهونه رکاریدا هیچ کامیان
، به (مام حه‌سه‌ن) نه ده گه یشتن .

(۰) محمد خلر صالح (۳۲)

گوټی :- (هه ر له مندالی به وه ، ټاره زووی قیر بوونی ، ټامیره کانی موسیقام هه بووه



وینە (۳۵) محمد بخدر سالح)

، بۆیە زۆر جار ان له گەل زورناژەن (حەسەن مەمەند) دەچووم بۆ سەر شانی و داوەتان ، ئەو کاتانەى ئەو ماندوو دەبوو ، نۆبەم له گەلدا دەکرد ، ئەمە بە کەم هەنگاوم بوو له جیهانی بەرفراوانی موسیقادا ...)

• (محمد) سالی (۱۹۷۹) خۆی بە نووسەری ئەم کتیبە ناساند ، ئەمەنیش چونکە حەزم دەکرد ئامیرە رەسەنە کاتمان ببوژنینهوه ، زۆرم هاندا ، کە ئامیری (بالەبان) فیریت ، ئەو بوو له (تیپی هونەری هەولێر) بالەبانیکمان بوکیری ، ناردمان بۆ کەرکوک ، لای داوودەکان بۆیان کپین ، ئەویش چونکە له زورناژەنی بەو پشووێ دەخوار دەو ، ورده ورده و تادههات باشتەر دەبوو تیایدا ، هەر ئەویشە له بەرھەمەکانی تیپی ناوبراوی سالی (۱۹۸۰) و سالی (۱۹۸۲) بە (بالەبان) بەشداری کردوو .

(*) ئەو کەسەى له بەھارانا ، بۆھاوینە ھەوارەکانی (چنارۆک و قەشقۆلی و کۆتەل و

... (تاد) چووييت ، ئىشك ديمەنى ئەو ، (تېيانەي مۇسېقىي مىللى) دېتەوۋە ياد ، كە دەھاتن بۇلاي ھەر خېزان يا ئاقىك و نەختى مۇسېقىي رەسەن يان بۇدە ژەنن ، بەرامبەر بە نەختى پارە ...

رۇزى (۱۹۸۰/۵/۱۶) لە ھاوينە ھەوارى (مەلەك رېئىحانى خوار چنارۇك) دا ، چاوم بە ئەندامانى يەككە لەو تېيانەي مۇسېقىي فولكلورى كەوت كە ئەوانە بوون :-
۱- ئىسماعیل مەولود :- گۇرانى يېزى ئەو تېپە بوو ، تەمەنى ئەو كاتە (۲۵) سال بوو ، خەلكى (چوار قورنە) يە .

۲- نەجمە دىن قاسم كەرىم :- (بالەبان) ژەنى تېپە كە بوو ، لە تەمەنى ئەو ھى پېشوو دا بوو ، خەلكى ئەو پېش بوو .

۳- سالىح غەفور (زەرب واتە تەپل) كوتى تېپە كە بوو ھەر خەلكى (چوار قورنە) ھاوتەمەنى ئەوانېش بوو

• (۵) غەبىلۇلاو بايز

دوو بران و خەلكى شارى (خاننى) كوردستانى ئەو دىون ، جار جارەش ، بو شانى و داوۋەت گېران تا ناوچەكانى پشدر دېن و كاسىتى تۇمار كراويان ھەيە ، ئەمن خۇم دوو كاسىتى ئەوانەم ھەيە ، يەكيان گۇرانى دەلى و ئەوى دېكەش جار جار بە (بالەبان) و جارى دېش بە (شمشالى ئاسن) بەشدارى دەكات .

(۵) ھەسەن زىرەك و ئامبىرى بالەبان

گۇرانى يېزى نەمر (زىرەك) سەرەراي دەنگ و سەداي خوشى ، بەزىندو و كەرەوۋە دەيان بگرە سەدان ، گۇرانى فولكلورى دادەنرى ناوبرا و ژمارەي گۇرانىيە تۇمار كراوۋەكانى ، لە ھەر گۇرانى يېزىكى دېكەي كوردمان تا ئامبۇش ، زۇرتەرە ، كەم شارو گوندو ناوچەش ھەيە لە كوردستانا ... گۇرانى تبادا نەگوتى و لە ھەر جىگايەش ، گۇرانىيەكانى لە گەل مۇسېقاژەنانى ئەو جىگەيە تۇمار كردوۋە ، بۇيە بەرھەمى تۇمار كراوى ھەيە لە گەل (تېپى مۇسېقىي تەواو ، كەمانى تەنيا ، بالەبان ،) كەمانچە - جۇزە) ، تار ، ساز ، سەنتور ، دووزەلە ، زورپنا ، شمشالى ئاسن ،

دهف ، دههول ...) و ته نانهت گورانی تومارکراوی به بی (موسیکا) یشی هه به ؟!
تستاش هندی له و شاهنگانه دهست نیشان ده که بین که ناوبراو به یارمهتی تامیری
(باله بان) توماری کردوونه ...

۱- شاهنگه کانی شاری که رکوک که ژماره بان (۳) کاسیتی (۱) کاتزمیری به ، به پی
قسهی (نهوزاد نهحمده داووده) ده بی سالی (۱۹۵۳) تومارکراونو ، به پی قسهی
(محمدی حاجی سعید -خواهتی تومارگهی خه پام -سلطانی) یش ، ده بی سالی
(۱۹۵۶) بویت .

۲- شاهنگی مالی (عهباس سلطانی (۱۹۵۷) یا زووتره .

۳- شاهنگی (چهرمهگا) ساله که ی نازانم .

۴- شاهنگی مالی (شیخ جهار) (۲) کاسیته له سلطانی روزی (۱۹۶۷/۳/۲۴)
تومارکراون .

۵- شاهنگی مالی (مهحموده هندی) -۲- کاسیته و سالی (۱۹۶۷) له سلطانی
تومارکراون .

۶ = = = (نهحمده خه بات) -۱- کاسیته و = = = کراوه .

۷- = = = (نهحمده قه ساب) -۲- کاسیته و = = = .

۸- = = = (مهحمود ده لاک) (۱) کاسیته و = = = .

۹- = = = (نهحمده سوئی که ریم) (۲) کاسیته و = = = .

۱۰- = = = نهوروزی سلطانی به داخه وه ساله که یم نه زانی .

۱۱- شاهنگی ته له فزیون (باله بان ، تار ، ته پل) ساله که یم نه زانی .

۱۲- مالی (حه مه خانی به لووه -شاری بانه) سالی (۱۹۶۹) تومارکراوه .

۱۳- = = = (ره حیمی رادیوساز - بانه) = = = (۳۳)

۱۴ = = = (مهحمده مینی خه ندانی - بانه) = = = .

برایانی زیزی و باله بان

هموو شاهنگه کان و قه وانه کانی (برایانی زیزی) به یارمهتی تامیری (باله بان)
یک و (ته پل -زه رب) یکن ، باله بان ژن (تازین) ، به شداری له گه آدا کردوون و
هندی جاریش باله بان ژنانی دیکه ، که سانی ناو هم وینه به ، له چه په وه بو راست

۳۳ - شاهنگه کانی ژماره (۱۲، ۱۳، ۱۴) م ، له برای به ریز (میرزا که ریم خوشناوه) په زانیوه .



وینە (۳۶) برائى زىزى و مېزاکەرىم خوشناو)

- ۱- عەلى زىزى (تەپل - زەرب) لىدان و گوراني گيرانه وه
 - ۲- (ميرزا كەرىم خوشناو) ئەندامى تىپى ناوبراونه ، بەلكو بو يادگار وینەى له گەلدا گرتوون ، وینەكەش هەر برائى ناوبراوه به سوپاسه وه پيشكەشى كردین (پروانه وینەى ۳۶.
 - ۳- به ههمن (باله بان) ژهن .
 - ۴- حوسین زىزى - گوراني بىزى ئەو تىپه به .
- وا له خواره وهش ، ناوى ههندى له گورانیه كانی ناوبراوانتان بو ، ده نووسم :-]
- ئەرى به بانانه وه ، كۆلوانه سوور تۆبه ئى ، كهوى كه وى ، ده زگيران ، ئوخەى ده سره پەشمینه ، خەنه بهندان ، به جى ما بائى چاو كالم ، كوستانان خال خال .
- ئەوهى دەر بارهى (باله بان) ه وه نوسراوه :-
- ۱- (ميرزا كەرىم خوشناو) له كتيپى (حه سه ن زيره ك و هه نديك له به سه ر هاته كانی) ادا لاپه ره (۱۲۳) ، ناوى ئامبىرى (باله بان) ى هیناوه ، به لام ئەوهى شایانى باسه ، له زور شارو ناوچهى كوردستان ، بو ئامبىرى (باله بان) ووشەى (نەى) به كاردیتن :-

۲- (خانای قوبادی) یش گوتوویه تی :-

سۆزنه غمه ی (نای) (ناقوس) چل (چهنگ) (۳۴) دیسانه وه ده لئی :-
بوق (باله بان) ئاواز ئاههنگ (۳۵) تاد.....

(بوق) و (باله بان) نه غمه ی (نه ی) نهواز تاد (۳۵)

۳- له هه لبه سته کانی (شیروانی) دا ، که زاناو شاعیرنکی سه ده ی چوارده مه ، زۆر

ناوی ئامیری (نه ی) هاتوووه :- وهك :- (نه ی سفید - نای سپی) وه که ره نای -

نای رهش ، و نه ی باله بان و نه ی بورغی و نه ی خیک (۳۶)

بوونی ئامیری باله بان له کوردستانی تورکیادا .

کاسیتی تۆمارکراومان زۆره ، له به ره مه تۆمارکراوه کانی کوردستانی ناوبراو ، که وه له

نمونه بیپنینه وه ، نه وانه ی به یارمه تی ئامیری (باله بان) هوه تۆمارکراون ، به لام نه وه ی

جینگه ی داخه و پیوسته بگوتری :- له م سالانه ی دوایدا زۆر ئاوازی گۆرانی ره سه نی

کوردی ، به هه لبه ستی تورکی هاتینه تۆمارکردن . به لام نه من رام وایه

له گۆرانی دا ، ئاواز به هیچ جوریک له هه لبه ست که متریه ...! بویه گۆرینی

هه لبه سته کان به هیچ جوریک ناتوانن ، شیوازو ره گه زی گۆرانی به ره سه نه

کوردی به کان ، بگۆرن !؟

ئاستاش له گه له هندی له و به ره مانه ی کوردستانی ناوبراو که به یامه تی ئامیری

(باله بان) ه وه تۆمارکراون :-

۱- کاسیتیکی گۆرانی بیژی به ناوبانگ (ئایشه شان) ، که به کوردی و تورکی

گوتوویه تی ، وایزانی هه شتا کانه . به یارمه تی ئامیری (باله بان و ساز) ه وه

تۆمارکراوه : (سالحوو دوست و زالم و پسامی ته مه و لاوکی دیکه ی تیدایه .)

۲- کاسیتیکی گۆرانی بیژ (عه بدوللا پاپۆر) ئی سالی (۹۸۳) به ، به یارمه تی ،

(باله بان و ساز) یك ، تۆمارکراوه ، گۆرانی و لاوکی کوردین به هه لبه ستی تورکی

گوتراون ، نه نیا (لاوک) یك نه تی که به کوردی گوتوویه تی .

۳- کاسیتی سالی (۱۹۸۵) ی گۆرانی بیژ ، خاتوو (بۆرفه لی که و سه ر) به یارمه تی

۳۴ - محمدهدی مهلا کهریم - شیرین و خوسرهوی خانای قوبادی . لاپه ره (۷۲۴) .

۳۵ - هه مان سه رچاوه ل . (۷۴۸)

۳۶ - بلاتوکراوه ی (القیشاره) ژماره (۶۶) ی حوزه برانی سالی (۱۹۷۹) .

باله بانیک و سازیک تومارکراوه و زوربه ی گورانی به کانی ناو کاسیته که ش هر به کوردی گوتراون ؟!

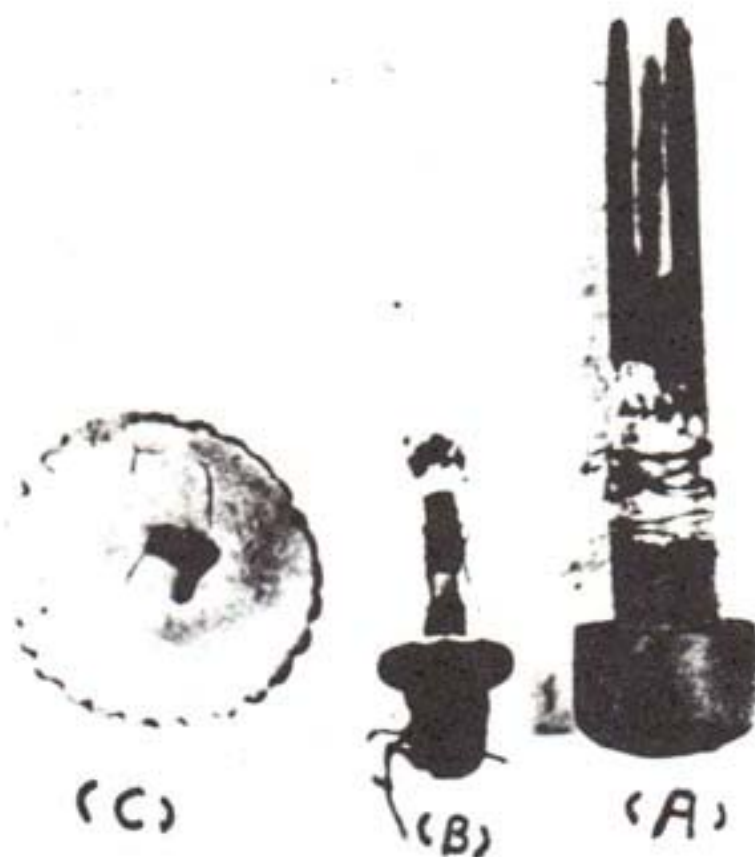
۴- جگه له ده بان کاسیت (به تاییه تی نه وانه ی تم چند ساله ی دوانی) له لایه ن گورانی بیژه کورده کانی نه ویوه ، به لام به هه لبه سستی تورکی ، تومارکراون ، وهك : - ئیبراهیم داتلی ساس - نوری ساس گوزال - مه محمود تونگار ، که نعان ته مییز - عزیزه ت ئالتون مه شه و ئی دیکه ش ، که ئامیری باله بان ده وری سه ره کی و دیاری هه یه ، له تومارکردنی نه و به ره مانه دا ، نه و نه هه یه ، ده ئی بگوتری : - باله بان ژه نه کانی نه وی ، له وانی لای خویمان ، به تواناترو پیشکه وتوو ترن له و هونه ره دا .

۹

ئامیری زورنا

(زورنا) به کیکه له ئامیره کانی فوو ، له دار دروست ده کریت ، به شه سه ره کی به کی نه م ئامیره له به شه کانی دیکه ی دریزو گه وره تره و بریتی به له لووله به کی دریزی کلور ، لای سه ره وه ی وهك سه ری ئامیری (باله بان) وایه و لای خواره وه یی ، وهك ره حه تی به ، لای سه ره وه ی (نه و سه ره ی که پیکه که ی تی ده خریت) پارچه به ک هه یه (بروانه ، وینه ی ژماره (۳۷) به شی (A) ، ده چیته ناو کلورانی لووله ی زورناوه و پی تی ده ئین :

(نیره ، له ناو لووله ی زورناشدا ، به ئاسانی ده توانین بیخولئینه وه ، که جینگای خوی گرت ، ده گاته نزیک کونی سی به م (له حه فت کونه که ی رووی سه ره وه) ی زورناو له رووی دواوه ش به ک کون هه یه ، نه مه بان ده که ویته ناوه ندی کونی به که م و دووه م ، کونه کانیش په نجه بان ده خریته سه ر ، هه ندی زورنازه ن ، له له شی ره حه تی زورنا که ش ، چند کونیکه گچکه ده کن ، بو نه وه ی ده نگه ئامیره که (زروانه قه به) نه ئی ، به لکو ده نگه به ره و (به رز - واته باریک یاخود ئی) ی پروات . به شی دیکه ی نه م ئامیره (پیک) ی پی ده ئین ، پروانه وینه ی سه ره وه (B) نه مه شیان بریتی به له پارچه قه میشیکی گچکه ی جوړی (پوکه واته نه رم) ، که ده خریته ناو (لووله) به کی ته نه که وه و به پارچه (ته نه که یاخود کودی واته کدوو یا کوله که) به کی بازنه ئی (وینه ی سه ره وه (C) کۆتانی دیت که له شیوه ی (۱۰۰) فلسی دایه ، نه م



وینە (۳۷) هەندئێ لە پارچەکانی زورنا

پارچەبەش بوئەوه‌یه زورناژەن (با) لە دەمه‌وه وەرنه‌گری ، بە لکو له که‌پوه‌وه .

جۆره‌کانی زورنا

- ۱- زورنای عه‌ره‌یی :- به قه‌باره بچووکی له‌ش و په‌هه‌تی به‌که‌ی ده‌ناسری .
- ۲- زورنای کوردی :- چ له‌رووی ده‌نگه‌یی یا قه‌واره ، له زورنای عه‌ره‌یی گه‌وره‌تره .
- ۳- زورنای به‌سه‌ره :- له هه‌موو روویه‌که‌وه ، له هه‌ردوو جۆره‌کانی سه‌ره‌وه گه‌وره‌تره .^(۱)

قه‌واره‌ی زورنا

ئهم ئامیژه‌ش وه‌ك زوربه‌ی ئامیژه‌کانی دیکه‌ی موسیقای رۆژه‌ئات ، پێوه‌ری نه‌گۆراوی نیه ، بۆیه چهنده قه‌باره‌ی ئامیژه‌که گه‌وره‌و پانو پۆرتی بیت ، دیاره

۱- بڵاوکراوه‌ی (القیاره) ژماره (۲۷) ی مانگی ئاداری سالی (۱۹۷۶) .

وینە ی ژمارە (۳۸)

دەنگی شی گەورە و قەبەتر دەبێت و بە پێچەوانە وەش ، دەنگە کە ناسک و تیزو
باریک تر دەبێت ، ئەمە ی خوارە وەش قەواری (۲) ئامیری زورنایە

(زورنای دوو)	(زورنای ی بەکەم
لەمەر - خەرمەر جان - ۵	لە مۆزەخانە ی فولکلوری قەلای هەولێرە
دریزی ئەمەیان - ۴۲ سم .	• دریزی - ۲۹ سم
تیرە ی رەحەتی بەکە ی - (۱۱،۷) سم •	• تیرە ی رەحەتی بەکە ی (۷) سم •

دەربارە ی ئەم ئامیرە دەخوینینەو

(زورنای) لۆولە بەکە ی دارە ، لای خوارە وە ی وە ک رەحەتی بەکە ی ناو کۆرە و لای
سەرە وە ی لۆولە کەش ، پارچە بەکە ی داری دوو فلیقە ی تێدایە ، پێ ی دەتێن نێرە ،
ئەم ئامیرە بە (فارسی) - سوپنای - واتە (نە ی سوور) ی پێ ی دەتێن و (زورنای) ش
لە ئەسڵدا ووشە بەکە ی (تورکی) یە ، هەر لە سەدە ی چوار دەهەمی (زایین) وەش ،
ناوی (نای سپی) و (نای رەش) و ... تاد لە ئێران بە کارهاتوو . (۲)
(زورنای) ئامرازیکی (مەبەستی ئامیرە) ، موسیقای فووویستی میلی کوردانە یە ، لە
دار دروست دەکرێت ، بەکە ی لە شیوہ ی (نە ی) دایە . سەرە کە ی زل و پانە لە
شیوہ ی رەحەتی دایە ، بە هۆی پارچە بەکە ی بچووک کە پێ ی ئەووتری (پیکە) و
بە دەم ئەگیری و فووی پێداده کری و زورناژەنی وەستا و شارەزا ، بە هەناسە و دەست و

۲ - دکتۆر (حسین علی محفوظ) کتیی (معجم الموسيقى العربية) أيضا الدكتور (حسین علی محفوظ) کتاب (قاموس
الموسیقی العربية ص . (۸۵) بغداد سنە (۱۹۷۵) . دار الحریة للطباعة .

په نجهی هونه روه ری به وه ، ناوازی سازو به سوزو به ستهی پرچو شئی ... تاد . (۳)
 (میژووی نامیره که) له نیگاری هه لکۆلراوی (تاق و ستانی ، سه رده می ساسانی به کاندای)
 ریزی دووه می موسیقاژه نانی دوا ی پاشای نهوکاته ، پیاونیکه (زورنا) ده ژهنی . (۴)
 نهو شوینه وارانهی بهم دوا یهش له (حضر) دوزرانه وه ، ده یسه لیتن ، که نامیری
 (زورنا) ده گهرینه وه ، بوسه رده می پش ئیسلام ، بو سالی (۱۶۰) ی زاین ، نه من
 رام وایه نه م نامیره له نامیری (بووق) - واته شه پیوور - که میژووی ده گهرینه وه بو
 ۲۶۰۰ سال پ . ز وهرگیرانی ، نامیری (توبوا) ش هدر له م نامیره وه وهرگیراوه و
 په رهی پندراوه . (۵)

دروستکردنی زورنا

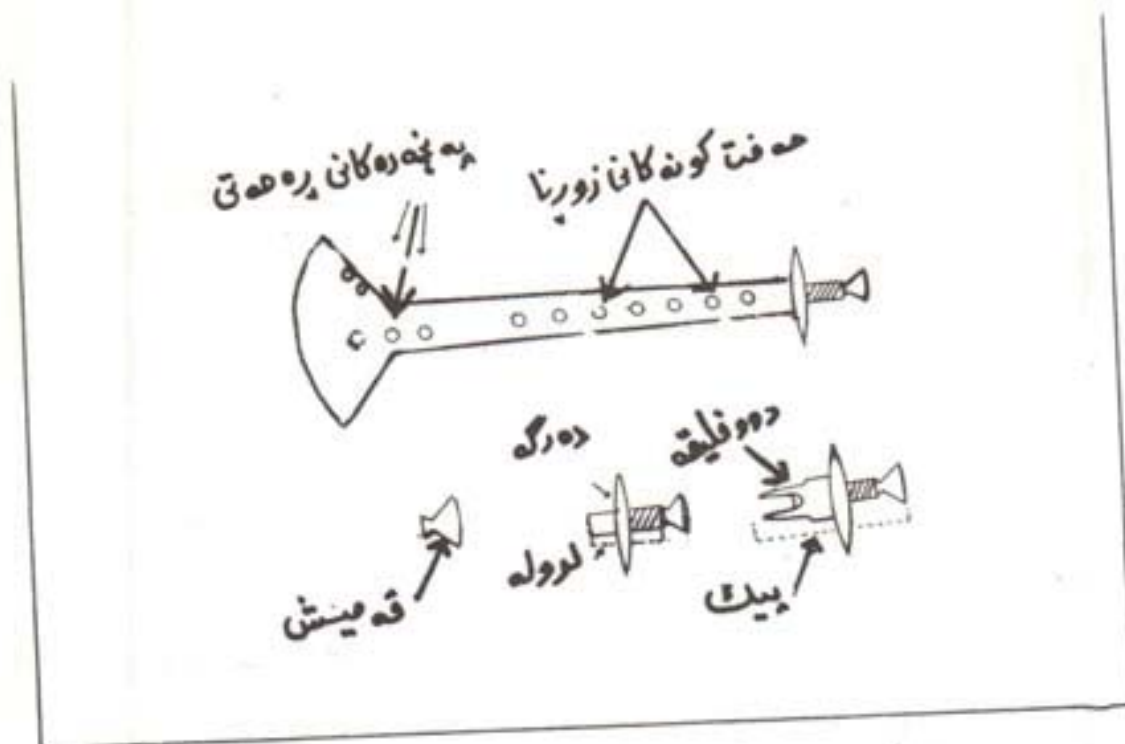
هه ندی له زورنا ژهنه کان ، نامیره که یان ، له (تورکیا) و (سووریا) وه بودی ، له
 (مووسل) یش دوو کهس هه بوون ، به ناوی (سه عید فهیلی و نه جیم فهیلی) ، نامرازی
 تایه تی یان هه بوو ، نهو زورنا ژهنه می مه به ستی بوا به ، داری قه یسی دوا ی نه وه ی زور
 چاک وشک ده بوه وه ، ده بیره لایان و نه وانیش بو یان دروست ده کرد ، واته شیوه ی
 ره حه تی لای خواره وه ی نامیره که و دوو فلیقه ی ناو کلورانی سه ره وه ی لووله ی زورنا و
 حه فت کونی سه ره وه ی به کی به وه بو په نجه ی ، ده کرد تاد به لام بو ییکی زورنا
 (سه عدی نادر عه لی) (۶) گوتی :- (بو نه و مه به سته ده چوینه جیگابه کی قه میسه لانی
 هه ییت ، وهك (کانیله ی کویه) ، جو ره قه میشتیک هه به (پووکه) ی ده لینی ، ره نگی
 سه پی به ، که به دوو په نجه ده یگوشین ، مه یله و نه رمه ، نه و جا نه و قه میشانه
 خوش ده که یین و کلورانی ناویان پاک ده به وه و ، به پارچه قوماشیک ده یگوشین ، نه و
 کاره دوا ی پارچه کردنی قه میسه کان ده کری ، قوونکی به کیک له سه ره کانی پارچه
 قه میسه که به ده زوو ، جوان ده به ستین ، دیاره سه ره که ی دیکه ی قه میسه که ،
 به هوی به ستنی سه ره که ی نه ولا ، ده می ده کرتنه وه ، نه و جا به نه سپانی ده یخه ی نه ناو
 کونی لووله یه کی کانه زای باریک ، بو نه م مه به سته ، لای نه نه که چی یا زیوچی

۳ - محک . به بیان ژماره (۵۶) ی ته ممووزی (۱۹۷۹) .

۴ - د . ص . آ . رشید - الالات الموسیقیة فی العصور الإسلامیة . ص (۲۶۹) .

۵ - بئلاوکراوه ی (القبتارة) ژماره یه کی تایه تی له (۱/۱۰/۱۹۷۷) .

۶ - پروانه فایلی ژماره (۲۷) .



(وێنەی ٣٩) وێنێکی دەسکردی روون کردنەوێ پارچەکانی زورنایە (

ئامادەمان کردوو ، ئەوجا بە چەقوبەکی گچکە و زۆر تیز قەمیشە کە دەبرین و خوش دەکەین ، هەر زورناژەنە بە گوێزە ی دلی خۆی ئەم کارە ئەنجام دەدات . زۆربە ی زورناژەنان ، بە دەستی خویان (پیک) بۆ زورنای خویان (چی دەکەن واتە دروست دەکەن) ، کاتیکیش ، زورناژەن بچی بۆ سەرشانی و داوەت ، دەنی (١٠-١٢) دانە لەو قەمیشانە ، لەناو قودوو بەکی تاییەت دا ، وەك بە دەگ هەلگریت .

ه زورنا) ئامبیرێکی (میللی) بەو تەنیا بۆ بۆنەکانی دنیایی ، بە کاردێت و لە عێراق دا بە هیچ شێوەیەك لە بۆنە ی ئاییندا بە کار نایەت ، بە لکو لە هەندی شوین هەر بە گوناحی دەزانن و گوێشی لی ناگرن . (٦)

ناوی ئەم ئامبیرە لە فولکلۆری کوردی و شیعری شاعیراندا :-
 ١- ئی (زورنا) هەل ئەپەری . (٧)

٦- بلاوکراوی (القبتارة) ژماره (٢٧) ی ئاداری (١٩٧٦) .
 ٧- شیخ عەمەدی خال - پەندی پیشینی کوردی - ل (١٢٧) .

- ۲- سیر بچوو (زورنا) لیده... پهندیکی گدلیک باوه .
 ۳- سابین له (زورنا) بیژی ناهیت . (۸)
 ۴- (زورناژهن) که برسی بوو ، بیری کفتهی شانی ئەکا . (۹)
 ۵- به گێرهی هه ره پێرکی (زورنا) لی ده دری . (۱۰)
 ۶- خه یالم وایه (زورنا) بهک ، له سه ر شاخ و چیا لیده م ... تاد . (۱۱)
 ۷- من و (زورنا) و سی پێی نیا و (ده هۆل) لیدانه تا مردن (۱۲)

ئێستاش له گه ل هه ندی له (زورنا) ژهنانی کورد

(۵) خوالیخوشبوو (خدر مهرجان) (۱۳)

ناوی ته واوی (خدر حوسین عه ولأ مهرجان) هه به (مام خدر مهرجان) ناسراوه ،
 كاك (به حیا مهرجان) ی کورپی گوئی :- باجم له ته مه نی مندالی باب و داکی ده مرن
 بویه خزمه کانی به خبوی ده کهن ، دواتر که بو هه ولتیر دی ، تووشی بانی داکم ،
 واته (ئه حمه د گوارای ی زورنا ژهنی به ناویانگ) ده نی ، ناویراو زورناژهنی ناوچه ی
 هه ولتیر بووه ، کچی گه وره ی خوی پێشکه ش به باجم کردوووه ، باوکیشم له باپیرم
 (ئه حمه د گوارای) وه ، چه زی ده چینه زورناژهنی .
 گوتم :- بابت قه ت لای باس نه کردووی ، باشتترین زورناژهنانی هاوته مه نی
 کی بوونه ؟ له وه رامدا گوئی :- (مام ده نوون) و (عوسمانۆک) هه بوو نی لای (کۆیه) بوو
 ، خدری عه ولای شېخه ی ، مام چه مه ده مین مامی چه مه سوور و ... تاد (۱۴)

- ۸- ئه حمه د قه ره نی - کتێبی کانی - ل. (۷۲) .
 ۹- شیخ چه مه دی خال - په ندی پێشینی کوردی ل. (۲۶۱) .
 ۱۰- عومەر ده شته کی - په ندی کوردی ل. (۱۱۱) .
 ۱۱- بورهان قانج - دیوانی قانج - ل. (۱۳۶) .
 ۱۲- چه مه دی مه لا که ریم - دیوانی ینکس - به غدا (۱۹۸۰) ل (۱۲۶) .
 ۱۳- روانه فایلی ژماره (۲۲) .
 ۱۴- عه زیز عوسمان عه بدوللا) به . که به (عه زیز عه له کانی) ناوی ده رکردوووه .

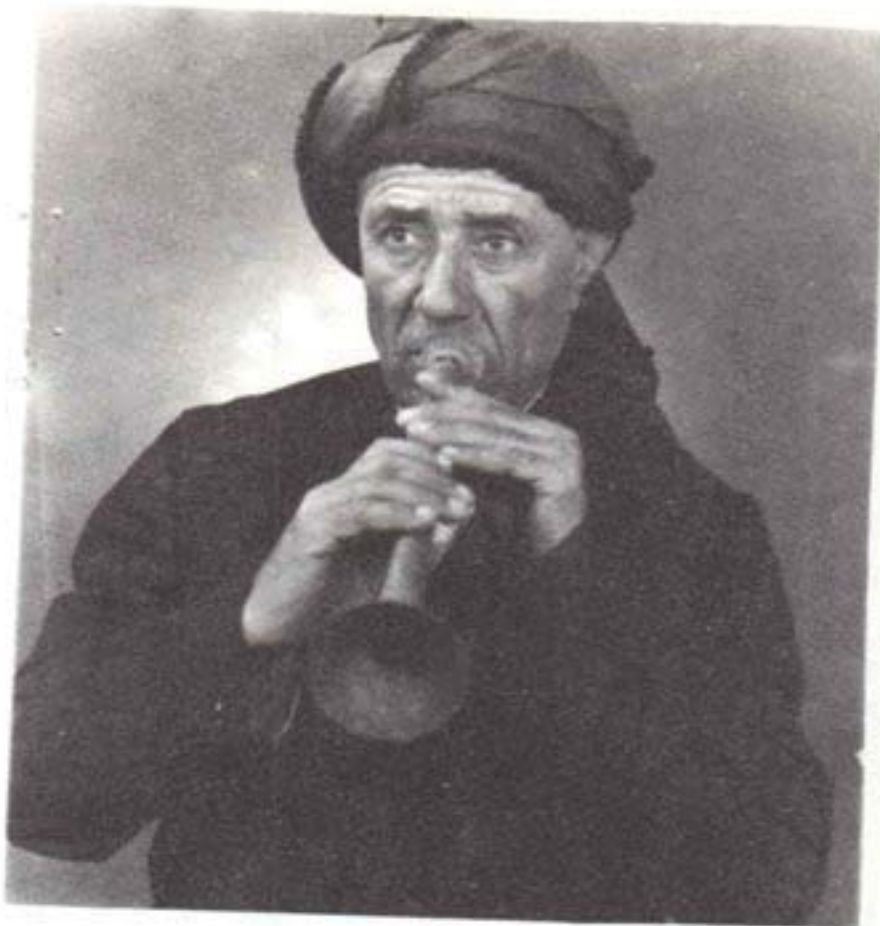


وینہی (۴۰) خلدیر حوسین عہولاً مہرجان

(۵) سہید کہریم سہید شیخ محمد سہید یوونس (۱۵)

(سہید کہریم) ، چونکہ کافی خوبی ، (دہ ہول کوت) ی زورناژہ فی بہناوبانگت
 (سہیدہ کورہ) بووہ ، واتہ باوکی خوبی ، دیارہ زورناژہ فی لہ باوکی یوہ ، فیربووہ.
 لہوہ رامی پرسیار نیکی منا ، گوئی :- باوکم کہ بہ (سہیدہ کزرہ دہ ناسرا ، چونکہ
 ہر دووچاوی کویربوو (بہ کہ بچار (شمشالی ناسنی) لیداوہ ، دوا ی تہوہ مہراق
 (زورنا) دہ کات و خوبی فیردہ کات . گوتم :- کئی بوو (دہ ہول) ی بو باوکت دہ کوتا ،
 پیش تو؟ گوئی :- یہ کہ بچار کابریہ کی جوو ہہ بووہ بہناوی (میکائیل) لہ (دہ ربہندی
 گومہ سپان) ی ، دوا ی تہوہ پیش کویر نیکی دہ ربہ دہرو ہہ تیم و فی کہ سی تووش ہاتبوو
 بہناوی (عہ بدولتا) بووہ دہ ہول کوتی بام

۱۵ - پروانہ فایلی شمارہ (۲۳).



(وینە ی (٤١) سەید کەرم محەمەد پوونس)

تەها سەلح حوسین (١٦)

(تەها) زورنا بیژی ، لەباوکی خۆی قیروووه ، خوالیخۆشبووی باوکی وهك (تەها) گوتی :-

زورناژە نیک بووه ، لەهەمی کوردستانی ، وینە ی کیم بووه ، هەر وهه ها گوتی :-
بانی من ئەوه نده به توانا بووه ، له وهه ره دا ، له سه ره پشت در یژ ده بوو ، باگوردانه کی
ده خسته سه زرگی و (ده هۆل قوت) رووده نیشه سه ره باگوردانی ، ئەوجا (بایم) ده ستی
ده کرد به زورنالیدانی . (محەمەد سەلح) زورناژە فی به ناووده ننگ برای من بوو کۆچی
دوانی کردوووه ، زورناژە نیکی دی هه یه هه رلیزه (واته له تاکری) به ناوی (ئیسماعیل

١٦- پروانه فایلی ژماره (٢١).



(وښه ۴۲) نه ها صالح حوسين - ناکره ۱۱)

يووسف نه بانی) ته مهنی وی (۷۰) ساله ده بیټ و ټیستا وازی هیناوه و خه ریکی
(گوبال) فروشته (۱۷)

حه مه چاوه ش

له ده هول کوت (قاسم که ریم) م پرسې و گوتم :- پښ ته وهی (موشیر^(۱۸)) ی
کوړت فیری زورناو باله بان و .. تاد لیدان بیټ ، تو (ده هول) ت له گه ل چ زورنازه نیک
لی ده دا ؟ له وه رامدا گوئی :- له گه ل (حه مه چاوه ش) زورنازه نیکي گه لی به ناو بانگ
بوو ، میردی (زوله بجا وه لی - گورانی بیټ) بوو ، دواتر کوژا ، کاتی خوی له
(سه رکه پکان) لای (عه باسی مامه نداغای) ، چاوه ش بووه ، نامیره کافی (زورناو
دووزه له و بلوئرو باله بان و ... تاد) ، زور به ئوستادی لی ده دا ، (قاسم) به رده وام بوو
له سه ر قسه کافی و گوئی :- (مام هه ره ج^(۱۹)) باشرین زورنازه ن بووه و باوکیشم
وه ستای چاک بووه له (ده هول) لیدانا ، ټیمه هوزینکی زور بووینه ، له بنج و بناغه وه ،

۱۷ - پروانه فایل ژماره (۲۱) .

۱۸ - پروانه فایل ژماره (۱۶) .

۱۹ - پروانه فایل ژماره (۸) .

هر هموممان چاوهش بووینه ، کور له باوک و باوک له باپرو ئه ویش له باپیره گوره وه
فیری موسیقا بووینه !؟ مامیکی کهم هه بوو به نیوی (محمد د) ئه ویش زور باش
(دههول) و (زورنا) ی لی ده دا .

• عدلی حسنه رهشمان (۲۰)

ئامیره کانی (زورنا) و (زه مبه ره واته دووزه له) و (بلیل - واته شمشال) و تاد
لی ده دات ، ئه م پیشه بیان به ره سه ن بو ماوه ته وه ، واته له باب و باپیرانه وه
ئامیری (زورنا) یان له (تورکیا) و (سوریا) وه بو دی !؟ ئه مه قسه ی (خالید عدلی)
کوریدی ، ماموستای سه ره تانی به وه هم (زورنا) ده ژهنی و هم (دههول) یش ده قوتی
، نه ک هر خوی به لکو برا کانی شی (عیدوو سه لیم) .
گه ر بیته له (زورنا ژهن) بگه رین ، له هر شارو ناوچه به کی کوردستاندا زوری
دی که ده یین و ده ناسین .

ئامیری شمشال

شمشال به رامبه ر وشه ی (نه ی) فارسی (۲۱) - به ، به عه ره بی (قصبة یاخو
شبابه) ی پی ده لین ، ئه م ئامیره ، سه ره تا هر له قه میش دروست ده کرا ، شوانی
کورد هه رگیز بی (شمشال) نه یه توانیوه .

ئامیری نه ی (نای) - شمشالی قه میش

ئه م ئامیره له قه میشکی ناو کلور پیک دیت ، هه ردوو ده می کراوه ته وه ، فوو
به کسه ر (واته بی پیک) ده کرینه ناو ئه و کونه ی که ده که وینه ، به رامبه ر ده می
(نه ی - شمشال) ژهنه وه ئه م ئامیره ش پیوه ری نه گورای نیه ، له پرووی سه ره وه
(۶) کون و له بنه وه ش کونیککی تیدا به ، ئه م کونه یان ده که وینه ناوه راستی قه میشی
ئامیره که وه ، بو کونه کانی سه ره وه ش ، به که م کون به (ه تا ۷) سم ، ده که وینه خوار

۲۰ - بروانه فایل ژماره (۱۹)

۲۱ - دکتور (حسین علی محفوظ - معجم الموسیقی العربیة) لاپه ره (۴۵) .



(وینیه ۴۳) نامیری (نه واته شمخالی قه میش)

کونه که ی بنه وه و نه وانی دیکه ش به دوای نه ودا دین ، ماوه ی میانی کونیک و نه وی دی ، له سه ر دریزی و کورتی نامیره که پاده وه ستی ، مه به سم : - چهنده قه میشی نامیره که ، دزیزیت ، میانی کونه کان زیاتر ده بیت و به پیچه وانه شه وه ، میانه کان که م یا خود کورت تر ده بن ، نه وانه ش له کاتی (شمخال به کارهینانا ، په نجه یان ده خریتنه . سه ر)

قهواره ی نامیره که

قه میشی نامیری (نه ی) ، چ کورت بی ، یا دریز له نو (قه ف) ، پیک دیت ، قامیشی باش که بو دروست کردنی هم نامیره ده ست بدات له کوردستانی غیرا قدا هه به ، (۲۲) نه مه ی خواره وه ش پیوه ری دوو نامیری (نه ی قامیش واته شمخالی قامیش) ه

نامیری دووه م
دریزی نه مه یان = ۵۸ سم
چنبوه ی نه مه یان = ۲ سم
نیره ی کونیک ی په نجه = ۰.۸ سم

نامیری په که م
دریزی نامیره که = ۵۲ سم
چنبوه ی نامیره که = ۱.۶ سم
نیره ی کونی په نجه = ۰.۸ سم

میژوی هم نامیره
نه و گه ران و پشکینانه ی به دوای ناسه واری کون دا کرا ، له کونانی سآله کانی (۳۰) ، پیش شه ری جیهانی دووه م ، له ناوچه ی (نه په گوره) ی پروژه لاتی شاری

۲۲ - بلاوکراوه ی (القیارة) ژماره (۴۰) لاپیره (۱۲ تا ۱۳) .

(مووسل و نریکهی (۱۵) میل له و شارهوه دوور نریکی گوندی (به عشیقه) ، زور
 نامیری له (ئیسک) ی نازهل دروست کراو یان دوزیهوه ، ئیسکه کان گرنگی یان
 پی درابوو ، واته لووس و لیک کرابوون و زوربهشیان شکابوون ، به لام نمونه
 نه شکاوه که له گۆرپکی چینی دوازدهم دا ، که ده گه رینهوه بو (۳۵۰۰) سال پ. ز.
 له ژیر که لله سهری ، په بیکه ری ئیسقانی مندالیک دا ، که ته مه نی له (۱۰) سال تی په پ
 نه بوو بوو ، دانرابوو ، ده نی ته منداله شوان بوونی ، یاخود کوره شوان ، دهنگی
 ته و نامیره بشی گه لی له لا خوش بوونی ، بویه خزم و کهسانی پر یاریان دابوو (نامیره له
 دنا شیرینه که ی) له گه لدا بجه نه ژیر گل و بنیزن .

ته م پارچه به ی باسمان کردو زوری دیکه ش له (باکووری) عراق دا ،
 دوزرانه وه (۲۳)

• ههروه که له پیشه کی ته م کتیبه دا باسم کردوو ، دانه به کی کتیبه (شه ره فنا مه) ی
 ده سخه تی (شه ره فخانی بدلیسی) ، ماموستای هیژا (ره قیب یوسف) توانی
 به ده ستی بهینی ، له نامه خانیه (بودلیان) له ئوکسفورد له ژیر ژماره (۳۱۲) و له کوتانی
 مانگی (ذی الحجة - ۱۰۰۵ ک . به رامبه ره (۱۳) ی ثانی (۱۵۹۷) ی زابین) کوتانی
 به نووسینه وه ی هینراوه . (۲۴)

تابلوی سی به می ناو کتیبه که ، له گوشه ی دهسته راستی لای خواره وه ی دا ،
 پیاویک دانبشتوو ، نامیری (شمشال) ده ژه نی ، ته مه ش تابلو که به : -
 هه ر بو میژووی نامیری (شمشال) بگه رینه وه بو پیشه کی ته م کتیبه .

باسی (نه ی) له فولکلورو ته ده بیانی کوردی دا

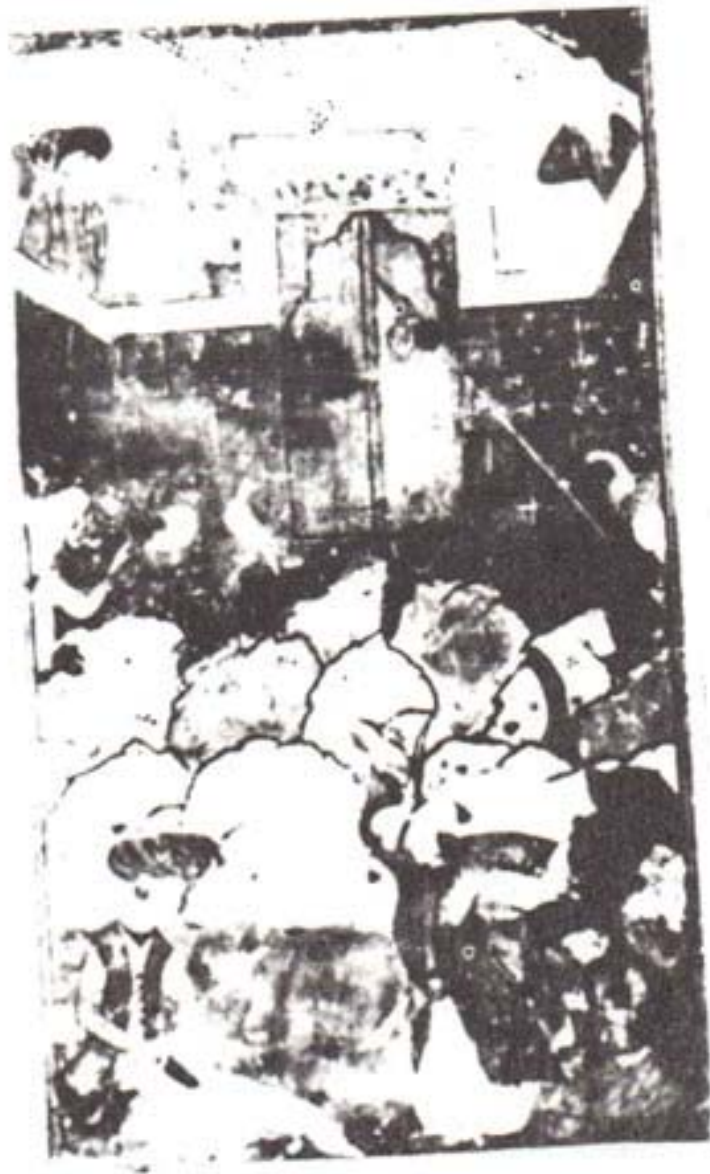
- ۱ - نی (نا) ته یژن ، ئیستا (نا ی) شی به دهسته وه یه . (۲۵)
- ۲ - گاهی گوش به (چه نگ) ، گابه (ساز) و (نه ی) تاد (۲۶) ۳ - برخواست

۲۳ - بلاو کراوه ی (القیاره) ژماره (۷) ی سالی (۱۹۷۸) ل (۱۱ تا ۱۴) .

۲۴ - ته م قسانه تی به ریز (عبد الرقیب یوسف) ن .

۲۵ - شیخ محمده دی خال - په ندی پیشینی کوردی ل . (۱۲۹) چاپی دووم .

۲۶ - خانای قوبادی - شیرین و خه سه و ل . (۵۷۸) .



وینہی (۴۴) تابلوی ژماره (۳) ی ناو کتیبی ده سنووسی (شهره فنامه)

أذ جان و تم چون (نی) فغان المستغاث ... (۲۷)

۴ - نه فوس (ساز) و سه رم (سه متوور) ه نالهم (نای) ه به زمیکه ... (۲۸)

۲۷ - دیوانی صهیدی - سلیمانانی چانچانانی کامه مان (۱۹۷۱) ل. (۲۷) واته له بهر دهر دو نالهی گیانم وهك (شمشال) هه ی هاوارو هه ی دادمه ... ناد.

۲۸ - دیوانی حمیدی له حمده دبه گی ساحیققران (۱۹۷۸ - ۱۹۳۶) ی ز. چاپی به کم سالی (۱۹۸۴) ل (۳۱۸).

- ۵ - (نهی) که ساحیب سپرره سه رتاپا به نه مری کون کونه باطنی قیف قیف عه لا سپرره ی به ظاهر قه ف قه فه^(۲۹)
- ۶ - وه کو (نهی) کون کونه جه رگم له تاو هیجرانی تو بوئی^(۳۰)

نامیری شمشالی ناسن

له م دوایه دا ، که (بوری) په پیدا بوو ، شوانانی کورد (پارچه بوری) په کیان ده هینا بو لای (بوری چسی - چه خاخچی) ، به (دریل) بوی کون کون ده کردن ، نه وهش چونکه بوری قایم تره و مه ترسی شکافی نیه وه که همیشه که ، جورنکیان هه به بوری (سپی) په وه همیشه رهنگی بوری به که (زهرد) . ۵

باسی نه م نامیرهش له فولکلورو نه ده بی کون و نوی دا

- ۱ - نای (زه رین) جه نگ ، تاوهر به خوروش^(۳۱)
- ۲ - ناله ی (نای زه رین) نرکه ی (نه ققاره) ش^(۳۲) ...
- ۳ - دهنگی (شمشال) ی شوانه کانت^(۳۳) ..
- ۴ - (شمشالکی زهرد) له توی پشتینی^(۳۴)
- ۵ - (شمشال) ی من خره ی بازن ، گرم و هویری مهشکه ی گاوس^(۳۵)

قهواره ی نامیری (شمشال ناسن) ی دووم
دریزی نه مهشیان = ۳۷ سم
چیوه ی بوری ناسن = (۱) سم
چیوه ی کونی نه مهشیان = (۰.۶) سم

قهواره ی شمشالی ناسنی به که م
دریزی نه م نامیره = (۴۵) سم
چیوه ی بوری = (۱.۵) سم
چیوه ی کونه کان = (۰.۶) سم

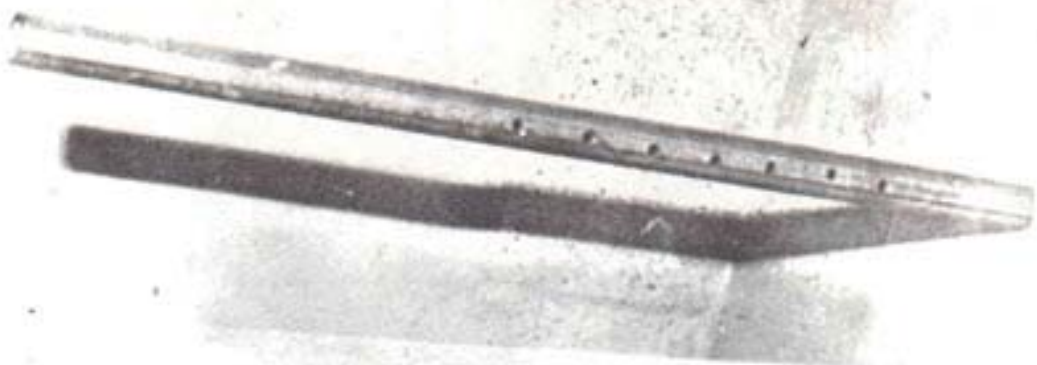
- ۲۹ - هه مان سه رچاوه ی پیشوو ل . (۵۲) .
- ۳۰ - دیوانی وه قانی - لیکۆلینه وه ی (محمد دعمل قه ره داخی) چاپی دووم ۱۹۸۴ ل . (۶۷) .
- ۳۱ - خانای قوبادی - شیرین و خوسره و ل . (۲۵۱) . (نای زه رین - مه به ست له ، (شمشالی ناسن) ی ره نگت زه رده) .
- ۳۲ - هه مان سه رچاوه ی پیشوو ل (۴۳۹) .
- ۳۳ - عه بدولخائق عه لانه دین - دیوانی دنوار . ل (۱۶۳) .
- ۳۴ - بورهان قانج - دیوانی قانج ل (۳۰۵) .
- ۳۵ هینن موکریانی - تاریک و پروون - ۱۹۷۴ ل . (۱۶۸) .



(وینە ۴۵) حاجی ئەحمەد مستەفا چەنخاچچی (فایل ژمارە ۴۳)

ئامیری (شمشالی ئاسن) چ پەنگی (زەرد) یا (سپی) زۆر جیاوازه له ئامیری (نە) واتە (شمشالی قەمیش). چونکە ئامیری (شمشالی ئاسن) وەك ئامیرەکانی (زورنا) و (بلویر)، حەفت کون له پرووی سەرەوه و کونیکیشی له پرووی بنەوه هەبە، کەچی ئامیری (شمشالی قەمیش) شەش کون له پرووی سەرەوه و کونیکیش له پرووی بنەوه ی تێدا یە. جینگای کونی بنەوه ی (شمشالی قەمیش) دەکەوینە ناو پراستی ئامیرە کەوه، ئامیردریژیت یا کورت جینگای ئەم کونەیان ناگۆری پروانە وینە ژمارە (۴۳). هەرەها (۶) کونی پرووی بەکەمی ئەم ئامیرە هەرەهە کە وینە بە دیارە، سی کونی سەرەوه نەختی دوورن لەسی کونی لای خوارەوه کەچی ماوه ی میانی (۷) کونەکە ی ئامیری (شمشالی ئاسن) بەکسانن .
دەربارە ی ئەم ئامیرە دەخوینینەوه

مامۆستای خوالیخۆشبوو (نەجمەدین مەلا) دەربارە ی ئەم ئامیرەوه دەلی : -
(....) لە دەوری زۆر دیرینەوه تا ئەمڕۆ کوردەکان بو نەخۆشی (گرانە تا دار)، چەند رۆژنک لەسەر بەک (شمشالیان) بۆلیداوه، بەم هۆیەوه (واتە بەهۆی شمشال لێدانەوه) نەخۆشە کە ئارەقی کردوووه و لەو دەردە گرانە رزگاری بووه، بەکێک لەوانە



ئامبیری شمشالی ئاسن

خۆم که سالی (۱۹۱۵) تووشی ئەم نەخۆشی بە هاتم ، چەند جارێک (شمشال) یان بۆ لێدام تاد)

خوالبیخۆشبووی ناوبراو ، دیسانە وە دەلی : - (مۆسیقاو خواپەرستی : لە زۆر کۆنە وە ، نا ئەمپرووش شێخان و مریدانی (تەریقەت) لە کۆری (زیکرو خەتم) دا ، (تەپل) و (دەف) و (شمشال) و (ئەرغەنوون) بە کار دین ، چونکە بەم ئاهەنگە شەوق و عەشقی خواپەرستیان ... تاد) (۳۶)

لای (ئیزیدی) بە کانیش ، ئامبیری هەبە (شباب) ی پی دەلین.

جۆریکە لە (شمشال) بەلام لە دار دروست کراوە ، بۆ کورتی و دریزی و ژمارە ی کونەکانی و تاد ، وەک (ئامبیری - شمشالی ئاسن) وایە ، که بە دەست شوانە کورده کانه وەبە ، ئەم ئامبیرە لای ئەوان زۆر پیروزی و تەنیا لە بۆنە ی ئایینی تایبەتی خویان دا بە کاری دین ، (شباب) ژەنیش پی ی دەلین (قەووال)

۳۶ - رۆژنامە ی ژین - ژمارە (۱۳۴۸) لە (۱۳/۶/۱۹۵۷).

۳۷ - دکتۆر شەەرەزاد قاسم حەسەن - کتێبی (الموسیقی الشعبية فی العراق) لاپەرە (۹۰-۹۱).

تېستاش له گهله هندی له (شمشال) ژونه کورده کان .

دهرویش عهبدوللا

(شمشال ژه نیکي به هره داربوو ، چاره گه سه ده به ک ، له مه و به ر دیومه ، له هه ورامان نه ژبا)

نمه قسه ی ماموستای خوالیخوشبوو (گوران) ه ، واته ده ورو به ری سالی (۱۹۲۵) له ناوچه ی هه ورامانا ناوبراوی دیتووه (۳۸) تم پارچه هه لبه سته شی بو نووسیوه به ناوی (دهرویش عهبدوللا - فریشته ی موسیقا) .. تیایدا ده لی :-

(به ره تگی زه ردو شیوه ی ده ستو (شمشال) ی کزا ، دهرویش) تاده لی :-
به لام نه ختی رو فاهو تاجی حورمه ت ، میله تی هوشیار
به ئوستادی نه دا وه ک تو له ناو (شمشال) ی کون کوندا
دوا یی ده لی :-

نه حه رفی مه کته بیکت خویند ، نه ئوستادی په لی گرتی ،
صیرف به رزی نه کا تم صنعه ته ی فیرکرد به (شمشال) ت
تاد (۳۹)

• قالمه ره •

ناوی ته وای (قادر عه مه د عهبدوللا زاده یه) ، له گوندی (کولبجه) له دایک بووه و تمه نی له سه رووی (۷۰) سالی دایه له (۷) سالی یه وه (شمشال) ده ژه نی و په که بچار هر له گونده که ی خوین له مامی خو ی (ره حانی عهبدوللا زاده) و له شمشال ژه نانی دیکه وه ، فیربووه ، بو ژماره ی (ئاواز - ئاهه ننگ) ه کانیش که ده یان زانی ده لی : (نه گه ر له کن خولای نه بیته درو ، هه چ ئاوازی له دنیا یه هه یه ، نه گه ر له زاری به شه ری بیته ده ری ، نه من ده یزانم ، هه تا گورانی ، قورحان خویندن ، شیعی مه ولوودنامه ، سلاوات ، هه رچی ئاهه نگی بلی ی ده یزانم)
له زوربه ی ئیسگه کافی رادیوی وه ک (مه ربوان ، کرماشان ، سه ... تاد) شمشالی

۳۸ - گوڤاری به یان - ژماره (۵۷) ی تشرینی په کم می سالی (۱۹۷۹) .
۳۹ - دیوانی گوران - به رگی په کم - ئاماده و کو کردنه وه ی - عه مه دی مه لاکه ریم - ل (۱۱۹) .



وینہی ۴۷ (قالہ مہرہ) .

تومار کردووه . (۴۰)

مام عہلی مستہ فا کاموسہ کی

(مام عہلی) لہ ناوچہ ی خوشناوہ تی بہ لیدائی (شمشالی ٹاسن) ناوی دہر کردووه ،
 گوئی :- (مندال بووم ہہ ژاری پالی پیوہ نام بیم بہ شوان ، ٹیستاش نریکھی (۲۰)
 سال دہ بی ، وازم لہ شوانی ہیناوه ، بہ لام نہ متوانیوہ واز لہ (شمشال) لیدان ییم و
 ٹامیرہ کہ ٹہ مرقو تاکہ ہاوسہری ژبانمہ . ہہرچہ ندہ باب و باپیریشی شوان بوونہ و بہ
 مالی (مستہ فاشوان) بہ ناوبانگن و ٹہ وانیش (شمشال ژہن) بوونہ ولہرہ چہ لہ کدا
 خہ لکی گوندی (کونہ فلووسہ) نہ و ، بہم دواویہ (مام عہلی) ہاتووه بو (کاموسہ ک)
 بولای برای . (۴۱)

۴۰ - ٹہم چاویٹیکہ وتہی لہ بہرواری (۱۹۶۵/۶/۲۵) دا ، لہ گہل کراوہ .

۴۱ - ٹہم زانیاری پانہی (عہلی کاموسہ کی) یشم لہ پاسہوانی قونابخانہ کہمان (حاجی مستہ فارہ حمان) وہرگرت ،
 خوشناوہ و خہ لکی (نازہ نین) ہو لہ نریکہ وہ دہی ناسی . پروانہ فایلی ژمارہ (۳۷) .



وینهی (۴۸)

به هرام عبدالللا یوسف نه بانی.

به هرام عبدالللا یوسف نه بانی (۴۲)

باوکی نم پیاوه ، کۆچی کردووه ، له ناوچهی (ناکری) دا ،
 باشترین زورنازه ن بووه ، باپیری خۆی دیتووه ، که هه می جاری (بلیل - واته شمشال)
 ی لیداوه . کاک (به هرام) خۆی نامیری (بلیل - واته شمشالی ناسن) چی ده کات واته
 دروست ده کات . ناوبراو (۱۵) سالان (زورنازه نی) ی کردووه و (فهرزق) ی کوری
 زورنازه ن ، (ته ها سالح) ده هۆلی بو (هوتاوه - واته کوتاوه) ، ته مپوش له بهر قسه ی
 (مه لا) کان زورنازه نی واز لی هیناوه ته نیا (بلیل) لی ده دات . کاتی خۆی
 (ده هۆل قوت) ی زورنازه ن (محمدد سالحی برای ته ها سالح) بووه .
 جگه له ناوبراوان ، به ده بیان بگره زیاتریش ، (شمشال زهن) هه ن ، له
 کوردستان دا ، شوانی کورد بی نم نامیره نه یه تانبوه هه ل بکات ، (توما بوا) (۴۳)
 ده لیت :- (هه موو شوانیک (شمشال) ی خۆی هه به و له تویشه به ره به کدا

۴۲ - پروانه فایلی ژماره (۱۷) .

۴۳ - توما بوا - ژبانی کورده واری ل (۱۴۷) .

هه‌لی گرتوووه .) ئیمه گهر به‌دوای ئه‌وانه‌دا بگه‌رئین ، ئه‌وه له‌وانه‌یه به‌کئینکی ئه‌وها
 ته‌وانه‌بیت ، چونکه هه‌ر گوندنکی ، کوردستان زیاتر له‌ شمشال‌ژهنیکی هه‌یه ، بو
 نمونه ته‌نیا له‌ گوندی (سه‌رووچاووه‌ی) دۆلی (بالیسانی) ناوچه‌ی خوشناوه‌تی دا ،
 چاوم به‌م شمشال‌ ژهنانه کهوت و گویم له‌سۆزی شمشالی ئاسنو
 نزمی شوانانه‌یان‌گرت ، وه‌ک :- (پیش‌مه‌ر ، هاواره‌به‌لو ، چه‌بران تاد) له‌لایه‌ن
 شمشال‌ ژهنانی وه‌ک : (عه‌لی چه‌مه‌د - مه‌لا سورچی ، مام برایی ره‌سووی مه‌لا
 باسی ، چه‌مه‌سالح چه‌مه‌ده‌مین سوله‌بمان ، عه‌لی به‌حیاو ئی دیکه‌ش . (٤٤)

(٤)

ئامبیری دووزله - دوونای - دوودک - جووت‌زله - زه‌مه‌ره

دووزله ئامبیرنکی مۆسیقای فووتی کردنه ، له‌ دووزهل (واته‌ قامیشی ناوئاوان) ی
 به‌یه‌که‌وه به‌ستراو پێک دێت .

به‌شه‌کانی ئه‌م ئامبیره

به‌شی سه‌ره‌کی ئه‌م ئامبیره‌مان ، له‌ دوو (زه‌ل) پێک دێت ، که‌له درێژی و
 ئه‌ستووری دا یه‌کسانن و ناویان کلۆره و هه‌ریه‌که (٦) شه‌ش کونیاان هه‌یه‌و ، کونه‌کانی
 هه‌ر یه‌که‌یان به‌رامبه‌ر ئی (زه‌ل) ی دووه‌مه ، دوو قه‌میشی باریکتر ده‌خریته
 سه‌رده‌می دووزله‌که‌وه ، ئه‌م به‌شه‌یان ، که‌ (پیک) ی پی‌ده‌لێن ، ده‌چینه‌ ناو
 ده‌می دووزله‌ ژهنه‌وه ، هه‌ندی دووزله‌ ژهن ، ئامبیره‌که‌ له‌ (قول - بال) ی
 په‌له‌وه‌ری گه‌وره‌ی وه‌ک (خه‌رته‌ل - سه‌رگه‌ر) دروست‌ده‌که‌ن ، ئه‌مه‌یان که‌ له
 ئێسک دروست ده‌کرن ، له‌رووی به‌رگه‌گرتن و ده‌نگیشه‌وه په‌سندتره‌ له‌ ئی
 قه‌میش .

دروستکردنی ئامبیره‌که

ئه‌گه‌ر له‌ (قه‌میشی زه‌ل) دروستان‌کرد ، ئه‌وه دوو قه‌میش دینین ، درێژی
 هه‌ریه‌که‌یان نزیکه‌ی بستیک بیت ، به‌ شیشی سووره‌وه‌کراو شه‌ش کون له‌ هه‌ر
 قه‌میشه‌ ده‌که‌ین ، میانی کونیک و ئه‌وی دی ، به‌قه‌د په‌نجه‌ی گه‌وره‌ی ده‌ست ئی ،



وینە (٤٩) دوو ئامبیری دووزە لە ئەوی سەرەو قەمبەشو
ئەوی بێوەش قوڵی یاخوود بالی پەلەووەری گەورە بە ئیسفانە

دوای ئەو هەردوو قەمبەشە کە ، بە (تیل - تەل) یاخوود (دەزوو - داو) شەتە ک دەدەین ، پاشان بە قیری نەرم چالایی نێوان هەردوو قەمبەشە کە پرده کەینەو ، ئینجا دوو قەمبەشی باریکتر لە وانی پیشوو دینین ، قەوارەیان بە قەد کونی قەمبەشە کانی پیشوو بیت ، بو ئەو هی لە کاتی بە کارهێنانا ، لە ناو کۆلورانی ئەوانا ، جوان راوەستن و بە هیچ جوړبک نەجو لێن . دزیژی قەمبەشی پیک ، بە قەد پەنجە ی شادە یە ، تلیشیککی بە مووس لەو قەمبەشی پیکە دەکەین ، زمانە ی پی دە لێن ، تاوێ کو لە کاتی فووتی کردنا بچوولێنەو و بە پێنەو ، ئەو سەرە ی (پیک) کە دە چێتە ناو دەمی (دوووزە لە ژەن) قەفە ، واتە داخراو ، وادە نی ئەم ئامبیرە بە تاک زەل بە کاردی و سەربیککی تەنە کە ی وە ک پەحەتی زوورنای بو دە کەن ، تا دەنگی گەورە و قەبە بیت ، بە لام تاک زەل ، مامە لە ی زوورنای لە گە لدا دە کری ، مە بە ستم حەفت کون لە سەرەو و بە کیکیش لە بێوە ی تی دە کریت . (٤٥)

قەوارە ی ئەم ئامبیرە

دوووزە لە هەبە گچکە ، هەیشە گەورە تر وە ک دووزە لە نی (ئیسک) :-

٤٥- ئەم قەسە ی (زوورنە ژەن) (سالمح سعید ئەحمەد) . ٥ . پروانە فایلی ژمارە (٣٠) .

پنوهی ئامیرنکی دووزله‌ی
له ئیسک دروست‌کراو

دریزی ئامیره‌که = ۲۵سم
چنوه‌ی ئیسک = (۱)سم
دریزی قه‌میش پیک = ۶سم
نیره‌ی هه‌مان کونه‌کان = (۰.۵)سم

پنوهی ئامیرنکی
دووزله‌ی - قه‌میش

دریزی ئامیره‌که = (۱۹.۵)سم
چنوه‌ی زه‌ل = (۱)سم
دریزی قه‌میش پیک = ۴.۵سم
نیره‌ی کونی په‌نجه‌کان = (۰.۶)سم

شتی نووسراو ده‌بارهی ئەم ئامیره

• (.....) له‌کاتی خه‌ریک‌بوون و گه‌رانی ده‌سته‌یه‌ک (ئارکینۆلۆژ) ناس ، به‌ناو کوردستان‌دا، ئەمه‌ سالی (۱۹۵۳) به‌رێکه‌وت کۆمه‌لی شتی تۆمار‌کردوو ، واته (گۆرانی و موسیقای کوردی) ئەوه‌ی له‌و نووسینه‌دا بو‌باسه‌که‌ی ئیمه‌ گرنه‌گه ، باسی ئامیره‌کانی موسیقایه‌که به‌شداری‌یان کردوو له‌ تۆمار‌کردنی ئەو به‌ره‌مانه‌دا: (...پارچه‌ موسیقه‌کان دوویان به‌ ده‌م جووزله‌ له‌ واته دووزله‌ ی تاك - جووته‌وه‌یه‌و سییان ، به‌ده‌م (جووزله‌) و (ته‌پل) هوه‌یه‌ ناوی هه‌ندی ئامیری موسیقای هیناوه‌و وینه‌ی فۆتۆگرافی نیشان داوه‌و له‌ته‌ك باسی چۆنی‌یه‌تی دروست‌کردنیان ، (سۆلیکی) ده‌لی :- (جووزله‌ ، که له‌ زه‌ل و قامیشی ئەستور ؟! دروست‌کراوه‌و (ته‌پل) هه‌ش له‌ (گلبه‌) دروست‌کراوه ، سه‌رینکی به‌ پێستیکی (۴۶) ته‌نک گیراوه . له‌باره‌ی پنوه‌ره‌کانی ئەم ئامیره‌شوه‌ ده‌لی :- (جووزله‌ ، دریزییه‌که‌ی نزیکه‌ی (۱۰) ئینجی ده‌لی ، جا یا تاك لوه‌له‌یه‌ یا جووت ، به‌رزییش به‌ ئەندازه‌ی په‌نجه‌ی ده‌ست ، کون‌کون‌کراون ، ده‌نگی (جووزله‌) له‌رزۆکه ، باشت‌ترین جو‌ریش ئەوه‌یه‌ که له‌ ئیسکی گه‌وره‌ی هه‌ندی‌ بالنده‌ی گه‌وره‌ دروست‌کرانی ، جگه‌ له‌ دوولوله‌ که‌رتیکی کورتی هه‌یه‌ - که‌رتی‌ناوده‌م - ئەم که‌رتەش له‌ دوو قه‌میشی باریکترو کورت

۴۶ - سۆلیکی :- په‌کیکه‌ له‌ (ئارکینۆلۆژ) ناسانه‌و ئەو پروه‌ به‌کاری‌نووسینه‌و باسی ئامیره‌کانه‌وه‌ خه‌ریک‌ بووه ، به‌لام ، قامیش یا زه‌لی ئەستور بو‌ (دووزله‌) وایزانم هه‌له‌ به‌ .

پنکھاتووه تی هه لکیش دوو لووله گه وره کوناوییه که کراون ، به لام هه ر له م که رته بچکولانه یه دا (مه بهستی له - پیک - ۵ -) ، پارچه یه کی نه رم و دریزکوله پردراوه ته وه و سه رینکی به خو یه وه به تیو (واته به قه میشی پیکه که وه) ، سه ره که ی تریش له بو شانی دایه (مه بهستی له - زمانه یه) ، ثم پارچه یه خو یه خو له کاتی فوو پینکردن دا ، که له ناو ده م دایه ده له ریته وه و جووزه له زه نیش گووی پیرله با ده کاو ئاوازه کانیش له گه ل یاری کردن به کونه کان ، به شیوه ی شه پو لیک ی تی و چان ، چهند ده نگیکی هه مه جو ر ئاوازه به خشن (۴۷).

(۵) (توما بوا) ش ده رباره ی ثم ئامیره وه ده لی (۴۸) :- (..... جووزه له ی تیرو میشیان هه یه که نزیکه ی (۲۵) سم دریزه و له دووقه میشی قلو ری وه ک به ک ، دروست کراوه ، هه موو قامیشه که ش له سه ر باری دریزی کون کون کراوه ، بو پینکھتانی ئاوازه کان په نجه یان ده خریته سه ر ، هه ندی (جووزه له) ی تر هه یه له ئیسقانی په له ور دروست کروان و ناوه که یان قلو ره و ده مه که شیان بریتی یه له دوو قامیشتی بچووک که ئه چنه ناو دوو قامیشه ؟! (مه بهستی ئیسقانه کانه وریا).

گه وره که وه و ئه مانه زور باشن و ده ننگ و ئاوازه کان ئه له ریته وه و له سه ر قامیشیکیاندا ، نه خش و نیگار کیشراوه و به شی سه ره وه ی باریکه ، شیوه ی دروست بوونی له ریته وه ی ده ننگه کانیش به م جو ره ئه بیته :-

له وکانه دا که فوو ئه کریت به ئامیره که دا ئه بی ده مه که ی به ته واوی له ناو ده می فوو که ره که بیته ، هه ردوو گوپ وه کو (میزه لان واته ده بده به) پر بکه ن له هه واو (۴۹) ، ئه و ده نگی له ئه نجامی ثم فوو کردنه دا دروست ئه بیته له ده نگی (جووزه له ی مه شکه ئه چیت ، مه بهستی (موسیقی القرية) یه .

میژووی ثم ئامیره

زانای موسولانی گه وره (فارابی) باسی ثم ئامیره ی له ژیر ئه و دوو ناو نیشانه ی

۲۷ - گوزفاری به یان - ژماره (۵۷) نشرینی به کمی سالی (۱۹۷۹) ل. (۸۸ - ۹۴) .
 ۴۸ - توما بوا - زانی کورده واری ل. (۱۸۰) .
 ۴۹ - ده بویه بنوسی ، گو په کان له ریته گی (لووت واته که پوه وه) پرده بن له باو ئه م کرداره ش (پشو و خوار دنه وه به)

خواره وه دا به دريژي کردووه :-
۱- به کارهينانی نای دووزله. (۵۰)

ب- ئاميري دووزله و چا کردنی دهنگه کانی له گه ل دهنگی ئاميري عوود. (۵۱)
(۵) هندی پارچه شوينه واری نه ته وه کانی کانی خوی له و زه وی یانه دا ده ژيان ، که
ئهمرو (تورکيا) ی پیده تین ، به جئاونو و تايه تن به و ئاميره مان ، هندی هه لکولراوی
به ردی جوړی (بازلت) یش هه به ، که له (قهرته پیه) دوزراوه ته وه و ده گه رینه وه بو
(۷۰۰) سال پ ز. ، هندیکی دی (پارچه ئاسه وار) یان له (سنجری یا خود
شه مهل) دوزیوه ته وه له موزه خانه ی (به رلین) ی پایته ختی (ئه لانیای دیموکرات)
دانروان (۵۲)

(۵) خالد حاجی خلد (۵۳)

دووزله و (بلبل - شمشالی ئاسن) لیده داتن ، گوئی (لای ئیمه وانه له ئاکری
هه به ئامیری «بلبل» له دارگوئیز یا دارقه زوان دروست ده کاتن .
به لام بو ئهم ئامیره ی (دووزله) گوئی :- من خوم له (میسل - مووسل) ده بکرم
، کابرا به کی «فه له» هه به له وی له «باب الطوب» ده بفروشی ، ئهم ئامیره لای ئیمه به
زوری شوان به کاری ده هین .
(۵) عه بده لالا حوسین محهمه د (۵۴)

ئامیری دووزله و شمشالی ئاسن لیده دات ، هه ردو و ئامیره که ش خوی دروستی
ده کاتن گوئی : دووزله ی ئیسک له قولی (دال - سه رگه) دروست ده که م به که بچار
ئیسکه کان ده خه مه ژیرخاک بو چه ن رۆژنک ، بو ئه وه ی گوشتی پیوه نه مینیو به ته وای
پاک یته وه ئه و جا ئیسکه کان به قه ده ر ده برم ، په له وه ری گه وره تر هه به هه ر قوله ی

۵۰ الفارابي - الموسيقى الكبير . ص (۷۷۸-۷۸۰)

۵۱ - هه مان سه رچاوه ی پيشور ل . (۷۹۵ - ۸۰۰)

۵۲ د . ص . آ . رشيد - الالات الموسيقية في العصور الاسلامية ص . (۲۹۶)

۵۳ - پروانه قایلی ژماره (۳۶)

۵۴ - پروانه قایلی ژماره (۳۳)



وینہی (۵۰) خالد حاجی خلد ناکرہی

ده کړیته دووزهل ، تم دووزله لیه ی له ټسک دروست ده کړی ، ده نگی هم گوره
هم خوشتره له فی قامیش

(۵) محمد له محمد حسدن (۵۵)

ناویانگی (حده دیش) ه، گوتی (دووزله لیه له ټسک دروست کراو ، چونکه له فی
قامیش دریژره ، له کوتای ته نیشی هر ټسکه کونیکي ټیده کهن ، بوله وهی ده نگی
زور قه به وانه گروهه ستور نه بیت ، دووزله لیه کی نشان دام له (بوری)
دروستی کردبوو ؟ به لام زور کورت بوو ، ناوبراو کانی خوی به دووزله له شای گپراوه
لهم باره یه وگوتی :- (کاکه هر شهر بوو له سهرم ، دی به دی به دوام داده هانن ،



وټنې (۵۱) حهه دېش)

جاری واپووه (۵- ۶) ساعات بېردهوام ، له شانیو زه ماوهندان ،
دووزه له مژهنلووه ،
دهنگی نامیره که شم وهك دهټین :- روزه ری بهك ده رويشت - نه مړوش له بهر تېرو
توانجی برادهرانو و خزمان وازم لی هیناوه ، به لأم له مالدا ، ناتوانی دهس بهرداری
بیت و جاره جاره گهرمی دهکات .
جگه له ناوبراوان ، له کوردستانا ، دووزه له ژهن زورن ، جاری (زورنا) یا
(باله بان) یا (بلوین) تاد ژهنه کان زوربه بیان نه م نامیره ش ده ژهنن ..

نامیری بلوین شامی - بلوینره که ته - بلوول

بلوول (۵۶) یا خود بلوین نامیرنکی موسیقای فووتیکردنه ، له قامیشی نه ختیک
نه ستوور دروست ده کرت .
حفت کون له پرووی سهره وه و کونیکیش له پرووی بنه وه به تی .

۵۶ - بلوول له ههولیرو ده وروبه ری مانای (بلوین) ، به لأم له بادینان (بلیل) مانای (شمشالی تاسن) .



وینہی (۵۲) بلوئر - بلوول)

بہشہکانی نهم نامیرہ

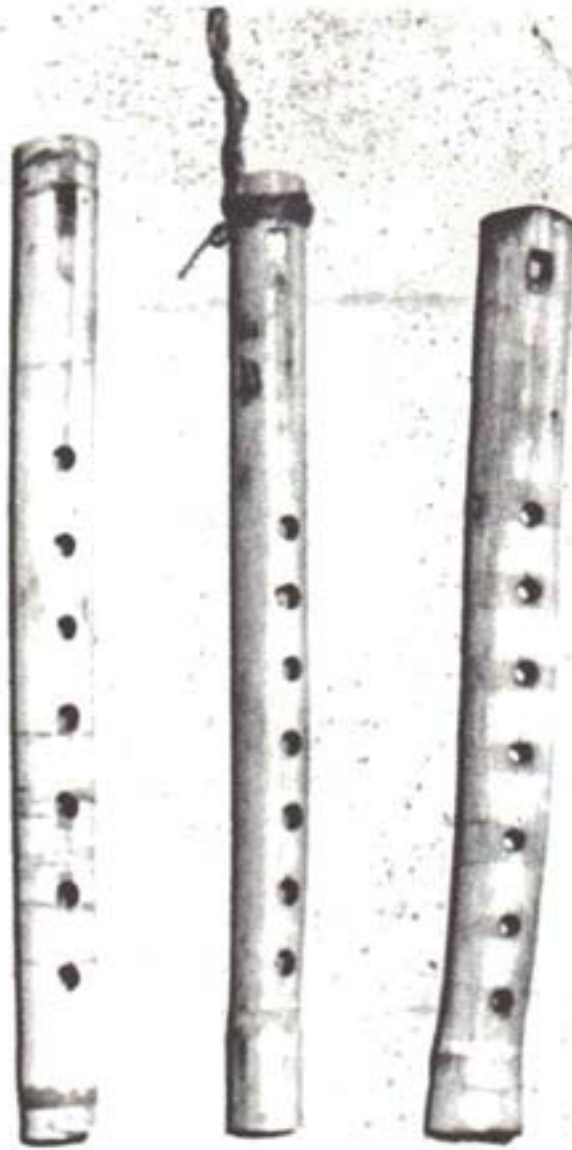
نهم نامیرہ تہ نیا لہ دووبہش پیک دیت ، یہ کہ میان قامیشہ کلورہ کہ بہو نہوی دیکہش پارچہ دار لوورکیکی گچکہ بہ ، دہ خریتہ ناو کونی قامیشہ کہ ، لہو سہرہی کہ دہ کہ ویتہ بہ رامبہر دہ می بلوئرژہن ، نہو دار لوورکہش بو نہو بہ ، نامیرہ کہ بہ کسہر دہنگی لیوہ دہرچیت ، وہ کہ نہو نامیرہی یاری مندالان ، کہ وہ کہ (شمشال) لہ (پلاستیک - یاخود باغہ) دروست دہ کریت و بہ کسہر فووی تی بکری ، دہنگی لیوہ دہر دہ چی .

قہوارہی نهم نامیرہ

نهم نامیرہش وہ کو زور بہی نامیرہکانی دیکہی موسیقای روضہ لاتی ، پیوہرینکی دیار بکراوی نیہ ہہ بہ تی گچکہ و مام ناوہندی و ہہیشہ گہورہ تر . پروانہ وینہی ژمارہ (۵۳) .

قہوارہی (بلوئر) نیکی دہ سکردی (سہ بدکہریم)

دریژی قامیشہ کہ = ۳۴۵ سم . تیرہی لوولہی قامیشہ کہ = (۲۲) سم . تیرہی پارچہ دار لوورکہ کہ = ۲ سم . تیرہی کونہکانی پہنجہ دانان = (۰۶) سم .



[وینہی (۵۳) سی ٹامیری بلوئیر]

قہوارہی (بلوئیر) یکی موزہ خانہی فولکلوری قہلای ہہولیر

دریزی قامیشہ کہ = ۳۰ سم . تیرہی لوولہی قامیش = ۲ سم . تیرہی دارلوورکہ کہ
 = ۱۸ سم . تیرہی کونہ کافی پہنجہ = (۰۶) سم .

دروستکردنی نامیره که

بو ئه م مه به سته ، له وه ستای ئه م نامیره (سه بده که ریم) (٥٧) م ، پرسی و گوئی :-
(٥٠٠٠ هه ندی مه رج هه به ده ئی له کاتی دروستکردنی ئه م نامیره دا ، ره چاوبکری ،
وهك : (قامیشی کورت ده نگي نایه ، قامیش چه ند در یژی تی ، ده نگي باشتر دیت ،
نه ختیك ته ستور بیت ، به لام گه ر ته ستور به که بیش له راده به ده ر بیت ، دیسان
ده نگي باش نایه ت ، قه میش گه ر ساغ بوو ، ته و کاته ده زانم ته واوه ، چونکه قامیشی
(پووکه - نه رم) بو ئه م نامیره ده ست نادات ، ئه م جو ره قامیشه له قه میشه لانی
(پردی) زوره ، که قامیشم هینا ، به که بچار کلورانی قامیشه که به پارچه په رویه کی
خاوتین ، پاك ده که مه وه ، دوا ی ته وه به شیشی سووره وه کراو حه فت کون له پرووی
سه ره وه ی ده که م ، میانی کونیک و ته وی دی به قه د په نجهی گه وره ی ده ستم
جی دینلم ، کونیکیش له پرووی بنه وه ی ده که م ، نه ختی هه ورازتر له کونه کانی پرووی
به که م ، به لای ده می (بلویرژهن) دا . ئه م سه ره یان که ده که ویته ، به رانه ر ده می
بلویرژهن ، زووتر به (ده زوو) ده یه ستم بو ته وه ی که پارچه دار لوور که که م تی خست ،
ئه م ده مه ی قامیشه که ده رزنه دات و نه شکیت ئه م پیشه به ش (وانه دروستکردنی
بلویر) له (عوسمان کونی) که ده بیته بانی (عه زیز عوسمان خه له کانی) (٥٨) ، قیربویم .
کاتی به کارهینانی ئه م نامیره

ئه م نامیره به زوری بو دوا ی شانی به کاردی ، ته و کاته ی شانی که ران ماندوو ده بن و له
جینگایه ك داده نیشن بو پشوودان ، له گه ل گوتنی (لاوك) و (حهیران) دا ، ناله ی
پیره بلویر دیت و زور جاری دیکه ش له کوپوونه وه و دانیشتنی بن دیواری مزگه وت و
سه رجوخینان ، تووره تووری لی هه لده ستیت ، نامیره که ده نگي تا بلی ی ناسک و
به سوزه .

میژوی نامیره که

ئه م نامیره ، پی ده چی ، نامیرنکی کوردی ره سه ن بیت ، ده لی ی ته نیا بو
(لاوك) و (حهیران) و (بهیت) و ... تاد خولقاوه ... له هبیج به کیک له وسه رچاوانه ی
ناوم هیناون له م کتیبه دا ، نه وینه و نه ناوو نه باسی ئه م نامیره م ، وه به ر چاو

٥٧ - پروانه وینه ی ژماره (٤١) و فایلی ژماره (٢٣) .

٥٨ - پروانه وینه ی (٢٩) فایلی ژماره (٩) .

نەكەوتووہ .

ناوی نامیرەكە لە فۆلكلۆرو ئەدەبی كوردیماندا .

- ۱- (بلوێر) بەزینە (۵۹)
 - ۲- (بلوێر) بو گایە (۶۰)
 - ۳- (بلوێر) ۱ بەر گایان ، قیرا بەر كۆران (۶۱)
 - ۴- لێدە لە (بلوێر) هەكە ، نە مانگام دەوی نە گوێرەكە (۶۲)
 - ۵- (بلوێر) ی دلم بەداخ و سوونی وەك توونی دلم بەگفت و گوئی (۶۳) ۶- نە (بلوێرژەن) دەتووڕینی لە (بلوێر) ... تاد (۶۴)
 - ۷- شووانە لەسەر بەردەبیر تی توورانووہ لە (بلوێر) (۶۵)
- ئێستاش لەگەڵ هەندی لە (بلوێر) ژەنانمان :-
- مام دێوانە شاكر عەبدولرەحمان حەمەدەمین (۶۶)
- لەوهرامی پرسبارێکی منا گوئی :- یەكەم نامیری مۆسیقا لە ژباخمدا ، قیری بووم ، (شمشالی ئاسن) بوو ، ئەوكاتە لەبەر مەری بووم ، شووانێك هەبوو بە ناوی (حوسینە كۆر) خەلكی گوندی (سۆر بەش) بوو ، دواى ئەو (دووژەلە) شی لی قیری بووم ، بەلام نامیرەكافی وەك (بلوێر) و (زورنا) ، لە زورناژەن (حەمەدەمین چاوەش) كە لە ئەو (خورشید مام دۆم) بوو قیری بووم ، ناوبراو دەبیتە مامی (حەمەسوور) (بروانە وینە (۵۵) ؛ قەدەرێك بوومە وەلاشی و پێكەو دەچوونە سەر شانی و داوەتان ، سوودم لە (سەیدەكۆرە) ش دیتووہ ، واتە بانی زورناژەن (سەیدەكەریم) .
- گوتم :- ئەو هەموو نزمی لاوكان لە كێ قیری بووی ؟
- گوئی :- لە پیاویك بە ناوی (سەیدی جوو) لە ناوچەى بادینان بوو ، شاگردی

۵۹ - شیخ حەمەدی خان . پەندی پیشینی كوردی - چاپی دووهم ل . (۸۷)

۶۰ - هەمان سەرچاوە و لاپەرە (۸۷)

۶۱ - ئەحمەد قەرەنی - بڵاوكراوەی كافی - ل . (۲۷)

۶۲ - گۆفاری كاروان - ژمارە (۲۴) ی ئەیلوولی (۱۹۸۴) . ل (۸۲)

۶۳ - ئەحمەدی خان - گۆڕینی هەزار موكریانی . ل . (۱۷۰)

۶۴ - هێمن موكریانی - تاریك و پروون . ل . (۲۰۷)

۶۵ - هەمان سەرچاوەی پیشوو ل . (۱۰۸)

۶۶ - بروانە فایلی ژمارە (۱۸)



وینہی « ۵۴ » . مام دیوانہ شاکر

(حەسۆو حەمق) ی بەناوبانگ بوو ، لە گوندی (گۆمەزەرد) ی دادەنیشت ، هەموو
 جاری لە گەل زورنازەنی خوالیخۆشبووی بە ناوودەنگ (دەنوون) (۶۷) ، کە
 شای بەکەمان دەبوو ، ئە دەقەرا (بادینان) سەرمان لە (سەیدای جوو) دەدا ، بۆئەو
 نزمی (لاوک) هەکانی ، لێو فیرین ، چونکە لە (لاوک) زانی دا ، هاوتای نەبوو ،
 هەرچەندە هیچ ئامیرنکی موسیقای نەدەزانی و دەنگیشی بەکجار لەو خوشانە ،
 نەبوو ، بەلام (لاوک ناس یاخود لاوکزان) بوو نەک گەمە ! ؟
 حەمەسوور عەبدوللا خورشید (۶۸)

لەوهرامی پرسیاریکی من گوتی :- (موسیقا لە مامی خۆم ، (حەمەدەمین
 خورشید مامە) ، کە (۳۰) سال دەبی کۆچی کردوو ، فیربووم ، چونکە باشترین

۶۷ - پروانه فایل ژماره (۳۴) .

۶۸ - پروانه فایل ژماره (۲۰)



وینهی ژماره (۵۵) حومه سوور عه بدوللا خورشید

زورناژهن بوو ، ههرووه ها له (ناذرعهلی) خزیمان ، واته باوکی زورنا ژهن (سه عدی نادر عهلی) (۶۹) ، گوتم :- ناوبراوان ، کامیان له موسیقاژه فی دا باشتربوون ؟ گوئی :- مامم (حومه ده مین) باشتربوو ، وه کو من هه موو نامیره کافی (زورنا و بلوئرو دووزله و تاد) لی ده دا ، نامیری بلوئیر به خۆم دروستی ده کهم ، له قامیشی گه وره ، واته قهقه کانیشی گه وره بی ، (پیک) هکی له دار لوورکی بو ده کهم و کونیککی گچکه یشی بو ده هیلمه وه ، تا کو به هژیوه ده نگی بی ، له نامیری زورنا کورت تره ، ناویشی کلۆره ، حهفت کون له سه ره وه و به کینکیشی له بنه وه بو ده کهم . بلوئیرژه فی دیکه مان به که جار زۆرن ، چونکه ئه وانی (زورنا) و (دووزله) و (باله بان) و (شمشالی ئاسن) ده ژهنن ، زۆر به بیان ده توانن (بلوئیر) بش بۆهنن ، بو ؟ چونکه هه موویان (پشو یا خود پشی) خواردنه وه بیان گه ره که ، واته (با) وه رگرتن له پرتگی (که پوو - لووت) ه وه گو په کافی هه پرتیه کات و ورده ورده ده یکاته (واته بایه که) ناو کونی نامیره که وه ، بۆیه ده نگی ئهم نامیرانه بی وچان نابرتنه وه و به رده وامه .

۶۹ - پروانه فایلی ژماره (۲۷) .

چونکه که بای (به دهگ) ی ناوگویی هات ته‌واوبی ، بای دیکه هر له رینگه‌ی (که‌پوو)هوه وهرده‌گرت ، نامیره‌کانیش هه‌موویان (دووژه له نه‌نی که شه‌ش کونی هه‌یه و کونی بنه‌وه‌شی نه) وه‌ک به‌کن له‌باره‌ی کونه‌کان و شیوه‌ی به‌کاره‌ینان دا .
 نامیری شه‌پوور (۷۰)

دکتور (شه‌ه‌زاد قاسم حه‌سه‌ن) ده‌لی (۷۱) :- (نهم نامیری «قوچ - شاخ» ه ، که من لیرانه‌دا ناوی شه‌پوورم بۆداناوه - وریا نه‌حمه‌د) ، کاتی خوی له‌کوردستان ، له‌کاتی شه‌رو شوڤردا به‌کاره‌ینراوه ، جاران له‌ناو که‌ل و په‌لی ده‌رویشه کورده‌کان دا هه‌بووه نامیره‌که له قوچی نیری ، فی راستوڤرێک ، دروست ده‌کرت ، ده‌نگیکی زۆر گه‌وره و قه‌به‌ی هه‌یه .
 میژووی نامیره‌که

کو‌نترین پارچه‌ناسه‌وار ، که شیوه‌ی نهم نامیره‌ی تیندا به‌دی ده‌کرت ، له‌عیراق دا دۆزراوه ته‌وه و ده‌گه‌رینه‌وه بو ، ده‌وری (۲۵۰۰) سال پ . ز. نه‌ویش بریتی به له پارچه‌به‌ردیکی جو‌ری (گه‌ج) له شاری (خه‌فجاجی) سه‌ر به‌ناوچه‌ی (دیاله) دۆزراوه ته‌وه . (۷۲)

دکتور (حوسین) (۷۳) یش ده‌لی :- (... جووله‌که‌کان نهم نامیره‌یان له قوچی گامیش و بزنان و دواتر له «پولاً» دروست ده‌کرد ، پاش ماوه‌یه‌ک ، له «پولاًوزیو» دروستیان کرد ، هه‌روه‌کو پیش نیستا زۆر جاران گوتوو مانه ته‌ورویا ، له کاتی شه‌ری (خاچه‌کان) دا ، زۆربه‌ی نامیره‌کانی موسیقای شه‌ری له پۆژه‌ئات وه‌گرت ، (قوچ) یش به‌کیک بوو له‌و نامیرانه .

ناوی نهم نامیره له شیعری شاعیرانمانا

۱- زۆره‌ی جام (سه‌نج) شیخه‌ی (شه‌پوور) ش سه‌دای رۆبین (کوس) زه‌مزه‌مه‌ی

۷۰ - له (فه‌ره‌نگی زه‌ر) دا ، مانای شه‌پوور وا لێک‌دراوه ته‌وه :- نای ، بوق ، نفیر ، له (فه‌ره‌نگی ته‌سنیره‌گه‌شه) ش دا ده‌لی :- شه‌پوور - نفیر - بوق - بوری - محروط .

۷۱ - دکتور شه‌ه‌زاد قاسم حه‌سه‌ن کتیی (الموسیق الشعیبة فی العراق) لاپه‌ره (۹۶ - ۹۷) .

۷۲ - د.ص. ا. رشید . (تاریخ الآلات الموسیقیة فی العراق القدیم) لاپه‌ره (۳۱۲) .

۷۳ - د. حسین علی محروط - معجم الموسیق العربیة - ص (۴۵) . ایضاً نفس المؤلّف کتاب (قاموس الموسیق العربیة) ص (۲۸) . و.ص. (۱۰۹) .



وینہی (۵۶) نابلوی ژماره (۱۶) له کتیپکھی (شهره فنامه)

(شور) ش (۷۴)

۲- شینم په بکه ران (شه پیور م) خه یلی تهریم بوه ستان وه زولف له یلی (۷۵) نهم

۷۴ - خانای قوبادی - شیرین و خوسره و ل. (۲۰). ماموستا (محمدی مولا کرم - که پیشه کی بو نووسیوه و لیکي داوه توه) دهر باره ی (شه پیور) هوه ده لی: - جوړه نامیرنکی موسیقابه و (که رهنای جه نگی) پی ده لین ، فوی پیانه کن بو ناگادار کردنی سهر بازه کان .

۷۵ - محمدی مولا کرم - دیوانی موله وی - به غدا (۱۹۶۰) ل. (۸۵) .

تابلویهش که لیره دا ده بیین له کتیبه‌کە ی (شهره فنامه) [که به‌خه‌تی (شهره فخان) خوی نووسراوه‌ته‌وه] ، دایه ، له به‌شی خواره‌وه‌ی تابلوکه‌دا . دووکه‌س دیارن دوو نامیری (شه‌یوور) یان به ده‌سته‌وه‌به‌و خه‌ریکی (شه‌یوور) لیدانن .

6 نامیری تۆلم ، تۆلۆم

ناوی ئەم نامیره‌م له دوو جیگادا ، وه‌به‌ر چاو که‌وتوووه : به‌که‌م له داستانی «دمدم» ی شامیلۆف دا ، که مامۆستا «شوکور مسته‌فا» وه‌ریگیراوه‌ته‌سه‌ر زمانی کوردی ، له زۆر جیگادا له ته‌ک نامیره‌کانی دیکه‌ی موسیقای فۆلکلۆریمان ، وه‌ک (ده‌هۆل ، زورنا ، شمشال ، بلویر ... تاد) ناوی ئەم نامیره‌ش هاتوووه ، ئەمه‌ش ئەوه ده‌گه‌به‌نی ، که نامیری ناوبراو ، له‌ناو کۆمه‌لگه‌ی رۆمان‌نووسدا هه‌بووه‌و به‌ناوبانگیش بووه . ئەوه‌تانی له لاپه‌ره (۱۰۸) دا ده‌لی : - (له (ده‌هۆل) ده‌دراو (زورنا) و (تۆلۆم) ده‌ژهن‌درا ...). دیسانه‌وه له لاپه‌ره (۱۹۸) دا ، ده‌لیت (مرازی چاوشم به (ده‌هۆل و زورنا و تۆلۆمه‌وه) ره‌گه‌ل خودا ... تاد) له لاپه‌ره (۲۱۸) ه‌شدا ده‌لی : (مراز ، فووی به (تۆلۆم) دا ده‌کردو سووک سووک (نقامی - واته‌مقامی - گۆلی نیری) - ی پی‌ده‌ژهن‌د .. تاد .

دووهم : - له کتیبه‌ی (ده‌روازه‌به‌ک بو‌گۆرانی کوردی - کاک مه‌حموود زامدار) دا به‌ک دوو جار ناوی ئەم ، نامیره‌ به‌م شیوه (تۆلم) هاتوووه ، که په‌یوه‌ندیم به‌برای ناوبراوه‌وه‌کرد ، به‌داخه‌وه ، ئەویش هیچی له‌باره‌ی شیوه‌و جووری نامیره‌که‌وه نه‌ده‌زانی ، به‌لام ژماره‌ی ته‌له‌فۆنی مامۆستا -

(شوکور مسته‌فای) دامی ، ئەوه‌بو‌رۆژی شه‌موو رینکه‌وتی (۱۹۸۷/۱/۱۷) ، قسه‌م له‌گه‌ل مامۆستای ناوبراودا کردوو له‌باره‌ی نامیری (تۆلۆم) هه‌ه‌گۆتی : - (تۆلم نا به‌لکو «تۆلۆمب» ووشه‌به‌کی (تورکی) «یه‌و واتای ، (هه‌مبانه ، یا مه‌شکه) ده‌گه‌به‌نی و خۆم نامیره‌که‌م دیوه .) له‌قسه‌کانی مامۆستا بۆم ده‌رکه‌وت ، ئەو نامیره‌ یا زورنای هه‌مبانه‌داره ، [وه‌ک تیه‌کانی موسیقای هه‌مبانه‌ی له‌سوێادا هه‌ن] ، یا نزیکه‌ی ئەوه ، کاتی خۆی (مه‌مه‌ند حه‌سه‌ن^(۷۶)) له (کۆیه) زۆر به‌وه‌ستایی ئەم نامیره‌ی لی

داوه ، نهخته نهخته گورانیشی له گه لدا گوتووه .
نی شك (نامیری موسیقاش) هه بووه ، له ناوچوووه و نه مړو له بیری کهس نه ماوه
په ننگه نامیریش هه بیت ، نه من وه بهر چاوم نه که وتی ، هه ندی نامیری ساکاریش
هه ن ، بو نمونه :- جاران (بلوولی قور) واته له قور درستکراو هه بوو ، له ناو ناگریان
ده نا ، بوئه وهی په قییت و نه شکیت ، دریزی هه ر (۱۰) سم تک ده بوو ، دووسی
کونی تیدا بوو ، چهند ده نگیکی پی لیده دراو به مندالانیان ده فروشت .

بہاشی سنیہم

نامیره کانی ژندار

(۱) نامیری تهنبور - تهنبیر - تهنوره - تهنیره - ساز - بزوق
تهنیر یا خود تهنبور ، نامیرنکی (ژی - تیل) داره و ناوی نامیره کاش زوربهی
زانایان وای بۆده چن (فارسی) بیت^(۱) . به لآم تهوهی باوه ته نامیره تورکه کان (ساز)
و عه رب (بزق)^(۲) و کوردیش (تهنیر) ی پی ده لی .

پنوهری نامیره که

ته نامیره ش وه کو نامیره کانی دیکه ی پژوهه لات پنوهری نه گۆراوی نه .
واله خواره وه پنوهری دوو نامیرتان بۆده نووسم :-

۱- بلاوکراوهی (القیارة) ژماره (۳۴) ی ، (۱۹۷۶) ل. (۲۱) .
۲- بزق - لهوشه ی (بزورگ) ی (فارسی) پهوه ، وه رگراوه . (القیارة) ژ (۱۰) سالی (۱۹۷۴) .

ئامبىرى دووھم (گەورە)
 درىزى دەسكەكەي = ۷۸ سم
 پانى دەسك باخود ملەكەي = ۳ سم
 درىزى سىندووق دەنگى ئامبىرەكە = ۴۰ سم
 پانى = = = = ۲۰ سم

ئامبىرى يەكەم (گچكە)
 درىزى دەسكى (ملى) ئامبىرەكە = (۴۷) سم
 پانى دەسكەكەي = (۳) سم
 درىزى سىندووق دەنگى = (۳۵) سم
 پانى = = = = (۲۰) سم

ئامبىرەكە بەھۇي پەره مووچىكى كورنى مەيلەونەرم لى دەدرى ، دووتىلى بو
 دەبەستن ، ھەر (تيل - سۆز) ، پىك دېت لە جووتىك ، (كۆك واتە دۇزان^(۳)) ى
 ئامبىرەكە وەك خوارەوہ يە :- تىببى :- بو (ساز) ى توركى (۳) تيل - زى دەبەستن .

(كۆك) ى تەبىرى ،
 (غائب ھادى شېئو)
 تىل يەكەم (تەستورەكە) سۆل (SOL)
 كۆك دەكات
 تىل دووھم دۇ (Do) كۆك دەكات .

(كۆك) ى تەبىرى
 خوالىخوشبو (مەمەد عارفى جزىرى) و
 (عيسا بەروارى و ... تاد)
 تىل يەكەم (لاي سەرەوہ) سۆل (SOL)
 كۆك ، دەكەن .
 تىل دووھم (لاي خوراهوہ) لا (La)
 كۆك دەكەن .

تيلەكانى ئەم ئامبىرەش تەختە يەكيان دەخرتە ژىر لەسەر پرووى سىندووق دەنگى
 ئامبىرەكەوہ ، (پرد) ى دەئىنى ، چەن چالنىكى تىدادەكەن ، بو ئەوہى تيلەكان
 بىكەونە ناويان و جوولەنەكەن ، بەھۇي ئەم (پردە) وە تيلەكان لە پرووى سىندووق و
 دەسكى ئامبىرەكە ناخشىن و ناكەون ، لە كۆتالنى ملەكەش دا پارچە تەختە يەكى
 گچكەي دىكە ھەبە ، ئەويش چال كراوہ بە گويزەي ژمارەي تيلەكان و بۆھەمان
 مەبەستە .

لېرە لە ھەولتېر وەستا (يوونس شاكر مەجيد)^(۴) ئەم ئامبىرە و ئامبىرى دىكەش دروست
 دەكاتن ، گەربشكى يا تىكك چى ، چاكىدە كاتەوہ ، ھەر وەھا خالى كەمانچە -

۳ - (كۆك) باخود (دۇزان) بە عەرەبى (نەسب) ى پىدەلېن ، واتە جووت كورنى تىل ئامبىرەكە ، لەگەن دەنگى
 ئامبىرىكى دەنگ وەستارى وەك ، پيانو ، ئوكوردېئون ، ئورگك تاد .
 ۴ - پروانە فالىل ژمارە (۱۲) .



وینهی (۵۷) وهستا یونس شاکر مهجید

زهنی تپیا موسیقا دههوکئی (وهلید خالید) توانای دروست کردنی ئەم ئامبیره‌ی هه‌یه ، به‌لام (ئیزیدی‌به‌کان) زۆرباش سه‌ریان له دروست کردنی ده‌رده‌چیت .
 روژی (۱۱ / ۱۰ / ۱۹۸۷) له (لالش) - موراد پیرگرو پیر عه‌مو - بو ئەم مه‌سه‌له
 پسی‌ی گوتم: - (من له‌باب و با‌پیرانه‌وه ته‌نبیره‌نی قیر بوومیه «عه‌مو» ی با‌پیرم وه‌ستای
 ئەم ئامبیره‌ بوو، چی‌ی ده‌کرد، هه‌روه‌ها کابرایه‌کی دی هه‌یه خه‌لکی زه‌نگاری‌یه به
 ناوی (سلطان خه‌له‌ف) ته‌مرۆ مالی له (میسله)، له‌هه‌موو وه‌ستایانی دیکه‌ باشتره له
 ته‌نبور چی‌کردن و خویشی ته‌نبیره‌نه.

شقی نووسراو ده‌باره‌ی ئامبیره‌که‌وه

(*) کاک عوسمان شارباژیری ، ده‌باره‌ی

ئەم ئامبیره‌وه ده‌لی: - (ته‌مووره ، ئامرازیکی (ئامبیریکی) ژنداری موسیقایه ،

هاوشانی عووده و ژنکافی له (تەل - تیل) ن ، شیوه‌یه‌کی هەرمێ هەیه ، له‌جۆره‌کانی ئەم نامێره ، (تەمووره‌ی شێروانی) و (تەمووره‌ی بەغدایی) و (تەمووره‌ی خۆراسانی) (۵)

(۵) له‌ناو کورده‌کاندا ، هەرتیره‌به‌ک (هۆزیک) چەند مالتیکی (مۆسیقاژەن - مۆتریب) یان تیا به ، به‌مانه‌ ده‌لێن (به‌گژاده) ؟! ئەم مۆتریانه زۆر هەژارن ، کاروکاسییان (ساز) و (ده‌ف) لێده‌رن ، ئەوانه له‌ شانی و جه‌ژناندا (ساز) لی‌ده‌ده‌ن .. له‌ مالتی خۆیاندا به‌ زمانیک‌ قسه‌ده‌که‌ن و له‌گه‌ل کورده‌کانیش به‌ کرمانجی ... تاد (۶) (۵) (به‌یتی غه‌زالا) ئەم به‌پته له‌ زاری کوردیک‌ی (ئیزیدی ، تەمبووروان) و ده‌نگیژی (عادی - حه‌سه‌ن جاره) و کوردی (سووریا) یه‌و خه‌لکی شاری (عه‌فرین) ه . (۷) (۵) به‌لام (تەنبوور) سی‌ جۆر بوون ، (تەنبووری شێروانی ، تەنبووری تورکو نه‌ی تەنبوور (۸)

(۵) (... کابرایه‌کی ئاوازخوان هه‌بوو که به (خدر بارام چاوه‌ش) مه‌شوو بوو ، بو‌ یه‌که‌ بچار قیری مه‌قامی ره‌سه‌ن و به‌پیت و پیزی کورده‌واری (ئه‌للاه‌یسی) بووم ، سه‌رباری (هۆره) و (ئای‌ئای) و (خاوکه‌ر) و (قه‌تار) به‌ده‌م (تەمووه) لێدانه‌وه ... تاد (۹)

• [زانای موسولمانی گه‌وره (فارابی) یش له‌ کتیبی (الموسیقی الکبیر) ، له‌لاپه‌ره (۶۲۹ تا ۷۷۱)دا له‌سه‌ری دواوه‌و دابه‌شی کردووه به‌ دووجۆر :- (تەنبووری بەغدایی) و (تەنبووری خۆراسانی) . بو‌ جۆری به‌که‌میان ده‌لی : له‌عیراق و ده‌ورو به‌ری و تا به‌ره‌و رۆژئاوا و باشووری عیراق پرۆی ئەم نامێره ده‌بینی ! ؟ ، به‌لام جۆری دووه‌م :- ده‌لی : له‌ ولاتی خۆراسان و ده‌ورو به‌ری و تا بو‌ باکوور و رۆژه‌لاتی ئه‌وولاته‌ پروین ، نامێره‌که‌ بلاوه‌.] (۱۰)

-
- ۵ - گۆفاری (به‌بان) ژماره (۱۲۰) ی حوزه‌یرانی سالی (۱۹۸۶) .
 - ۶ - مه‌لا مه‌حمودی پایه‌زیدی - دابو نه‌ریتی کورده‌کان - ل. (۸۶) .
 - ۷ - گۆفاری به‌بان . ژماره (۱۲۰) ی حوزه‌یرانی سالی (۱۹۸۶) .
 - ۸ - بلاوکراوه‌ی (القیارة) ژماره (۶۶) ی حوزه‌یرانی سالی (۱۹۷۹) ل. (۲۸ - ۳۰) .
 - ۹ - عه‌ل مه‌ردان - گۆزانی به‌کاتم - به‌رگی به‌که‌م ل. (۷) .
 - ۱۰ - آبی نصر محمد بن محمد بن طرفان الفارابی - الموسیقی الکبیر - القا‌ره - ۱۹۶۷ ص (۶۲۹) .

ئەم ئامبىرە لاي كوردەكانى باكور ، بۇ ئىمۇنە ، ئەوانى دەقەرى بادىنان و كوردەكانى توركيانو سووريا زۆرتىر بەكاردى (۱۱). ھەرچەندە لە بەشەكانى دىكەى كوردستانىش بەكارھاتوو ھەك (خدر بارام چاوش) ، (ھەردە و ئىل كاكە ئى) ىش دە ئىت : - (باوكى «مام عەزىر» وانە «مام عە ئى» لەدىى «تۆزاو» دادە نىشت (۱۸۸۸ - ۱۹۶۸) ى ز ئاو ، من خۆم چاوم پىى كە وتوو ھە لە گە ئى داىنشتووم دەنگى بە جگار سازگارو (تەمبىرە) ش بە باشى لىدە دا دىسانەو دە ئى : - (كە چى باوكى ئەو «مام عە ئى» بە ناوى «مەلا حوسە ئىن كورى مەلا غولام كورى ھەيدەرە) لە (۱۸۴۵ - ۱۹۱۰) ى ز ئاو ، ئەم مەلا بە گە ئى كە س ناوى دىنى ، دە ئىن گورانى بىزىكى ئى ھاوتابوو ، لە (تەمبىرە) زە نىش دا دە ستىكى بالاي ھەبوو . (۱۲)

مىزوى ئەم ئامبىرە

دكتور (سوىحى) لە چەندىن جىگادا لەم بارە بەو ، دە ئى : - (ئەم ئامبىرە لە پە چە ئە كدا ، لە (عوود) ھە گىراو ؟ (عوود) ىش لە سەردە ستى (ئە كە دى بە سامى بە كان) سالانى حوكومرانى بان وانە (۲۳۵۰ - ۲۱۷۰) ى پ ز . پەيدا بوو ھە بو ئىران و مىسرو توركيانە پە رىو تەو . بەلام ئەوقسانەى كە لە زۆر بەى كنىيە كاندا كراو ھە ربا دەى ئەو ھەو : - كە ئامبىرى (تەنبور) لە ئەسلدا (فارسى) ىت ، جىنگاى باو ەرنىن . . . تاد (۱۳)

ناوى ئەم ئامبىرە لە فولكلور ئەدەبى ئىمە دا

- ۱ - دلى قازى (تەمبىرى) دىخوازى . (۱۴)
- ۲ - قورئانى دا بە (تەموورە) . (۱۵)
- ۳ - لە ھەدەى گىاو گوران (ساز) م لى دە دا ، لۆ جوامبىران . (۱۶)

۱۱ - بلاو كراو ى (القىثارە) ژمارە (۲۴ ، ۲۵) ى كانونى بە كە مى (۱۹۷۵) . لا پە رە (۱۵) .
 ۱۲ - ھەردە و ئىل كاكە ئى - فولكلورى كوردى ناوچەى گەرميان - بەرگى بە كە م بە غدا (۱۹۸۵) ل . (۸ - ۹) .
 ۱۳ - بلاو كراو ى (القىثارە) ژمارە (۳۴) ى (۱۹۷۶) ل . (۲۱) .
 ۱۴ - ئەحمەد قەرە ئى - بلاو كراو ى كانى - ل . (۹۲) .
 ۱۵ - شىخ مەمەدى خال پ پ . كوردى چاپى دوو ەم ل . (۳۱۵) .
 ۱۶ - عومەر شىخە لالا دە شتە كى - پەندى كوردى - ل . (۱۱۱) .

- ۴ - من چى ئەلېم و (تەموورە) چى ئەلى . (۱۷)
- ۵ - گزەي (تەموورە) و سۆز نالەي (نەي) . . . تاد (۱۸)
- ۶ - (مغني) و (كەمانچە) و (عود) و (تەنبوور) . . . تاد (۱۹)
- ۷ - سازان (سەمتوور) تەرز (تەموور) ان . . . تاد (۲۰)
- ۸ - زرنگەي لېوہ دى (حەمدى) رەگى دل ھەرۋەكو (تەنبوور) . . . تاد (۲۱)
- ۹ - سووتاوہ دەرۋوئم ، وەرن ئەي موتريب و ساقى
توليدە لە (تەنبوورە) ، ئەتۈپرکە ئەباغان (۲۲) ۱۰ - جە (سەي) دەستان (ساز) لە من
خوش ئاواز (۲۳)
- ئىستاش لەگەل ھەندى لە (تەنبوور) ژەنانى كوردمان : -
محمد عارفى جزيرى

خوالىخوشبووى ناوبرا لە جىنگايەك دا گوتوويەنى : - بەكەم كەس بووم ، ئامبىرى
(تەنبوور) م ، ھىنايە عىراق ! ؟ ، ليدانى ئەم ئامبىرە ھەندى ئامبىرى دىكەي مۇسقىقا ،
لە شارى (دىياربەك) قىربووم . . . تاد (۲۴)

لە رۆژنامەي (ھاوکارى) يش دا ، گوتوويەنى (۲۵) : - (لورى) - واتە
لە كوردستانی تورکیا كەس نینە ستران بیژو دەنگخوش نەیت . (ھەر كەسەكى لمالاً خو

- ۱۷ - شېخ محمدى خال . پ . پ . كوردى . ل . (۳۱۵) .
- ۱۸ - محمدە عمل قەرەداخى - كەشكۆلى كە لە پوورى كوردى - بەرگى بەكەم ، سالى (۱۹۸۰ - بەغدا) ل .
(۱۱۷) .
- ۱۹ - گوڤارى رۆشنىرى نوى - ژمارە (۱۱۲) ، سالى (۱۹۸۶) . ل . (۲۰ - ۳۷) . واتە ئەو كاتە ، كورد لە
ئەك ئامبىرى (عوود) ئامبىرى (تەنبوور) بشى بەكارھىناوہ ؟
- ۲۰ - خانای قوبادى - شىرىن وخوسرەو . ل . (۷۴۸) .
- ۲۱ - دېوانى حەمدى - ئەحمەد بەگى ساحىقيران - چاپى بەكەم (۱۹۸۴) ل (۲۴۴) .
- ۲۲ - دېوانى وەفالى - مىرزا عەبدورەھىمى سابلاخى - لىكۆلپتەوہى - محمدە عمل قەرەداخى - چاپى دووہم
، سالى (۱۹۸۴) . ل . (۸۷) .
- ۲۳ - خانای قوبادى - شىرىن وخوسرەو . ل . (۳۰۱) . واتە ئەم ئامبىرە (۳۰) پەردەي ھەبە ، (دەستان واتە
پەردە) نەك داستان ، چونكە كاكە حەمەي مەلا كەرىم واى بۇ چووہ ؟
- ۲۴ - رۆژنامەي (التاخى) ژمارە (۱۴۶۱) لە (۱۶ / ۱۰ / ۱۹۷۳) پروانە قايلى (۴۲) .
- ۲۵ - رۆژنامەي (ھاوکارى) ژمارە (۳۶) لە (۳۱ / ۷ / ۱۹۷۱) .



وینە ی ژماره (۵۸) محمد عارفی جزیری ، برهانه فایل ژماره (۴۲) .

(تەمبیر) ه کا هە ی ، ئیک دی سترانادیژیت ، فی دی (تەمبیر) ی لی ددهت
 دوای ئەوه (بانی کەرمی) دیژیت : - (ئەز بوو هەمی ستران بیژەکی کورد دیژیم کوخو
 فیرکەنە لیدانا ئاواژین کوردی ، نەخاسە (تەمبیر) ی ، چنکو (تەمبیر) - ئالەتەکی
 موسیقا فولکلوری یا کوردی بە . . . تاد .
 • عیسا حوسین یونس (بەرۆاری) (۲۶)

گوتم بو میژووی ئەم ئامیرە چی دەزانی ؟ گوئی : - (تەمبیر) ئامیرێکی موسیقای
 زۆر کۆنە ، بەتایبەتی لە ناوچەی ئیمەدا بەلام لای تورکەکان لە
 سەدەییستەمدا (نیاسە واربوو - واتە ناسرا) و بەناوبانگ بوو ، چونکە گرنگی یان
 پێدا ، من لە گۆرانی بیژان (محمد عارف) و (بیرگرو) ی (ئیزیلی) یەوه

۲۶ - برهانه فایل ژماره (۳۵) .



له مۆلیم (ویکتور له لهندن (۱۹۷۷).

، حەزم چوووە قیریوونی ئەم ئامبەرە وە . گوتم: - ئەم ئامبەرە لە کوی (چی واته دروست) دەکریت؟

گوئی: - ئیزیدی بەکان هەر لە کۆنە وەو تا ئەمڕۆکەش خویان (تەنبیر) بو خویان چی دەکەن ، میلیهتی کورد هەزاران سال پیش ئەمڕۆ ئەم ئامبیری (تەنبوورە) ی بە کارهیناوە ، بۆیە شە بە شانازی بەو ، بە بەکیک لە ئامبەرە پەسەن و فولکلوری بەکافی خۆی دەزانی . . .)
 بەلام ئەمڕۆ دەبینین میلیهتانی داروسی ی
 وەك (تورك) ئەم ئامبەرە بەزۆر شیوە و جۆر دروست دەکەن ، چەندین پەیمانگە ی
 مۆسیقا بیان کردۆتەو لە سەری رینگە ی زانستی نوی ، بوخویندنی

نهم نامیره و فیربوونی لیدانی . چونکه بویان ساغ بونه وه ، (هونه) به گشتی و موسیقا و گورانی به تاییه تی (پیناسه ی گه لان) ه و ده وریکی زور گه ورهش ده توانی بینی بونگونه نیمه گه لی (هیند) به هوی گورانی و موسیقا و نواندنه وه ده ناسین ، نه وه ی جینگه ی داخه میلله تی نیمه ی دوا که وتوو ، به تاییه تی له کون دا ، نه وکه سه ی نهم نامیره ، یا هر نامیریکی دیکه ی موسیقای به ده سته وه گرتوو ، به چاوی سووک سه یریان کردوو و گه لی تیرو تواجیشیان تی گرتوو .

نیمه ده بی کپنوشی وه فاداری و قهرزداری بو کهسانی (هونه) ، په روه ری وه ک (محمد دعارف - عیسا به روار ی - خلیل ثاکره بی و) گه لیک ی دی ده رخه بین چونکه به هوی نه وانه وه ، ده توانین بلین نیمه ش نهم نامیرانه مان هه بووه و به کارمان هیناون ؟ .

• غالب هادی شینو (۲۷)

گوتم : - ((ته نبیر) له کی فیربووی ؟

گوئی : - (ته نبیر) ژه نیک هه به له (زاخو) به ناوی (ماله لالا فرمان) ، شه یدای (محمد دعارفی جزیری) به و له گه ل ناوبراوا (ته نبور) ی لیداوه ، گه نجهو ، ته نبور ژه نی چا که ، قه ده ریک (سه میرزاخوی) فیره (ته نبور) لیدان ده کرد ، نه منیش له مالی (سه میر) نامیره کهم دیت ، چونکه زووتر (عوود) م لی دابوو ، توانیم شتی پی لی ده م ، لیر مهراقم کردو ناردم له (تورکیا) وه دانه به کم بو هات ... جار نیکیان (حوسین عاشقی ، ته نبور ژه نی به ناوبانگ) له (زاخو) هاته لمان ، ناوبراو به زمانی (کوردی) و (تورکی) و (عده بی) قسه ی ده کرد ، گوئی : - نهم نامیره کوردان ده بیژی (ته نبیر) و تورکان (ساز) و عاره بیش (بزوق) ، به نام نه و ناوانه هه مووی له راستیدا تی به ک نامیرن ، چونکه هه موویان به ک شیوه یان هه به و ته نیا له لایدنی قه باره و کورنی و دریزی ملی و ژماره ی پرده کافی نه گهر جیاوازی یان هه بیت له شوینه جور به جزو جیا کافی به کارهینانی نامیره که نهم کارهش شتیکی زور سروشتی به له ناو نامیره کافی موسیقای روزه لات دا .

۲۷ - پروانه فایل شماره (۲۴) .



وینە ی (٦٠) - غالیب هادی شینۆ -

• رۆبیل مه جید ساوا (٢٨) گوئی : - (تهرزان) ی براگه وره م که زۆر شه یدای
 (محمد عارفی جزیری) بوو ، به ده سنی خۆی ئامیرنکی (تهنبوور) ی چی کرد - واته
 دروستکرد ، له دار (توو) و دار (گۆز) دروست ده کړت گوتم : له باره ی ئەم
 ئامیره وه ، چیت هه به بیلی گوئی : (گوتیه که هه به ده لی : - ئەگه ر کورد له مان
 (تهنبی) ی نه ییت ، (واته تهنبیره ن نه ییت) ، ئەوه بی شک گۆرانی بیژه ، ئەو گوتیه
 ئی کورده کانی (سووریا) یه ، بۆ نمونه (محمد شینخۆ) که کوردی ئەوی به جگه له
 (تهنبوور) ئامیری (عوود) و (که مان) و (دمبک) یش لی ده دا ، ههروه ها (عیزه دین
 تهنبیره ن له گه ل) (محمد ته یب) هاوکاری ده کرد ، (سه عید یوسف) یش هه ر
 کوردی ئەوی به و باشترین (تهنبوور) لی ده دات ، جگه له (سه عید گاباری) سه رباری
 (کوئیر) یش هونه رکاری و بلیمه ئی زۆری له م ئامیره دا ده نواند

٢٨ - پروانه فایلی ژماره (٣١) .



وینە (۶۱) (رۆزبیل مەجید ساوا)

جگە لە ناوبراوان ، لەناوئیمەدا بەدەیان بگرە زیاتریش ، تەنبیرزەنی لی هاتوو
 هەنە ، (خەلیل ئاکرەبی) لەتەمەنی هەشتا سالی دا ، کۆچی دواوە کردوووە تەنبیرزەن و
 دەنگخۆش بوو، ئەمڕۆش (پەمەزان ئاکرەبی) کە تازە دەگانی و گەنجە ، (تەنبوور)
 زەنیکێ گەلی لی هاتوووە دەنگیشی خوشە ، (سالح ئامیدی کە لاسانی
 (عەمەدعارف جزیری) دەکاتووە ، (تەنبیر) وەک ناوبراوە دەژەنی ، هەرورەها

(عبدالوہابی قوی خان) (۲۹)، ئەمە جگە لە دەیان بگرە زیاتر (تەنیر ژەن - تەمبیروان) ی - ئیزیدی - شەنگاروشیخان ، بۆنووونە - پیرگروو - کەتەمەنی (۷۰) سال زیاترە و چاکترین ستران بیژو (تەنیر) ژەنە لە (شەنگاری) ، پیرمچۆی کۆری ، خەلفەقیر ، لازگین ، خیریۆ ، قوبال ، میرزا ، قاسم میرۆ ، شیخ خودەیدە ، بانێ ئازاد ، حسۆکچۆ و زۆری دیکەش ، ئەوانە ھەموویان ستران - بیژو (تەنیر) ژەن و زۆربەشیان لە گوندی ھاوچەرخێ (بۆرک) ی نزیك شاری شەنگار ، دادەنیشن .
(پروانە فایلی ژمارە ۴۶) .

نامیری سەنتوور - سەنتور - سەنتیر

نامیرنکی ژێ دارەو بەھۆی دوو (چەکوچ) ی دار ، لە تیلەکان دەدریت . ووشە ی (سەنتوور - سەنتیر) یش لەرەچە لە کەدا (فارسی) یە و میلیلە تانی دی ناوی نامیرە کە بیان لەوانە وە ھەرگرتووہ (۳۰) ، ئەم نامیرەش وەك گشت نامیرەکانی موسیقایی پۆژھەلات ، پیوہری نەگۆراوی نە .

قەوارە ی نامیرە کە

وا لە خوارەو قەوارە ی دوو نامیری (سەنتور) تان بۆ دەنووسم :-

نامیری سەنتووری دووھ	نامیری سەنتووری بەکەم
بنکە ی ژیری نامیرە کە = ۸۰ سم	بنکە ی ژیری نامیرە کە = ۸۸.۵ سم
بنکە ی سەرەوہ ی = ۴۱ سم	بنکە ی سەرەوہ ی = ۳۴ سم
دریزی لاپەکانی = ۴۷ سم	دریزی لاپەکانی = ۵۱ سم
بەرز ی ئەم نامیرە = ۱۰ سم	بەرز ی = ۷ سم

دروستکردنی نامیرە کە

بەکە بچار سندووقی دەنگ دانەوہ ی نامیرە کە دروست دەکریت ، ئەم بەشە بیان لە دارێک دروست دەکریت کە بە ھیچ جۆرێک کونی گچکە ی واتە (مسامات) ی تیدا نەیت وەك دار (نارنج ، گوئیز ، قەیس ی بەروو ، سېسەم) پرووی

۲۹ - پروانە فایلی (۴۴) .

۳۰ - د. ص. ا. رشید. الالات الموسيقية في المصور الإسلامية. ص. (۲۰۴) .

سهره وهی سندووقی ده ننگه که ، کومه لی کونی بچووکي (په نجه ره) ی تیدایه بو ده ننگ دانه وه ، له کاتی لیدانا ، بنکه ی ژبری که پانتره ده که ویتنه به رده م سه نتور ژن و بنکه ی سهره وه شی که (نه سک تره) ، ده که ویتنه پیشه وه تر . نه بجا (دامه کان) که بریتی نه له (دینگه یا خود کوله که) ی داری گچکه ، به رزی هر به کینکیان (۳) سم ، له شیوه ش دا ، به سهر بازی یاری (شه تره نج) ده چن ، ئیشیان هه لگرتنی تیله کانه ، بو ته وه ی به ده م و چاوی ئامیره که نه که ون ، له لوونکه ی هر دامه به کیش دا ، چالایی به ک ده کری و میلیکی - پارچه ئاسنیکی - تی ده چه قینزی ، بوته وه ی بکه ویتنه نیوان (تیل - ژبی) کان و سهری دامه کان ، بوپاراستنی دامه داره کان له درزدان و شکان له لایه ک و ده نگی ئامیره که ش به رزده بیست ، واته (گه وره تر ده بیست) له لایه کی دیکه دا . کلپله کانیش که بریتی نه له پارچه ی گچکه ی کانزای خپر ، له دیواری ته نیشتی لای راستی سندووقی ده نگی ئامیره که ، جینگیر ده کرین ، ژماره ی ته و کلپلانه ش به گوریه ی ژماره ی تیله کانه ، له هر ئامیریک دا ، (سه نتور) هه به (۹۲) کلپل و هه یسه (۱۰۰) کلپلی هه به ، ده کاته (۲۵) ژبی ، چونکه هر ژبی به چوار چوار ده به ستری ، به شیک له له شی هر کلپلیک ده چپته ناو دیواری لای راستی ئامیره که وه به شی دهره وه شی کونیکي تیدایه ، بو قایم کردن و گری دانی تیله کان ، ته م به شه دیاره ی هر کلپلیکیش به هوی کلپلیکی ئاسنی تابهت ، به ئاسانی ده خو لینه وه و کۆک واته (دۆزان) ده کرین . نه بچاره جینگای به ستنی (گری دانی - قایم کردن) سهره که ی دیکه ی تیله کان : - ته م شیان له دیواری لای چه پی سندووقی ده ننگ ده بیست ، ته ویش به لیدانی (چه قاندنی) کومه لیک بزمار له م دیواره ، به گوریه ی ژماره ی تیله کان ، دوا ی ته وه سهری بزماره کان ده قرتینین و خواریان ده که بینه وه ، (وینکیان دینینه وه) وه ک ته لقه یان لی ده که بن ، به ومه رجه ی دوا ی ویک هیئانه وه یان ، هه ریه که کونیکي تیداییت ، بو رته کردن و گری دانی تیله کان .

چه کوچه کانیش ، بریتی نه له دووداری باریک ، دریزی هه ریه که یان (۲۵) سم ده بی و کوتالی به شی دوا وه ی به ته لقه به ک دیت بوته وه ی ، سه نتور ژن ، په نجه ی شاده ی بجاته ناوی و به شی پیشه وه شی ، که ده که ویتنه سهر تیله کان کوور بووتیه وه بوینه وه .

ئەم ئامبەرە لە شاری (بەغدا) لەگەڵ (مەقامی عێراقی و بەستەمی کۆن) بەکار دێت. (۳۱) لە کوردستانی خۆشاندا ، دەوری (۱۰-۱۵) سائیکە ، گەرنگی پێ دراووە و زیندوو کراوەتەووە ، بە تاییەتی ، لە ناوچەمی (سەلتانی) بەکار دێت ، بە ئام چەندە بەرە و رۆژەلات برۆین ، بە کارهێنانی ئامبەرە کە زیاتر دەبێت ، جا چ لە لایەن (کورد ئی یا فارس یا ئازەری ناد) بەووە .

مێژووی ئەم ئامبەرە

(عەبدولکەریم عەللاف) لە دەمی (أبو محمد المنذري) کە لە کتێبی (الترغیب) دا ، نووسراوە ، دەلی :- (سەنتوور - سەنتیر ، ئامبیریکی موسیقای کۆنی کەم و یتەبە ، گۆرانی بێزی فارسی (فەهین) لە سەردەمی کیسرا - (ئەنوشیروان) دا دروستی کردووە ...). پاشان دەلی :- (لە ناو پراستی سەدەمی شەشەمی (کوچی) یش بوو ئەم ئامبەرە ، گەیشتە (بەغدا). (۳۲)

بە ئام دکتۆر (سویحی) (۳۳) باوەربەو قسەبەمی سەرەووە ناکات و دەلی :- (دوور نە رەگەز پەرسنی ، هۆبەکی سەرەکی بیت ، بۆهەلبەستنی ئەم (روایە) تە ... دکتۆر (الحفنی) یش دەلی : (ئەم ئامبەرە لە مەمالیکە کۆنەکانی رۆژەلاتەووە ، پەریوەتەووە بۆ (یۆنان) و دوای ئەوی بۆ (عەرەب) و لە سەدەکانی ناو پراستیش لە پێگەمی (تورکیا) و وڵاتی (بەلقان) و (ئەندەلوس) هەو ، بە ئەوروپا گەییووە .

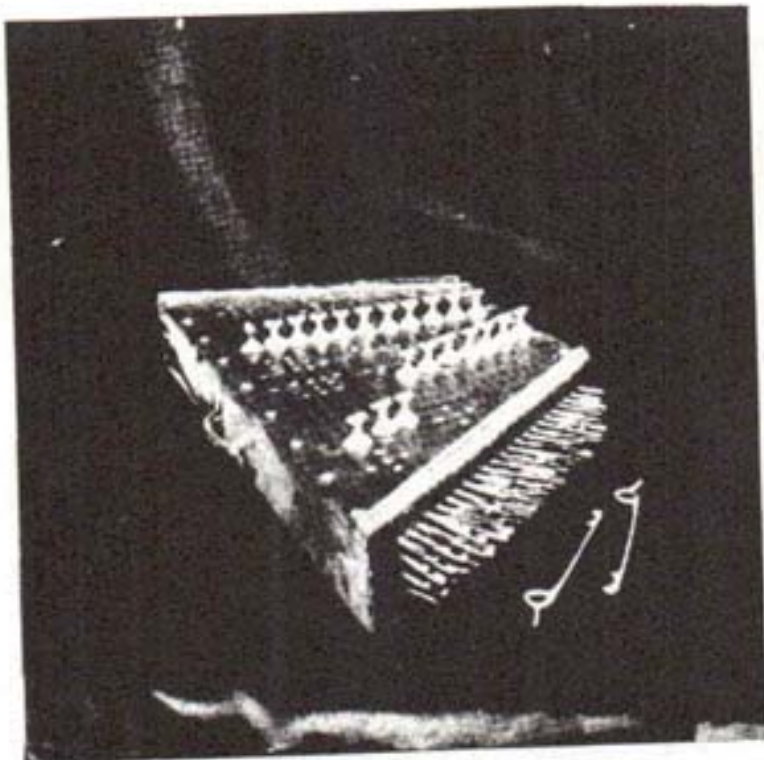
زانایانی بیانی وەک (زاكس) و (فارمەر) یش رایان وایە ، ئامبیری (پیانۆ) لە ئامبیری (سەنتوور) وەرگیرانی ، یاخود ئەم ئامبەرە ئەلقەبەکی بنەرەت و سەرەکی ئەو زنجیرەبە بیت ، کە لە دواییدا (پیانۆ) ی ئی پەیدا بوو . ناوی ئەم ئامبەرە لە شیعیری کۆن و نووی کوردیماننا

۳۱ - حاجی (هاشم رجب) لە بڵاوکراوەمی (القبتارة) ژمارە (۱۴) ی شوبانی سالی (۱۹۷۵) دا نووسیبەتی :- (سالی (۱۹۴۹) لە سەر خواستی مامۆستا (بەمیر فایق) ، دەستان کرد بە قیریوونی ئامبیری (سەنتوور) و (شەعوی ئیبراهیم) یش ئامبیری (جۆزە - کەمانچە) ، چونکە دوای رۆبشتنی موسیقاژەنە جوولەکەکان ، بۆشایی بەک دروست بوو ...).

ئەو کەسەمی ییتەو بەدی ، بەرەمەکانی تە لە فزۆن (فی مەقامی عێراق) ، سەرەتا ، بە پارمەتی ئامبەرەکانی (عود ، قانون ، کەمان ، نای ناد) تۆمار دەکرا .

۳۲ - عەبدولکەریم عەللاف - کتێبی (الطرب عند العرب) لاپەرە (۱۱)

۳۳ - دکتۆر (سویحی ئەنوەر پەرشید) کتێبی (الالات الموسيقية في المصور الإسلامية) لاپەرە (۲۰۴) .



وینه‌ی (۶۲) نامیری سه‌نتوور.

- ۱- موترب هرشین به سه‌وقی (سه‌نتوور) (۳۴)
 - ۲- جه (سه‌نتوور) و (ساز) مژهند به ئاه‌نگ ... (۳۵)
 - ۳- نه‌غمه‌ی نه‌سیمی (سه‌نتوور) ه (۳۶)
 - ۴- ئه‌مشه‌و دیاره‌و بانگم بی‌شهرمه‌ن
 - زایه‌له‌ی (سه‌نتوور) که‌لله‌که‌م گهرمه‌ن (۳۷)
 - ۵- ناله‌بی سینه‌م وه‌کو (نه‌ی) سه‌ر وه‌کو (سه‌نتووره) بو‌ت (۳۸)
- ئه‌سه‌هد عومه‌ر قه‌ره‌داخی
- ساله‌کانی حه‌فتا هر له چوارچیویه‌ی (زانکوی سلیمانی) دا، هونه‌رمه‌ند
(ئه‌نوه‌رقه‌ره‌داخی) تیبیککی میلی پیک‌هینا، ئامیره‌کانی تیه‌که‌ش، هرچه‌نده له

- ۳۴ - گۆفاری پۆشنیری نوی ژماره (۱۱۲) سالی (۱۹۸۶) ل . (۲۶) . هه‌له‌ستی (ئهمه‌دی خانی) به .
- ۳۵ - خانای قوبادی - شیرین و خوسره‌و . ل . (۳.۳) .
- ۳۶ - دیوانی حه‌مدی - چاپی به‌که‌م (۱۹۸۴) ساخ‌کردنه‌وه‌و لیکۆینه‌وه‌ی (جه‌مال عه‌مه‌ده‌مین) ل . (۱۶۱) .
- ۳۷ - پۆژنامه‌ی (هاوکاری) . ژماره (۱۴۸) له (۱۹۷۲/۱۲/۲۹) .
- ۳۸ - دیوانی ئهمه‌دموختار جاف - به‌خدا - ۱۹۸۶ - ل . (۱۲۶) .



وێنەی (٦٣) نیسی مۆسیقای مێللی (زانکۆی سلێمانی).

په نجه كانی ده ستیك تی نه ده پهرین ، به نام گرننگ نه وه بوو ، گشتیان په سه نی كوردی بوون ، له وتیپه دا ، (ئه سه ده قه ره داخی) ، (سه نتووژه ن) و ، (ئه نه وه رقه ره داخی - ته نبووژه ن) و (په حیم په سول - با له بان ژهن) و (عه زبزه مزه بی) یش (زه رب واته ته پل) لیده ری تیپه كه بوو . هه ندی جار ئامیری (كه مانچه - جوژه) ش له ناو نه و تیپه دا ، ده دیترا ، به نام به داخه وه هه ره نگی بی ده ننگ بوو .
 نه مپۆ له سلێمانی و ده ورو به ریدا گه لی (سه نتووژن) ژهن په پيدا بووینه . بۆ نمونه (سالارحه مادی) و (سه باح عه بدوللا) . له كوردستانی نه و دیویش سه نتووژه ن زۆرن و ژماره یان گه لی لیره زۆرتره ، هه رشارو ناوچه بهك ، زیاتر له مۆسیقاژه نیکی ته م ئامیره ی تیدا به ، بۆ نمونه له شاری سا بڵاخی - فارووق مه تین (٣٩) كه هه ر له ئیسگی نه وشاره شدا کاری کردوه .

٣٩ - دابشتنکی نایه تی وه نه ری له گه ل گۆرانی بیژ (تا هیری خه لیلی) له (١٧/٥/١٩٨٤) .

(3)

نامیری که مانچه - روباب - جوژه

که مانچه نامیرنیکی موسیقای ژنی داره و به (کهوان - قوس) لی ده دری ، ناوی (جوژه) بو نم نامیره تازه به و هر له غیر ایشدا له سه ده ی پازده مینی (زایین) ه وه باوه (۴۰) ، نم ناوش له وه وه هانوه ، (سندووقی ده نگی) نامیره که له گوژی هندی دروست ده کریت ، به لام له وولتانی دیکه ی وه ک تیران و تازه ربایمان و نهوانی دیکه ... سندووقی ده نگی نم نامیره ، له (دار) یا (کانزا) دروست ده کریت و قه باره شی گه لی له گوژی هندی گه وره تره . دکتور (الحفنی) یش ده لی :-
(ره باب) یکی دیکه هه به (که مانچه) ی پی ده لین ، سندووقی ده نگی نامیره که ، بریتی به له نیوه گوژیکی هندی . (۴۱)

دروستکردنی نامیره که

سندووقی ده نگی نم نامیره ، له غیراق له گوژیکی هندی دروست ده کریت ، به رزی گوژی که (۷) سم ده بیت و له لای سه ره وه و بنه وه شی کون ده کریت ، یا خود ده پردریت ، کونی رووی سه ره وه ی به پارچه پیستیکی ته نک ده گیریت و تیره ی (۸) سم ده بیت ، کونی یا خود ده می بنه وه بیش به کراوه نی به جی دینلن و تیره ی (۱۰ ر ۵) سم ده بیت ، گه لی له ولتانی روزه لات نم سندووقه له (دار) یا (برونز) دروست ده که ن و لای بنه وه ی سندووقی ده نگه که ش داده خن ، قه باره ی نه و سندووقه گه لی له وه ی غیراق گه وره تره . ملی یا خود ده سکی نامیره که ش بریتی به له ده سکیکی داری لووله نی وه ک (بوری) ، له داری (قه یسی ، نارنج ، سیسم) (۴۲) دروست ده کریت ، دریزی نم ده سکه نزیکه ی (۴۷) سم ۵ ، له لای سه ره وه به چوار کلیل کوتانی دیت و له خواره وه ش به (سندووقی ده نگ) ه وه نووساوه ، به هوئی پارچه شیشه به کی (کانزا) دریزی (۲۰) سم ه هردوو دیواری سندووقی ده نگی بریوه (وانه کون کردوه) ، سه ریکی ده چیته ناو ده سکی نامیره که و سه ری دیکه شی ، به پارچه به ک کانزاه به نده ، تیله کافی (ژی کافی) لی گری ده دریت یا خو قایم ده کریت ،

۴۰ - بلاوکراوه ی (القیثارة) ژماره به کی تایه تی به (له ۱۰/۱/۱۹۷۷) .

۴۱ - د . محمود أحمد الحفنی - علم الالات الموسیقیة . القاهرة - ۱۹۷۱ . ص . (۶۵) .

۴۲ - سیسم - چاکترین جوژی داره ، بو دروستکردنی گشت نامیره کافی موسیقا ، نم قسه به م له به ریوه به ری (وه رشه ی دروستکردنی نامیره کافی موسیقا - له به خدا) گوی لی بوو ، له کافی سه ردانیک ، روزی (۱۵/۴/۱۹۸۶) .

لای خواره وهی شیشه کهش له کاتی لیدانا که مانچه ژهن ، له سه رانی داده نیت ،
 بوئه وهی به هویه وه ده سه لاتی به سه ر تامیره که دا بشکی . که وان واته (که مان - قوس)
 ی تامیره کهش له داری (حه یزه ران) دروست ده کربت ، دریزی ده وری (۶۲) سم ه ،
 مووی کلکی ئیستر له م سه رو سه ری داری (که وان) ه که ده خری ، جاران (۲۰-۴۰)
 مووی ده ویست .

میژوی له م تامیره

زۆر له زانایانی تاییه ت به زانستی (ئاسه وارناسی) بیگانه ، پایان بوئه وه ده چی
 که تامیره که له ره چه له ک دا (فارسی) ییت ؟! حاجی (هاشم ره جهب) یش هه روا
 ده لی (۴۳) . که چی دکتور (سویحی) ده لی : (ئه م تامیره ش هه ر له عوودی عیراقی
 کۆن وه رگراوه !؟) (۴۴)

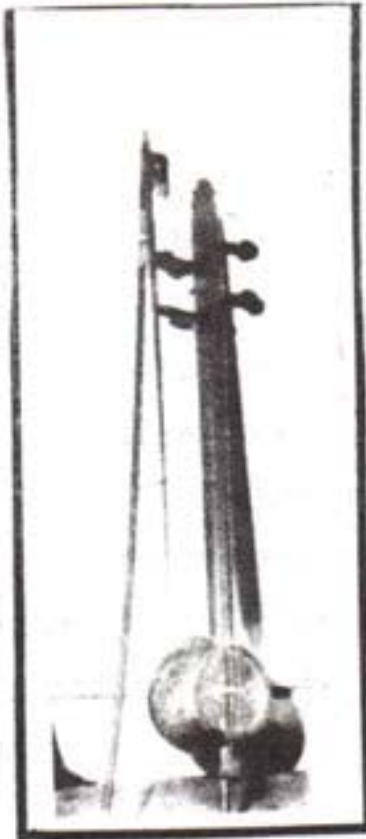
هه روه ک له پیشه کی ئه م کتیبه ش دا بۆم نووسین ، زاناو پرۆفیسۆری ئه لمانی
 (کیریتساغ) ده لی :- (ئه م تامیره له باکووری رۆژئاوای ئیران سه ری هه لداوه و
 له دروستکردنی کوردانه ؟) .

زانای به ناوبانگ (فارمه ر H. Farmer) یش ده لی (مه که - واته دانیشتوانی
 ئه م. شاره) تامیره که و ناوه (فارسی) به که یشیان له (میس) ه وه وه رگرت ، (میس) یش
 تامیره که و ریگی به کارهینانی له (ئهیوی) به کانه وه قیریون !؟ (۴۵)

تامیره که له ناو شیعی کوردیدا

- ۱- میر گو بقطن (دف) و (زیابان) ... تاد (۴۶)
- ۲- (تار) ی له ره گی رۆح و له سه ر ده نگی (رؤباب) ی.... (۴۷)

۴۳ - حاجی (هاشم ره جهب) کتبی (المقام العراقي) به غدا سالی (۱۹۶۲) ل . (۱۸۰) .
 ۴۴ - بئاوکراوه ی (القیارة) ژماره به کی تاییه تی له (۱۹۷۷/۱۰/۱) ل . (۳۸-۳۹) .
 ۴۵ - دکتور (سویحی) ئه نوه ره شید) کتبی (الالات الموسیقیة فی العصور الاسلامیة) لاهیره (۲۱۱) .
 ۴۶ - گۆفاری رۆشنیری نوی - ژماره (۱۱۲) ی سالی (۱۹۸۶) ل . (۲۴) .
 ۴۷ - دیوانی همدی - چاپی به که می (۱۹۸۴) ، چاپخانه ی سه رکه ونن ، سلطانی ل . (۱۵۷)



وینہنی (۶۴) نامیری (کہمانچہ یا خود روباب یا جوزه)

- ۳- هموو ہر نہ غمہ نی (چہنگ) و (روباب) ہ ... (۴۸)
- ۴- زہنگی دہنگ (ساز) جہ ریشہی تہ عزام
(کہمانچہ) میسال ، ماوہرؤ مہقام (۴۹)
- ۵- بریزہو بگیرہو بنوشہ شہراب
بہنالینی (عوود) بہزریکہی (روباب) (۵۰)
- ۶- سہر وہکو (سہمتور) ہ دل ہر نالہ بہتی وہک (روباب) (۵۱)

- ۴۸- دیوانی وہفانی - لیکزلینہ وہی - محمد دہعلی قہرہ داخی - چاہی بہ کہم . ل . (۱۱۶) .
- ۴۹- محمد دہعلی قہرہ داخی - کہشکزی کہ لہ پورری تہ دہی - بہرگی بہ کہم (۱۹۸۰) ل . (۹) .
- ۵۰- بورہان قانیج - دیوانی قانیج . ل . (۲۸۹) .
- ۵۱- دکتور - عزیز دین مستہ فارسون - دیوانی تہ حمہ دموشتر جاف . ل . (۶۱) .

ہندی کہس وای بودہ چن کہ نامیری (رہ بابہ) ی ، عہرہ بہ بیابان نشینہ کان ، کون ترو رہ سہ ن ترفی لہم (رہ باب - کہ مانچہ) یہ ، کہ لہ عیراق دا (جوزہ) پی دہ لین ، بہ لآم بہ پی ی ، پارچہ ٹاسہ وارہ بہ جی ماوہ کان ، دہردہ کہ وی نامیری (کہ مانچہ واتہ روباہ) کہ سندووقی دہ نگہ کہ ی خرہ ، گہ لی لہ نامیری (سندووقی لاکیشہ) ، کہ (رہ بابہ ی شاعیر) یشی پی دہ لین کونترہ . (۵۲)

وہک لہ باسی نامیری (سہ نتور) دا ، باسم کردوہ ، سالہ کافی (حفتا) ، لہ سلتمانی ہولہ درا بو زیندو و کردنہ وہی ئەم نامیرہ رہ سہ نہمان ، بہ لآم بہ داخہ وہ و ابرانم بہرہ می نہ بوو کہ چی لہ کوردستانی ئەودبو ، نامیرہ کہ بہ شیبہ بہ کی فراوان بہ کار دیت . بو نمونہ زور بہ ی گورانی بہ کافی (محمہ دی ماملی) بہ یارمہ تی (کہ مانچہ وتار) یکو (تہ پل) یکن (ناسری رہ زازی) کافی خوی بوی باس کردم و گونی : - لہ قوتابخانہ ی سہرہ تابی ، لہ شاہہ نگیک دا ، بہ یارمہ تی (کہ مانچہ) و (بالہ بان) یکہ وہ ، گورایم گوت ، ہر وہا (جہ عفری مینالی) (۵۳) کہ مانچہ ژہ نیکی کوردی ئەودبوہ ، ماوہ بہک سہروکی تیبی موسیقای ساہلاخی بوو ، دیسانہ وہ (رہ سوولی میرزا پور) ی (سہ قز) یش (کہ مانچہ واتہ جوزہ) ژہ نہ .

نامیری عوود - بہر بہت

عوود نامیرنیکی زی دارہ ، لہ رۆژہ لآت بہ ناوبانگہ ، ناوہ کہ ی (عہرہ لی) بہ (۵۴) لہ کون دا ناویان نابوو ، (پاشای نامیرہ کافی موسیقا) ، فہیلہ سووفو زانایانی موسیقای رۆژہ لآت ، بو روونکردنہ وہی تیورہ کافی موسیقا سوودیان لی وہرگرتوہ ، تا ئەمرۆش زور لہ گورانی بیژو موسیقازہنو ئاواز دانہ رانی رۆژہ لآت ، بہ کاری دینزو

۵۲ - دکتور (سویچی ئەنور رشید) کتبی (الالات الموسیقیة فی المصور الاسلامیة) لاپرہ . (۲۱۱) .

۵۳ - دانشتیبکی تایہ تی لہ گہن گورانی بیژ (تاہیری خلیل) لہ (۱۷ / ۵ / ۱۹۸۴) دا .

۵۴ - بلاؤکراوہی (القیارہ) ژمارہ (۱۱) ی نشرینی بہ کہمی (۱۹۷۴) .

که لکی لی وهرده گرن ، به هوی (په ره مووچیک یا خود پارچه باغه یا نابلونیک) له تیله کانی ده دریت .

قهواره ی نامیری عوود

هم نامیره ش وهك نامیره کانی دیکه ی روزه لات پیوه ری نه گورای نیه ،
واله خواره وه پیوه ری (دوو عوود) ده نووسم :-

عوودینکی مام ناوه نندی	نامیرینکی گچکه
- (۵۱۵) سم	دزیزی. پرووی وانه (دهم و چاوی) عوود = ۴۰ سم
- (۳۸۵) سم	به زری پرووی نامیره که له پانترین خال دا = ۳۲ سم
- ۲۰ سم	دزیزی دهسک (وانه ملی) نامیره که = (۱۶۵) سم
- ۲۴ سم	دزیزی بنکه (وانه مالی) کلپله کان = ۱۹ سم
- ۱۸ سم	قولترین خال له سندووق دهنگی نامیره که = ۱۶ سم

به شه کانی هم نامیره

نامیره که له سندووقینکی گه وره ی دهنگ پینکها تووه ، له به کیک له و دارانه دروست ده کریت ، (گوز ، سیسم ، زان ، قه یسی ، چنار ، به پروو ، توو تاد) (۵۵) ، (مل) یا خو دهسکی عوود به سندووق دهنگه وه نووساوه ، له سه ری دیکه ش ، کوتابی به (بنکه - یا خود مالی کلپلان) دیت ، تیله کان به شپوه ی هیل (ته ریب) له سه ر پرووی (عوود) ده به سترین ، پرووی نامیره که چه ندکونینکی وهك په نجه ره ی بۆده نگ دانه وه تیدابه ، له کوتابی ده سه راستی پرووی نامیره که پارچه دارینکی دزیژکوله ی کون کون کراو بۆبه ستنی تیله کان هه به ، پسی ده تین ، (شانه) ، له به رده م هم (شانه) به ش پارچه دارینکی ته نک وپان ، له پرووی عوودگیراوه ، نه مه یان بۆ پاراستی پرووی نامیره که به له لیدان و لی خشان ی په ره مووچ .

۵۵ - امال ابراهیم محمد - صناعة الة العود في بغداد ، منذ ایشاق الحکم الوطني في العراق . بغداد (۱۹۸۶) ص . (۱۷)

میزووی ئەم ئامبیره

- ئەو پارچە ئاسەوارە زۆرانی که له ناوچەو شارەکانی ، (باشوور) و (ناوەرست) و (باکوور) ی عیراق ، دۆزراونەتەووەو بەجی ماون ، دەیسەلمین ، که ئەم ئامبیره له کۆندا ، له هەموو بەشەکانی (عیراق) دا ، بلاوبوووەتەووەو ئامبیرنکی دڵگیرو خوشەو بستیش بوو لەلایان (۵۶)
- عوود هەر له کۆنەووە تا ئەمڕۆ ، لای مێللەتانی رۆژەلآت ، ئامبیرنکی بەناوبانگ بوو . (۵۷)
- (ئامبیری عوود ، له مەمالیکە کۆنەکانەووە ، گەیشتۆنە دەست عەرەب) (۵۸)
- (گرتنی عوود له سەردەمی (کاشی) یەکانا ، بە جوریک بوو (مل یاخود دەسکی) ئامبیره که بیان بەرز دەکردهووە بو لای سەرەووە لەو سەردەمە حوکمرانی عیراق کهوتە دەست بیگانەووە ، واتە رەگەزی (ئاری) ، ئەوانە ی له ئیرانەووە هاتبوونە عیراق (۵۹)

کۆک کردنی ئەم ئامبیره

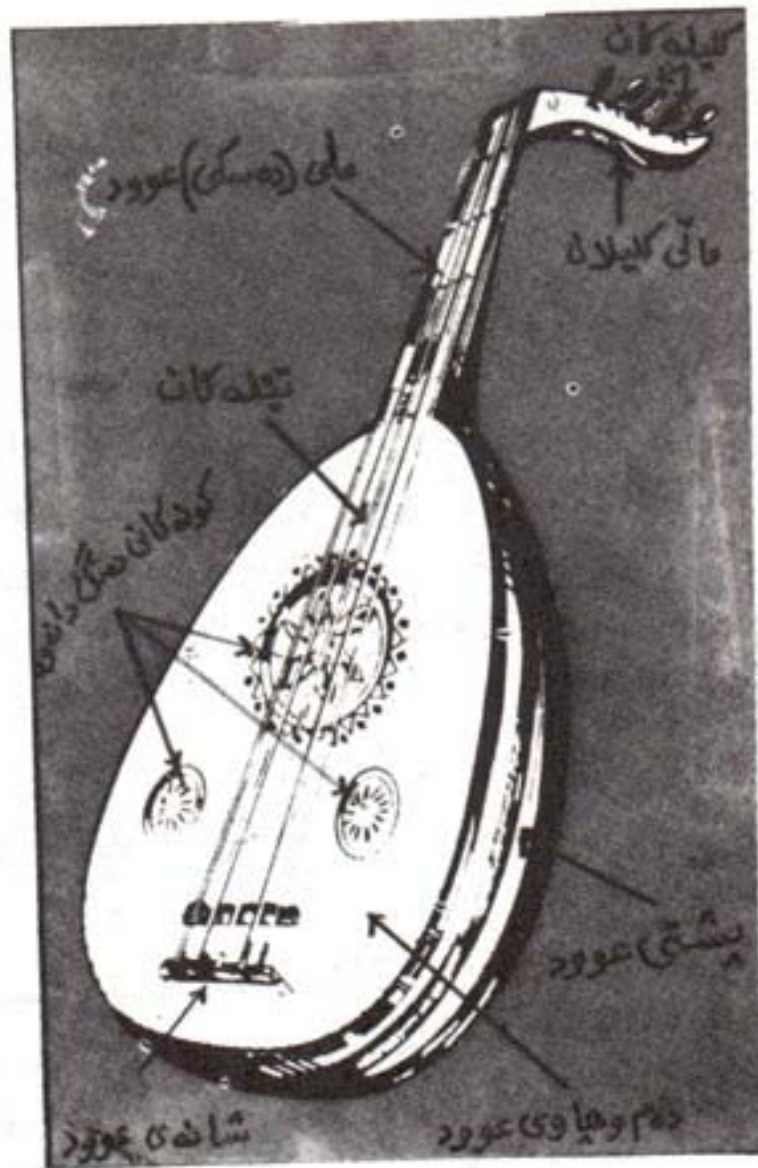
(زریاب) که سالی (۷۷۷) ی ز . له دایک بوو ، دواتر له (ئەندەلوس) تیلی پینجەمی بو (عوود) زیادکرد ، لەم دوانی بەشدا ، تیلی شەشەم و حەفتەمیش زیادکراو . بەلام تیلی (شەشەمی) عوودی خوالیخوشبوو (جەمیل بەشیر) جیابوو لەگەڵ ئەو تیلە شەشەمی ، بو نمونە ئەمڕۆ ئەمن بەکاری دینم بو هەمان ئامبیر ، چونکه من ئەم (تیلە) وەك تیلی شەشەمی ئامبیری (جومبوش) ی تورکی دەبەستم ، کهچی ناوبراو جوریککی دیکە ی دەبەست ، وا له خوارەووە (کۆک - دۆزان) واتە (نصب) ی عوودی (تورکی) و (میسری) و (کوردی) تان بو روون دەکه مەووە : -

۵۶ - بلاؤکراوی (القیثارة) ژماره (۲۱) ی ئەیلوولی سالی (۱۹۷۵) . ل . (۳) .

۵۷ - فارانی - الموسیق الکبیر - قاهیرە (۱۹۶۷) ل . (۴۹۸) .

۵۸ - دکتور (عمود أجيد الحفني) کتبی (علم الآلات الموسيقية) لاپەرە (۷۳) .

۵۹ - دکتور (سوحی ئەنوەر رەشید) کتبی (الآلات الموسيقية في العصور الإسلامية) لاپەرە (۴۱) .



(وینہی ۶۵) نامیری عوود

کۆلکوردنی تورکی	کۆلکوردنی (میسری)	کۆلکوردنی کوردی	ناوی تپلهکانی عوود (الأوتار)
دهنگی Ri	دهنگی Sol	دهنگی La	۱ - تپلی یه کم (هستوره ، سیمه)
Mi =	La =	Si =	۲ - دوووم (سیمه)
La =	Ri =	Mi =	۳ - سی یه م (نابلونه)
Ri =	Sol =	La =	۴ - چواره م (نابلونه)
Sol =	Do =	Ri =	۵ - پینجه م (نابلونه)
ی گجر (Sol) =	نی بهنی	ی بهرز (Sol) =	۶ - شه شه م (نابلونه)

زووتر بو عوود (ناوی - بهر بهت) (۶۰) به کارهاتوووه ، بو چوار تیله کانیش ثم ناوانه ی
خواره وه :-

- ۱- (البم) ، بوم ، ناوی به کهم تیله (نه ستوره که یانه) .
 - ۲- (المثلث) ، مهثلث ، ده خوینرتته وه ، دووه م تیله دوا ی (بوم) دیت .
 - ۳- المثنی ، مهثنا ، ده خوینرتته وه ، دووه م تیله دوا ی (بوم) دیت .
 - ۴- الزیر ، زیر ، ده خوینرتته وه دوا ی (مهثنا) دیت و تیلی چواره مه .
- ئه وه ی لیره دا شایانی باسه ، ناوی به کهم تیل و چواره م تیلی ، عوود ، واته (زیر)
و (بوم) . له ناوشیعی شاعیرانی کوردا ، به تاییه تی (کلاسیکی) زوره اتوووه وه که
(زیر و بوم) (زیرو بوم) و... تاد هندی له برا روشنبیرانیش به هه له وای لیک -
ده ده نه وه و بو ی ده چن که ثم ناوانه واته (زیرو بوم) ناوی دوو نامیری موسیقای
سه ربه خون ؟!

ناوی ثم نامیره له شیعی شاعیرانمانا

- ۱- مغنی و کمانچه عودو طنبور... تاد (۶۱)
- ۲- کوش مدیا به ساز (بهر بهت) چه نی (چه ننگ) ... (۶۲)
- ۳- بیبچه دامه نی مو تریب ، بلی من کردم نه و نه بکا ده خیله ، فرسه ته ساقی عیلاجی
(بوربوت) و (نه ی) کا (۶۳)

-
- ۶۰ - بهر بهت ، واته عوود ، ووشه به کی (فارسی) به ، مانای سنگی (مراوی)
ده گه به نی ، چونکه نامیره که به سینگی مراوی و مله که شی به و چوووه ، بلاو کراوه ی
(القیثارة) ژماره (۱) (۱۹۷۸) ل. (۱۹) .
 - ۶۱ - گۆفاری روشنبیری نوی ، ژماره (۱۱۲) ی سالی (۱۹۸۶) ل. (۲۶) .
 - ۶۲ - محمده دی مه لاکه ریم - شیرین و خوسره وی - خانای قویادی - ل. (۱۳۹) .
 - ۶۳ - دیوانی حمده دی - ئه حمده دبه گی صاحب قران - چاپی به که م (۱۹۸۴) ل. (۱۹۱) .

۴- ئاما (باربود) چون بولبول سەرمەست لەب خەندان چون گول (بوربوت) ی بە دەست (۶۴)

۵- موغەننی کوانی ئاھەنگی (حیجاز) و (بەربەت) و (چەنگ) ی... (۶۵)

۶- دەبا (عوود) ی موربەك بادى سەبا لیدەم ... تاد (۶۶)

بۇ مۆسیقاژەنانی کوردی ئەم ئامبیرەش ، ئەمپرو گەلیك (عوود) ژەنی لیھاتوو و چاکمان ھەنە ، پێش ئیمەش ھەر ھەبوونە بۆنموونە خوالیخوشبوو ، (حەسەنی جزیری) ، (ماموستا باکووری) (حەمە دانیش) خەلکی کوردستانی ئەودبوو ... تاد

⑤ ئامبیری تار

ئامبیریکی ژنداره ، بە (پەرەموچ) یکی رەق لی دەدریت ، سندووقی دەنگی ئەم ئامبیرە ، لە دارینکی بەك پارچە پێك دیت و بەھەلکۆلین دروست دەکریت ، لە ناوہ راستیش دا ، سندووقی دەنگەكە ، وێك دیتەوہ ، وەك دووپارچەنی وا دیتەبەرچاؤ ، رووی سەرەوہی بە پێستیکی تەنك دەگیری ، (دەسك یاخود ملی) یکی درێژی ھەبەو کۆتایی بە (مائی کلیلان) دیت ، کە ژمارەیان (۶) دانەبە ، ئامبیرەكە (۳) تیلی ھەبە ،

ھەر تیلەش لە دوو واتە جووتیک تیلی سیم (کانزا) پێك ھاتووہ ، تیلەکان لە کۆتایی سندووقی دەنگەوہ ، گری دەدرین ، لە کاتی تێپەر بوونیان بەسەر رووی ئامبیرەكە (واتە پێستەكە) دا ، پردیکی درێژکۆلەیی باریکی داریان دەخریتە ژرەوہ ، بۆئەوہی

۶۴ - خانای قوبادی - شیرین و خوسرەو . ل. (۳۰۱). (باربود یان باربەد ، مۆسیقاژانینکی بە ناوبانگ بووہ ، لەسەردەمی (خوسرەوی پەرویز) دا وچا کترین (بەربەت) ژەن بووہ .)

۶۵ - دیوانی وەفائی ، میرزاعەبدولپەرەحیمی سابلاخی . (۱۹۸۴). چاپی دووہم . ل. (۱۶۶)

۶۶ - بورھان قانعی . بەغدا (۱۹۸۴) . ل. (۱۳۶).



وینە (۶۶) نامیری تار

لەرپووی پینست و دەسکی نامیرە که نهخشین ، له کۆتایی ئەوسەری دەسکه کهش ، دیسانەوه پارچه دارینکی در بۆکۆلهی باریک ههیه ، شەش چالی لی هه لکه ندراره ، بۆ ئەوهی تیلەکان له ناویان گیرین و جوولە نه کهن و تۆزی له سەر پووی دەسکه کهش بهرز بینهوه و لی نهخشین ، ئەم دەسکه ش دابهش کراوه به چەندین پەرده (دەستان) .

بروانه وینەى ژماره (۶۷)

میژووی ئەم نامیرە

به داخهوه بۆ میژووی (تار) ههچم به دهسته وه نهیه ، جگه له دوو وینەیه نه بی بهداخهوه (۶۸) (۶۹) ، که له ناو کتیی (ده سنووسی شه ره فنا مه) که ی لای مامۆستای ههژا



وینەى (۶۹) تابلوی ژماره
(۱۶) له دەسنوسی (شەرەفنامە)



وینەى (۶۸) تابلوی ژماره
(-) له دەسنوسی (شەرەفنامە)

(رەقیب یوسف) ، وەرم گرتوونە) ، له وینەى ژماره (۶۹) دا لە گۆشەى ژرەووە ،
لای دەستی راست ، گەر جوان سەیر بکەیت ، تارزەنیک دانیشتوووە لە سەر زەوی و
(تار) دەژەنی ، له وینەى ژماره (۶۸) دا ، دیسانەووە لە لای بنەووەى تابلۆکەدا ،
تارزەنیک دانیشتوووە بەرامبەریشی دووکەس هەن ، یەکیان ئامیرنیکى مۆسیقای
بە دەستەووەیە ، ئەمن دەئێم یا (دەف) یکی ئی پێستە یان (چەنگ) ه .

ناوی ئامیرەکە لە شیعری شاعیرانمانا

۱- (سەى یاقق دەلى) : -خانە بەگ وەو سەوت وەو (قەتار) وەو عەنەر وەو

ئاواز سەدای (تار) وەو (۶۷)

۶۷ - رۆژنامەى هاوکارى ژماره (۱۲۴) له (۱۹۷۲/۷/۸) .

- ۲- له بون به زمی چه مه رچوپی ، ده (ته پل) و (تار) ه که م کوانی (۶۸)
- ۳- چار (تار) چاغیر تهرز (ته موور) ان ... (۶۹)
- ۴- چار (تار) و چل (تار) چاغیر زه رووران (۷۰)
- ۵- ده نگی (عود) و (تاره) نالهبی (نهی) دل کون کونه (۷۱)
- ۶- دیسان به نه غمه ی (زیرو به م) بولبول دلی به ده ردوغه م
له تاوی گول به ده م (ساز) و (سه متور) و (تار) ی (۷۲)
- ۷- له وه ده مه ی دا گوی هله ده خن بو (تار) ی له وه ده مه ی دا (ماملی) ده لی (قه تار) ی

(۷۳)

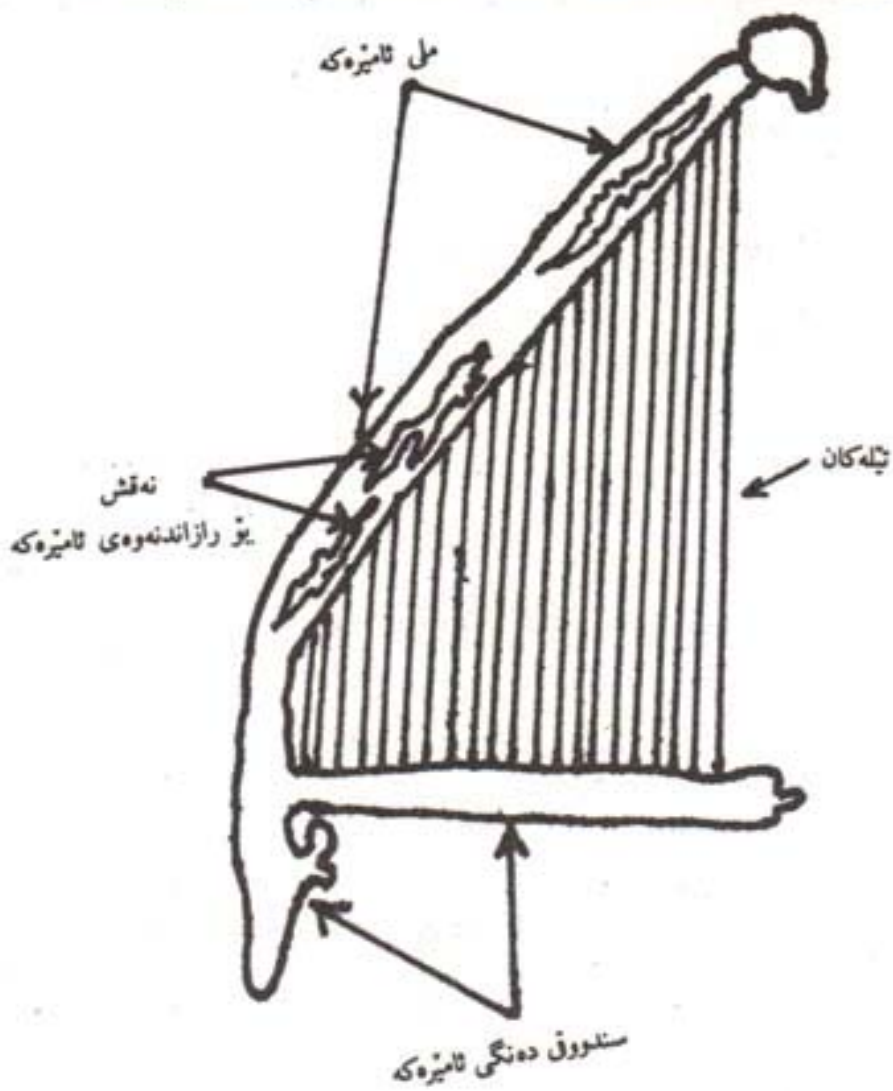
لامیری چه نگ

(چه نگ) نامیرنکی زنداری روزه لاتی کونه و به پیره مووج باخود په نجه ، له
تيله کانی ده دریت .

به شه سه ره کیه کانی لامیره که

بنکه ی تم نامیره پارچه به کی دیکه شی پیوه به و ناوی کلوره ، بوختری ده نگ
گوره کردن (سندوقی ده نگ) ی پی ده لین ملیکی (ده سکینکی) که وانه یش
به وبنکه به وه لکینزروه ، به خرنک کوتانی دیت .

-
- ۶۸ - برهان قانع - دیوانی قانع - به غدا (۱۹۸۴) ل. (۲۷۱) .
- ۶۹ - خانای قوبادی - شیرین و خوسره و ل. (۷۲۴) .
- ۷۰ - هه مان سه رچاوه ی سه ره وه ل. (۷۴۸) .
- ۷۱ - دیوانی ته حمه د موختار جاف به غدا (۱۹۸۶) ل. (۱۲۷) .
- ۷۲ - گوڤاری روشنبیری نوی ژماره (۹۰) ی (۱۹۸۲) ل. (۶۶-۷۱) هه لبه ستی
(وه فالی) به .
- ۷۳ - هیمن موکریانی - تاریک و پروون - سالی (۱۹۷۴) ل. (۲۰۷) .



هم وینه‌بی سهرهوه ، په‌کیکه له وینانه‌ی (سعی به‌ل‌دین
 عه‌بلوونمین نهرمه‌وی) له‌کشیی (الادوار) دا ، یوز تانیره‌کانی موسیقا به‌ده‌ست
 اکیشاویتی ، کتیبه ده‌سنووسه‌که له (دار الکب) له (قاهیره) هه‌ل‌گیراوه . (۷۴)

(وینه‌ی (۷۰) (تانیری چه‌نگ))

له میانی بنکه واته (سنووق دهنگ) و ملی نامیره کهش دا ، تیله کان ده به سترین ، مله که کوور بوتوه به ره و لای بنکه ی نامیره که ، پروانه وینه ی (۷۰) .
 تیله کانیش چند به ره و دهر بچن دزیرتر ده بن و چندیش به ره و گوشه که بچن ، کورت تر ده بن ، موسیقاژه نی نامیری (چهنگ) به دهستی چه پ ، له به رده م سنگی ده بگری و به دهستی راستیش له تیله کان ده دات .

میژوی هم نامیره

دکتور (سوی) ده لی : - (... له هموو کتیه کون و تازه کافی که به زمانی عه ره بی دانراون و نووسراون ، بو هم نامیره ناوی (چهنگ) ی (فارسی) یان به کار هیناوه !؟) (۷۵)

همینش ده پرسم و ده لیم : - ده بی ووشه ی (چهنگ) له نه سل و بنه رت دا (فارسی) یا (کوردی) بیت ؟؟ بویه ش ماف به خوم ده دم هم پرسیاره بکه م چونکه نه وه تانی شاعیرانی کورد گوتویانه : -

۱ - (چنگ) دانه چل (چهنگ) ساز سه متوران ... (۷۶)

۲ - زوو ده ری بین له (چهنگ) ی دوژمن و دهستی ستم (۷۶)

۳ - خه یالی مهمکه کافی گردو نه رمت دینه بیری من

که وه ختی پر به (چنگ) یخوو به ی و سیوو هه نار له گرم (۷۸)

روژانه ش ووشه ی (چهنگ) به کار دینین و ده لیم ، چه نگم پر کرد ، چه نگیکم لی دا ، مهمکی پر به چهنگه ... تاد ، تیر بوچی ووشه که (کوردی) نه بیت !؟
 • له دیواره هه لکولراوه به ردینه که ی (تاق وستان) ی کیوی (بیستون) ی نریک شاری (کرماشان) یش ، وینه ی چند (چهنگ) زه نیک ده بینن له ناو به له میک ، دانیشتون . هم پارچه ئاسه واره ش ، ئی سه رده می (ساسانی) به کانه . (۷۹) لیره دا

۷۴ - د. ص. ۱. رشید (الالات الموسيقية في العصور الاسلامية) ص (۱۳۹) .

۷۵ - د. ص. ۱. رشید. (الالات الموسيقية في العصور الاسلامية). ص. (۱۲۶) .

۷۶ - خانای قوبادی - شمیرین و خوسره و - ل. (۷۲۴) . واته ده ستیان دایه نامیره کافی موسیقا ... تاد .

۷۷ - هین موکریانی - تاریک وروون . (۱۹۷۴) . ل. (۶۱) .

۷۸ - دیوانی له حه ده موختار جاف به غدا (۱۹۸۶) ل (۸۱) .

۷۹ - دکتور سوی له نوهر رشید (الالات الموسيقية في العصور الاسلامية) ل. (۱۳۹) .



(وینہی ۷۱، چہنگ ژون)

قسہ‌کھی (توماہوا) (۸۰) م ، ہاتہ‌وہ‌یاد کہ دەلی : - (کورده‌کان لەسەردەمی
ئیمپراتوریەتی (ساسانی) دا ، موسیقاییەکی بەکجار پیشکەوتوو بەرزیان هەبوو . . (تاد)

ناوی ئەم ئامبەرە لەشیری شاعیرانمان

۱ - نەغمە (سباز) و (چەنگ) چەنگی خوش ئاھەنگ (۸۱)

۸۰ - (توماہوا) ژبانی کوردەواری . ل . (۱۴۵) .

۸۱ - خانای قوبادی - شیرین و خوسرەو . ل . (۲۶۲) .

- ۲- جه سۆز سازان سه دای (دهف) و (چهنگ) (۸۲)
- ۳-چهنگ و دهف و سورناو ناقور... تاد (۸۳)
- ۴- په بیاپه ی لیده (چهنگ) و (نه ی) ده ماده م یینه په پمانه ... (۸۴)
- ۵- بی وورته دلم بنائی وهك (چهنگ) . (۸۵)
- ۶- سه رم (سه نتور) و سینه م (چهنگ) و دن (دهف) . (۸۶)
- ۷- به دهنگی (به ربوت) و (چهنگ) و خه ریکی باده نوشینه . (۸۷)
- نامیری (چهنگ) نه مرو ، نهك هر لای تیمه به لکو لای میله تانی دراوسیشمان
 مه گهر به ده گمن ، نه گینا به کارنایهت ، که چی له نه وروپا په پره ی پی دراوه و کلیلی
 بو زیاد کراوه و ناویشی بوته (هارپ - Harp) .

- ۸۲- همان سه چاوه ی سه ره وه . ل (۷۴۸) .
- ۸۳- گوڤاری روشنبیری نوی ژماره (۱۱۲) ی سالی (۱۹۸۶) . ل (۲۶) هه لبه سقی (نه حمه دی خانی) به .
- ۸۴- دیوانی وه غانی - لیکولینه وه ی محمه دعمل قهره دانشی - چاپی دووم (۱۹۸۴) ل . (۱۴۱) .
- ۸۵- نه حمه دی خانی - گوڤیشی هه ژارموکریانی - به غدا (۱۹۶۰) ل (۱۷۰) .
- ۸۶- گوڤاری کاروان ژماره (۲۴) ی ته یلوولی سالی (۱۹۸۴) .
- ۸۷- دیوانی نه حمه د موختار جاف - به غدا - (۱۹۸۶) . ل (۱۳۷) .

هیچ کاتیک ئیشی تاکه کەس ، ئی هه له نانی ؟! بۆیه ده ئیم :- رهنگه له م کتیه دا ناوی هه ندی ئامیری موسیقای ره سه نم بیرچووئی ، چونکه له وانه یه هه ندی له م ئامیرانه ی موسیقام به رچاونه که وتی ، یا خود زانیاری ته ووم له باره یانه وه ده ست نه که وتی ، بۆ نمونه ئامیری (ئەرغه نوون) ، که له شیعری گه لی شاعیرانی (کلاسیکی) مان ، ناوی هاتوووه هه ندی به ئامیریکی (فوو) و له جیگای دی به ئامیری (پیانوی) ده چوینن (واته ده شوپینن) ، دیسانه وه ئامیری (قرناته) که هه ندی به (باله بان) و هه ندیک به (که ره نا) واته (نای ره ش) ی له قه له م ده دن و هه رووه ها ئامیری (چه غانه) که هه ندی به ئامیری (ژی دار) و کۆمه لیککی دی ده ئین وه ک پیتی (V) ئی ئینگلیزی یه و (سه نجی گچکه ی) زۆری پتویه یه ، له گه ل جوولاندنه وه ی ئامیره که ده نگی (سه نجه) کان دیت تاد .

ئه منیش له راستی دا ئه و ئامیره ی په ند یا شیعری کوردی له باره یه وه ، گوترانی و نووسرانی و شتیکیشم (واته هه ندی زانیاریم) له باره یه وه ، هه ل کراندنی ، ئه وه به ئامیریکی موسیقای کۆن و ره سه نم داناوه و خستوو مه ته ناو چوارچیویه ی کتیه که مه وه ، خو ئه گه ره به اتایه و له توانام دا بوایه سه ردانی لایه کافی دیکه ی کوردستانیشم بکر دایه و چاوم به موسیقاژه نان و په یوه ندی دارانی : وه ک وه ستای میلی دروستکه ری هه ندی له و ئامیرانه بکه وتایه و کتیب و سه رچاوه ی به زمانی (فارسی) و (تورکی) و تاد یشم به ده ست بکه وتایه و سه رم له موزه خانه کافی ئه وشوینانه بدا بایه ئه وه ئی شک کاره که م بایه خ دارترو کتیه که شم به پیزتر ده بوو به لام ئه مپرو هه ر هه نده له تواناو ده سه لات دا بوو ، هیواشمان به دواروژ روونه ، هیوادارم ئه م کتیه که لئینیک با گچکه ش یت ، له کتیه خانه ی کوردیمان پر بکاته وه .

(سوئاس نامه)

له کوتای ئه م کتیه دا سوئاسیکی ئی پابان، پر به دل پیشکش به هه موو ئه و
براخوشه ویست و ماموستا به ریزانه ی خواره وه ده که م و سوئاسی ئه وانه بش که
یارمه یان داوم و ناویانم نه هیناوه :-

۱- سوئاس بو (ماموستا - حوسین قه ددووری) که دوور به دووری و به پی ئی
ده رفه ت، چاودیری کاره که ی ده کردم و هه ندی سه رچاوه ی به نرخیشی هه ر به دیاری
پیشکش کردم .

۲- سوئاسی ماموستایان (که ریم شاره زا) و (سه عید زه ننگه نه) به تاییه تی ئه مه ی
دوانی یان ، که زور یارمه تی یان دام و تیبینی زیره کانه یان هه بوو بو لایه تی دارشتنی
زمانه وه .

۳- سوئاسی خاوه نی (ستودبو زانکو) ی هه ولیر ، لوی خوین گه رم و خزمه ت
گوزاری هونه ری کوردی (کاک نووری) و گه لی برای وینه گری دیکه له شاره کافی
دیکه ی کوردستانی خوشه ویستان ده که م. بو ئه و ئه رکه زوره ی کیشایان به وینه گرتنی
ئامیرو موسیقاژه نه کان .

سەرچاوه کوردینهکان :-

- ۱- شیخ محمەدی خاڵ - پ. پ. کوردی - چاپی دووهم - چاپخانهی کامهرانی سلێمانی (۱۹۷۱) .
- ۲- عومەر شیخه‌للا ده‌شته‌کی. پهن‌دی کوردی. چاپخانهی (دار الحریة) به‌غدا (۱۹۸۰) .
- ۳- محمەد عەلی قەرەداخی - که‌شکوولی که‌له‌پووری کوردی - به‌رگی به‌که‌م چاپخانهی (الحوادث) به‌غدا ۱۹۸۰ .
- ۴- عەلی شاره‌زووری - چه‌پکی له‌گولآله‌سووره‌ی شاره‌زوور - به‌غدا (۱۹۸۲) .
- ۵- دیوانی حاجی قادری کۆنی - که‌ریم شاره‌زاو سه‌ردارمیران - ته‌مینه‌دارتی رو‌شنیری و لاوان - ۱۹۸۶ .
- ۶- تو‌مابوا - ژبانی کورده‌واری - حه‌مه‌سه‌عید حه‌مه‌که‌ریم کردوو به‌تی به‌کوردی - چاپخانهی زانکو - ۱۹۸۰ .
- ۷- ته‌حمەد قەرەنی - کانی - چاپخانهی (أسعد) به‌غدا (۱۹۸۴) .
- ۸- دل‌دار - عبدالخالق علاء‌الدین - چاپخانهی (دارافاق عربیة) به‌غدا - (۱۹۸۵) .
- ۹- د. که‌مال مه‌زه‌هر - چه‌ندلا په‌ره‌یه‌که‌ له‌میزووی گه‌لی کورد - چاپخانهی (الأدیب) به‌غدا (۱۹۸۵) .
- ۱۰- مه‌لا مه‌حموودی بایه‌زیدی - داب و نه‌ریقی کورده‌کان - وه‌رگیرانی - د. شکریه‌ رسول. چاپخانهی (العدالة) ۱۹۸۳ .
- ۱۱- عەلی مه‌ردان - گۆرانیه‌کانم - به‌رگی به‌که‌م - چاپخانهی (دارالحریة) به‌غدا (۱۹۸۱) .
- ۱۲- دیوانی حه‌مدی - ته‌حمەد به‌گی ساحیقران - چاپخانهی سه‌رکه‌وتن سلێمانی - (۱۹۸۴) .
- ۱۳- وه‌فانی - میرزا عه‌بدوره‌حیمی سابلاخی - چاپی دووهم - چاپخانهی کۆری زانیاری (۱۹۸۴) .
- ۱۴- قانیه‌ - برهان قانیه‌ کۆی کردوته‌وه - چاپخانهی (الوسام) (۱۹۸۴) .
- ۱۵- عه‌ره‌ب شه‌مو - دمدم . شوکوره‌مسته‌فا کردوو به‌ به‌کرمانجی خواری - چاپخانهی

- (افاق) ۱۹۸۴ .
- ۱۶- دیوانی ئەحمەد مۆختار جاف - ئامادە کردنی پروفیسۆر عیزە دین مستەفای سەوول چاپخانە (الأدیب) (۱۹۸۶) .
- ۱۷- هەردە ویل کاکە نی - هۆنراوەی ناوچەیی گەرمیان - بەرگی بەکەم - چاپخانە (الحوادث) بەغدا (۱۹۸۵) .
- ۱۸- شیرین و خوسەرەو - خانای قوبادی - ئامادە کردنی - محەمەدی مەلا کەریم - چاپخانە کۆر - بەغدا ۱۹۸۵ .
- ۱۹- دیوانی گۆران - بەرگی بەکەم - محەمەدی مەلا کەریم ئامادەیی کردوو - چاپخانە کۆر - = ۱۹۸۰ .
- ۲۰- هێمن مۆکریان - تاریک و روون - (۱۹۷۴) .
- ۲۱- خەلیل مەنەووەر - شاعیری چەوساوەکان - بەغدا چاپخانە (دار الحریة) ۱۹۸۴ . مستەفانە ریمان و هەردە ویل کاکە نی .
- ۲۲- ئەستێرە گەشە - فەرھەنگی کوردی - عەرەبی - بە ئامادە کردنی - فاضل نظام الدین .
- ۲۳- مەسعود محەمەد - حاجی قادری کۆنی - بەشی بەکەم - چاپخانە کۆر - بەغدا (۱۹۷۳) .
- ۲۴- مەحمود زامدار - دەروازە بەک بو گۆرانی کوردی چاپخانە (دار الحریة) سالی (۱۹۸۰) .
- ۲۵- دکتۆر عیزە دین مستەفای سەوول - ئەحمەدی خانی .
- ۲۶- محەمەد مەین کاردۆخی - دیوانی سەیدی - چاپخانە کامەرانی سلێمانی (۱۹۷۱) .
- ۲۷- کۆمەڵێک لە گۆفارو رۆژنامە کوردی بەکان .
- ۲۸- چەن دانێشتنکی تاییەتی لە گەل کەسانی پەپووەندی دار بەم باسەو .
- ۲۹- سەعیدنا کام - سیاحەتنامەیی ئەولیاچە لە نی - چاپخانە کۆری زانیاری کورد - بەغدا - ۱۹۷۹ .

سهرچاوه (عەرڤي) په كان :-

- ١-هنري جورج فارمر - مصادر الموسيقى العربية - ترجمة الدكتور حسين النصار (١٩٤٠) .
- ٢-عباس العزاوي - الموسيقى - العراقية في عهد المغول والتركان - بغداد (١٩٥١) .
- ٣- كاظم - اصطلاحات الموسيقى - تعريب إبراهيم الداقوتي - مطبعة دار الجمهورية بغداد (١٩٦٤) .
- ٤-الدكتور صبحي أنور رشيد - تأريخ الآلات الموسيقية في العراق القديم - بيروت (١٩٧٠) .
- ٥- = = = - الآلات الموسيقية في العصور الإسلامية - بغداد (١٩٧٥) .
- ٦-الحاج هاشم محمد الرجب - الموسيقون والمغنون خلال الفترة المظلمة - دار الحرية - (١٩٨٢) .
- ٧-شعوبي إبراهيم خليل - دليل الأنغام لطلاب المقام - دار الحرية للطباعة - بغداد (١٩٨٥) .
- ٨-الفارابي - الموسيقى الكبير - تحقيق - غطاس عبد الملك - القاهرة . (١٩٦٧)
- ٩-الدكتور حسين علي محفوظ - معجم الموسيقى العربية .
- ١٠-الحاج هاشم محمد الرجب - المقام العراقي بغداد سنة . (١٩٦١)
- ١١-الدكتور محمود أحمد الحفني - علم الآلات الموسيقية - القاهرة . (١٩٧١)
- ١٢-هوغولاينجريت - الموسيقى والحضارة - ترجمة الدكتور أحمد حمدي - المؤسسة المصرية العامة للنشر .
- ١٣-أحمد رشدي صالح - الأدب الشعبي - الطبعة الثالثة - القاهرة . (١٩٧١) .
- ١٤-الدكتور (محمد التونجي) المعجم الذهبي - فارسي عربي - بيروت (١٩٦٩) الطبعة الأولى .
- ١٥-الدكتورة - شهرزاد قاسم حسن - الموسيقى الشعبية في العراق - بغداد . ١٩٧٦ .
- ١٦-الدكتور - شهرزاد قاسم حسن - الآلات الموسيقية التقليدية في العراق المعاصر - بغداد (١٩٧٦) .
- ١٧-امال إبراهيم محمد - صناعة آلة العود في بغداد - مطبعة الخلود - بغداد (١٩٨٦)

١٨-المهندسة - عايدة الخطيب - السنطور في العراق - مطبعة الخلود - بغداد
(١٩٨٦) .

١٩-مجموعة كبيرة من نشرة (القيثارة) المختصة بالموسيقى والتابعة لوزارة الاعلام في
الجمهورية العراقية .

٢٠-أعداد كثيرة من المجلات ذات العلاقة والجرائد الخ .

۳	۱-پیشه کی
۱۱	۲-سەرەتایەك بو بارودوخی ئەمرۆی موسیقاو موسیقاژەنی كورد
۱۶	۳-زانباری یەكافی ئەم كتیپەم لە چ سەرچاوە بەكەو وەرگرتوو
۱۹	۴-دابەش کردنی ئامیڕەكافی موسیقا . بەشی بەكەم
۲۳	۵-(ئامیڕەكافی رەزم و كوتان) .
۲۵	۶-ئامیڕی دەهۆل .
۳۳	۷- = دەف .
۳۹	۸- = تەپل .
۴۶	۹- = دووتەپلی .
۵۰	۱۰- = بەكەتەپل (تاس) .
۵۴	۱۱- = زیل (سەنج) . بەشی دووھەم
۶۳	۱۲-(ئامیڕەكافی فوو) .
۶۳	۱۳-ئامیڕی بالەبان .
۹۸	۱۴- = زورنا .
۱۰۷	۱۵- = شەمشال .

۱۱۷
۱۲۳
۱۳۲

۱۳۷
۱۳۷
۱۴۸
۱۵۳
۱۵۶
۱۶۱
۱۶۵
۱۷۱
۱۷۳
۱۷۵
۱۷۷

- ۱۶- دووزله له .
۱۷- بلویر (بلوول) .
۱۸- تولم (تولوم) .
بهشی سی بهم
۱۹- (نامیره کانی ژندار) .
۲۰- نامیری نه نبوور .
۲۱- سه متوور .
۲۲- ک مانچه .
۲۳- عورد .
۲۴- نار .
۲۵- چه ننگ .
۲۶- کوتانی وسویاس .
۲۷- سه رچاوه کوردی به کان .
۲۸- عه ره بی به کان .
۲۹- پاشکو (فایله کان) .

پاشکو فایله کان

فایلیکی تاپیت به گوران بولکیزی کردنی نزاره (۱)

کاتب و شوقی نزار کردنی شوقی	تیم گورانیبه لهج شوقی گورانیبه بو تاپیت که سکی گورد پامورد (بیگانه) شوقی بورد	میخ جزوه تاشیکی موزیقا دهدانی	جزوه گورانیبه دهدانی جزوه جز لهج جزوه گورانیبه ۹۵۵	مهندی زاتیاری دهداری زانی شو کسه لای	نار تسمن رهگور
۱۸۸۵/۹/۱۹ کورکوک گورانیبه شوقی	تیم تاشیقا مهوری له پارک و پامورد - چون له تار موشیقا (داورد) پار بورد شوقی بورد	زویا (تای - پامورد) دهدانی دهداری	مورچی بهستو تاشیقا تیم دانون تاشیقا تیم دانون	(دارا به گورانیبه) که سوزگی سیکل (داورد) موزیقا بورد - زانی و پامورد کردون پامورد بورد موزیقا پامورد پامورد، به تاشیقا شو کاتشی تاشیقا شو	تسمن دین سوزین نار تسمن (۷۰) سله له (تاشیقا ساج) زانی بهستو بورد و له دایک بورد سایقه (۳۰-۲۰) له کورکوک له گورانیبه شوقی داهدیشی

تۆماری ئاپتونوم ناھىيىسى بەنگۇزىلى ئۆلكىسى كۆرى ئىلارە ۲

ئىسمى	ھەندى	چ جۇرەگۇرۇپپە	مىچ جۇرە	ئىسمى	ئىسمى
تۇرۇپ جايى	تۇرۇپ جايى	تۇرۇپ جايى	تۇرۇپ جايى	تۇرۇپ جايى	تۇرۇپ جايى
ھەسەن قاسىم	ناۋىراۋ لاي	مامۇستا وليم :-	(ئەبى) پۈتتە	بەھىمى ئەۋ	ھەزرىتى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام
نازىنلۇي	(سەلىم خان) لە (بانە)	گۇنۇ (ھەر لە	بالە بان	كاسىپتە تۇمار كراۋەي	خوجالىق خۇشپۇرۇن نوۋىسىمە :-
(ھەسەن ئەبى) پە	بالە بان ئەۋن بىرۈە ،	ھەسەن دەھات	زورپا	(ھەسەن ۋە بەھىمى سەي	۱- ھونەر مەند (ۋەلىم
لە گۇندى (قەرەۋىزان)	سالى (۱۹۳۳) ھاتۇتە	بالە بان ۋە زورپا	دېارە مۇسۇپا ئۆيىك	زادە) كە ئىستانلامو	ھەننا) نوۋىسراۋىكى بۇ
ى لاي (مىللىتۋا)	سلىقانى ۋە لە سالى	پە تەكتىكو دەنگ	ئەۋ پەلە بەرزەي	ھەر ھەمۇي ئاۋازى	ناردىم لە (۱۹۸۵/۹/۲)
لە دايك بىرۈە .	(۱۹۷۱) بە كارە سالى	پاكى ۋ گۇپىنى	ھە بىرۈن ئەۋ ئامىر ئەنەي	پەسەن كوردىن ،	لە گەل ۋىتەي
سالى لە دايك بىرۈن	ئوتومىل ۋە رەگەرپان -	پەردە كانى دەناسرا ،	سەر ۋە دا ، ئامىرە	دېارە مۇسۇپا ئېدانو	ئەبى ئاۋىراۋ
نازىرى .	لە چىپاي ئەزمردا	ھەمۇ جۇرە بەزمىك ۋ	كانى د پىكى ۋەك	ئاۋازە كانىش ھەر	زۈۋىسرا ۋاتە لە
زىشى ھەر	كۆچى كىرۈۋە	(ۋاتە) بەزمى ھەلپە پىكى	- شىمشالى ئاسن -	لە كوردانە ۋە قىر بىرۈە .	(۱۹۸۵/۸/۱۸) لە سلىقانى
لەۋى ھىتاۋە	ۋاتە تىرىكى (۳۸)	مەقام ۋە سەپەكى	دوۋزە لە - بىرۈل -		لەمالى خۇپانا .
كۆپىنك ۋە كىچىكى	سالان لە سلىقانى دا	زاتىرە ...	ئەۋ خواردانە ۋە بىرۈە		۳- شەۋى دوۋشەم
لەپاش بە جىناۋە	ئىشەن بىرۈە ←				رىنكەۋى (۱۹۸۵/۹/۱۱)
					بە تەلەۋن ھەندى زاتىبارى
					دېكەم لە ھونەر مەند
					فەپە نىس (داۋود)
					بەسپاسەۋە ۋە رەگرت كە
					ئەۋىش لە (ۋەل كۆپى
					ھەبەي سەي زادە)
					ۋەبى گۇرپۇ .

ناو	هەندئ	چ جزوه گۆزالیهك	ههچ جزوه	نهم گۆزالیه لهج	كات و شوئى
ئەمەد	زانیاری	دەژانی؟	ئامێزێکی مۆسیقا	شۆبێك قیریوه؟ هو	تۆمار کردنهكە
پهگهز	دەرپاره‌ی ئێزانی له‌وکهسه	عزێ جهز لهج جزوه گۆزالیهك دهكا؟	دەژانی؟	کورده یا له کهسیکی (بیگانه) قیری بروه؟	ئیسف
ئەحمەد کۆری محمد	له دوایدا هاتووه بۆ گۆندی (سەفت لەغلان)	هەموو مەقامەکان به باشی به (باله‌بان)	(باله‌بان) (زورنا)	دیاره ئامێزی (باله‌بان) هەر له ناوچه‌ی عەشیره‌ی (داووده) قیریوهو له پاولكو	۱۹۸۵/۹/۱۹ كەركوك گه‌ره‌گی شۆبچه مالی خواتیخۆشبوو له‌گەڵ كۆپه‌كانی دانێشتن:-
كۆری سەلیم (ئەحمەد داووده)	سالی (۱۹۲۶) له گۆندی (له‌لوسه‌باح)	چەركه له شایه‌كان		باپیرانیوه، واته له‌گۆردان.	۱- له‌په‌سەڵ ئەحمەد عەمه‌د قوتابی شەش ئاماده‌ی.
كەسه‌ر به‌ قەزای	هەمووی داوه‌و ئامێزی	ئوتابوینی بێده‌وام مۆسیقا جاج (باله‌بان)			۲- قه‌ره‌پادوون ئەحمەد عەمه‌د سەلیم دەرچووی په‌مانگه‌ی (المه‌د الفی)
له‌ دایك بروه‌و	(باله‌بان) ی په‌یدا کردووه‌و هەر له‌ ده‌وروشنی				۳- دانیێر ئەحمەد عه‌مه‌د مه‌د سەلیم قوتابی دووی ناره‌ندی
له‌ کاتێز (۱۰) ی	عزێ و خێزانه‌کی واته ئامێزا پاولكو باپیرانی (داووده) وه قیری بروه.	باخورد زورنا بزانی وه‌نامبو له‌زۆره‌ها ئاهه‌نگه‌ش وه‌ماوه‌ند به‌شداری کرد.			خواتیخۆشبوو (ئەحمەد داووده) له‌پاش بوخانی پاشایه‌تی هاتنه كەركوك واته دوای (۱۴) ی ته‌موزی سالی
شەوی (۱۹۷۹/۱/۲۱) ش زۆر جار له‌گەڵ سه‌ره‌ك					
كۆچی دوای کردووه‌و	عەشیره‌ی (داووده) به				
له‌ كەركوك له‌گۆرستان	ناری (دارابه‌ گه‌) چوه‌و په‌ه‌غداو له‌وی چاوی				
(شیخ محی‌دین)	دا به‌ گۆزالی بیژالی وه‌ك خواتیخۆشبوو (عەمەل مەردان)				(۱۹۵۸) مالی هێناره‌ته كەركوك و
بیژاره.	بوخواتیخۆشبوو (زیره‌ك) و می‌دیکه‌ش کونووه‌و زۆریش هاتیان داوه				ئاكالی كۆچ کردی هەرله‌وی ژاره.

(تۆماریکی) لایىكى ناپىت بەگزاران لورنكازى
كوردى ئىبارە (۴)

كاتو شوقى لىلورى تۆمبار كوردىكە ھەلبەستەكە ئىشقى	ئىم گۆزىپە لە چ شۈبۈك تېرورە ؟ ھو ئاپا لە كەسكى كورد پىسود رېنگاتە) ئېرى يورە ؟	ھېچ خوزە ئامېرىكى مۇسەپا دەلەفى ؟	چ خوزە گۆزىپەك دەلەفى ؟ خوزى خىز لە چ خوزەگۆزىپەك دەكا ؟	ھىندى زاتىلارى دەمبارەى ئىپال لىرەكە	ئارو ئىمىن رەگىز
۱۹۸۵/۳/۱ كەركوزك گېرەكى بولاق مالى خىزبان	لەمى وانە حامى عومەر عەبىزلا ولەبارەكى وانە (سەجىد خىمە گۆرە) كە كوردى كەركوزك.	ئەخىر	خىز لە ھىمور مەلەكەكان دەكەتو بەتەپىل ئىوانەى كە لەكۆنورە لە كەركوزك گۆزبان رەك (قەتار ئالى ئالى خوزىپەى ئىللاھەسى) ھىد	ھىندى زاتىلارى دەمبارەى ئىپال لىرەكە	خىمەد سەجىد خىمە گۆرە (خىمە ئورنە) سالى (۱۹۳۶) لەكەركوزك گېرەكى (بولاق) لە داپك.

تولیدیکی تائیمت به گورانی و موسیقای کردی (فرانکوری) شماره (۵)

<p>کانتو شریف چولاکون تشیف</p>	<p>لیم گوزلبه لهج شزیپتک لوزیروه ؟ مو ۱۱۱ له کسبکی گورد پاسورد (بسیگانه) لوزی بوزوه ؟</p>	<p>موج جزوه تاشزیکی موسیقا دهوانی ؟ دهموزان</p>	<p>جزوه گوزلبه جزوه جز لهج جزوه گوزلبه ۱۳۵۵</p>	<p>هندی زابلری دهوانی زابل لوزکسه</p>	<p>تور تسین رهنگور</p>
<p>(۱۹۸۵/۹/۱۹) کیرکوزک شزیپتک ناردووکانی خوزی</p>	<p>وه کو پاسان کرد مهر له نازجی دهورد پشی کیرکوزکونو تاتانته له بارکجهوه</p>	<p>دهموزان تشان</p>	<p>دیاره گوزلی شانور مهلپزکی بهلهی به کیمو ساقانه کاتیش بهلهی دهوه م</p>	<p>بارکی لیم پازوه کی شزیپتک (دیازا) چاوشی بوزوه باشترین دهموزان لیمور بوزوه دیاره سام چوه مریش مهله بارکجهوه لیم موزیروی پوزاوه تازوه ویشاشی توالی خوالیپوزیشیرو (تسینه) داروهی براندی وزای چیاووه خوزیکی دورکان داری به</p>	<p>چوه مور یوزا تسین (چوه مور یوزا چاوشی) سال (۱۹۳۸) نازجی (لوزه تسین) له دایک بوزوه</p>

تومارنىكى تېمات بەگىرلىق موسسلىقى ئۆزىڭىزنىڭ ئىبارە (۱).

تومارنىكى تېمات بەگىرلىق موسسلىقى ئۆزىڭىزنىڭ ئىبارە (۱)	ھەقىقىي	ھەقىقىي	ھەقىقىي	ھەقىقىي
<p>كەڭەش شۇنىڭ</p> <p>تومار كۆرۈنمەك</p> <p>ئىش</p>	<p>ھەقىقىي</p> <p>زاتىي</p> <p>دەرىجىسى</p> <p>ئىبارە كۆرۈنمەك</p>	<p>چەكلىمە كۆرۈنمەك</p> <p>دەرىجىسى</p> <p>ئىبارە كۆرۈنمەك</p> <p>چەكلىمە كۆرۈنمەك</p>	<p>ھەقىقىي</p> <p>زاتىي</p> <p>دەرىجىسى</p> <p>ئىبارە كۆرۈنمەك</p>	<p>تومار</p> <p>ئىش</p> <p>دەرىجىسى</p> <p>ئىبارە كۆرۈنمەك</p>
<p>رەڭگىز</p> <p>تومار</p> <p>ئىش</p>	<p>ھەقىقىي</p> <p>زاتىي</p> <p>دەرىجىسى</p> <p>ئىبارە كۆرۈنمەك</p>	<p>چەكلىمە كۆرۈنمەك</p> <p>دەرىجىسى</p> <p>ئىبارە كۆرۈنمەك</p> <p>چەكلىمە كۆرۈنمەك</p>	<p>ھەقىقىي</p> <p>زاتىي</p> <p>دەرىجىسى</p> <p>ئىبارە كۆرۈنمەك</p>	<p>تومار</p> <p>ئىش</p> <p>دەرىجىسى</p> <p>ئىبارە كۆرۈنمەك</p>
<p>تومارنىكى تېمات بەگىرلىق موسسلىقى ئۆزىڭىزنىڭ ئىبارە (۱)</p>	<p>ھەقىقىي</p> <p>زاتىي</p> <p>دەرىجىسى</p> <p>ئىبارە كۆرۈنمەك</p>	<p>چەكلىمە كۆرۈنمەك</p> <p>دەرىجىسى</p> <p>ئىبارە كۆرۈنمەك</p> <p>چەكلىمە كۆرۈنمەك</p>	<p>ھەقىقىي</p> <p>زاتىي</p> <p>دەرىجىسى</p> <p>ئىبارە كۆرۈنمەك</p>	<p>تومار</p> <p>ئىش</p> <p>دەرىجىسى</p> <p>ئىبارە كۆرۈنمەك</p>

توماریکی (لابلیکی) تاییت به گوزالی کوردی (A) زبارة

کات و شونقی تومار کردنه که شیقی	تومار گوزالی له چ شونقی قیرووه ؟ هو تاپا له که سبکی کورد پانجود (بیگانگی) قیری پرووه ؟	همچ جزوه تاییریکی موسیقا دوئهتی ؟	چ جزوه گوزالی که دوئهتی ؟ خونی حیز له چ جزوه گوزالی که دو کا ؟	ههنتی زانیاری دورباری زانی له وکسه	تارو تسمن رهگیز
کات و شونقی تومار کردنه که شیقی	تومار گوزالی له چ شونقی قیرووه ؟ هو تاپا له که سبکی کورد پانجود (بیگانگی) قیری پرووه ؟	همچ جزوه تاییریکی موسیقا دوئهتی ؟	چ جزوه گوزالی که دوئهتی ؟ خونی حیز له چ جزوه گوزالی که دو کا ؟	ههنتی زانیاری دورباری زانی له وکسه	تارو تسمن رهگیز
چورلوقی به مالی خویان دۆنگی ههنتی رینگهتی ۱۹۸۵/۱۰/۴	من کاتی خونی له مام واته (لورج چاروش عدلی لهسده) قیری موسیقاروم ، ههروهه له پورکیش سوروم	(دوههتی) (ههتی پانجود زهوب) به ستایش دووزوله لیداره .		تاتسهنتی (۸-۹) سالان پا زیاتر ههنتی له کۆبه پورته و دوی له ووه مالیان واته مالی	(تاسم کورم عدلی) دوئی سالی (۱۹۸۱) له کۆبه له دایک پورته ، به نام
به نام ههنتی ی کوردی که توریس (باله بان) و تاییره کاتی دیکه لی توهنا .	وهه گرتوه به نام مام (لورج) چاکترین و بیسه تترین موسیقار تون پوروم تاییره تی خواره ووهنا :- زوریا . باله بان . پورتر (پورول) دووزوله . شستالی تاسن .			خویان و مالی مامی پاریان کردوووه چورته - رایه - (۷-۲) سالی تیش له وئی زایام بهسورده پاشان مام و پورکوم دایکیش	به دیمه تی زور له و تسمنه گهروه تیره تیش تاش و له چورلوقی به دانه تیش وهه گرتوه خونی دوئی :- (تسکی) (۲۵) سالن پانجود زایره تیره .

تولیدی (تولیدی) ثابت به گزارش کارکنان (۹)

نام	محل	محل	محل	محل	محل
تولیدی و رگبر	محل تولیدی محل تولیدی	محل تولیدی محل تولیدی	محل تولیدی محل تولیدی	محل تولیدی محل تولیدی	محل تولیدی محل تولیدی
تولیدی و رگبر	محل تولیدی محل تولیدی	محل تولیدی محل تولیدی	محل تولیدی محل تولیدی	محل تولیدی محل تولیدی	محل تولیدی محل تولیدی
تولیدی و رگبر	محل تولیدی محل تولیدی	محل تولیدی محل تولیدی	محل تولیدی محل تولیدی	محل تولیدی محل تولیدی	محل تولیدی محل تولیدی
تولیدی و رگبر	محل تولیدی محل تولیدی	محل تولیدی محل تولیدی	محل تولیدی محل تولیدی	محل تولیدی محل تولیدی	محل تولیدی محل تولیدی

(ژورنالیکي) فایلیکی نایدیت بهگوزالی لۆلکلتوری کوردی ژواره (۱۰)

<p>کاتو شونجی ژوار کوردنکه نیشی</p>	<p>پیدان لهم لاسیه ه له ج شونیک فیرووه ؟ هو تاپا له کسبکی کورد پاسود ؟ (بیگانه) فیزی پروه ؟</p>	<p>هیچ جزوه نابینیکي موزیقا دوانی ؟ جزوه گوزانیک</p>	<p>ج جزوه گوزانیک دوانی ؟ غزوی سز له ج جزوه گوزانیک دهکاتن ؟</p>	<p>هندی زانیاری دورباری ژانی لئوکسه</p>	<p>نار نهمن دهگمز</p>
<p>۱۹۸۵/۱۱/۱ هوتیر</p>	<p>همر له کوردان</p>	<p>همرچهنده شوان نکردوه بهلام بمندی شمالی للسن فیرووه له دورو پلستو دوکی لهویش پالمهان و دورزهلمو زیوان همرهمسوزی به چاکی بهکاردینی</p>	<p>سوزو وگلتو پانز وبههاری زوری دیکش دوانی و بمستش به ژوانپان.</p>	<p>ژانی له سمر لهم موزیقاژانیه به وانه دهچته شانی و داوانان .</p>	<p>(ژوار خویشید له سمد) سالی (۱۹۵۶) له کونستان کیزی لهنیل چاری هلهنیاوه وانه (دوهوند) ه پاسود پهچیکه له لهنلی هیزه کورددهکالی گوزانیک کونستان دهکاتن پرووردهی لهانزیپو همر لهویش دادهنیشی</p>

فایلیکی تاپیت پانگوران بولکیزی کودسی نبارو (۱۱)

کانت و شریف نبارو کودسی	هم گوزابه له ج شريفکي نوبوه مو تايا لاکسيکي کودر پاسود (پنگانه) شري نوبوه	ميج خيزه فيليزيکي نوبوتا موتافين ۶	ج خيزه گوزابه پانگ موتافين ۶ خيزي سوز له ج ره کتا ۶	هتنديا زاتپاري پدرباردي نبارو	نار عسمن په گوز
(۱۹۸۵/۹/۲۰) سجالي گيزيکي	دياره مهر له سجالي دا سارچهي	(بالبان) (دودزه له)	دياره پور اوسيني نيزاوي (شادان) ي نيزاوي داتوه نيزاوي سوز له گوزان شاد ده کات	مهر له سناپوره ۶ موزي خالي واکه موريسه ت (مستور ج) نيزاوي تاريزوي خيزه سوز موتافين ۶ چاري مهر سجال پوره (موزيه - دودزه له) ي په گوز پوره لني داره تا مهر کاتي خالي (بالبان) لاي خويان خيزه سوز (مستور يني) پوکيزه مهر لويشوه سوزدي ورگوز پوره شري پوره ...	سجال طرف خيزه (سجال شادان)
بزرگاري سالي ساجه (مستور ج)					سالي (۱۹۸۸) له سجالي و له گيزيکي (کاتيسکان) له بالبان پوره

ژوندلیک (تاریخچه) طبیعت په گورن وړانگړنې کورنې پلاره ۱۲

کاتر شريف ژوندگړونکې نفس	هم گورابه لهج خزېنک ژبوره؟ مورنې له کسېکې کورن پامور (پښتانه) ژبوره؟	مخچ جزوه لنډېکې جزوه؟ دېوالې؟	ع جزوه گورابه مورنې؟ مورنې مور لهج جزوه گورابه ۲۵۵	هندی زاتېرې مورنې تال مورکس	پلور صند رهگړ
دژانې شمېر پښتول ۱۹۸۵/۹/۲۱ مورکول کلا طرېب هېسند	دپاره مور لهگورونکې چې جزوه وړانگ (ژوند)... وړانگ (هېسند دژورده) ورې دپښتانه.	شمېل لاس دوژده. (پالېان).	زاتېرې سې سورالندونې.	ناتلفې سره تالې مورنې مور لهج مورنې مور لهج مورنې مور لهج	مورنې مور لهج مورنې مور لهج مورنې مور لهج مورنې مور لهج
سپېل شمېلې کوره					مورنې مور لهج مورنې مور لهج مورنې مور لهج مورنې مور لهج

ژوندگي لاپېنکي ناپېت په گوتوالي لرونکي کورني ژباړه (۱۴)

<p>کاتب شونځي ژوندگر کورنۍ؟ نېټې</p>	<p>نوم گوتوال په له چ شونځيک څېړنيزه؟ لاريا له کسنيکي کورډ پاسورډ (پښتانه) څېړنيزه؟</p>	<p>هېچ جزوه لارنيکي موزيکا دولتي؟</p>	<p>چ جزوه گوتالپک دولتي؟ خوځي حوز له چ جزوه گوتالپک دولتي؟</p>	<p>هندني ژباړي دولتي ژباړي لرونکي</p>	<p>نار نوم روگېز</p>
<p>شعري (۱۹۸۵/۸/۲۱) له مالي خزان گڼوگي شونځي له دولتي</p>	<p>ژورنالې له (حسنت مومند) ي پروا (سند مومند) کازونا ژونځي پوره (پالپان) پش په پارساني نورسوري نوم چان ډيره څېړنيزه</p>	<p>نوم لارنيکي خورنيزه لارنيکي - ۱- ژورنال - ۲- پالپان</p>	<p>ژورني ژورنال شاپو هېلېکيکي نورسوري هېلېکيکي دولتي..</p>	<p>ژباړ خوي هېر په کړنکاري پاسورډ له دولتي ميري پکښه پردونه سور، پلام تپنا لارنيکي (مالي هولي) که ناپېت په هېلېکيکي دولتي ژورنيزه په (پالپان) و (ژورنال) ژونځي</p>	<p>حسنت خيتر صالح سالي (۱۹۸۶) څ لارنيکي (شوره زورنکي) لارنيکي پوره</p>

ژوندلیک لایېکې تښت په گوزال فرانکوزی کورنۍ ونډه (۱۶)

<p>کاتو شریف ژوند کورنۍ شپ</p>	<p>هم گوزابه لهج شپېتې شپېتې ژوند مو نا له کسې کوره پامو ریگان (ژوی ونډه)</p>	<p>مخ جزوه لایېکې موزیک دواړې</p>	<p>خ جزوه گوزابه دواړې ژوی ونډه لهج جزوه گوزابه ۱۹۵۵</p>	<p>هندی ژانری دورهای ژانلی مورکسه</p>	<p>نر صن رنگر</p>
<p>۱۹۸۵/۱۰/۴ له (چراز لویه) مالي موزیک</p>	<p>دواړه خو له پارکي و مالي پارکي واړه (لورایچ چاروش واړه</p>	<p>دواړه له ژوان پاښان</p>	<p>گوزال پازو شادک پوهنځي پوهنځي پوهنځي</p>	<p>(للم کورنۍ) واړه پارکي موشه دورهای چریمیل بانن لیرول پوهنگول (رومل دهم موشه دهست تر چلی لور دم کورنۍ لورې ټکه... لیر لورکون پرتک لول پد چریک ونډه ونډه پشوری چا دهسوزده هم کاروش پشوره لورکو لوری پشوروزدن پت... کاسمل گپت په (۶-۸) سالان دواړه پر فرست کور... لیر پم جزوه تصامات دانه نل پلتر دهو...</p>	<p>موشه لالم کورنۍ صن (۲۵) سال پاشی زاپره له چراز لویه لیدلیک پوه</p>
<p>محمدین لالم کورنۍ (موشه) کوزی (موشه) پاښان لیدلیک پالم پراښی وړ پورایه</p>	<p>صن لالم کورنۍ (کورنۍ صمل لالم کورنۍ) موشه دورایچ کورنۍ موزیک کورنۍ پوه</p>	<p>ژوان پاښان</p>	<p>پوهنځي پوهنځي پوهنځي</p>	<p>پوهنځي پوهنځي پوهنځي</p>	<p>پوهنځي پوهنځي پوهنځي</p>

کات و شوقی	تبدیل هم لایحه لهج شونینگ و چ کسینکوه چیر بوه ؟	چنگ چنگ کاتیری موزیلا شوقی ؟	هندی زاتیری دورباروی زانی	نار صمد شوقی له دایک پرون	زنجیره
تذک (۱۹۸۷/۲/۵) مدوتیر	له بانی غز چیر بوهیمو که بانی غز چیر بوهیمو (چون) چیر بوهو زقد سوردهشی له (سپینه کوزه) دیتروه عصر له زورنا ژان دا.	۱- (سلول - بلوتیر شامی). ۲- زوینا. ۳- دوزوله. ۴- تالک زول. ۵- ششالی لاسن	له شیری (پوشید عالی) پاره	۱- دیتوانک شاکر میدور-میان	نوبارنگی (لایتنکی)
تذک (۱۹۸۷/۲/۵) مدوتیر	کاتیک که شون بوه له (حوسپه کون) ی خالکی گرتنی (سوردهشی) چیر بوه بایام (زورنا) له (صمدده چاروش) ماتی (صمد سولون که له نموی (سوردهشی) مان پون)	۱- (ششالی لاسن) لپار سیری کاتیک که شون بوه له (حوسپه کون) ی خالکی گرتنی (سوردهشی) چیر بوه بایام (زورنا) له (صمدده چاروش) ماتی (صمد سولون که له نموی (سوردهشی) مان پون)	له شورینی دادونهشی له شورینی دادونهشی	صمددهمین سالی (۱۹۱۱) و لگرتنی (باش تپه) ، هاتونه دنیاره	لایتن به موزیلا فرانکوزی گوردی نوباره (۱۸)
تذک (۱۹۸۷/۲/۵) مدوتیر	کوش له بانی غز صمدون کون من نای : (صمداساس حوسپن سورسا) به .	۲- لیرایم خلیله شمرتونه سال غوی به (چاروش) کی زورنا و دموزن سالی (۱۹۳۷) لسه (پادوش) کی پیری کردوهو زانی له سوری پوره .	له شورینی دادونهشی له شورینی دادونهشی	هاتونه دنیاره .	

کتاب و شریف	تبدیل نام لاتین و لشونیک و ج کسنگوره فر پروه ^۲	چند جز لشیری موشکا دهوش ^۳	هفتاد و نهمین دوره ژانل	نار هفتاد شریف له دایک پرون	زبان و موضوع
کتاب و شریف ژولر کون شرف	تبدیل نام لاتین و لشونیک و ج کسنگوره فر پروه ^۲	چند جز لشیری موشکا دهوش ^۳	هفتاد و نهمین دوره ژانل	نار هفتاد شریف له دایک پرون	زبان و موضوع
پژوهی (۱۹۸۴/۱۰/۸)	پژوهی - - لز برای جزئی	۱ - لشیری (دهموزل) ۲ - لشیری (زورب)	سال دهون (۱۰) زورب (زورب) (دهموزل)	سجیدتی به شیدی گورگورگی له گورگی (فانوی) پارچی	پولاریتی (فانویگی) تابیت
پژوهه لاش له ژورده گوی شاری (هه لاشوری)	زورب ژانل به پارباشک (سه لاشی پینیماری)	۱ - لشیری (دهموزل) ۲ - لشیری (زورب)	سال دهون (۱۰) زورب (زورب) (دهموزل)	سجیدتی به شیدی گورگورگی له گورگی (فانوی) پارچی	پولاریتی (فانویگی) تابیت
	ژیری (دهموزل) بود چریکه به پورگی (زورب) ژانل (دهموزل) کوشش پرون			(مهیار) ی هور له حال موزی (گورگی) دا مانچه دیاره - هسول له سروری په چا سال دایه	په منطقی پولاریتی گورگی ژانل ژانل (۱۹)

کتاب و شریف	زبان هم نامیه	چند چند	موضوع ژانری	نثر	زبانیه
کتاب و شریف ژانر کورن شرف	زبان هم نامیه لوح شریف کتابخانه قره بوزه	چند چند لایحه موزیک مدتانی ۲	مدرسه ای ژانر	نثر صحن شرف له دایک بودن	ژانریکی (لایحه)
دنگه (۱۹۸۶/۱۰/۱۰) له داکری له مالی خویا.	هم پشمپیان بروسمن بزه بوزه، چونگ پاسو پایه مهر زوریا نوسوسوه.	۱- زوریا ۲- (دلیل-شغالی تاسن). ۳- سوزوله.	(۸) سالان پلایس بوزه، دوی لهوه بهیزی بهیزی مدرسه بوزه و سرریکی زوریا تالیفیه.	(۵۵) صالح حوسین سالی (۱۹۳۱) له پلای (۹) کوری هاتونه دیاره. (۱۰) صالح حوسین	ژانریکی (لایحه) تایه تبه موسیقی
دنگه (۱۹۸۶/۱۰/۱۰) له داکری له موکاف خویا.	له باب دایه	۱- زوریا ۲- (دلیل-شغالی تاسن). چشاش هو تاشیری (دلیل) هی مهر مایوه چار چاره له مال لانهوات، کاستن پوی هه پشمغان و پلایش. چاکری زوریا تان بوزه له مدتوری پایه.	(۱۵) سالان پلایس بوزه، چتا چونگ (۳) حسی کوروه وازی له زوریا تالیف چینوره موکاف (کلیان) - کویهان (لوش) هه له داکری.	(۱۰) صالح بوسف میدرل سالی (۱۹۱۷) له داکری له دایک بوزه.	ژانریکی کوری ۲۱

زنجیره	نویسنده (تاریخ)	نام کتاب شماره شماره شماره	موضوع: زنجیره موضوعی	چهار جلد تاریخ موضوعی	کتاب و شریف نویسنده شماره
زنجیره تاریخ تاریخ تاریخ	نویسنده (تاریخ)	نام کتاب شماره شماره شماره	موضوع: زنجیره موضوعی	چهار جلد تاریخ موضوعی	کتاب و شریف نویسنده شماره
تاریخ تاریخ تاریخ	نویسنده (تاریخ)	نام کتاب شماره شماره شماره	موضوع: زنجیره موضوعی	چهار جلد تاریخ موضوعی	کتاب و شریف نویسنده شماره
تاریخ تاریخ تاریخ	نویسنده (تاریخ)	نام کتاب شماره شماره شماره	موضوع: زنجیره موضوعی	چهار جلد تاریخ موضوعی	کتاب و شریف نویسنده شماره

زنجیره	ناو لهمدن شونیی له دایک پرون	همدنی زانیاری دهرپاره ایلی	چهند جزو لانیزی موسیقا دهژنی قبر پروه؟	لیدانی لهم لانیزه له چ شونینگ و چ کسبکوه	کات و شونیی تومار کردن تیسی
تومارنکی (طاپانکی)	۱- (غالب هادی شینو) ناوه کو (سی ئی ناوه ندی) خویندوه	۱- (تنبیر- تنبور) که به مثالی له زانور سالی (۱۹۴۷) له (زانو) له دوی لوه وازی هیناره گه پره کی (حوسینی) له دایک پروه . (غالب هادی شینو)	دهژن . ۲- دههژن . ۳- عرود .	توری دههژن قوت زور کاربان تی کردم هستی هونریان لاجوولاندم، بزیه دواتر پروه باشترین (دههژن قوت) .	ههولتیر - گه پره کی هینک، خه زووری، پرتگه وونی (۱۹۸۶/۵/۱) .
ژماره (۲۴)	(حاجی خنر عه پاس په عه قوب) سالی (۱۹۲۶) له گوندی له ههولتیر له دایره ی (حاجی کندی) ی ناوچه ی پرتسه به کریکار دامه زراوه (قهراج) له دایک پروه .	شمشالی لاسن	پیاویک هه پوه به ناوی (همه مد حوسینی) (۳۰) سال ههر له ده زگای پرتسه ی ههولتیر. ده ی کۆچی کردوه ، ن گوندی (چه هه میه) پروه به لأم چا کترین شمشالی زهن پوه له هه موه شینی :- هه شمشالی ده مان کری (قهراج) جووتیار پروه له که چی ههولتیر پرتگی (زهره) پروه تانیزه کانی (زورنا) و (دوزه له) ساله کانی زوو نرسی (۲-۳) شی زور چاک لی ده دا . به لانیزه نهایی پوه . به ی پاره ، له ناو شای له (چاوش) هکانی و مرده گرت و ده ی زهن .	پیاویک هه پوه به ناوی (همه مد حوسینی) (۳۰) سال ههر له ده زگای پرتسه ی ههولتیر. ده ی کۆچی کردوه ، ن گوندی (چه هه میه) پروه به لأم چا کترین شمشالی زهن پوه له هه موه شینی :- هه شمشالی ده مان کری (قهراج) جووتیار پروه له که چی ههولتیر پرتگی (زهره) پروه تانیزه کانی (زورنا) و (دوزه له) ساله کانی زوو نرسی (۲-۳) شی زور چاک لی ده دا . به لانیزه نهایی پوه . به ی پاره ، له ناو شای له (چاوش) هکانی و مرده گرت و ده ی زهن .	پیاویک هه پوه به ناوی (همه مد حوسینی) (۳۰) سال ههر له ده زگای پرتسه ی ههولتیر. ده ی کۆچی کردوه ، ن گوندی (چه هه میه) پروه به لأم چا کترین شمشالی زهن پوه له هه موه شینی :- هه شمشالی ده مان کری (قهراج) جووتیار پروه له که چی ههولتیر پرتگی (زهره) پروه تانیزه کانی (زورنا) و (دوزه له) ساله کانی زوو نرسی (۲-۳) شی زور چاک لی ده دا . به لانیزه نهایی پوه . به ی پاره ، له ناو شای له (چاوش) هکانی و مرده گرت و ده ی زهن .

زنجیره	نوع	مکان	مکان	تاریخ	توضیحات
زنجیره اول	سنگ مرمر	سنگ مرمر	سنگ مرمر	سنگ مرمر	سنگ مرمر
زنجیره دوم	سنگ مرمر	سنگ مرمر	سنگ مرمر	سنگ مرمر	سنگ مرمر
زنجیره سوم	سنگ مرمر	سنگ مرمر	سنگ مرمر	سنگ مرمر	سنگ مرمر
زنجیره چهارم	سنگ مرمر	سنگ مرمر	سنگ مرمر	سنگ مرمر	سنگ مرمر
زنجیره پنجم	سنگ مرمر	سنگ مرمر	سنگ مرمر	سنگ مرمر	سنگ مرمر
زنجیره ششم	سنگ مرمر	سنگ مرمر	سنگ مرمر	سنگ مرمر	سنگ مرمر
زنجیره هفتم	سنگ مرمر	سنگ مرمر	سنگ مرمر	سنگ مرمر	سنگ مرمر
زنجیره هشتم	سنگ مرمر	سنگ مرمر	سنگ مرمر	سنگ مرمر	سنگ مرمر
زنجیره نهم	سنگ مرمر	سنگ مرمر	سنگ مرمر	سنگ مرمر	سنگ مرمر
زنجیره دهم	سنگ مرمر	سنگ مرمر	سنگ مرمر	سنگ مرمر	سنگ مرمر

زنجیره	نور کاممن شونئی له‌داک بوون	هه‌ندی زانیاری ده‌بارهی زانی	چهند جز تانیری مۆسیقا ده‌ژۆلی ؟	لیدالی لهم تانییه له‌چ شونئیکیو چ کسه‌بکوه قیربووه ؟	کاتو شونئی تۆمارکردن تشی
تۆماریکی (تایبکی)	(شیخ محمد شیخ عوسه تایب) تانیازی (شیخ عوسانی یاره‌به) سانی (۱۹۳۴) له یاره له داک	گوتی :- (شمشال وده‌ف) به‌کار دی له‌کاتی مردوو بردن بۆ سۆزیشی هه‌به واته‌به سه‌ر گل کۆی دووشمالو	(ده‌ف زه‌ن) .ه ده‌نگی خوش هه‌نگوتن به‌سه‌ر میزوی زانی شینی گه‌وره .	له‌تکیه (خانقا)ی نه‌قشه‌ندی کسه‌ر به‌خۆیانه .	هه‌وتیر (۱۹۸۴/۳/۱۵) له (تۆمانجانه‌ی سێتاقان) . تشی :- له‌و جینگه‌به که تکیه هه‌بووه ، په‌شه‌له‌ک نه‌ده‌کرا وه‌ک (یاره) شه‌گه‌ره‌هه‌له‌په‌رین بوابه (چهبیان) بۆ ژان داده‌نا . (شمشال و چه‌په‌له‌و دووزه‌له) به‌کار ده‌هه‌تران . شمشال ژه‌نالی به‌ ناویانگ ی یاره -۱ تاوره‌سه‌انی که‌له‌بۆر . -۲ لاتو حه‌مه‌لاو .
تایبیت					
به‌مۆسیقای					
فۆلکلۆزی	بووه .	دوو سێ ده‌ف گه‌وره .			
کوردی	شیخ (محمد عسر طیب)	لای تینه‌ ده‌رویش (عه‌لا عوسانی)			
ژاره		ده‌نگ خوش بووه . هه‌روه‌ها (حهمه‌ عه‌ل خواوه) ته‌پلی بچووک به‌دارا بێراوه . ته‌پلی گه‌وره دوو به‌په‌که‌وه (ته‌پلی) هینی سواری (سه‌په‌ر) سه‌ره‌کی به‌ پسته ده‌گیری .			
(۲۶)					

زنجیره	نادر لحمه شوقی لهدایک بیرون	همندی زنجیری دهریاره ایلی	چهند جور تاسیری مۆسبلا دهرایلی ؟	آپدی لهم تاسیره لهج شوقی لهدایک چ کسبکوه قیرپوه ؟	کاتو شوقی نۆمارکردن تاسیری
مارینکی (طایفکی) تایمت به مۆسبلا قرنکیزی کردی نۆماره (۳۷)	(سعدی نادر عمل) سال (۱۹۳۳) لهگوندی (پوردارود) له دایک بیروه . لهده ئالخانه .	تاستا تۆمارگی همه ئی کاسبت فرۆشتن له ههولیر لهده ئالخانه .	۱- زورپانا . ۲- (جووتنه - جوته) مههست (دووژوله) به ۳- (بلوول - بلویره کته) . تیزه ، واته لهم پشیمان پشتاوشت بۆماوه تهوه .	له بانی خۆبو تهویش مانی خۆیان له گه بره کی شۆرش .	ههولیر (۱۹۸۶/۲/۲۰)
	(مام له محمد خهزالی میرزا) (۱۹۰-۱۹۰) ساڵان شوان بیروه . له سه ر جیا گوندی (لیه سه ر) ی شمالان ژه نی به ر مه ران بیروه . سه ره هۆزی (سورچی) یان هاژنه گونی (شمالی تاسن) مان له ههولیر بیروه . بۆ دهعات به (۳-۴) فراتان ئۆنی تاسنی (۱۰۰) سال ده نی قامیش خۆمان ده مان کردله دهوری (سولتان ره شاد) له قامیشی (خه لان) یا (چۆمان) واته دهم ئوان . گه نج بیروه .	۱- شمالان بیروه . شمالان ژه نی به ر مه ران بیروه . گونی (شمالی تاسن) مان له قامیش بیروه . فراتان ئۆنی قامیش خۆمان ده مان کردله سولتان ره شاد) له قامیشی (خه لان) یا (چۆمان) واته دهم ئوان .	له شوانانی جاریکیان چاوم به شوانکی کتوت له من گه وهره بر بیوه به ته من . هه ر له هۆزی سوچی بیوه . تاوم وه بیره ما به ، شمالیکی زۆر به تاسی ئی ده دا ته وه نده به سۆزی له ده دا . له به رچاوه کتوت . تیره ژه کی به خسهعات وگونی شمالان ژه نیکی دیکه هه بیوه ناوی (جیسی) ئی تاوچه ی بادیان بیوه . هاتوای که م بیوه	ههولیر - مانی خۆیان روژی شه موو رینکونی (۱۹۸۶/۵/۱۷)	

تاریخی (پایلی)	تاریخ	موضوع	محل وقوع	نتیجه	تاریخ
تاریخی (پایلی)	تاریخ	موضوع	محل وقوع	نتیجه	تاریخ
تاریخی (پایلی)	تاریخ	موضوع	محل وقوع	نتیجه	تاریخ
تاریخی (پایلی)	تاریخ	موضوع	محل وقوع	نتیجه	تاریخ
تاریخی (پایلی)	تاریخ	موضوع	محل وقوع	نتیجه	تاریخ
تاریخی (پایلی)	تاریخ	موضوع	محل وقوع	نتیجه	تاریخ
تاریخی (پایلی)	تاریخ	موضوع	محل وقوع	نتیجه	تاریخ
تاریخی (پایلی)	تاریخ	موضوع	محل وقوع	نتیجه	تاریخ

تاریخ

تاریخی (پایلی)

تاریخ

تاریخ

تاریخ

تاریخ

تاریخ

تاریخ

تاریخ

تاریخ

تاریخ

تاریخ

تاریخ

تاریخ

تاریخ

تاریخ

تاریخ

کاتب و شریف	تاریخ هم نام	چند خط	صنف زبانی	تقریب	زبان
کاتب و شریف ژبانه کردن شرف	تاریخ هم نام ۱۳۰۳ شریف ۱۳۰۳ شریف ۱۳۰۳ شریف	چند خط شرفی مدرسه مدرسه	صنف زبانی مدرسه تاریخ	تقریب شرف شرف	زبان
هم زبانی نام که برابان :-	۱۳۰۳ شریف ۱۳۰۳ شریف	۱- تالیف ۲- مدرسه	۱- تالیف ۲- مدرسه	۱۳۰۳ شریف ۱۳۰۳ شریف	زبان
۱- عالی علم (محمد)		۳- (مدرسه) مدرسه	۳- (مدرسه) مدرسه	۱۳۰۳ شریف ۱۳۰۳ شریف	زبان
۲- حیدر علم (محمد)		۴- (مدرسه) مدرسه	۴- (مدرسه) مدرسه	۱۳۰۳ شریف ۱۳۰۳ شریف	زبان
۳- مردود علم مدرسه		۵- (مدرسه) مدرسه	۵- (مدرسه) مدرسه	۱۳۰۳ شریف ۱۳۰۳ شریف	زبان
مدرسه سره که (مدرسه)		۶- (مدرسه) مدرسه	۶- (مدرسه) مدرسه	۱۳۰۳ شریف ۱۳۰۳ شریف	زبان
مدرسه مدرسه		۷- (مدرسه) مدرسه	۷- (مدرسه) مدرسه	۱۳۰۳ شریف ۱۳۰۳ شریف	زبان
۱۳۰۳ شریف ۱۳۰۳ شریف		۸- (مدرسه) مدرسه	۸- (مدرسه) مدرسه	۱۳۰۳ شریف ۱۳۰۳ شریف	زبان
۱۳۰۳ شریف ۱۳۰۳ شریف		۹- (مدرسه) مدرسه	۹- (مدرسه) مدرسه	۱۳۰۳ شریف ۱۳۰۳ شریف	زبان
۱۳۰۳ شریف ۱۳۰۳ شریف		۱۰- (مدرسه) مدرسه	۱۰- (مدرسه) مدرسه	۱۳۰۳ شریف ۱۳۰۳ شریف	زبان

کاتو شوقى تۆمارکردن تېقىق	ئېدالى ھەم ئاشىرە لەج شىرتېلىك چەك كەسپىگە قېر بۇرۇ ؟	چەت ئەل ئاشىرى مۇسۇلمان دەۋانى ؟	ھەقىقىي زاتىبارى دەريادى زاتى	ئاتى ئىسىم شوقى لەۋلىك بۇرۇن	زىھىرە
چەمبەستان - مالى خىزبان دۆلىك شېئىرە - يېڭىئۆي (۱۹۸۶/۶/۳)	لەشۋىتلىك بە ئاۋى (ھەمدە ئاللاھى) بىر گۈندى ئېمىن ھەۋان بىھى ئاۋا ئېر كەتتۈرۈك بۇرۇ ، ھەركاتە مېشى شۋان بۇرۇ . ئاشىرىكى ھورۇزەلى دالى ئېلىك بۇرۇ (۱۵) سان زىيار لاھما .	۱- ھورۇزە ۲- شىنئالى ئاسىز		(ھەمدە لەھەدە ھەسەن) بە (ھەمە دېشى) ئاسرۇرە . سالى (۱۹۴۰) لەشۋىكى (بەسەتە) كە دەكۋىتە سەۋۋى دەشۋى (ئادىرگۈرەم) لە ، دېلىك بۇرۇ . گۈندەكەش دەكۋىتە ئاۋ ھۆزى (زەنگەنە) دېشى - لەدېشەمە ، ھاتۇرە بەسەتلى زۇر - سەۋى لەدېشەمە بۇرۇ	تومارىكى (ئايلىكى) تايەت بە مۇسۇلمانى ئۆلكۈرى كۈردى ۳۰

کاتب و شرح	تبدیل نام لاتین	چند خط	منطقه زلزلی	تاریخ	زلزله
کانتر شرح نورمکون شرح	تبدیل نام لاتین لج شرح کسنگون فروردین	لاتین مزیل مادری ۲	مادری تلال	شرح مادری مادری	مزیل تاریخ مادری
زلزله (۱۳۸۶/۱/۲۶) سنگی (مزیل)	تبدیل نام لاتین گوروم (مزیل) مادری سپا (مادری) مادری	مزیل (مزیل)	مادری مادری مادری	مادری مادری مادری	مزیل (مزیل) تاریخ مادری
(مزیل زلزله) سنگی (مزیل) مادری مادری مادری	تبدیل نام لاتین مادری مادری مادری مادری	مزیل (مزیل)	مادری مادری مادری	مادری مادری مادری	مزیل (مزیل) تاریخ مادری
مادری مادری مادری مادری مادری مادری مادری مادری	تبدیل نام لاتین مادری مادری مادری مادری مادری مادری مادری	مزیل (مزیل)	مادری مادری مادری	مادری مادری مادری	مزیل (مزیل) تاریخ مادری

کتاب و شریف	تعداد هم لایحه	چند جز	موضوع زبانی	نوع	زبان
کتاب و شریف ویدارکون شرف	تعداد هم لایحه ۱۳ شریف ۳۰ کسب ۲۰۰۰	۱- حدوده له ۲- ششانی تاس گوف (له جانولا، له هکجه کل وکله هکجه (مصلحه برام) و (هکجه حسنت) (مدل گورده) و (دوره لای) بش همد لایحه (دوره لای) کاتوره لایحه... لایحه...	موضوع زبانی مدرسه پایل	مدرسه شرف پایل	مدرسه شرف پایل
دفتی جوارشم برنگوف ۱۹۸۶/۹/۱۱ مالی خزان، سر بزنگای کوزبه.	۱۳ شرفانی مورد پای (جانولا) شرفوه.	۱- حدوده له ۲- ششانی تاس گوف (له جانولا، له هکجه کل وکله هکجه (مصلحه برام) و (هکجه حسنت) (مدل گورده) و (دوره لای) بش همد لایحه (دوره لای) کاتوره لایحه... لایحه...	پس له مدرسه پس له مدرسه (پس له مدرسه) ده کات.	مدرسه شرف پایل	مدرسه شرف پایل

زنجیره	ناو تعمین شوقی له دایک پرون	هغه د زانیاری د هر باره ی ژباړی	چهند جزو لامیری موسیقا دده ژبې؟	پیدای تم لامیره له ج شوقیتک و چ کسپکوه تیرپوه؟	کات و شوقی تومار کردن تیبی
تومار تکی (لایبکی)	دده نون یوسف	په کم چار له گوندی	۱- شمالي کمیش.	له باوکی غزی واته	تم زانیاری پانم له زوپناژونان
تایمت	په پچه له ک فی (جزیرو)	(خاروانو په شوان)	۲- بلور شاسی (بلور).	(یوسف) زوپناژو تکی	(سالم سعید)، (سعید) ناذر علی، (دیوانه شاکس)، فی دیکه وهرگرتوه
په موسیقای	پوتان) پوه	نشته سنجی پوه و دواتریش	۳- زوپنا ...	زورچاک پوه، به لام له (جزیرو. پوتانان)	
فرنگتوزی کوردي		هانوه پوگوندی (عمونته) (خورشید په شید) که چیتا حمی	مام (سالم سعید) زوپناژون	(خورشید په شید) پش	سالم سعید) گوئی :- که هان
ژباړه		کردوه و پوه، دده ژبې پوگونی :- دده نون له عمود بولانی		که دده ژبې کونی (دده نون)	
(۳۴)		د دکوتا، (۲۱) سالان له زوپنا	چیمه دا په لقی نه پوه	پوه، برزای غزیقی، (دده ژبې) و (زوپنا ی غزیان)	
		ناویرلو له گون (سالم سعید) وه لاش پوه، پیکه و چورنه ته سرشایی و د لوه تان (دده نون) دعوری (۲۰) سال له (سالم سعید) گوره تر پوه، واته بهم پسی نه دهی سالانی (۱۹۰۰) له دایک پرونی		چیتا له هه وتیر نیشه سنجی نه پسی پوه. روئی (۱۹۸۶/۵/۱۲) هه وتیر زوپناژون (سالم سعید له حمود).	

کتاب و شریف	تبدیل نام لاتین	چند جلد	هفتاد و پنج	متر	زنجیره
کتابخانه تاریخ	تاریخ و تمدن ع کتبخانه تاریخ	تاریخ تاریخ و تمدن تاریخ	تاریخ تاریخ و تمدن تاریخ	تاریخ و تمدن تاریخ و تمدن تاریخ و تمدن	تاریخ و تمدن تاریخ و تمدن تاریخ و تمدن
کتابخانه تاریخ	تاریخ و تمدن ع کتبخانه تاریخ	تاریخ تاریخ و تمدن تاریخ	تاریخ تاریخ و تمدن تاریخ	تاریخ و تمدن تاریخ و تمدن تاریخ و تمدن	تاریخ و تمدن تاریخ و تمدن تاریخ و تمدن

زنجیره		معدنی زنجیری موردی بیل	چند جز مهری موشی دوای؟	تبل هم مهری له ج شوتیلو له ج کسینکوه تیربوو؟	کتاب شوقی توتوکون شوق
توماریکی (پاپیکی) تایمت بموسطای فولکلوری کوردی نماره (۳۶)	نور معدن شوقی گودایک بوون (خالید حاسی خدر) سالی (۱۹۸۷) له باتیری (تاکری) له دایک بووه.	ماتوستای سوره تالی به	دووژه له	له دووژه له زمان باتیری تاکری	دوئک (۱۹۸۶/۶/۲۸) له سهاگی (میززله).

گفتار و شرح	تاریخ هم لایحه	چند جلد	موضوع زبانی	تاریخ	زبان	موضوع
گفتار و شرح تاریخ هم لایحه تاریخ هم لایحه تاریخ هم لایحه	تاریخ هم لایحه تاریخ هم لایحه تاریخ هم لایحه	چند جلد تاریخ هم لایحه تاریخ هم لایحه	موضوع زبانی تاریخ هم لایحه تاریخ هم لایحه	تاریخ هم لایحه تاریخ هم لایحه تاریخ هم لایحه	تاریخ هم لایحه تاریخ هم لایحه تاریخ هم لایحه	تاریخ هم لایحه تاریخ هم لایحه تاریخ هم لایحه
گفتار و شرح تاریخ هم لایحه تاریخ هم لایحه تاریخ هم لایحه	تاریخ هم لایحه تاریخ هم لایحه تاریخ هم لایحه	چند جلد تاریخ هم لایحه تاریخ هم لایحه	موضوع زبانی تاریخ هم لایحه تاریخ هم لایحه	تاریخ هم لایحه تاریخ هم لایحه تاریخ هم لایحه	تاریخ هم لایحه تاریخ هم لایحه تاریخ هم لایحه	تاریخ هم لایحه تاریخ هم لایحه تاریخ هم لایحه

زنجیره	نام تعمیر شوقی له دایک پرون	هیندی زانیاری دهرباره ی ژباړی	چند جور لامیری موسیقا دوژنی؟	لیدالی هم لامیره له چ شونډک و چ کسبکوه قبرپوهه؟	کات و شوقی نومار کردن نسی
نوماریکی (لایلیکی)	۱- مام برای په سووی مه لاس	چونکه خاوهن (مهر) وانه (میگه ل)	چونکه خاوهن (مهر) وانه (میگه ل)		گوندی (سروچاوه) ی تړیک پیتوانه روژکی سی شموو پرنکه وونی (۱۹۸۴/۶/۱۲)
تایمت به موسیقای	له گوندی (نی لینگه) ی دوئی خوشانوان له دایک پرووه .	پرووه . نهمه نی له (کوستانان) و ششالی تاسن	پرووه . نهمه نی له (کوستانان) و ششالی تاسن		
فولکلوری کوردی	گون (نهمه نی له سهه سال زیاتره) .	دهشتو چپاو له وهر گه دا په سر پرووه .	دهشتو چپاو له وهر گه دا په سر پرووه .		
۲- عمل حمده مه لا سورچی سالی (۱۹۲۲) له دایک پرووه .	له (سرووکاتی) پیتوانه .	هموو ژباړی . به شوانی به نه یا پری کردووه . له کوز به له پرايه شمشالی تاسن شاهه ولیر شوانی په نی کردووه .	له شوانان		
(۳۸)	۳- حمده صالح حمده ده مین سوله بمان سالی (۱۹۵۱) له (پیتوانی) له دایک پرووه .	له پیتوانه شوان پرووه .	ششالی تاسن	له (مام عمل حمده) ی ناووده نگت قبرپوهه .	
	۴- عمل په حیا خوشانو سالی (۱۹۵۲) له گوندی (پارووکاوه) له دایک پرووه .	تاهم چندت ساله همر شوان شمشالی تاسن پرووه .	تاهم چندت ساله همر شوان شمشالی تاسن پرووه .	له (شوانان قبری پرووه .	

زنجیره	زنجیره ناو تسمه شوقی له دایک پرون	هندی زانباری دهریاره زبان	چند جز تشریحی موسیقا ده زنی؟	لیدانی هم لایره له ج شونیک و چ کسپکوه تیر پوه؟	کات و شوقی نومار کردن
نومارنکی (فایلیکی) تایهت	(موسسین به کر عمل) سالی (۱۹۳۴) له ههولیر	له ناو تکبه کاندای بز کتوری خواهرستی (تهلی م ل) داوهو (دبکیش) له گه ل گوزانی و له ناهه ننگدا خوشم کریکارم	لایری ر (تهلی تکبه)	له بای عزای تیری تهلی لیدان پوهو له ویش له بای عزای ...	ههولیر - تکبه ی شیخ فوتاد روزی هه (۱۹۸۷/۳/۶)
به موسیقای فرنگتوری کوردی ژماره (۳۹)	عذیفه (باقی ته یوب فتاح) (۱۸) هه زده ساله له سالی (۱۹۵۱) له ههولیر ناو تکبه کانا هه ریکم له قه لآت له دایک پروه	تهلی تکبه ش ده زنی	دهف زنه	دهف زنی له (سه پده هه ده ی) ممام عیله لی خوشی باشترین (تهلی زهن) بوو له ههولیر (علیل توفیق) هه یوو تیره ، له تکبه ی تسمه خوای لی خوشی (تهلی زهن) بوو	ههولیر (تکبه ی شیخ عبدالکریم دارم خورمانی) دقنگ لای شیخ شمور پینگونی (۱۹۸۷/۲/۲۶)

زنجیره	نام نام شوقی له دایک پرون	هندي زاپاري دهر باره ژباړي	چند جزو لاميري موسيقي دهرهني؟	آيداي لهم لاميره له چ شونښک و چ کسبکوه فبروه؟	کات و شوقی نومار کردن تیبی
نوماريکی (فابريکی)	۱- (مام یونس چه رديس قصاب)	پستا له ههولير تنبا له کوزي زبکري خوادا له ناو	۱- لاميري (دهق) دهرويش.	له خهليفه (سابل شکرچي) تکيه ي شهريف که به تکيه ي شوخ فوتاد عهدولقادر	
تايهت	سالی (۱۹۲۰) له ههولير له دایک پروه . به (ونس قصاب)	تکيه کان (ده فزه ن) ي ده کات . پشهي غوی دياره (قصاب) ه	۲- لاميري (ته پلي) ۳- لاميري (زبل) سهنج	که ده بښه (شوخ پورهان) قبري ده فزه ن پوم . (شوخ شهريف) ده ناسري . روزي ه (۱۹۸۷/۲/۲۷) کات زمير (۱) ي پاش نيوه رو .	
کوردی	به ناوبانگه .				
ژماره (۱۰)	۲- (مام سادق فتاح نادر) به که بهار تکيه ي سالی (۱۹۲۴) له ههولير له مانی (شوخ عهدولکهرغي ته له عفره) دایک پروه . ی پروه له قه لانی ههولير . پستاش هاتو و چوی زوره ي تکيه کان ده کاتن و چاکترين دهق زونه . پشهي کرينکاره له له ميندازيني روشنبري ولاوان .	تکيه ي له ههولير له مانی (شوخ عهدولکهرغي) ته له عفره ی پروه له قه لانی ههولير . پستاش هاتو و چوی زوره ي تکيه کان ده کاتن و چاکترين دهق زونه . پشهي کرينکاره له له ميندازيني روشنبري ولاوان .	هه له ناو تکيه کاندا قبر پوم .		

کاتبه شریف توبه کریم شرف	تبدیل نام لائبره لیج شریف ج کستیکوه فوریه ۲	چند چند تشریح موشها دوره ۲	مهندسی زبانی دوره ۱ تاب	تاریخ تعمیر شرف لایبره پورن	زنجیره
بنگلی (۱۹۸۶/۵/۱۲) امور تشریحی (دسته کار)	له دوره ۳	زوریا	زور بهمنزوری زبانی پس بر دوره ۱ دوره ۲ دوره ۳ کردوه	(سالم سعید سعید) سال (۱۹۱۵) انگلیسی (مجموعه) ی سهره تاریخ (گوناگون) دوره سالی (۱۹۸۷) پیش کوشش دوره کردوه	موسیقی (لایبره) تاریخ به موسیقی تاریخ کردوه تاریخ (۱۹)

کاتب و شرفی	تبدیل نام لایحه لهج شریفی چ کسیتکه قیرووه؟	چند جز لایحه موسلا مدانی؟	هدفت زایلی موسلاهی لای	لایحه مدانی شرفی لمدانک بیرون	زایله
کاتب و شرفی تبدیل کردن شرفی	تبدیل نام لایحه لهج شریفی چ کسیتکه قیرووه؟	چند جز لایحه موسلا مدانی؟	هدفت زایلی موسلاهی لای	لایحه مدانی شرفی لمدانک بیرون	زایله
رؤکی (۱۹۸۶/۵/۱۵)	مدانی نام لایحه لمدانی بداختاره (دیارهکی قیرووه - واته چوم بؤ دهوک به یازی پیش لوهی یه بیراق. دایشتن لهگیار گهوروگر پروانه کردنو زینه گرتی. کسبی	لایحه (تنبور - تنبیر) مدانی	پاشان (دهوک) ولوساره گورانی بیرووه لهیگی کردی و چدن جارتیک چونه کسچی (سه گهان) مدانی (کیم) دورهوی وولات مهر بؤگرتی	(محمد عارف جزوی) سال (۱۹۳۰) سال (۱۹۱۲) لمدانی (جزوی) لمدانک بیوه (ج الثاني ع (۳۱۰) فی (۱۹۶۸/۹/۳) کسچی (سه گهان) مدانی (کیم) دورهوی وولات مهر بؤگرتی	تایهت به موسلاهی فولکتری کردی
بؤروس (چودوو)	ج- الف- مدانی (۱۹۶۱) فی (۱۹۷۳/۱۰/۱۶)			لایحه (کسبی راده) و مدانی (له - بؤتان بؤ لمدانک بیوه مهره سال (۱۹۱۲) دا.	لایحه (۱۹۲)

<p>همنده زالباری دورباری ژباړه</p>	<p>کلتور شونځی ژباړه کون</p>	<p>نور همنده شونځی له دایک پورتن</p>	<p>ژباړل هم هڅونه له ج شونځی نه کښکوه ژبه پوره</p>	<p>زلمیوه نومارینگی (لابینگی) تابیت به موزیهای نوراکتوری کوردی ژباړه (۴۳).</p>
<p>تانه موزش هر نیش (چه خاځاځی) ده کاتن، گوق :- هر له منباییموه نورکاهی شاگرد پورم، دهمدیت وهستا کاتن له (نوزی) (سپی) پان (زورد) که له لای دارتاش و کورسی و نه نه نه نوزشه کاتن ده پان هڅونه دریبل (صفت) کوزیان له پشموره کوزینگی له پشموره پان نه ده کرد، وانهف (دشمنای تاسن او) دروستان ده کرد.</p>	<p>موله: ننگی همنده ریگول ۱۹۸۷/۳/۹</p>	<p>حاجی له حمده مسهقا له حمده سالی (۱۹۱۴) له هورتیر له دایک پوره.</p>	<p>دروست کورل تاسی (دشمنای همنده کون کون کوردی به دریبل له منبای کاتن شاگردی) م له وهستی خیم (وهتاب مسهقا) (سهیل چه خاځاځی) ژبه پورم.</p>	<p>نومارینگی (لابینگی) تابیت به موزیهای نوراکتوری کوردی ژباړه (۴۳).</p>

نومارتگی (فایلیکی) تایهت به موسیقای فولکلوری کوردی ۴۴

نومارتگی (فایلیکی) تایهت به موسیقای فولکلوری کوردی ۴۴	نام	تعمیر	شوقی له دایک بون	ههندی زاتیاری	چهند جز	تبدالی لهم نامیره	کات و شوقی
				دهره باری	نامیری موسیقا	له چ شوقی و چ که سیکهوه قیربووه ؟	نومارتکردن
	(عملی جه پهر له نرووش)	ههروه ها گولی :-			کاتی عزی به جاسیتی (لاوک)	لهم پاره دهلی :-	لهم چارونیکهوتنه له گولندی (أبو الوجنة - له بون وه جته ی
	من شالی کۆچهراتیش	بوریه ، مبلهلی کۆچهر	ههشتا سان		بیزبووه ، له دیوه عالی	کوردی جهای شهنگاری	
	ههمی شالانک (بیل -		زیاتره		(حاجی ناغا) سه رهك هژی خیری (هه موری) له نیر لی دهه دن	تزیك (عین زاله) رینکونی (مه همدان) که به شپکن له دهنگ عزن و له هه مپان (۱۹۸۶/۸/۲۷) له نجام	
	شمالی لاسن) هه کاله پهر	هژی (له نرووش)			(سنگ - سووک) هو مقامیان		دراره
	بشقی به	نابیراو سه ره کی (۱۰-۱۲)			لاوکیان دروست		
	مام (عملی جه پهر)	عشیرهت یا خود تیره به له تره له شوقی کالی دی			توریه سن		
	بیتا له (دهوک)	کوردستانی تورکیباو لی خومانا					
	بشقی به				بیز بوونه (هه پدوقی -		
					لجوقی عان) عه لکی		
					(شهنگاری ی		
					بوو (له نیر) ی لی ده داو		
					هه مورو شی ده گونن دهنگ		
					عزنش بوو ، کس له وینه ی		
					له بوو - به (۱۰-۱۵) سالان		
					له من گه ۱۰ ۲۰ ۳۰ ۴۰		

زنجیره	چند خرد تاثیر نویسندگان؟	نام نویسنده ادبیات پروژه	کتاب و شوق شماره کرون شوق	مندی دوره‌های زبان
نومارینگی (تالیف‌کننده) تایید به نویسنده پراکتوری گوردی شماره (۴۵)	نویسندگان به	(تازم عزیزت صالح) له معروفتر له ادبیک پروه تعمق له دوری (۵۰) سالی دایه	موردی: نام مودکاف خوی دقتی مودی - سه له به بان ریگوردی ۱۹۸۷/۳/۹	(تبه که که چی) بان (صغار) چی ق ده کاتن ، باورگی و باهریشی مدر (تاسنجانو سومی که روهه) پرویه نارویرلو له میوز جهگه له زهررب (تبه بان) تکیه کاتیش دروست ده کاتن ، به لام له (تیت) تک له (رشد) وهک زه مانی باب و باهری .

سختی

نوماریکی (فابلیکی) تاییت به موسیقای فولکلوری کوردی

زنجیره	ناو تعمین شوقی له دایک بوون	هه‌ند زانیاری دەرباره‌ی زانی	چە‌ند جۆر تاییری موسیقا دەزەنی؟	بێدانی هەم تاییره له‌ج شوپینگ و چ کەسبکەوه فیربووه؟	کات و شوقی نومارکردن نیشی
نوماریکی (فابلیکی) تاییت به موسیقای فولکلوری کوردی	ناسر لاس حاجی (ناسر بابە شیخ) سالی (١٩٤٦) له گوندی (کەرسی) ی نزیك شەنگار له دایک بووه.	مامۆستا به لەشێخان گۆن: - - خەلەر فەلەر هەبە له گوندی هارچەرسی (بووك) ی نزیك شەنگار دادەنیشی. له‌تعمین (١٢) سالی به‌وه گۆزانی ده‌لی و چا‌ک‌ترین ئەنێریش دەزەنی. هەروەها لەزگین سەبۆ: - گۆزانی بێکۆ (لەنیوور) ژەنیشە. فەهال: لایال: - - - خەلەر فەلەر لایال: - - - لەمانە خەریان تیزیدی نەو خەلکی (شەنگار).	موسیقای ژەن نیه.	دەرباره‌ی مایلی: (فەتاح کۆتۆ جەبەل) به‌وه‌ناو سۆهاگە‌ی عەبزا‌ه. گۆن: - - لەم خێزانە موسولمان و فی ناوچە‌ی شەنگارن. هەروە‌هە‌سەن (دەهۆل و زۆرنا) ژەن. لەوی تاییری (دووزە‌ه) شوان لی‌ی دەدانن.	رۆژی (١٩٨٦/٧/١٠)

ژماره (٤٦)

من منشورات الامانة العامة للثقافة والشباب

آلات الموسيقى الكردية

وربما احد

١٩٨٩

رقم الايداع في دار الكتب والوثائق (١٤٠٩) لسنة ١٩٨٩

انتشارات كور
ناشر فرينك وادستار
سندج خيابان شهدا پاشا نرن من ٢٥٣٥٢